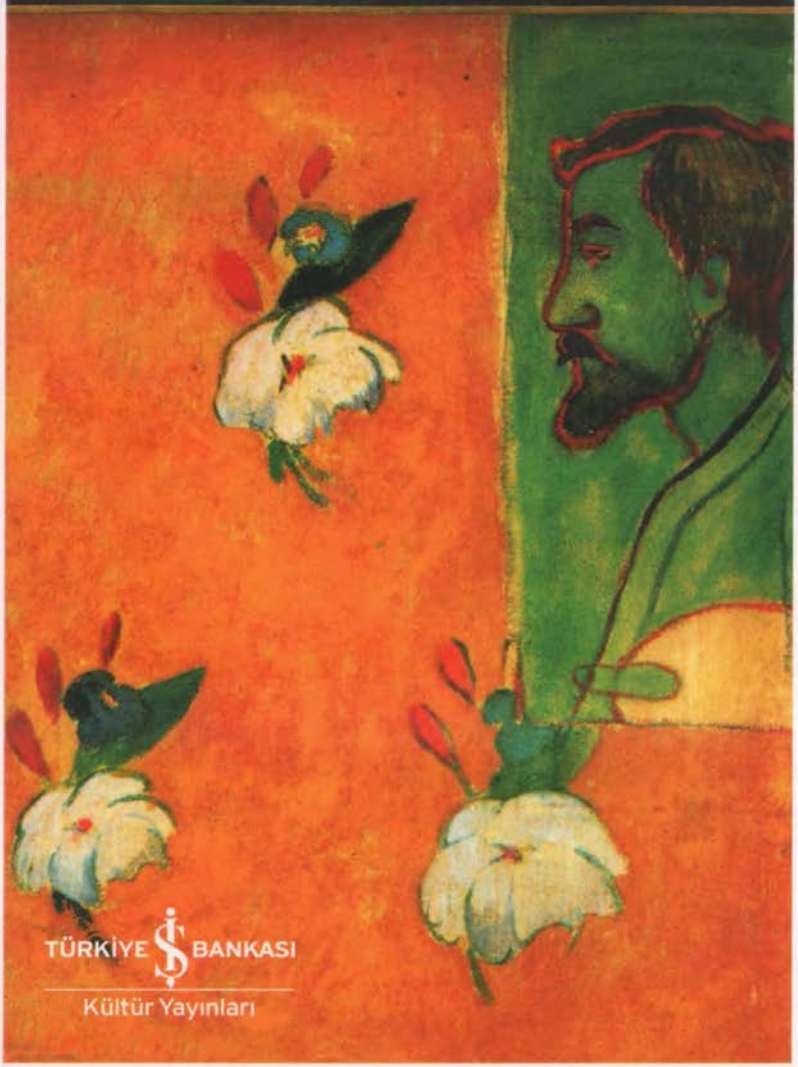
MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 154

W. SOMERSET MAUGHAM

AY VE ALTI PENİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
BÜLENT O. DOĞAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

W. SOMERSET MAUGHAM
AY VE ALTI PENİ

ÖZGÜN ADI
THE MOON AND SIXPENCE

COPYRIGHT © THE ROYAL LITERARY FUND
ANATOLIALIT AJANSI KANALIYLA ALINMIŞTIR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
DAMLA GÖL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
RENAN AKMAN

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM TEMMUZ 2020, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-000-8

BASKI: AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. 2622. Sokak No:6/31 Bağcılar/İstanbul
Tel. (0212) 445 32 38 Sertifika No: 44871

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: BÜLENT O. DOĞAN

1975 İskenderun doğumludur. İÜ İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu olan Bülent O. Doğan 1996 yılından bu yana çevirmenlik ve editörlükle uğraşmaktadır. Edebiyatın yanı sıra edebiyat teorisi, felsefe, siyaset, iktisat gibi alanlarda da çok sayıda çevirisi yayımlanmıştır. 2000 sonrasında Metis Yayınları, Sel Yayıncılık, Bilgi Üni. Yay. gibi yayınevlerinde editörlük faaliyeti yürütmüştür. 2003'ten itibaren kitap çevirmenlerinin örgütlenmesine yönelik çalışmalara katılmış, 2006'da kurucu üyeleri arasında yer aldığı Çevirmenler Meslek Birliği'nin (Çevbir) çeşitli idari kademelerinde görev yapmış, meslek içi eğitim kapsamında çeviri atölyeleri düzenlemiştir.

Modern
Klasikler
Dizisi - 154

W. Somerset Maugham

Ay ve Altı Peni

İngilizce aslından
çeviren: Bülent O. Doğan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Editörün Notu

Maugham'ın hayali bir karakter olan Charles Strickland'ın hayatını isimsiz bir anlatıcının gözünden aktardığı *Ay ve Altı Peni*'de, anlatıcı tarafından kurgunun bir parçası olarak eklenen dipnotlar yer almaktadır. Çevirmenin notlarıyla karışmaması için yanlarına herhangi bir ibare konmamıştır.

1

İtiraf etmeliyim ki Charles Strickland'ı ilk tanıdığımda olağandışı bir yönü olduğunu bir an bile düşünmemiştim. Halbuki bugün pek az insan kalkıp da onun büyüklüğünü reddedebilir. Talihli bir siyasetçinin ya da başarılı bir askerin erişebileceği bir büyüklük değil elbette bahsettiğim. Kişinin kendisinden değil işgal ettiği makamdan kaynaklanan o tür bir büyüklük, koşulların değişmesiyle hayli mütevazı boyutlara iniverecektir. Koltuğu olmayan başbakan altı üstü mübalağa meraklısı bir hatip gibi görünür, ordusu olmayan general de pazar yerine yakışan türden zararsız bir kahraman olabilir ancak. Charles Strickland'ın büyüklüğü ise sahiciydi, ona özgüydü. Sanatından hoşlanmayabilirsiniz, ama bu sanata ilgi gösterip onu yüceltmekten başka bir şey gelmez elinizden. İnsanı huzursuz edip çarpan, etkisi altına alan bir sanatçıdır. Alay konusu olduğu günler çok eskide kaldı, artık onu savunmak bir antikalık, onu göklere çıkarmak bir sapkınlık işareti sayılmıyor. Kusurları erdemlerinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul ediliyor. Sanattaki yerini tartışmaya açmak hâlâ mümkün, üstelik hayranlarının övgüleri de muhtemelen en az aleyhtarlarının yergisi kadar hercai; ama bir şey var ki kimse bundan şüphe edemez: O bir dâhi. Kanımca sanatın en ilginç yönü sanatçının kişiliğidir; kendisi müstesna bir kişiliğe sahipse, bin türlü hatayı bağışlamaya hazırımdır. Velasquez'in ressamlığı El Greco'nunkinden iyiydi belki, ama alışkanlık ona duyulan hayranlığı tüketiyor:

Şehvetli ve trajik Giritli ise daimi bir fedakârlıkta bulunurcasına ortaya koyar ruhunun gizemini. Sanatçı, ressam, şair, müzisyen; hepsi de yüce veya güzel süslemeleriyle estetik duyuları tatmin ederler; fakat bu doyum cinsel içgüdüleri andırır ve dolayısıyla içgüdülerin barbarlığından payına düşeni alır: Size en büyük armağan olarak kendini sunar. Sanatçının sırrının peşine düşmekte bir detektif hikâyesinin sürükleyiciliği vardır. Hiçbir yanıta sahip olmama ayrıcalığını evrenle paylaşan bir bilmecedir bu. Strickland'ın en önemsiz eserlerinde bile tuhaf, azap çeken, karmaşık bir kişilik kendini gösterir; işte tam da bu yüzden resimlerinden hoşlanmayanlar bile onlara kayıtsız kalamaz, yaşamının ve karakterinin büyük ilgi ve merak uyandırması da yine bu yüzdendir.

Maurice Huret'nin *Mercure de France*'a yazdığı makale, ancak Strickland'ın ölümünden dört yıl sonra bu meçhul ressamı unutulmuşluğun karanlığından kurtarıp sonraki yazarların az çok itaatkârca takip ettiği yolu açtı. Fransa'da epeydir bu kadar mutlak bir otoriteye sahip eleştirmen çıkmamıştı, üstelik ortaya attığı iddialardan etkilenmemek de imkânsızdı; fikirleri ilk başta abartılı görünüyordu ama sonraki değerlendirmeler onun tahminlerini doğruladı ve Charles Strickland'ın namı bugün artık Huret'nin çizdiği çerçeve içinde sağlam bir temele oturdu. Strickland'ın namının bu yükselişi sanat tarihindeki en romantik olaylardan biridir. Fakat benim Charles Strickland'ın eserlerine göstereceğim ilgi, ancak kişiliğiyle bağlantıları ölçüsünde olacak. Bu meslekten olmayan sıradan insanların resimden hiçbir şey anlayamayacağını, o yüzden de bir resmi takdir ettiklerini göstermelerinin en iyi yolunun susup çek defterini çıkarmak olduğunu ileri süren kibirli ressamlarla asla aynı kanıda olamam. Bir zanaatı ancak zanaatkâr olanların tam anlamıyla takdir edebileceği gibi çarpık bir yanlış algılamayla sanata yaklaşılamaz; sanat duygunun tezahürüdür, duygunun dilini de herkes anlayabilir. Fakat tekniğe dair pratik bilgiden

tümüyle yoksun bir eleştirmenin gerçekten değeri olan herhangi bir şey söylediğinin nadiren görüldüğünü de teslim etmek, resim sanatı konusunda zırcahil olduğumu belirtmek zorundayım. Neyse ki, böyle bir maceraya atılmama gerek kalmadı; çünkü hem hayranlık uyandırıcı bir ressam hem de hünerli bir yazar olan dostum Bay Edward Leggatt, bereket versin ki İngiltere'den ziyade Fransa'da olgunlaşmış bir üslubun büyüleyici bir örneği olan küçük kitabında* Charles Strickland'ın eserlerini enine boyuna irdeledi.

Maurice Huret meşhur makalesinde Charles Strickland'ın hayatının bir özetini verirken, meraklıların iştahını kabartacak bir dil tutturmaya da dikkat etmişti. Asla çıkar gözetmeyen bir sanat tutkunu olduğundan, son derece özgün bir yeteneği izan sahiplerinin dikkatine sunma arzusunda samimiydi; ama "insani bir ilgi" uyandırmanın, amacına ulaşmasını kolaylaştıracağının farkında olmayacak kadar kötü bir gazeteci de değildi. Geçmişte Strickland'la temas edenler, onu Londra'dayken tanıyan yazarlar, Montmartre kafelerinde onunla karşılaşan ressamlar, sadece başarısız bir sanatçı sandıkları adamın sahici bir dâhi olduğunu hayretle keşfedince Fransız ve Amerikan dergilerinde birbiri ardına yazılar çıkmaya başladı; kiminin ona ilişkin hatıralarını anlattığı, kiminin övgüler düzdüğü bu yazılar Strickland'ın kötü ününe ün katıp halkın merakını besledi ama yine de onları doyurmaya yetmedi. Konu çok bereketliydi, hatta çalışkan bir araştırmacı olan Weitbrecht-Rotholz o muhteşem monografisinde** otoritelerin çarpıcı bir listesini vermeyi başarmıştır.

Efsane yaratmak, insan türünün doğasında vardır. Akranları arasında sivrilmiş olan insanların kariyerindeki şa-

---

* *A Modern Artist: Notes on the work of Charles Strickland* [Modern Bir Sanatçı: C. Strickland'ın Eserleri Üzerine Notlar], Edward Leggatt, ARHA. Martin Secker, 1917.

** *Karl Strickland: sein Leben und seine Kunst* [Hayatı ve Sanatı], Hugo Weitbrecht-Rotholz, Dr. Schwingel ve Hanisch. Leipzig, 1914.

şırtıcı ya da gizemli olayların hepsinin üzerine açgözlülükle atlanır, bu olaylarla ilgili bir efsane uydurulup yanına da bağnazca bir inanç ilave edilir. Romantizmin hayatın sıradanlığını protesto edişidir bu. Efsanedeki olaylar, kahramanı ölümsüzlüğe ulaştıracak en sağlam geçiş belgesidir. Sir Walter Raleigh'in anısının belleklerde kıymetli bir yer edinmesinin ardında, onun İngilizliği keşfedilmemiş ülkelere taşımasından ziyade Bakire Kraliçe çamura basmasın diye pelerinini yere sermesinin bulunduğunu, ironiden anlayan filozoflar gülümseyerek hatırlar. Charles Strickland yaşarken anlaşılmadı, karanlıkta kaldı. Dosttan ziyade düşman edindi. O halde Strickland hakkında yazanların kıt anılarını canlı bir hayal gücüyle tamamlamaları pek de tuhaf değil; üstelik onun hakkında bilinen pek az şeyin bile, romantik bir yazara gereken fırsatları vermeye yeteceği de açıkça ortadadır; hayatı pek çok garip ve korkunç olayla doluydu, kişiliğinde aşırıya kaçan bir şeyler vardı, akıbeti de gerçekten hazin oldu. Hakkındaki efsaneler zamanla tam da aklı başında tarihçilerin kurcalamak istemeyeceği türden bir laf kalabalığı halini aldı.

Gelgelelim, Rahip Robert Strickland hiç de aklı başında bir tarihçi değildi. Babasının hayatının sonraki dönemi hakkında "gitgide yaygınlaşan ve halen hayatta olanlara bir hayli acı veren kimi yanlış kanıları ortadan kaldırma" niyetiyle kaleme aldığını açıkça belirttiği bir biyografi* yazdı. Strickland'ın hayatıyla ilgili genel kabul gören anlatıların saygın bir aileyi utandıracak pek çok şey içerdiği açık. Bu eseri okurken epey keyif aldım, bitirdiğimdeyse kendimi takdir ettim, çünkü renksiz ve sıkıcı bir kitaptı. Rahip Strickland mükemmel bir koca ve baba portresi çizmişti; ona göre ressamımız hüsnüniyet sahibi, sorumluluklarına bağlı ve ahlaklı bir adamdı. Bu çağdaş din adamı zannedi-

* *Strickland: The Man and His Work* [Kişiliği ve Eserleri], yazan oğlu Robert Strickland. Wm Heinemann, 1913.

yorum tefsir denen ilmi öğrenirken kimi konuları savuşturmakta hayret uyandırıcı bir kıvraklık kazanmış; fakat Rahip Robert Strickland'ın, babasının hayatına dair sorumluluk sahibi bir oğul tarafından hatırlanması münasip gerçekleri "yorumlamakta" gösterdiği hüner, zamanla Kilise'nin en yüksek mevkilerine yükseleceğinin açık bir delili kesinlikle. Kaslı baldırlarını piskopos tozluklarının içinde şimdiden görür gibiyim. Belki yiğitçe ama tehlikeli bir hamleydi bu, zira Strickland'ın şöhretinin büyümesinde genel kabul gören efsanelerin payı muhtemelen hiç de az değildi; ne de olsa karakterine dair işittikleri yüzünden ondan nefret eden veya ölümüne dair bildikleri yüzünden ona şefkat duyan, bu yüzden de sanatının çekimine kapılan pek çok kişi vardı ve oğlunun iyi niyetli çabaları babanın hayranlarının tüylerini diken diken etti. En önemli eserlerinden biri olan *Samiriyeli Kadın*'ın* Rahip Strickland'ın yazdığı biyografinin yayımlanmasını takip eden tartışmalardan kısa süre sonra Christie's müzayede evine satıldığında, aniden ölerek eserin yeniden açık artırmaya çıkmasına yol açan seçkin koleksiyoncu tarafından dokuz ay önce satın alındığı fiyattan 235 sterlin daha ucuza gitmesi tesadüf değildi. Olağanüstülüğe duyulan açlığı gidermeyen bu öykü insanlığın efsane uydurmadaki o çarpıcı kabiliyeti sayesinde sabırsızca bir kenara itilmeseydi, Charles Strickland'ın gücü ve özgünlüğü işleri değiştirmeye yetmeyecekti belki de. Neyse ki, Dr. Weitbrecht-Rotholz konuyla ilgili yeni bir eser kaleme alarak tüm sanatseverlerin kuruntularına bir son verdi.

Dr. Weitbrecht-Rotholz, insan doğasının son derece kötü olduğuna, hatta hayal bile edilemeyecek kadar kötü olduğuna inanan tarihçiler ekolündendir; bu ekolden tarihçilerin,

---

* Bu tablo Christie's müzayede evinin kataloğunda şöyle betimlenmişti: "Sosyete Adaları'nın yerlisi çıplak bir kadın, derenin kıyısında yere uzanmıştır. Arkasında ise palmiyeler, muz ağaçları vs'den oluşan tropik bir manzara vardır. 150x120 cm."

okuru aşk hikâyelerindeki büyük şahsiyetleri birer melek gibi sunmaktan kötücül bir zevk alan yazarlardan daha çok eğlendirebileceğine kuşku yok. Kendi adıma, Antonius ile Kleopatra arasında iktisadi çıkarlardan başka bir şey olmadığını düşünsem üzülürdüm doğrusu; ayrıca Tiberius'un en az Kral V. George kadar alnı açık bir hükümdar olduğuna ikna edilmek için, (neyse ki) elde bulunandan çok çok daha fazla kanıta ihtiyaç duyarım. Dr. Weitbrecht-Rotholz eserinde Rahip Robert Strickland'ın masum biyografisine öyle darbeler indiriyor ki o talihsiz vaize acımadan edemiyorsunuz. Edepli ketumluğu ikiyüzlülük damgası yiyor, dolambaçlı sözleri için düpedüz yalan deniyor, suskunluğu kalleşlikten sayılıyor. Peki ya bir yazarda ayıplanacak ama oğulda mazur görülebilecek kusurlara dayanarak koca bir Anglosakson ırkının erdemlilik taslamakla, palavracılıkla, kendini beğenmişlikle, sahtekârlıkla, kurnazlıkla ve iş bilmezlikle suçlanmasına ne demeli? Yalnız, Rahip Strickland'ın babası ile annesi arasında "tatsızlık" olduğu kanısını çürütmeye çalışırken Charles Strickland'ın Paris'ten yazdığı bir mektupta eşine dair "kusursuz bir kadın" ifadesini kullandığını belirtmesi bana kalırsa ihtiyatsızlıktır, zira Dr. Weitbrecht-Rotholz bu mektubun tıpkıbasımını kitabına eklemiştir. Görünüşe bakılırsa bahsedilen pasaj aslında şöyledir: *Tanrı karımın belasını versin. O kusursuz bir kadın. Canı cehenneme.* Kilise'nin şanlı günlerinde hoş karşılanmayan kanıtlarla başa çıkma yöntemi bu değildi.

Dr. Weitbrecht-Rotholz coşkulu bir Charles Strickland hayranıydı, bu yüzden de onu aklamaya çalışması gibi bir tehlike yoktu. Her yönüyle masum görünen eylemlerin altında yatan aşağılık güdüleri asla gözden kaçırmazdı. Sanat araştırmacısı olmasının yanı sıra bir psikopatoloji uzmanıydı; insan bilinçaltında onun vâkıf olmadığı pek az sır kalmıştı. Hiçbir gizemci, sıradan şeylerin altında onun kadar derin manalar keşfedemez. Gizemci tarifsiz olanı görürken,

psikopatoloji uzmanı dile getirilemeyeni görür. Bu malûmatlı yazarın, kahramanını itibarsızlaştıracak her durumu nasıl da büyük bir hevesle bulup çıkardığını görmek eşsiz bir hayranlık uyandırıyor insanda. Bir zalimlik ya da adilik örneğini ortaya çıkarabildiği anlarda sanatçıya yüreği ısınıyor adeta; Rahip Robert Strickland'ın evlatlara has hürmetini unutulmuş bir hikâye sayesinde yerin dibine batırdığında, bir sapkının *auto-da-fé*'sini seyreden bir engizisyoncu gibi övünüyor kendisiyle. Çalışkanlığı hayret verici. En ufak şey bile gözünden kaçmıyor. Charles Strickland'ın ödemediği bir çamaşırhane faturası varsa bunun size bütün tafsilatıyla anlatılacağından, borç aldığı iki şilini iade etmediyse bu alışverişin hiçbir ayrıntısının atlanmayacağından emin olabilirsiniz.

2

Charles Strickland hakkında bunca şey yazılmışken benim daha da fazlasını yazmak için kaleme sarılmam gereksiz görünebilir. Bir ressamın anıtı kendi eserleridir. Onu pek çok kişiden daha yakından tanıdığım doğru: Daha ressam olmadan önce tanışmıştım onunla, ayrıca Paris'te geçirdiği zor yıllarda pek de seyrek görüştüğümüz söylenemez; ama savaşın yarattığı tehlikeler beni Tahiti'ye sürüklemeseydi, hatıralarımı yazmak üzere masa başına oturmazdım muhtemelen. Kötü şöhretinden haberdar olanların bildiği üzere hayatının son yıllarını orada geçirmişti; ben de Strickland'ı tanıyanlarla orada karşılaştım. Trajik meslek hayatının en karanlıkta kalan kısmı olduğu için, hiç değilse o kısma ışık tutacak bir konumda buldum kendimi. Strickland'ın büyük bir sanatçı olduğuna inananlar haklıysa, onu şahsen tanıyanların kişisel anlatıları hiç de lüzumsuz sayılmaz. El Greco'yu benim Strickland'ı tanıdığım kadar yakından tanıyan birinin hatıraları için neler vermezdik, değil mi?

Fakat böyle bahanelere sığınacak değilim. İnsanlara ruhlarının iyiliği için her gün sevmedikleri iki şeyi yapmayı tavsiye edenin kim olduğunu şimdi hatırlamıyorum; ama bilge bir adam olduğundan, verdiği reçeteye daima titizlikle uydum: Her gün yataktan kalktım ve yatağa yattım. Ama benim tabiatımda bir nefsiyle mücadele etme damarı da vardır, her hafta hiç şaşmadan o ikisinden çok daha ağır bir çile çektiririm kendime. *The Times*'ın haftalık edebiyat ekini bir kez bile kaçırmadım. Yazılmış kitap sayısının çokluğu, onları yayımlatan yazarların pembe umutları ve onları bekleyen kader üzerine kafa yormak sağlıklı bir disipline sokuyor insanı. O kalabalığın içinden herhangi bir kitabın öne çıkma şansı nedir? Üstelik başarılı kitaplar sadece bir mevsimlik başarılardır. Rastgele bir okura birkaç saatlik rahatlama ya da bir yolculuğun sıkıntısını atlatma imkânı vermek için yazarın nasıl canla başla uğraştığını, ne gibi acı deneyimler yaşadığını, nasıl ıstıraplar çektiğini Tanrı biliyor. Kitap eleştirilerinden görebildiğim kadarıyla bu kitapların pek çoğu da gayet iyi eserler, özenle kaleme alınmışlar; yaratılmaları sırasında üzerlerinde çok düşünülmüş, hatta bazıları ömür boyu büyük sıkıntılarla emek vererek kâğıda dökülmüş. Buradan çıkardığım ders, yazarın ödülünü çalışmanın hazzında ve düşüncelerinin ağırlığından kurtulmakta araması ve başka hiçbir şeye önem vermemesi; övgüleri ya da tenkitleri, başarısızlığı ya da başarıyı umursamaması gerektiğidir.

Şimdi savaşla beraber yeni bir davranış da baş gösterdi. Gençlik yüzünü bizim evvelden bilmediğimiz tanrılara döndü. Bizden sonra gelenlerin tutacağı istikameti şimdiden görmek mümkün. Kuvvetinin bilincinde olan, gürültücü genç kuşak kapıyı tıklatmaktan bıkıp usandı; öylece içeri dalıp yerlerimize oturdular. Bağırış çağırışlarıyla her yer inliyor. Yaşlılar içinden de kimileri gençlerin maskaralıklarını taklit ederek henüz antika olmadıklarına kendilerini inandırmaya çalışıyorlar, avazları çıktığı kadar bağırıp ça-

ğırıyorlar ama savaş çığlıkları fos çıkıyor; kalem, boya ve pudrayla, cilveli kahkahalarla terütaze oldukları günlerin suretini canlandırmaya çalışan hafifmeşrep yoksul kadınlara benziyorlar. Daha basiretli olanlar terbiyeli bir zarafetle kendi yollarına gidiyorlar. İffetli tebessümlerinde müsamahakâr bir alaycılık seziliyor. Kendilerinin de artık kabak tadı vermiş olan eski kuşağı aynı türden bir velveleyle ve horgörüyle ayaklarının altında çiğnediklerini hatırlıyorlar. Şimdiki cesur meşale taşıyıcılarının da günün birinde kendi yerlerini teslim etmek zorunda kalacaklarını biliyorlar. Kimse son sözü söyleyemeyecek. Ninova'nın yüceliği göğe doğru şahlandığında, yeni müjde artık eskimişti. Dile getirenlere yepyeni görünen o yiğitçe sözler pek az değişiklikle ve farklı aksanlarla daha önce yüzlerce kez söylendi. Sarkaç ileri ve geri sallanır. Çember her seferinde başa döner.

Bazen bir çağın ünlüsü ona yabancı bir çağda da epey bir süre varlığını sürdürür; işte o zaman insanlık komedyasının en benzersiz gösterilerinden biri meraklıların huzuruna çıkar. Örneğin George Crabbe'i bugün kim hatırlar? Vaktiyle meşhur bir şairdi; tüm dünya onun dehasını oybirliğiyle kabul etmişti ki modern hayatın giderek artan karmaşıklığında iyice nadirleşen bir durumdur bu. Alexander Pope ekolündendi ve kafiyeli beyitlerle ibretlik öyküler anlatıyordu. Ondan sonra Fransız Devrimi ve Napoléon Savaşları patlak verdi, ozanlar yeni şarkılar söylemeye başladılar. Bay Crabbe kafiyeli beyitler halinde ibretlik öyküler yazmaya devam etti. Bana kalırsa o dönem dünyayı sarsan genç kuşağın şiirlerini okumuş, çok da zayıf bulmuştur. Büyük bir kısmı zayıftı elbette. Ama Keats ve Wordsworth'ün kasideleri, Coleridge'in birkaç şiiri ve Shelley'nin kaleme aldığı birkaç başka şiir, daha önce hiç görülmemiş engin ruh âlemlerini keşfetmişti. Bay Crabbe miadını doldurmuştu artık, ama kafiyeli beyitler halinde ibretlik öyküler yazmayı sürdürdü. Genç kuşağın yazdıklarını rastgele okurum. Aralarındaki daha

ateşli Keats'ler, daha havai Shelley'ler dünyanın seve seve hatırlayacağı şeyleri çoktan yayımlamış olabilirler. Bunu bilemem. Cilalarına hayranlık duyuyorum –gençlikleri şimdiden öyle dört dörtlük ki gelecek vaat etmelerinden söz etmek saçma görünüyor– üsluplarındaki zarafete şaşıyorum; ama o geniş söz dağarcıklarıyla (kullandıkları sözcüklere bakılırsa Roget'nin *Thesaurus*'ını daha beşikte karıştırmaya başlamışlar) bana hiçbir şey söylemiyorlar: Bana göre onlar çok fazla şey biliyorlar, duyguları da açıkça ortada; sırtımı sıvazlarkenki içtenliklerini ya da kucağıma atılırkenki duygusallıklarını hazmedemiyorum; tutkuları bana biraz yavan, düşleri de bir parça donuk geliyor. Onları sevmiyorum. Rafa kaldırıldım artık ben. Kafiyeli beyitler halinde ibretlik öyküler yazmayı sürdüreceğim. Fakat kendimi eğlendirmekten başka bir amaçla yazıyorsam benden enayisi yok demektir.

3

Ama her şeyin bir sırası var.

İlk kitabımı yazdığımda çok gençtim. Şans eseri dikkatleri çekince de insanlar benimle tanışmak istediler.

Londra edebiyat dünyasına mahcubiyet ve hevesle dahil olduğum zamanki hatıralarım arasında dolanırken melankoliye kapılmadığımı söyleyemem. O dünyanın müdavimi olduğum dönemin üstünden çok zaman geçti; şu anki fevkaladeliklerini betimleyen romanlara bakılırsa artık çok değişmiş olmalı. Bir kere, toplanılan yerler farklı. Hampstead'in, Notting Hill Gate'in ve Kensington'daki High Street'in yerini Chelsea ve Bloomsbury almış. O zamanlar kırk yaşın altındaysanız hemen ayırt edilirdiniz, ama şimdi yirmi beşin üstünde olmak saçma görünüyor. O günlerde duygularımız konusunda biraz utangaçtık sanırım; ayrıca gülünç duruma düşme korkusu, açık açık gösteriş yapma güdüsünü nispeten dizginliyordu. O kibar bohemlerin dünyasında güçlü bir

iffetlilik kültürü olduğuna inanmıyorum, ama kadınlarla erkekler arasında bu kadar serbest ve kaba saba münasebetler yaşandığını da hatırlamıyorum. Biz aşırılıklarımızın üstüne terbiyeli bir sessizlik perdesi çekmeyi ikiyüzlülük olarak görmüyorduk. Eğri oturup doğru konuşmak pek âdetten değildi. Kadınlarsa kendi hayatlarını yaşama noktasına tam olarak gelmemişti henüz.

Victoria İstasyonu'nun yakınlarında oturuyordum. Edebi şahsiyetlerin konuksever evlerine gitmek için otobüsle uzun yolculuklar yaptığımı hatırlıyorum. Çekingenliğim yüzünden, cesaretimi toplayıp zili çalmadan önce sokakta epeyce volta atardım; sonra endişeden midem bulanarak insanlarla dolu havasız bir salona götürülürdüm. Birbiri ardına tanıştırıldığım ünlü kişilerin kitabım hakkında söyledikleri kibar sözler beni son derece rahatsız ederdi. Zekice şeyler söylememi beklediklerini hissederdim ama parti bitinceye kadar aklıma zekice tek bir şey gelmezdi. İnsanlara çay fincanları ve kötü kesilmiş tereyağlı ekmek dilimleri uzatarak utancımı gizlemeye çalışırdım. Kimsenin dikkatini çekmeyeyim isterdim ki bu meşhur yaratıkları rahat rahat gözlemleyip söyledikleri zekice şeyleri dinleyebileyim.

Koca burunlu ve haris bakışlı, elbiselerini zırh gibi taşıyan, dimdik, kadana gibi kadınlar; ufak tefek, fareyi andıran, yumuşak sesli, kurnaz kurnaz bakan kızkuruları hatırlıyorum o günlerden. Eldivenlerini çıkarmadan tereyağlı ekmek yemekte gösterdikleri azim karşısında daima büyüleniyor, kimsenin bakmadığını sandıkları sırada parmaklarını koltuğa silerkenki aldırmazlıklarını hayranlıkla gözlemliyordum. Mobilyalar için iyi bir şey değildi bu, ama ev sahibinin de dostlarını ziyaret ettiğinde onların mobilyalarından öcünü aldığını düşünüyordum. Kimileri modaya uygun giyiniyor ve sırf bir kitap yazdın diye neden kılıksız olman gerektiğini asla anlayamayacaklarını söylüyorlardı; düzgün bir tipin varsa da aynı başarıyı gösterebilirdin, üste-

lik minik bir ayaktaki şık bir ayakkabı yayıncının "elindeki işi" kabul etmesine hiçbir zaman engel olmamıştı. Fakat diğerleri bunu manasız buluyor, "sanatsal kumaşlar" ile barbarlara has mücevherleri tercih ediyorlardı. Erkeklerin kılığı nadiren eksantrik olurdu. Yazara olabildiğince az benzemeye çalışırlardı. Görmüş geçirmiş adamlar gibi görünmek isterlerdi ve şehirdeki bir firmanın yöneticisi zannedilmeleri işten bile değildi. Hep biraz yorgun görünürlerdi. Daha önce hiç yazar tanımamıştım. Onları tuhaf buluyordum, ama bana hiçbir zaman gerçek gibi geldiklerini sanmıyorum.

Sohbetlerini pek zekice bulduğumu ve yazar kardeşlerini arkalarını döndükleri anda yerin kırk kat dibine batırmakta kullandıkları iğneleyici mizahı büyük bir hayretle dinlediğimi hatırlıyorum. Dünyanın geri kalanı üzerinde sanatçının böyle bir avantajı vardır; arkadaşları onun hicvine sadece dış görünümlerini ve karakterlerini değil, eserlerini de maruz bırakırlar. Kendimi böyle bir çeviklikle ya da akıcılıkla ifade edemediğim için hayıflanır dururdum. O günlerde sohbet etmek hâlâ sanat yapmaya benzerdi; lafı gediğine oturtmak, kazanın altındaki çalıların çatırtısından* çok daha kıymetli bulunurdu; ayrıca sıkıcı tiplerin mizah duygusuna sahipmiş gibi yapmakta kullandığı mekanik bir gereç konumuna henüz gelmemiş olan vecizeler de kentlilerin havadan sudan konuşmalarına neşe katıyordu. O pırıltılı atışmalardan tek sözcüğün bile aklımda kalmamış olması ne acı. Ama mevzu meşgul olduğumuz sanatın diğer yüzü olan ticaretin ayrıntılarına geldiğinde sohbetler gerçekten rayına oturuyordu. Son çıkan kitabın değerini ve iyi taraflarını tartışmayı bitirdiğimizde, kaç nüshanın satıldığını, yazarın ne kadar avans aldığını ve ne kadar kazanmayı planladığını merak etmek gayet doğaldı. Ondan sonra şu ya da bu yayınevi hakkın-

* "Çünkü akılsızın gülmesi, kazanın altındaki çalıların çatırtısı gibidir. Bu da boştur." *Kutsal Kitap. Vaiz 7:6. Kitab-ı Mukaddes Şirketi*, 2009. (ç.n.)

da konuşur, birinin cömertliğinden, diğerinin cimriliğinden dem vururduk; sağlam telif ödeyene mi yoksa kitabı var gücüyle "satmaya" çalışana mı gitmek gerektiğini tartışırdık. Kimileri az reklam verirdi, kimileri iyi. Kimileri çağa ayak uydurmuştu, kimileri eski modaydı. Ondan sonra ajanslardan ve bizim adımıza topladıkları tekliflerden söz ederdik; yayıncılardan ve gelen yazıları nasıl karşıladıklarından, bin baskıya ne ödediklerinden, parayı peşin mi yoksa başka türlü mü verdiklerinden konuşurduk. Tüm bunlar bana çok romantik geliyordu. Mistik bir tarikatın mensubu olmanın mahremiyetini hissediyordum.

4

O zamanlar kimse bana Rose Waterford kadar iyi davranmıyordu.

Eril bir zekâ ile dişil bir yoldan çıkmışlığı bünyesinde birleştiren bu kadının romanları özgün ve şaşırtıcıydı. Charles Strickland'ın karısıyla da onun evinde tanıştım. Bayan Waterford bir çay partisi veriyordu ve küçük salonu her zamankinden daha doluydu. Herkes sohbet halinde gibiydi. Ben de sessizce oturduğum yerde kendimi pek rahatsız hissediyordum; ama kendi işlerine gömülmüş gibi görünen gruplardan herhangi birine dahil olamayacak kadar utangaçtım. Bayan Waterford iyi bir ev sahibesiydi, mahcubiyetimi görünce yanıma geldi.

"Sizi Bayan Strickland'la tanıştırmak istiyorum," dedi. "Kitabınıza tek kelimeyle bayılmış."

"Ne işle meşgul kendisi?" diye sordum.

Cehaletimin farkındaydım ve Bayan Strickland tanınan bir yazarsa, onunla konuşmadan evvel bunu bilmenin iyi olacağını düşünmüştüm.

Rose Waterford cevabının etkisini artırmak için vakur bir edayla göz süzdü.

"Öğle yemeği davetleri verir. Tek yapmanız gereken biraz yazar gibi davranmak, sizi hemen davet edecektir."

Rose Waterword tam bir sinikti. Hayatı roman yazmak için bir fırsat, halkı da hammadde olarak görürdü. Bu halkın kimi mensupları yeteneğini takdir ettiklerini gösterirlerse zaman zaman onları evine davet eder ve gerektiği kadar cömert davranırdı. Anlı şanlı kimselerle ahbaplık etme meraklarıyla tatlı tatlı dalgasını geçer, ama terbiyeli ve seçkin bir edebiyat kadını rolünü oynamayı da ihmal etmezdi.

Bayan Strickland'ın yanına götürüldüm. On dakika kadar sohbet ettik. Sesinin tatlı tınısı dışında hiçbir yönü dikkatimi çekmedi. Westminster'da bitmemiş katedrale nazır bir dairesi vardı; aynı mahallede yaşadığımız için bir yakınlık doğmuştu aramızda. Nehir ile St. James's Parkı arasında oturan herkes için Army&Navy Mağazaları bir irtibat noktasıdır. Bayan Strickland adresimi sordu, birkaç gün sonra da öğle yemeği daveti gönderdi.

Pek işim gücüm olmadığından memnuniyetle kabul ettim. Fazla erken gitme korkumdan dolayı katedralin etrafında üç tur atınca biraz geç kaldım. İçeri girdiğimde herkes gelmişti. Bayan Waterford oradaydı, ayrıca Bayan Jay, Richard Twining ve George Road da vardı. Hepimiz yazardık. Baharın başlarında, güzel bir gündü; hepimizin keyfi yerindeydi. Belki yüz farklı konudan konuştuk. Eline bir nergis alıp adaçayı yeşili bir elbiseyle partilere katıldığı gençlik günlerinin estetizmi ile yüksek topuklara ve Paris işi elbiselere meylettiği olgunluk yıllarının arsızlığı arasında bocalayan Bayan Waterford yeni bir şapka takmıştı. Şapkanın moralini yükselttiği her halinden belliydi. Onun ortak arkadaşlarımız hakkında hiç o günkü kadar kötü laflar ettiğini duymamıştım. Münasebetsizliğin mizahın ruhu olduğunu gayet iyi bilen Bayan Jay, kar beyazı masa örtüsünü bile pekâlâ pembeleştirebilecek gözlemlerini fısıltı düzeyini hemen hiç aşmayan tonlarda anlatıyordu. Richard Twining tuhaf saç-

malıklar geveleyip duruyordu. Artık neredeyse dillere düşmüş olan keskin zekâsını sergilemesine gerek kalmadığının bilincinde olan George Road ise ağzını sadece içine yiyecek bir şeyler atmak için açıyordu. Bayan Strickland pek fazla konuşmuyordu ama genel sohbeti sürdürme konusunda nefis bir becerisi vardı; ne zaman bir sessizlik olsa konuşmayı yeniden başlatacak doğru bir görüşü ortaya atıveriyordu. Otuz yedi yaşında, biraz uzun boylu ve şişman olmasa da dolgun bir kadındı; güzel değildi, ama belki de esasen iyilik saçan kahverengi gözleri sebebiyle hoş bir siması vardı. Teni biraz solgundu. Koyu renk saçları titizlikle yapılmıştı. Üç kadın içinde tek makyajsız olandı, diğerlerinin aksine sade ve yapmacıksız görünüyordu.

Yemek odası dönemin beğenisine göre döşenmişti. Son derece ciddiydi. Beyaz ahşap yüksek lambri ve yeşil kâğıtla döşenmiş duvarlarda düzgün siyah çerçeveli Whistler gravürleri asılıydı. Tavuskuşu desenli yeşil perdeler düzenli şeritler halinde sarkıyordu. Solgun tavşanların bol yapraklı ağaçlar arasında arsız arsız koşuşturduğu deseniyle yeşil halı, William Morris etkisini akla getiriyordu. Şöminenin üstündeki rafta mavi desenli bir porselen vazo vardı. O sıralar Londra'da tam olarak aynı şekilde döşenmiş beş yüz kadar yemek odası vardır herhalde. Gösterişsiz, sanatkârane ve sıkıcı.

Bayan Waterford'la birlikte evden çıktığımızda havanın güzelliği ve onun yeni şapkası parka gidip biraz gezinmeye yöneltti bizi.

"Çok güzel bir partiydi," dedim.

"Yemekler iyi miydi sizce? Yazarların gelmesini istiyorsa onları iyi beslemesi gerektiğini söylemiştim."

"Hayranlık uyandırıcı bir tavsiye," diye yanıtladım. "İyi ama neden istiyor onları?"

Bayan Waterford omuz silkti.

"Onları eğlenceli buluyor. Çevresinde hareket olsun istiyor. Zavallıcık, sanırım biraz saf bir tip ve bizi harika sa-

nıyor. Her halükârda bizi öğlen yemeğine çağırmak hoşuna gidiyor, bize bir zararı da yok. Bu yüzden seviyorum onu."

Geriye dönüp baktığımda Bayan Strickland'ı, Hampstead'in en seçkin çevrelerinden Cheyne Walk'un en kuytu atölyelerine kadar avını kovalayan şöhret avcılarının en zararsızı olarak görüyorum. Taşrada çok sessiz sakin bir gençlik geçirmişti. Mudie's Kütüphanesi'nden gelen kitaplar beraberlerinde sadece kendi romantizmlerini değil, Londra'nın romantizmini de getiriyorlardı. Gerçek bir okuma tutkusuna sahipti (kitaptan ziyade yazarla, resimlerden ziyade ressamla ilgilenen akranları arasında az bulunur bir tipti); üstelik kendine bir hayal dünyası kurmuş, gündelik hayatta asla erişemeyeceği özgürlüğü o dünyada elde etmişti. Yazarları tanımak, o zamana dek izleyici koltuğundan görüp tanıdığı bir sahneye çıkma macerasına atılmaktı onun için. Onların çarpıcı tipler olduğunu düşünür, gerçekten de onları ağırladığı ve müthiş bir hızla yaşayan bu insanları ziyaret ettiği için kendisinin de ufkunun genişlediğini hissederdi. İşlerine geldiği şekilde oynadıkları hayat oyununun kurallarını kabul etmişti, ama kendi davranışlarını onlara uygun gelecek şekilde ayarlamayı bir an bile düşünmemişti. Onların ahlaki aykırılıkları, tuhaf giyinme tarzları, çılgınca teorileri ve paradoksları hoşuna giden eğlencelerdi; ama kendi inançları bunlardan en ufak bir şekilde etkilenmiyordu.

"Peki bir Bay Strickland var mı?" diye sordum.

"Ha, evet; şehirde bir şeylerle uğraşıyor. Borsacı mıydı neydi... Çok sıkıcıdır."

"Araları iyi mi?"

"Birbirlerine tapıyorlar. Akşam yemeğine gidersen onunla da tanışırsın. Ama Bayan Strickland insanları akşam yemeğine pek davet etmez. Adam çok sessizdir. Edebiyata ya da sanata zerre kadar ilgisi yoktur."

"Hoş kadınlar neden silik adamlarla evlenirler ki?"

"Çünkü zeki adamlar hoş kadınlarla evlenmezler."

Buna verecek bir karşılık bulamadım, o yüzden Bayan Strickland'ın çocuğu olup olmadığını sordum.

"Evet; bir oğlu bir de kızı var. İkisi de okuyor."

Konuyu bu noktada tüketmiştik, başka şeylerden konuşmaya başladık.

5

Yaz boyunca Bayan Strickland'la sık sık görüştük. Zaman zaman onun dairesindeki hoş küçük öğlen davetlerine, kimi zaman da daha görkemli çay partilerine katıldım. Birbirimizden hoşlanmıştık. Ben çok gençtim ve galiba edebiyatın zorlu yollarında attığım o toy adımlarda bana rehberlik etme fikri hoşuna gitmişti; benim açımdan da küçük sorunlarım konusunda çalacak bir kapımın olması, dikkatle kulak vereceğini ve akıllıca tavsiyelerde bulunacağını bildiğim birinin bulunması güzeldi. Bayan Strickland halden anlıyordu. Bu çok cazip bir yetenektir ama genellikle varlığının farkına varanlar tarafından suiistimal edilir: zira dostlarının yaşadığı talihsizliklerin üstüne akbaba misali atılarak hünerlerini göstermeye çalışmaları biraz mide bulandırıcıdır. Bu yetenek petrol kuyusu gibi fışkırır ve halden anlayanlar anlayışlarını öyle bol keseden harcarlar ki kimi zaman kurbanlarını mahcup ederler. Kimi sinelerde öyle çok gözyaşı dökülmüştür ki kendi gözyaşlarımla onları nemlendiremem bile. Bayan Strickland ise avantajını zarafetle kullanıyordu. Anlayışını kabul ederek onu minnettar bıraktığını hissediyordu insan. Gençliğimin coşkusuyla bundan Rose Waterford'a bahsettiğimde şöyle dedi:

"Süt güzeldir, özellikle de içinde bir damla brendi varsa, ama çiftlikteki inek ondan kurtulduğuna çok memnundur. Şişmiş bir meme pek rahatsız edicidir."

Rose Waterford'un zehir gibi bir dili vardı. Kimse onun kadar acı sözler edemezdi, ama diğer yandan kimse onun kadar hoş şeyler de yapamazdı.

Bayan Strickland'ın sevdiğim bir yönü daha vardı. Çevresindeki her şeye zarafet aşılayabiliyordu. Çiçeklerle dolup taşan dairesi daima temiz ve tertipliydi; misafir odasındaki perdeler ciddi desenlerine rağmen insanın içini açıyordu. O küçük sanatsal yemek odasında yiyecekler pek hoştu; masa güzel görünürdü, iki hizmetçi gayet şık ve alımlıydı, yemekler tam ayarında pişerdi. Bayan Strickland'ın kusursuz bir ev idarecisi olduğunu görmemek imkânsızdı. Üstelik hayran olunası bir anne olduğuna da şüphe yoktu. Misafir odasında oğlunun ve kızının fotoğrafları vardı. Oğlu –adı Robert'tı– Rugby School'da okuyan on altı yaşında bir çocuktu; bir fotoğrafta spor gömlek ve kriket kasketiyle, başka birinde frak ve dik yakalı gömlekle poz vermişti. Geniş ve duru alnını, güzel ve düşünceli gözlerini annesinden almıştı. Temiz ahlaklı, sağlıklı ve normal görünüyordu.

"Çok zeki olup olmadığını bilmiyorum," demişti Bayan Strickland beni fotoğrafa bakarken görünce, "ama iyi yürekli olduğunu biliyorum. Harika bir kişiliğe sahip."

Kızı on dört yaşındaydı. Annesininkine benzeyen gür ve koyu renk saçları omuzlarına dökülmüştü. Onun gibi sevecen bir yüzü ve sakin, tasasız gözleri vardı.

"İkisi de tıpkı size benziyor," dedim.

"Evet, babalarından ziyade bana benziyorlar sanırım."

"Neden eşinizle tanışmama hiç izin vermediniz?" diye sordum.

"Tanışmak ister miydiniz?"

Gülümsedi, gülümsemesi gerçekten çok tatlıydı, biraz yanakları da kızarmıştı; o yaştaki bir kadının bir anda kızarıvermesi gerçekten eşsiz bir durumdu. Belki de onun en çekici yanı bu naifliğiydi.

"Edebiyatla uzaktan yakından ilgisi yoktur," dedi. "Tam manasıyla yontulmamış biridir."

Bunu hor görerek değil, daha ziyade sevgiyle söylemişti; sanki onun en kötü yanını kabullenerek arkadaşlarının karalamalarından korumak istiyor gibiydi.

"Londra Borsası'nda çalışıyor, tipik bir simsardır. Yanında sıkıntıdan ölürsünüz herhalde."

"Sizi de sıkıyor mu?"

"Ben onun karısı oluyorum. Çok hoşlanırım kendisinden."

Mahcubiyetini gizlemek için gülümsedi. "Böyle bir itiraf zaten Rose Waterford'un gözünden kaçmazdı" gibisinden bir şaka yapacağımı sanıyordu sanki. Biraz tereddüt etti. Gözlerinde müşfik bir ifade belirdi.

"Bir dâhiymiş gibi davranmaz. Borsa'da bile çok para kazanmıyor. Ama inanılmaz derecede iyi ve nazik bir insandır."

"Onu çok seveceğimi düşünüyorum."

"Bir ara bizimle sessiz bir akşam yemeğine katılmanızı isteyeceğim, ama unutmayın ki bu riski almayı siz istediniz. Çok sıkıcı bir akşam geçirirseniz beni suçlamayın sakın."

6

Fakat en sonunda Charles Strickland'la karşılaştığımda, bu onunla sadece tanışmanın ötesine geçmemi engelleyen koşullar altında oldu. Bir sabah Bayan Strickland bana bir not göndererek o gün bir akşam yemeği daveti verdiğini ve konuklardan birinin gelemeyeceğini bildirdi. Boşluğu doldurmamı rica ediyordu. Şöyle yazmıştı:

> *Sıkıntıdan soyunuzun kuruyacağı konusunda sizi uyarma dürüstlüğünü göstermek zorundayım. Daha baştan sıkıcı bir parti bu, ama gelirseniz olağanüstü bir minnettarlık duyacağım. Siz ve ben bir süre baş başa sohbet de edebiliriz.*

Kabul etmek hiçbir şey değilse komşuluk vazifesiydi.

Bayan Strickland beni kocasıyla tanıştırdığında, adamın tek yaptığı elini kayıtsızca bana uzatmak oldu. Neşeli bir edayla ona dönen karısı ufak bir şaka yapmayı denedi.

"Gerçekten bir kocam olduğunu göstermek için çağırdım onu. Galiba artık şüphelenmeye başlamıştı."

Strickland, işittiği patavatsızlıkta gülünecek bir taraf göremeyenlerin kabullenişiyle kibarca küçük bir kahkaha attı ama konuşmadı. Yeni gelenler ev sahibimin ilgisini çekmeyi başarınca da kendi başıma kaldım. En sonunda hepimiz toplanıp akşam yemeğinin hazır olduğu duyurusunu beklemeye başladığımızda, bir taraftan "yanındaki boşluğu doldurmam" istenen kadınla sohbet ederken, bir yandan da medeni insanın kısacık hayatını sinir bozucu işlerle harcamakta gösterdiği tuhaf maharet üzerine düşündüm. Ev sahibesinin neden konuk çağırma zahmetine girdiğini, konukların da neden zahmet edip geldiğini samimiyetle merak etmenize yol açan türden bir partiydi. On kişi toplanmıştı. Kayıtsızlıkla bir araya gelmişlerdi, ayrıldıklarında rahatlayacaklardı. Elbette sadece toplumsal bir işlevi vardı bu davetin. Strickland çifti esasen hiçbir ilgi duymadıkları bir dizi insana akşam yemeği "borçluydu" ve onları bu yüzden davet etmişlerdi; bu kişiler de daveti kabul etmişti. Neden? *Tête-à-tête** akşam yemeklerinin bıktırıcılığından kurtulmak, hizmetkârlara biraz dinlenme imkânı vermek için, reddetme gerekçeleri olmadığı için, kendilerine bir akşam yemeği "borçlu olunduğu" için.

Yemek odası fazlasıyla kalabalıktı. İçeride kraliyet hukuk müşavirlerinden biriyle karısı, bir hükümet yetkilisi ve karısı, Bayan Strickland'ın kız kardeşiyle kocası Albay MacAndrew ve bir milletvekilinin karısı vardı. Milletvekilinin o akşam meclisten ayrılamayacağı anlaşıldığı için ben davet edilmiştim. Toplantının uğursuz bir saygınlığı vardı. Kadınlar iyi giyinmeye gerek duymayacak kadar hoş, gü-

* Fr. Baş başa. (ç.n.)

lünç olamayacak kadar konumlarından eminlerdi. Erkekler son derece muteberdi. Hepsi de etrafına bir refah ve halinden memnunluk havası saçıyordu.

Herkes içgüdüsel olarak partiyi canlandırma arzusu duyduğundan normaldekinden daha yüksek sesle konuşuyordu. Odada bir hayli gürültü vardı. Ama ortak bir sohbet yoktu. Herkes yanındakiyle konuştu; çorba, balık ve başlangıçlar sırasında sağındaki komşusuyla; ara sıcaklar, rosto ve tatlı sırasında solundaki komşusuyla. Siyasi durumdan, golften, çocuklarından ve sahnelerdeki son oyundan, Kraliyet Akademisi'ndeki tablolardan, havadan, tatil için planlarından söz ettiler. Hiç sessizlik yaşanmadı, gürültü gittikçe artıyordu. Bayan Strickland partinin başarılı olduğunu düşünerek gururlanabilirdi. Kocası da adaba uygun şekilde rolünü oynadı. Hatta biraz fazla ketum davranıyor olabilirdi, çünkü partinin sonuna doğru iki yanındaki kadınların yüzlerinde biraz bitkinlik görür gibi oldum. Onu biraz usandırıcı bulmuşlardı. Bir iki kez Bayan Strickland'ın gözleri de biraz endişeyle kocasının üzerine dikildi.

En sonunda Bayan Strickland kalktı, kadınları ardına takıp odadan çıktı. Bay Strickland onun arkasından kapıyı kapattı, sonra da masanın öbür ucuna geçerek hukuk müşaviri ile hükümet yetkilisi arasındaki yerini aldı. Kadehlerdeki şarapları tazeledi, sonra da hepimize puro dağıttı. Müşavir şarabın kusursuzluğu üzerine bir şeyler söyleyince Strickland nereden aldığını anlattı. Üzüm mahsulleri ve tütün üzerine sohbete giriştik. Müşavir bize üzerinde çalıştığı bir vakayı anlattı, albay ise polodan bahsetti. Söyleyecek hiçbir şeyim olmadığından sessizce oturup sohbetle alakalı görünmeye çalıştım; bu arada kimsenin beni hiçbir şekilde umursamadığını düşündüğümden rahat rahat Strickland'ı inceledim. Beklediğimden daha iriydi: Onu neden daha ince ve silik bir tip olarak hayal ettiğimi bilmiyorum; aslına bakılırsa enli ve yapılıydı, kocaman elleri ve ayakları vardı, ay-

rıca resmi takım elbise üzerine hiç oturmamış, bol gelmişti. Parti için giyinip kuşanmış bir arabacı olduğu izlenimi yaratıyordu. Kırk yaşlarındaydı, yakışıklı değildi ama çirkin de sayılmazdı, çünkü yüz hatları fena değildi; ama hatları normalden biraz daha iri olduğundan onu biraz kaba gösteriyordu. Sinekkaydı tıraş olmuştu ve kocaman yüzünde rahatsız edici bir çıplaklık vardı. Saçları kızıla yakındı, kısa kesilmişti; minik gözleri mavi ya da griydi. Sıradan bir adama benziyordu. Artık Bayan Strickland'ın ondan neden utandığını anlayabiliyordum; sanat ve edebiyat dünyasında yer edinmek isteyen bir kadına itibar kazandıracak tipte bir adam değildi. Sosyal yetenekleri olmadığı açıktı, ama bir erkek bu yetenekler olmadan da yaşayabilir; onu sıradanlıktan çıkaracak eksantrik bir yönü yoktu; sadece iyi yürekli, sıkıcı, dürüst, sade bir adamdı. İnsan onun kusursuz niteliklerine hayran olur, ama beraber olmaktan kaçınırdı. Önemsiz bir adamdı. Muhtemelen toplumun değerli üyelerinden biri, iyi bir koca ve babaydı, dürüst bir simsardı, ama insan onunla vakit kaybetmek istemezdi.

7

İlkbaharın tozlu sonu yaklaşıyordu. Tanıdığım herkes şehirden ayrılma planları yapıyordu. Bayan Strickland ailesini Norfolk sahiline götürüyordu; böylece çocukları denize girebilecek, kocası da golf oynayacaktı. Vedalaştık ve sonbaharda buluşmak üzere sözleştik. Ama şehirdeki son günümde Army&Navy Mağazaları'ndan çıkarken onu oğlu ve kızıyla birlikte gördüm; tıpkı benim gibi o da Londra'dan ayrılmadan önce son alışverişlerini yapıyordu. İkimiz de terleyip yorulmuştuk. Hep beraber gidip parkta dondurma yemeyi önerdim.

Sanıyorum Bayan Strickland bana çocuklarını göstermekten hoşnuttu ki davetimi memnuniyetle kabul etti.

Çocuklar fotoğraflardakinden bile daha sevimliydi. Kadın onlarla gurur duymakta haklıydı. Yanımda mahcup olmayacakları kadar gençtim, o yüzden daldan dala atlayarak şen şakrak sohbet ettik. Olağanüstü derecede güzel ve sağlıklı çocuklardı. Ağaçların altında çok hoş zaman geçirdik.

Bir saat sonra eve gitmek üzere bir taksiye doluştuklarında ben de aylak aylak kulübüme doğru yürümeye başladım. Belki de kendimi biraz yalnız hissediyordum ve bir anlığına görebildiğim hoş aile yaşantısını düşününce azıcık kıskançlık duyuyordum. Birbirlerine çok bağlı görünüyorlardı. Dışarıdan birinin anlayamayacağı özel şakalarına kahkahalarla gülüyor, inanılmaz eğleniyorlardı. Charles Strickland her şeyden öte sözel yetenek parıltıları beklenen bir ortamın standartlarına göre sıkıcı bulunabilirdi belki; ama zekâsı kendi çevresi için yeterliydi ki bu da sadece makul bir başarıya değil, saadete giden yolda da en sağlam geçiş belgesidir. Bayan Strickland büyüleyici bir kadındı ve kocasını seviyordu. Hiçbir uygunsuz maceranın bozmadığı, dürüst, edepli hayatlarını zihnimde canlandırabiliyordum. O pırıl pırıl iki güzel çocuk sayesinde ırklarının ve konumlarının normal gelenekleri dahilinde yaşayıp gideceklerdi. Kesinlikle az şey değildi bu. Farkına bile varmadan yaşlanacaklardı; oğullarının ve kızlarının yetişkin olduklarını, zamanı gelince evlendiklerini göreceklerdi – biri gelecekte sağlıklı çocuklara annelik edecek güzel bir kızla; diğeri ise asker olacağı belli yakışıklı ve mert bir delikanlıyla. En nihayetinde de bir köşeye çekilecek, çocukları ve torunları tarafından el üstünde tutularak refah içinde bir emeklilik hayatı sürecek, mutlu ve boşa geçmemiş bir ömrün sonunda vakitlerini doldurunca da mezarlarına gireceklerdi.

Böyle yaşayıp giden kim bilir kaç çift vardır... Bu yaşam kalıbında bir yuvanın zarafeti vardı. Yemyeşil bir manzaranın içinden dolanarak usul usul akan, nefis ağaçların gölge-

sinden geçen, en sonunda da engin denize dökülen sakin bir dereyi getiriyordu insanın aklına; ama deniz öyle durgun, öyle sessiz, öyle kayıtsızdır ki, aniden belli belirsiz bir huzursuzluk gelir yerleşir içinize. Büyük çoğunluğun payına düşen o varoluşta bir şeylerin eksik olduğunu hissetmemin sebebi, belki de daha o günlerde mizacımın önemli bir parçası haline gelen bir arızaydı. Böylesi bir varoluşun toplumsal değerini kabul ediyordum. Verdiği düzenli mutluluğu görmüştüm, ama kanımdaki ateş daha çetin yollara sapmamı istiyordu. Böyle basit hazlarda ürkütücü bir şey var gibi geliyordu bana. Yüreğimde daha tehlikeli bir yaşam sürme arzusu vardı. Sırf bir değişiklik görmek için, değişikliğin ve öngörülemeyenin heyecanı uğruna, kendimi keskin kayalıklara ve tehlikeli sığlıklara vurmaya hazırlıksız olduğum söylenemezdi.

8

Strickland ailesi hakkında yazdıklarımı yeniden okuduğumda, biraz karanlıkta kalmış olduklarını fark ediyorum. Bir kitaptaki kişilerin kendilerine ait gerçek bir hayatları olmasını sağlayan niteliklerden hiçbirini verememişim onlara; bu yüzden hatanın bende olup olmadığını anlamak amacıyla, onlara canlılık katabilecek kişisel özellikler bulmak için kafa patlattım. Konuşma tarzındaki bir farklılık ya da tuhaf bir alışkanlığa dayanarak onlara kendilerine has nitelikler verebilirdim. Mevcut halleriyle eski bir goblenin üstündeki figürlere benziyorlar; kendilerini arka plandan koparamıyor, uzaktan bakıldığında ayırt edici özelliklerini kaybediyorlar, geriye hoş bir renkli lekeden başka bir şey kalmıyor. Tek mazeretim şu ki bende bıraktıkları izlenim tam da böyle bir şeydi. Yaşamları toplumsal organizmanın bir parçası olan, bu organizmanın içinde ve bu organizmayla birlikte yaşayan insanlarda görülen

türden bir siliklikleri vardı. Yaşamsal önem taşıyan ama sağlıklı kaldıkları sürece büyük bütünün içinde kaybolup giden vücut hücreleri gibiydiler. Strickland ailesi orta sınıfa mensup ortalama bir aileydi. Edebiyat dünyasının küçük ünlülerine zararsız bir düşkünlüğü olan hoş ve konuksever bir kadın; merhametli Yaradan'ın kendisini bırakıverdiği hayatın içinde görevini yapan biraz sıkıcı bir adam; iki de sevimli ve sağlıklı çocuk. Daha sıradan bir şey düşünemiyorum. Meraklıların dikkatini çekecek herhangi bir yönleri varsa da ben bilmiyorum.

Yaşananlar üzerine daha sonra düşündüğümde, Charles Strickland'da olağandışı tek bir şey bile göremediğim için biraz kalın kafalı olup olmadığımı soruyorum kendime. Belki de öyleydim. O zaman ile şimdi arasında geçen yıllarda insanlığa dair makul düzeyde bilgi topladığımı düşünüyorum, ama Strickland'ları şu an sahip olduğum deneyimle tanısaydım da onları farklı bir şekilde değerlendireceğimi sanmıyorum. Fakat insanın hesaplanamaz bir canlı olduğunu öğrendiğimden, şimdi olsa sonbahar başlarında Londra'ya döndüğüm zaman bana ulaşan haberler karşısında o günkü kadar şaşırmazdım.

Daha döneli yirmi dört saat olmamıştı ki Jermyn Caddesi'nde Rose Waterford'a rastladım.

"Çok neşeli ve keyifli görünüyorsun," dedim. "Hayırdır?"

Gülümsedi ve gözleri gayet iyi bildiğim bir şeytanlıkla parladı. Belli ki dostlarından biri hakkında bir rezalet duymuş, edebiyatçı içgüdüleri ayaklanmıştı.

"Sen Charles Strickland'la tanışmıştın, değil mi?"

Sadece yüzü değil, bütün bedeni heyecanını ele veriyordu. Başımı sallayarak onayladım. Zavallıcığın Borsa'da mı battığını yoksa bir omnibüsün altında mı kaldığını merak etmiştim.

"Ne kadar korkunç, değil mi? Karısını terk edip gitmiş."

Bayan Waterford, Jermyn Caddesi'nin kaldırımında böyle bir konunun hakkını veremeyeceğini hissetmiş olmalı ki tam bir sanatçı gibi çıplak gerçeği yüzüme çarpıp hiçbir ayrıntıdan haberi olmadığını söyledi. Aslında ben de bu meseleye karşı tümden kayıtsız olduğunu, o yüzden ayrıntılara girmek istemediğini düşünmenin ona haksızlık etmek olacağını hissediyordum, ama inadı tutmuştu bir kere.

Telaşlı sorularıma her seferinde, "Hiçbir şey bilmediğimi söyledim," diye cevap verdikten sonra çalımlı bir edayla omuz silkti: "Şehirdeki bir çayhanede çalışan genç bir hanım işini bırakmış sanırım."

Yüzüme bakarak şöyle bir gülümsedi, sonra da dişçiyle randevusu olduğunu söyleyerek fütursuzca yürüyüp gitti. Üzülmekten ziyade merakım uyanmıştı. O günlerde hayata dair ilk elden deneyimlerim azdı. Tanıdığım insanlar arasında kitaplarda okuduğum türden olayların yaşanması beni heyecanlandırmıştı. Tanıdıklarım arasında böyle olaylar yaşanmasına zamanla alıştığımı itiraf etmeliyim. Fakat aynı zamanda biraz da sarsılmıştım doğrusu. Strickland kırkındaydı. Onun yaşında bir adamın gönül işleriyle ilgilenmesi bana mide bulandırıcı gelmişti. Aşırı genç olmanın verdiği kendini beğenmişlikle, insanın kendini aptal durumuna düşürmeden âşık olabileceği yaşı en fazla otuz beş olarak belirlemiştim. Ayrıca bu haberler benim açımdan biraz sinir bozucuydu, çünkü taşradan Bayan Strickland'a yazıp döneceğimi bildirmiş, kendisinden aksi yönde bir haber almazsam da belirli bir gün çay içmeye uğrayacağımı eklemiştim. İşte tam o gündeydik ve Bayan Strickland'dan hiçbir haber almamıştım. Beni görmek istiyor muydu, istemiyor muydu? Güç günler geçirdiği için gönderdiğim notun aklından çıkmış olması mümkündü. Belki gitmemek daha akıllıca olacaktı. Ama diğer yandan, meseleyi gizli tutmak istiyordu belki de. Tuhaf haberlerin bana ulaştığını belli etmek büyük basiretsizlik olabilirdi. Hoş bir kadının duygularını incitme

korkusu ile durduk yere kalabalık etme korkusu arasında kalmıştım. Onun acı çektiğini hissediyor, giderilmesine yardımcı olamayacağım bir acıya tanıklık etmek istemiyordum; ama her ne kadar bundan utanç duysam da bu işi nasıl karşıladığını görmeyi içten içe arzuluyordum. Ne yapacağımı bilemiyordum.

Nihayet hiçbir şey olmamış gibi ona uğramaya, hizmetçiyle içeri haber gönderip Bayan Strickland'ın beni görmek için müsait olup olmadığını sormaya karar verdim. Böylece beni geri gönderme fırsatını bulmuş olacaktı. Fakat hazırladığım cümleyi hizmetçiye söylerken utançtan yerin dibine geçtim. Karanlık koridorda cevabı beklerken fırlayıp kaçmamak için bütün zihinsel melekelerimi yardıma çağırmak zorunda kaldım. Hizmetçi geri geldi. Kafam heyecandan karmakarışıktı ve kadının hali tavrı evde meydana gelen faciayla ilgili her şeyi bildiğini düşündürdü bana.

"Bu taraftan teşrif edebilir misiniz, efendim?" dedi hizmetçi.

Onu misafir odasına doğru takip ettim. Odayı loşlaştırmak için güneşlikler kısmen çekilmiş, Bayan Strickland ışığı arkasına alarak oturmuştu. Eniştesi Albay MacAndrew şöminenin önünde ayaktaydı, yanmayan ateşe sırtını vermiş de ısınmaya çalışıyor gibiydi. Daha içeri girer girmez, büyük bir münasebetsizlik ettiğim hissine kapıldım. Gelişime şaşırdıklarını düşünüyordum, herhalde Bayan Strickland sırf bana yazmayı unuttuğundan içeri alınmamı söylemişti. Albayın da gelip konuşmalarını bölmemden rahatsız olduğunu hissediyordum.

"Beni bekleyip beklemediğinizden emin olamadım," dedim kayıtsız görünmeye çalışarak.

"Elbette ki bekliyordum. Anne şimdi çayımızı getirir."

Oda karartılmış olsa da ister istemez Bayan Strickland'ın yüzünün ağlamaktan şişmiş olduğunu gördüm. Zaten pek sağlıklı olmayan teni iyice solmuştu.

"Eniştemi hatırlıyorsunuz, değil mi? Tatilden hemen önce akşam yemeğinde tanışmıştınız."

Tokalaştık. O kadar utanıyordum ki söyleyecek bir şey bulamadım, ama Bayan Strickland imdadıma yetişti. Yaz boyunca neler yaptığımı sordu da bu yardım sayesinde çay gelinceye kadar biraz sohbet etmeyi başarabildim. Albay viski soda istedi.

"Sen de bir tane alsan iyi olur, Amy," dedi.

"Yok, ben çayı tercih ederim."

Tatsız bir şeyler yaşandığının ilk ima edilişiydi bu. Fark etmemiş gibi davrandım. Bayan Strickland'ı lafa tutmak için elimden geleni yaptım. Hâlâ şöminenin önünde duran albay tek laf etmedi. En kısa sürede münasip bir şekilde oradan ayrılmanın yolunu arıyor, Bayan Strickland'ın ne demeye oraya gelmeme izin verdiğini soruyordum kendime. Odada hiç çiçek yoktu. Yaz zamanı kaldırılmış ıvır zıvır daha yerine konmamıştı, bana hep tertipli ve sıcak gelen odada neşesiz ve gergin bir hava vardı; duvarın öbür yanında bir ölü yatıyormuş gibi tuhaf bir duygu uyandırıyordu insanda. Çayımı bitirdim.

"Sigara içer misiniz?" diye sordu Bayan Strickland.

Sigara kutusunu arandı ama etrafta göremedi.

"Korkarım kalmamış."

Aniden gözyaşlarına boğuldu ve aceleyle odadan çıktı.

İrkilmiştim. Eve hep kocasının getirdiği sigaraların eksikliğinin, ister istemez adama dair hatıralarını canlandırdığını, alıştığı küçük lüksleri kaybetmenin ona ani bir acı verdiğini şimdi anlıyorum. Eski hayatının elinden kayıp gittiğini, bir daha dönmeyeceğini fark etmişti. Olup bitenleri bilmezden gelmenin bir yolu kalmamıştı artık.

"Sanırım gitmemi tercih edersiniz," dedim ayağa kalkarken albaya.

"Alçak herifin onu terk ettiğini duymuşsunuzdur herhalde," diye patladı adam.

Tereddüt ettim.

"İnsanların dedikoduyu ne çok sevdiğini bilirsiniz," diye yanıtladım. "Bir şeylerin yolunda gitmediğine dair bazı söylentiler duymuştum."

"Kaçıp gitti. Bir kadınla Paris'e kaçtı. Amy'yi beş parasız bıraktı."

"Çok üzgünüm," dedim. Aklıma başka bir şey gelmemişti.

Albay viskisini bir dikişte bitirdi. Uzun boylu, zayıf, ellilerinde bir adamdı. Sarkık bıyıklı ve kır saçlıydı. Gözleri soluk mavi, dudakları inceydi. Önceki görüşmemizden hatırladığım kadarıyla gülünç bir suratı vardı ve ordudan ayrılmadan önce on yıl boyunca haftada üç gün polo oynamış olmakla gurur duyuyordu.

"Bayan Strickland'ın şu an benimle uğraşmak isteyeceğini sanmıyorum," dedim. "Ne kadar üzgün olduğumu kendisine iletir misiniz? Yapabileceğim bir şey olursa memnuniyetle..."

Adam beni duymazdan geldi.

"Hali ne olacak bilmiyorum. Bir de çocuklar var. Hava yiyerek mi yaşayacaklar? On yedi yıl."

"Ne olmuş on yedi yıla?"

"O kadar zamandır evliydiler," dedi sert bir sesle. "O adamı hiç sevmedim. Bacanağımdı elbette, saygıda kusur etmedim. Onun bir beyefendi olduğunu mu sanıyordunuz? Kızcağız onunla hiç evlenmemeliydi."

"Kesin bitti mi?"

"Amy'nin yapabileceği tek bir şey var, o da boşanmak. Siz geldiğinizde ona bunu söylüyordum. 'Ver dilekçeni gitsin, sevgili Amy,' dedim. 'Hem kendin hem de çocukların için bunu yapmak zorundasın.' O herif gözüme görünmese iyi eder. Eşek sudan gelinceye kadar döverim yoksa."

Albay MacAndrew'ün bunu yapmakta biraz zorlanacağını düşünmeden edemedim, çünkü Strickland bana hayli

iri yarı görünmüştü, ama sesimi çıkarmadım. Günahkârın cezasını doğrudan kesecek pazu kuvvetine sahip olmayanların ahlak bekçiliği her zaman bunaltıcıdır. Tam kalkmak için yeni bir girişimde bulunmaya karar vermişken Bayan Strickland geri döndü. Gözlerini kurulamış, burnunu pudralamıştı.

"Gözyaşlarımı tutamadığım için özür dilerim," dedi. "Gitmediğinize sevindim."

Oturdu. Ne söyleyeceğime dair hiçbir fikrim yoktu. Beni ilgilendirmeyen konularda konuşma fikri beni utandırıyordu. Kadınların o kötü huyundan, kulak veren herkesle mahrem meselelerini tartışma tutkusundan habersizdim o zamanlar. Bayan Strickland kendini toparlamaya çalışıyor gibiydi.

"İnsanlar bu konuda konuşuyor mu?" diye sordu.

Yaşadığı bu ailevi talihsizlikle ilgili her şeyi bildiğimi varsayması karşısında afallamıştım.

"Londra'ya daha yeni döndüm. Gördüğüm tek kişi Rose Waterford."

Bayan Strickland ellerini birbirine kenetledi.

"Tam olarak ne dediğini anlatın bana." Ben tereddüt edince de üsteledi. "Kesinlikle bilmek istiyorum."

"İnsanlar ne tür şeyler söyler bilirsiniz. Pek güvenilir biri değildir, haksız mıyım? Kocanızın sizi terk ettiğini söyledi."

"Hepsi bu mu?"

Rose Waterford'un ayrılırken çayhanede çalışan kız konusunda söylediklerini tekrarlamamayı tercih ettim. Yalan söyledim.

"Onun başka biriyle gittiğine dair bir şey söylemedi mi?"

"Hayır."

"Tüm bilmek istediğim buydu."

Biraz şaşalamıştım, ama her halükârda artık oradan ayrılabilirdim. Bayan Strickland'la tokalaşırken ona herhangi bir faydam olabilirse çok memnun olacağımı söyledim. Belli belirsiz gülümsedi.

"Çok teşekkürler. Kimsenin benim için bir şey yapabileceğini sanmıyorum."

Duygularını anladığımı söyleyemeyecek kadar utandığımdan, vedalaşmak üzere albaya döndüm. Elini uzatmadı.

"Ben de geliyorum. Victoria Caddesi'nden yürüyeceksenız size eşlik edeceğim."

"Elbette," dedim. "Buyurun gidelim."

9

"Korkunç bir şey," dedi caddeye çıktığımız anda.

Baldızıyla saatler boyu tartıştığı şeyi bir kez de benimle tartışmak için yanımda geldiğini anladım.

"O kadının kim olduğunu da bilmiyoruz," dedi. "Tek bildiğimiz şey alçak herifin Paris'e gittiği."

"Aralarının çok iyi olduğunu sanıyordum."

"Öyleydi zaten. Siz gelmeden hemen önce Amy evlilikleri boyunca bir kez bile tartışmadıklarını söyledi. Amy'yi tanıyorsunuz. Onun kadar iyi kadın zor bulunur."

Ailevi sırlarını bana açıklamaya karar verdiğine göre, birkaç soru sormamın mahsuru olmadığını düşündüm.

"Yani hiçbir şeyden şüphelenmediğini mi söylüyorsunuz?"

"Hem de hiç. Ağustos ayını Norfolk'ta karısının ve çocuklarının yanında geçirmiş. Hali tavrı her zamanki gibiymiş. Ben de karımla iki üç günlüğüne yanlarına gittim ve herifçioğluyla golf oynadım. Ortağı tatile çıkabilsin diye eylülde şehre döndü, Amy de Norfolk'ta kaldı. Altı haftalığına ev tutmuşlardı, kira süresi bittiğinde Amy ona hangi gün Londra'da olacağını yazdı. Adam Paris'ten yanıt verdi. Artık onunla yaşamak istemediğini söyledi."

"Peki ne açıklama yapmış?"

"Hiçbir açıklama yapmamış, azizim. Mektubu gördüm. On satırdan fazla değildi."

"Ama bu çok garip."

Sonra caddenin karşısına geçtik, trafik konuşmamıza mâni oldu. Albay MacAndrew'ün söyledikleri olacak şey değildi. Bayan Strickland'ın kendine göre sebeplerle gerçeğin bir kısmını ondan sakladığından şüphelendim. Bir adamın on yedi yıllık evlilikten sonra, evliliklerinde bir şeylerin yolunda gitmediğine dair karısını şüphelendirecek hiçbir olay yaşanmadan onu terk etmeyeceği açıktı. Albay yeniden anlatmaya başladı.

"Elbette biriyle birlikte gittiği dışında yapabileceği hiçbir açıklama yoktu. Amy'nin bunu kendi başına araştırıp bulabileceğini düşündü herhalde. İşte böyle bir herif o."

"Peki Bayan Strickland ne yapacak?"

"Yapılacak ilk şey kanıtları toplamak. Paris'e şahsen gideceğim."

"Peki ya işi?"

"İşte o konuda ustaca davranmış. Son bir yıldır masraflarını kısıyor, tutumlu davranıyormuş."

"Ayrılacağını ortağına söylemiş mi?"

"Tek kelime etmemiş."

Albay MacAndrew'ün iş konularındaki bilgisi çok yüzeyseldi, benimse hiç bilgim yoktu; bu yüzden Strickland'ın hangi koşullarda işi bıraktığını pek anlayamadım. Anladığım kadarıyla tek başına kalan ortağı çok öfkeliydi ve dava açma tehdidi savurmuştu. Görünen o ki tüm yasal işlemler tamamlandığında dört-beş yüz pound kadar para çıkacaktı cebinden.

"Dairedeki mobilyaların Amy'nin adına olması büyük şans. Her halükârda onlar kalacak."

"Onu beş parasız bıraktığını söylerken samimi miydiniz?"

"Samimiydim elbette. Kızcağızın sadece iki ya da belki üç yüz poundu var, bir de mobilyalar."

"İyi ama nasıl yaşayacak?"

"Orasını Tanrı bilir."

Mevzu giderek karmaşıklaşıyor gibiydi. Albay sürekli sövüp saydığı için bilgi vermekten ziyade kafarnı karıştırıyordu. Army&Navy Mağazaları'ndaki saate bir göz atıp da kulüpte kâğıt oynama sözü verdiğini hatırlayarak yanımdan ayrılıp St. James Parkı'na dalmasına sevinmiştim.

10

Bir iki gün sonra Bayan Strickland akşam yemeğinden sonra kendisini ziyaret etmemi rica eden bir pusula gönderdi. Onu tek başına buldum. Terk edilmiş ve beş parasız kalmış olduğu hissini başarıyla uyandıran siyah ve sade elbisesini görünce, çektiği acılara rağmen rolüne en iyi uyacak şekilde giyinmeyi becermesi karşısında hayrete düşmüştüm tüm saflığımla.

"Yapmanızı istediğim bir şey olursa memnuniyet duyacağınızı söylemiştiniz," dedi.

"Çok doğru."

"Paris'e gidip Charlie'yle görüşür müsünüz?"

"Ben mi?"

Afallamıştım. Onu sadece bir kez gördüğüm geldi aklıma. Kadının benden ne yapmamı istediğini anlamamıştım.

"Fred gitmeyi düşünüyor." Fred dediği Albay MacAndrew'dü. "Ama gitmesi gereken kişinin o olmadığından eminim. İşleri daha da kötüleştirecektir. Başka kimden yardım isteyeceğimi bilemedim."

Sesi biraz titriyordu, tereddüt etmenin bile zalimlik olacağını hissettim.

"Fakat kocanızla on kelime bile konuşmuşluğum yok. Beni tanımıyor. Büyük ihtimalle cehennemin dibine gitmemi söyleyecektir."

"Bunun size bir zararı olmaz," diyerek gülümsedi Bayan Strickland.

"Peki tam olarak ne yapmamı istiyorsunuz?"

Doğrudan cevap vermedi.

"Sizi tanımıyor olması daha ziyade bir avantaj bana kalırsa. Fred'i hiçbir zaman sevmemiştir, onun aptalın teki olduğunu düşünür, askerleri hiç anlamazdı. Fred duygularına yenilecektir, münakaşa edeceklerdir. İşler iyiye gideceği yerde kötüleşecektir. Benim adıma geldiğinizi söylerseniz sizi dinlemeyi reddedemez."

"Sizi o kadar uzun zamandır tanımıyorum," diye yanıtladım. "Bütün ayrıntıları bilmeyen bir kişinin böyle bir işi halletmesi nasıl beklenebilir, bilemiyorum. Beni ilgilendirmeyen mevzulara burnumu sokmak istemem. Peki neden siz kendiniz gidip görüşmüyorsunuz onunla?"

"Yalnız olmadığını unutuyorsunuz."

Cevap veremedim. Charles Strickland'ın kapısını çalıp kartımı içeri gönderdiğimi canlandırdım zihnimde; kartı başparmağıyla işaretparmağı arasında tutarak misafir odasına giriyordu:

"Bu şerefi neye borçluyum?"

"Sizinle eşiniz hakkında konuşmak için geldim."

"Gerçekten mi? Biraz daha büyüdüğünüzde kendi işinize bakmanın avantajlarını öğreneceğinizden hiç şüphem yok. Başınızı hafifçe sola doğru çevirme zahmetini gösterirseniz kapıyı göreceksiniz. İyi günler dilerim."

Şerefime leke sürdürmeden oradan ayrılmamın zor olacağını öngörebiliyordum. Bayan Strickland yaşadığı zorlukları bir şekilde halledene kadar Londra'ya dönmemiş olsaydım keşke. Ona doğru kaçamak bir bakış attım. Düşüncelere dalmıştı. Başını kaldırıp bana baktı, derin bir iç geçirip gülümsedi.

"O kadar beklenmedik bir şeydi ki," dedi. "On yedi yıldır evliydik. Charlie'nin birilerine kapılacak türden bir adam olduğunu hayal bile edemezdim. Aramız hep çok iyiydi. Elbette onun paylaşmadığı pek çok ilgi alanım da vardı."

"Peki öğrendiniz mi kimmiş..." –Kendimi tam olarak nasıl ifade edeceğimi bilemiyordum– "Yani kiminle beraber gitmiş?"

"Hayır, kimsenin bu konuda bir fikri yok gibi. Çok tuhaf. Bir adam âşık olunca insanlar genelde onları birlikte görür, yemek yerken falan; sonra da kadının arkadaşları gelip adamın eşine durumu anlatırlar. Ben hiç ikaz edilmedim. O tür bir şey olmadı. Mektubu yıldırım gibi çarptı. Ben onun çok mutlu olduğunu sanıyordum."

Zavallıcık ağlamaya başlayınca yüreğim acıma hissiyle doldu. Fakat çok geçmeden sakinleşti.

"Kendimi aptal durumuna düşürmemin faydası yok," diyerek gözlerini kuruladı. "Bütün yapılması gereken, atılacak en iyi adımın hangisi olduğuna karar vermek."

Kâh kısa zaman öncesinden, kâh tanışmalarından ve evlenmelerinden söz ederek gelişigüzel konuşmayı sürdürdü; fakat yaşamlarının az çok tutarlı bir resmini kafamda canlandırmaya başlamıştım artık, tahminlerimde yanılmadığını görebiliyordum. Bayan Strickland, Hindistan'da üst düzey görev yapmış bir adamın kızıydı. Babası emekli olduktan sonra taşrada ücra bir yere yerleşmişti ama her ağustosta hava değişikliği için ailesini Eastbourne'a götürmeyi alışkanlık edinmişti; kızcağız yirmi yaşındayken orada tanışmıştı Charles Strickland'la. Adam da o sırada yirmi üç yaşındaydı. Birlikte tenis oynamış, sahil boyunda yürümüş, zenci ozanların şarkılarını dinlemişlerdi; evlenme teklif etmesinden bir hafta önce kız zaten onunla evlenmeye karar vermişti. Londra'da önce Hampstead'de, sonra refah düzeyleri yükselince de şehir merkezinde oturmuşlardı. İki çocukları olmuştu.

"Çocukları çok seviyormuş gibi görünürdü hep. Benden bıkmış olsa bile onları bırakmaya yüreği nasıl dayandı anlayamıyorum. Şimdi bile bunun doğru olduğuna inanamıyorum."

Nihayet bana adamın yazdığı mektubu gösterdi. Mektubu merak ediyordum ama göstermesini isteme cesaretini bulamamıştım.

Sevgili Amy,

Dairede her şeyi yerli yerinde bulacaksın sanıyorum. Anne'e senin talimatlarını ilettim, geldiğinizde sen ve çocuklar için akşam yemeği hazır olacak. Ben seni karşılamayacağım. Senden ayrı yaşamaya karar verdim ve bu sabah Paris'e gidiyorum. Bu mektubu oraya vardığımda postaya vereceğim. Geri dönmeyeceğim. Kararım kesindir.

Hep dostlukla,
Charles Strickland

"Tek bir açıklama ya da pişmanlık ifadesi bile yok. Sizce de insanlık dışı değil mi?"

"Bu koşullarda çok tuhaf bir mektup," diye yanıtladım.

"Ancak tek bir açıklaması olabilir, o da kendinde olmadığı. Onu etkisi altına alan kadın kimdir bilmiyorum, ama onu başka birine çevirmiş. Uzun zamandır devam ettikleri ortada."

"Neden böyle düşünüyorsunuz?"

"Fred fark etmiş. Kocam haftanın üç dört akşamı briç oynamak için kulübe gittiğini söylüyordu. Fred üyelerden birini tanıyor, ona Charles'ın büyük bir briç oyuncusu olduğuyla ilgili bir şeyler söylemiş. Adam şaşırmış. Charles'ı oyun salonunda hiç görmediği cevabını vermiş. Yani ben Charles'ı kulüpte sanırken meğer o kadınla birlikteymiş."

Bir an duraksadım. Sonra çocukları düşündüm. "Robert'a açıklamak çok zor olmuştur," dedim.

"Ah, ikisine de tek kelime söylemedim. Okullarının açılmasından sadece bir gün önce şehre gelmiştik. Babalarının bir iş için şehir dışına gittiğini söyleyecek kadar aklım başımdaydı."

Yüreğinde aniden peyda olan bir sırrı saklarken basiretinden ödün vermemek, kaygısız görünmek, çocukların hiçbir şeyden haberleri olmadan okullarına dönmelerini sağlayacak kadar aklını başına devşirmek kolay olmasa gerekti. Bayan Strickland'ın yine sesi çatladı.

"Peki o zavallıcıklara ne olacak? Nasıl yaşayacağız?"

Kendini toplamak için çabaladı, ellerini nöbet geçirir gibi açıp kapadığını gördüm. Müthiş acı vericiydi.

"İşe yarar bir şeyler yapabileceğimi düşünüyorsanız Paris'e elbette giderim, ama ne yapmamı istediğinizi tam olarak söylemeniz gerek."

"Onun geri dönmesini istiyorum."

"Albay MacAndrew'ün sözlerinden anladığım kadarıyla ondan boşanmaya karar vermişsiniz."

"Ondan asla boşanmam," dedi katı bir ifadeyle. "Ona benim yerime söyleyin. Asla o kadınla evlenemeyecek. Ben de onun kadar inatçıyım ve asla ondan boşanmayacağım. Çocuklarımı düşünmek zorundayım."

Galiba bu son kısmı tavırlarını bana açıklamak için eklemişti, ama bu kararı annelik derdinden ziyade son derece doğal bir kıskançlıktan vermiş gibiydi.

"Onu hâlâ seviyor musunuz?"

"Bilmiyorum. Geri dönmesini istiyorum. Bunu yaparsa geçmişin üzerine bir sünger çekeriz. Ne de olsa on yedi yıldır evliyim onunla. Ben açık görüşlü bir kadınım. Olanları öğrenmediğim sürece onun ne yaptığını hiç önemsemezdim. Bu sevdasının uzun sürmeyeceğini bilmek zorunda. Eğer şimdi geri dönerse hiçbir şey olmamış gibi davranacağım ve kimse bir şey duymayacak."

Bayan Strickland'ın hâlâ dedikoduların derdinde olması karşısında biraz ürperdim, çünkü başkalarının görüşlerinin kadınların hayatında ne kadar büyük bir rol oynadığını bilmiyordum o zamanlar. Bu durum, onların en derin duygularına samimiyetsizliğin gölgesini düşürüyor.

Strickland'ın nerede kaldığı biliniyordu. Ortağı bankaya gönderdiği sert bir mektupta onu yerini saklamakla suçlamıştı. Strickland buna cevaben gönderdiği alaycı ve mizahi mektupta bulunduğu yeri eksiksiz bir şekilde tarif etmişti. Anlaşılan bir otelde yaşıyordu.

"O otelin adını hiç duymamıştım," dedi Bayan Strickland. "Ama Fred iyi biliyor. Çok pahalı bir yer olduğunu söyledi."

Birden yüzü karardı. Kocasını lüks bir süitte rahat rahat yaşarken, birbiri ardına şık restoranlarda yemek yerken gözünde canlandırdığını, gündüzlerini yarışlarda ve akşamlarını oyunlarda geçirişini hayal ettiğini düşündüm.

"Onun yaşında bu iş devam edemez," dedi. "Ne de olsa kırk yaşında. Genç bir erkekte bunu anlayabilirim, ama onun yaşında ve çocukları neredeyse yetişkin olmuş bir adamda korkunç görünüyor. Sağlığı buna müsaade etmeyecektir."

Öfkesi ve ıstırabı göğsüne bir taş gibi oturmuştu.

"Evimizde onun için ağladığımızı söyleyin. Her şey aynı ama her şey farklı. Onsuz yaşayamam. Kendimi öldüreceğim sonunda. Ona geçmişten bahsedin, başımızdan geçen tüm o şeylerden. Onu sorduklarında çocuklara ne diyeceğim? Odası aynen bıraktığı gibi duruyor. Onu bekliyor. Hepimiz onu bekliyoruz."

Bana ne söyleyeceğimi tane tane anlattı. Onun söyleyebileceği her şeye karşı bana ayrıntılı cevaplar verdi.

"Benim için elinizden gelen her şeyi yapacak mısınız?" dedi acıklı bir ifadeyle. "Ne durumda olduğumu söyleyin ona."

Tüm gücümü kullanarak, her yola başvurarak kocasında merhamet uyandırmamı istediğini anlamıştım. Artık hüngür hüngür ağlıyordu. Olağanüstü derecede duygulanmıştım. Strickland'ın duygusuzluğu ve zalimliği karşısında öfke doluydum. Onu geri getirmek için elimden geleni yapmaya söz

verdim. Bir sonraki gün yola çıkmayı, bir şeyler elde edene kadar da Paris'te kalmayı kabul ettim. Sonra saat geç olduğundan ve duygu yoğunluğu ikimizi de çok yorduğundan, yanından ayrıldım.

11

Başıma açılan bu iş yüzünden yol boyunca kıvrandım durdum. Artık Bayan Strickland'ın acı çekişine tanık olmak zorunda kalmadığım için meseleyi daha sakin şekilde değerlendirebiliyordum. Davranışlarında gördüğüm çelişkiler kafamı karıştırmıştı. Çok mutsuzdu, ama sempatimi kazanmak için üzüntüsünü bir gösteriye çevirmeyi becermişti. Yanında hazır bulundurduğu mendillere bakılırsa, ağlamayı önceden kafasına koyduğu belliydi; o sırada öngörülü davranışını takdir etmiştim, ama geriye dönüp bakınca bu olay gözyaşlarının dokunaklılığını biraz azaltıyordu gözümde. Kocasını sevdiği için mi onun dönmesini istiyordu, yoksa bir rezalet çıkmasından mı çekiniyordu, karar verememiştim; üstelik aşkının hor görülmesinin gönlünde yarattığı ıstırabın kırık kalbinde incinmiş bir gururla kaynaşmış olduğu, yani gençliğimde bana çirkin gelen duyguların işin içinde bulunduğu şüphesi yüzünden tedirgindim. İnsan tabiatının çelişkilerle dolu olduğunu daha öğrenememiştim; samimiyetin ne kadar yapmacıklık içerebileceğini, soylulukta ne çok yozlaşmışlık olabileceğini, ayıplananların ne büyük iyilikler barındırabileceğini henüz bilmiyordum.

Ama yolculuğumun maceralı bir yanı da vardı, Paris'e yaklaştığımda moralim yükselmişti. Kendimi de sahnede oynarken görüyordum. Kaçak kocayı affedici eşine geri götürecek güvenilir arkadaş rolü hoşuma gitmişti. Ertesi akşam Strickland'ı görmeye karar vermiştim, çünkü zamanın hassasiyetle seçilmesi gerektiğini içgüdüsel olarak hissedebiliyordum. Öğle yemeğinden evvel duygulara hitap etmek pek

de iyi bir fikir olmazdı. O zamanlar benim de aklım fikrim aşktaydı, ama izdivaç saadetini beş çayından önce hayal bile edemezdim doğrusu.

Kendi kaldığım yerde Charles Strickland'ın yaşadığı otelle ilgili sorular sordum. Adı Hôtel des Belges'di. Ama benim otelimdeki görevlinin bu adı hiç duymamış olmasına şaşıp kaldım. Bayan Strickland'ın söylediklerinden anladığım kadarıyla Rue de Rivoli'nin arka tarafında büyük ve gösterişli bir oteldi. Rehberi kontrol ettik. O isimdeki tek otel Rue des Moines'daydı. O bölge pek revaçta sayılmazdı, hatta nezih bile değildi. Başımı iki yana salladım.

"Burası olmadığına eminim," dedim.

Görevli omuz silkti. Paris'te o isimde başka otel yoktu. Strickland'ın aslında adresini gizlemiş olabileceği geldi aklıma. Ortağına benim bildiğim adresi vererek belki de onu kandırmıştı. Öfkeli bir borsa simsarını saçma sapan bir iş için berbat bir sokaktaki kötü şöhretli bir yere göndermenin Strickland'ın mizah duygusuna hitap edeceği varsayımı nereden çıktı bilmiyorum. Yine de oraya gidip durumu gözlerimle görmeye karar verdim. Sonraki gün akşam altı gibi bir arabaya binip Rue des Moines'a gittim ama arabadan köşede indim; çünkü otelin sokağında yürümek, içeri girmeden önce binaya bir bakmak istiyordum. Yoksul insanların ihtiyaçlarına hitap eden küçük dükkânların bulunduğu bir sokaktı burası. Hôtel des Belges sokağın ortalarında, sol taraftaydı. Kaldığım otel de mütevaziydı, ama bu otele kıyasla muhteşem bir yerdi. Bu otel büyük ve köhneydi, yıllardır boyanmamış gibiydi. Öyle bakımsız bir havası vardı ki iki yanındaki evler ona kıyasla şık ve temiz görünüyordu. Bütün pencereleri kirli ve kapalıydı. Charles Strickland, uğruna şerefini ve vazifelerini terk ettiği o gizemli kadınla birlikte burada lüks içinde suç işliyor olamazdı. Sırf Bayan Strickland'a elimden geleni yaptığımı söyleyebilmek için binaya girdim.

Kapı bir dükkânın yan tarafındaydı. Açık bırakılmıştı, içeri girer girmez bir tabela göze çarpıyordu: *Bureau au premier.** Dar merdivenlerden yukarı çıktım, sahanlıkta camdan bir bölme vardı, içinde de bir masa ile birkaç sandalye duruyordu. Gece bekçisinin dış tarafta duran bankın üzerinde pek çok rahatsız gece geçirdiği ortadaydı. Çevrede hiç kimse yoktu, ama bir elektrikli zilin üstünde "Görevli" yazıyordu. Zile bastım, az sonra gerçekten de bir görevli çıktı ortaya. Kaçamak bakışlı ve asık suratlı bir delikanlıydı. Ceketi yoktu ve ayağında terlik vardı.

Soru sorarken neden pervasız görünmeye çalıştım, bilemiyorum.

"Bay Strickland bir ihtimal burada yaşıyor olabilir mi acaba?" diye sordum.

"Otuz iki numara. Altıncı kat."

O kadar şaşırmıştım ki bir an konuşamadım.

"Odasında mı?"

Görevli bürodaki panoya baktı.

"Anahtarını bırakmamış. Yukarı çıkıp bakabilirsiniz."

Bir soru daha sormak zorunda hissettim kendimi.

"Madame est là?"

*"Monsieur est seul."***

Görevli kuşkuyla arkamdan bakarken merdivenlerden çıktım. Merdiven boşluğu karanlık ve havasızdı. İçeride pis ve küflü bir koku vardı. Üç kat yukarıda saçları darmadağınık, gecelik giymiş bir kadın kapıyı açıp geçişimi sessizce izledi. Nihayet altıncı kata çıktım ve otuz iki numaralı kapıyı çaldım. İçeriden bir ses duyuldu ve kapı biraz aralandı. Charles Strickland karşımda duruyordu. Tek kelime etmedi. Beni tanımadığı açıktı.

Adımı söyledim. Havalı görünmek için de elimden geleni yaptım.

---

* Fr. Büro birinci katta. (ç.n.)

** Fr. Sırasıyla "Hanımefendi yukarıda mı?" ve "Beyefendi yalnız." (ç.n.)

"Beni hatırlamazsınız. Geçen temmuz sizinle akşam yemeği yeme zevkine erişmiştim."

"İçeri gelin," dedi neşeyle. "Sizi gördüğüme sevindim. Buyurun oturun."

İçeri girdim. Fransızların *Louis Philippe* dediği tarzda mobilyalarla dolu, adım atacak yer olmayan küçücük bir odaydı burası. Kocaman ahşap karyolanın üstüne kırış kırış bir kırmızı kuştüyü yorgan seriliydi, ayrıca büyük bir gardırop, yuvarlak bir masa, küçücük bir lavabo ve kırmızı şeritli minderleri olan iki sandalye vardı. Her şey kirli ve sefil bir haldeydi. Albay MacAndrew'ün kendinden son derece emin bir şekilde betimlediği utanmaz lüksten eser yoktu. Strickland sandalyelerden birinin üzerine yığılı kıyafetleri yere itip beni oturttu.

"Sizin için ne yapabilirim?" diye sordu.

Bu küçücük odada, hatırladığımdan da iri yarı görünüyordu. Üzerinde eski bir avcı ceketi vardı, günlerdir tıraş olmamıştı. Onu son gördüğümde gayet şıktı ama hiç rahat ediyormuş gibi bir hali yoktu, şimdi ise düzensiz ve hırpaniyken keyfi gayet yerindeydi sanki. Hazırladığım cümleyi nasıl karşılayacağını bilemiyordum.

"Karınız adına sizinle görüşmeye geldim."

"Ben de tam akşam yemeğinden önce bir şeyler içmeye çıkacaktım. Siz de gelseniz iyi olur. Absent sever misiniz?"

"İçmeyi becerebilirim."

"Gelin o zaman."

Fena halde fırçalanmaya ihtiyacı olan bir melon şapka taktı.

"Akşam yemeğini de beraber yiyebiliriz. Ne de olsa bana bir yemek borcunuz var."

"Kesinlikle var. Yalnız mısınız?"

Bu önemli soruyu gayet doğal bir tavırla sorduğum için kendimle gurur duydum.

"Ha, evet. Aslına bakarsanız üç gündür tek bir kişiyle bile konuşmadım. Fransızcamın pek de parlak olduğu söylenemez."

Onun önünden merdivenleri inerken, çayhanede çalışan kıza ne olduğunu merak ediyordum. Şimdiden kavga mı etmişlerdi, yoksa adamın karasevdası geçmiş miydi? Fakat çılgınca kaçışını bir yıldır planlıyorsa, bu pek ihtimal dahilinde görünmüyordu. Avenue de Clichy'ye kadar yürüyüp büyük bir kafenin kaldırımdaki masalarından birine oturduk.

12

Avenue de Clichy o saatte kalabalıktı. Gelip geçenlerde pek çok yakışıksız aşk hikâyesinin karakterlerini görmek için canlı bir hayal gücü yeterliydi. Etrafta memurlar ve tezgâhtar kızlar, Honoré de Balzac sayfalarından fırlamış gibi duran yaşlı adamlar; başkalarının zaaflarından ekmeğini kazanan erkek ve kadınlar vardı. Paris'in nispeten yoksul mahallelerinde insanın kanını kaynatan, ruhunu beklenmedik şeylere hazırlayan müthiş bir canlılık vardır.

"Paris'i iyi bilir misiniz?" diye sordum.

"Hayır. Buraya balayında gelmiştik. O zamandan beri gelmedim."

"Peki kaldığınız oteli nereden buldunuz?"

"Tavsiye üzerine geçtim oraya. Ucuz bir yer istiyordum."

Absent geldi ve gereken ciddiyeti göstererek eriyen şekerin üstüne su damlattık.

"Sizinle neden görüşmek istediğimi bir an önce söylemem en iyisi herhalde," dedim biraz mahcubiyetle.

Gözlerini kırpıştırdı.

"Eninde sonunda birinin geleceğini düşünmüştüm zaten. Amy'den çok fazla mektup aldım."

"O halde söyleyeceklerimi gayet iyi biliyorsunuz."

"Onları okumadım."

Biraz zaman kazanmak için sigara yaktım. Görevime nasıl başlayacağım konusunda hiçbir fikrim yoktu. Özene

bezene hazırladığım dokunaklı ya da öfkeli cümleler Avenue de Clichy'de çok yersiz görünüyordu. Ansızın bir kahkaha attı.

"Sizin açınızdan sevimsiz bir iş olmalı, değil mi?"

"Şey, bilmiyorum," diye yanıtladım.

"Pekâlâ, merak etmeyin, atlatacaksınız, sonra da neşeli bir akşam geçireceğiz."

Tereddüt ettim.

"Karınızın korkunç bir mutsuzluk içinde olduğu hiç aklınıza geldi mi?"

"Atlatacaktır."

Cevap verirkenki olağanüstü vurdumduymazlığını tarif etmem imkânsız. Bir anda dengem bozulmuştu, ama belli etmemek için elimden geleni yaptım. Din adamı olan amcam Henry'nin, akrabalarından birini kendi kilise cemaatine katılmaya ikna etmek istediğinde kullandığı ses tonuyla konuşmaya başladım.

"Sizinle dürüstçe konuşmamın sakıncası var mı?"

Gülümseyerek başını iki yana salladı.

"Ona yaptığınız bu muameleyi hak etti mi?"

"Hayır."

"Ondan şikâyetçi olduğunuz bir konu var mı?"

"Hiç yok."

"Öyleyse hiçbir kusur bulamadığınız on yedi yıllık evlilik hayatının ardından onu böyle bırakıp gitmek canavarca değil mi?"

"Canavarca."

Şaşkınlıkla ona baktım. Söylediğim her şeye tüm yüreğiyle katılması ayaklarımın altındaki zemini çekip almıştı. Bir hayli karmaşık, hatta gülünç bir duruma düşmüştüm. İkna edici, dokunaklı, nasihat verici, azarlayıcı, sitemkâr olmaya hazırlamıştım kendimi; hatta gerekirse adabı bir yana bırakıp ona bağırıp çağıracak, alay edecektim ama günahkâr günahını itiraf etmekten zerre kadar çekinmezken mürşitin

elinden ne gelir ki? Bu konuda çok deneyimsizdim, çünkü kendi hayatımı her şeyi daima inkâr etmek üzerine kurmuştum.

"Ne olacak şimdi?" diye sordu Strickland.

Dudak bükmeye çalıştım.

"Şey, bunları kabul ediyorsanız söyleyecek pek bir şey kalmıyor."

"Ben de kaldığını sanmıyorum."

Elçilik görevimi pek de büyük bir beceriyle yürütemiyormuşum gibi geldi. Sinirlenmeye başlamıştım.

"Kahretsin, bir kadını öyle beş parasız ortada bırakamazsınız."

"Nedenmiş o?"

"Nasıl yaşayacak?"

"On yedi yıl baktım ona. Neden biraz da kendi kendisine bakmıyor?"

"Bakamaz."

"Bırakın denesin."

Buna verebileceğim pek çok cevap vardı elbette. Kadınların ekonomik konumundan, bir erkeğin evlenerek üstlendiği örtük ya da açık sorumluluklardan ve daha bir sürü şeyden bahsedebilirdim, ama gerçekten önem taşıyan tek bir nokta olduğunu hissettim.

"Artık onu umursamıyor musunuz?"

"Hem de hiç," diye yanıtladı.

İlgili tüm taraflar açısından müthiş ciddiyet arz eden bir durumdaydık, ama cevaplarında öyle neşeli bir hayasızlık vardı ki gülmemek için dudaklarımı ısırıyordum. Bu yaptıklarının tiksinti verici olduğunu hatırlattım kendime. Ahlaki bir öfke duymak için kendimi zorladım.

"Hepsi bir yana, düşünmeniz gereken çocuklarınız var. Size hiçbir zararları dokunmadı. Dünyaya gelmeyi onlar istemediler. Siz böyle her şeyden vazgeçerseniz onlar da sokakta kalacaklar."

"Uzun yıllar rahat yaşadılar. Başka pek çok çocuktan daha fazlasına sahipler. Üstelik onlara bakacak birileri var. İş başa düşünce MacAndrew'ler onların okul masraflarını üstlenecektir."

"İyi ama onları sevmiyor musunuz? Çok sevimli çocuklar ikisi de. Artık onlarla hiçbir ilişkiniz olmasını istemediğinizi mi söylüyorsunuz yani?"

"Çocuk oldukları sırada onları gerçekten seviyordum, ama artık büyüyorlar ve onlara özel bir duygu beslemiyorum."

"Ama bu insanlık dışı."

"Hakkınız var."

"En ufak bir utanç belirtisi göstermiyorsunuz."

"Çünkü utanmıyorum."

Başka bir yola başvurdum.

"Herkes sizin tam bir domuz olduğunuzu düşünecek."

"Düşünsünler."

"İnsanların sizden nefret ettiğini, hatta tiksindiğini bilmenin hiçbir anlamı yok mu sizin için?"

"Boş verin."

Kısacık cevabı öyle küstahçaydı ki son derece doğal olan sorum yanında çok saçma kaldı. Bir iki dakika durup düşündüm.

"Akranlarının kendisini onaylamadığını bile bile rahat bir yaşam sürebilir mi insan? Bunun zamanla sizi kaygılandırmaya başlamayacağından emin misiniz? Herkeste bir tür vicdan vardır ve eninde sonunda sizi bulur. Diyelim ki karınız öldü, pişmanlığın işkencesiyle yaşayabilecek misiniz?"

Cevap vermedi. Bir süre konuşsun diye bekledim. En sonunda sessizliği kendim bozmak zorunda kaldım.

"Bu konuda ne söyleyeceksiniz?"

"Sadece sizin budalanın teki olduğunuzu."

"Ne olursa olsun, karınızı ve çocuklarınızı maddi olarak desteklemeye mecbur edilebilirsiniz," dedim biraz sertçe. "Hukukun onları bir şekilde koruyacağını sanıyorum."

"Peki hukuk taştan kan çıkarabilir mi? Hiç param yok. Yaklaşık yüz poundum kaldı."

Bu sefer kafam daha çok karıştı. Kaldığı otel de meteliğe kurşun attığının açık bir deliliydi.

"O parayı da bitirince ne yapacaksınız?"

"Para kazanacağım."

Son derece soğukkanlıydı ve söylediğim her şeyin aptalca görünmesine yol açan alaycı gülümsemesi gözlerinden hiç eksik olmuyordu. Ne söyleyeceğimi düşünmek için bir süre duraladım. Ama bu kez ilk konuşan o oldu.

"Amy neden tekrar evlenmiyor? Genç sayılır ve çekici olmadığı da söylenemez. Mükemmel bir eş olduğuna kefil olabilirim. Benden boşanmak isterse ona yeterli gerekçeleri sunmaktan hiç çekinmem."

Bu sefer gülümseme sırası bendeydi. Çok kurnazdı fakat amacının ne olduğu ortadaydı. Bir kadınla birlikte kaçtığı gerçeğini gizlemesinin bazı nedenleri vardı ve kadının varlığının saklı kalması için her türlü önlemi alıyordu. Kararlı bir tavırla cevap verdim.

"Karınızın dediğine göre yapacağınız hiçbir şey onu sizden boşanmaya ikna edemezmiş. Bu konuda kesin kararlıymış. Böyle bir ihtimali tamamen kafanızdan silebilirsiniz."

Kesinlikle sahte olmayan bir hayretle bana baktı. Dudaklarındaki gülümseme kayboldu ve gayet ciddi bir tavırla cevap verdi.

"İyi ama umurumda değil ki, azizim. Öyle ya da böyle olmasının zerrece anlamı yok benim için."

Bir kahkaha attım.

"Ah, yapmayın, bizi bu kadar budala zannediyor olamazsınız. Buraya bir kadınla geldiğinizi biliyoruz."

Hafiften bir irkildi, sonra aniden kahkahalar atmaya başladı. Öyle yüksek perdeden gülüyordu ki yanımızda oturanlar dönüp baktılar ve içlerinden bazıları gülmeye başladı.

"Bunda gülünecek bir şey göremiyorum."

"Zavallı Amy," diyerek sırıttı.

Sonra acı bir alayla yüzüme baktı.

"Kadınlar ne kadar da akılsız oluyor bazen! Aşk. Hep aşktır mesele. Bir adamın ancak başkalarını istediği için onları terk edeceğini düşünürler. Bu yaptıklarımı bir kadın için yapacak kadar aptal mıyım ben sizce?"

"Yani karınızı başka bir kadın uğruna terk etmediğinizi mi söylemeye çalışıyorsunuz?"

"Elbette öyle bir şey yapmadım."

"Şerefiniz üzerine yemin eder misiniz?"

Bunu neden istediğimi bilmiyorum. Çok toy bir davranıştı.

"Şerefim üzerine yemin ederim."

"Peki o halde neden onu terk ettiniz, Tanrı aşkına?"

"Resim yapmak istiyorum."

Gözlerimi dikip uzun uzun baktım ona. Anlamamıştım. Delirmiş olduğunu düşündüm. O sırada çok genç olduğumu ve onu orta yaşlı bir adam olarak gördüğümü hatırlatmak isterim. Kendi şaşkınlığım dışında her şeyi unutmuştum.

"Ama kırk yaşındasınız."

"İşte o yüzden artık başlamam gerektiğini düşündüm."

"Hiç resim yaptınız mı?"

"Çocukken ressam olmak istemiştim, ama babam sanatta para olmadığını söyleyerek iş hayatına atılmamı sağladı. Bir yıl önce biraz resim yapmaya başladım. Son bir yıldır geceleri kursa gidiyordum."

"Bayan Strickland kulüpte briç oynadığınızı sandığı sırada gittiğiniz yer orası mıydı?"

"Aynen öyle."

"Peki ona neden söylemediniz?"

"Kendime saklamayı tercih ettim."

"Resim yapabiliyor musunuz?"

"Henüz yapamıyorum. Ama yapacağım. O yüzden buraya geldim. Londra'da istediğim şeyi yapamıyordum. Belki burada yapabilirim."

"Sizin yaşınızda başlayan bir adamın iyi resim yapabileceğini mi sanıyorsunuz? Çoğu insan on sekiz yaşında başlıyor resme."

"On sekiz yaşıma kıyasla şimdi daha hızlı öğrenirim."

"Peki size yetenekli olduğunuzu düşündüren nedir?"

Bir an cevap vermedi. Gözleri gelip geçen kalabalığı tarıyordu ama onları gördüğünü sanmıyorum. Cevabı cevap gibi değildi.

"Resim yapmak zorundayım."

"Çok büyük bir riske girmiyor musunuz?"

O zaman dönüp bana baktı. Gözlerinde öyle tuhaf bir şey vardı ki kendimi çok rahatsız hissettim.

"Kaç yaşındasınız? Yirmi üç mü?"

Bu sorunun konuyla alakası olmadığını düşündüm. Benim riske girmem doğaldı; ama o gençliğini geride bırakmış bir adamdı, saygın konumda bir borsa simsarıydı, bir karısı ve iki çocuğu vardı. Benim açımdan doğal olacak bir yol, onun için saçma olurdu. Ona karşı adil olmak istedim.

"Bir mucize gerçekleşebilir ve büyük bir ressam olabilirsiniz elbette, ama şansınızın milyonda bir olduğunu itiraf etmek zorundasınız. En sonunda elinize yüzünüze bulaştırdığınızı kabul etmek zorunda kalırsanız büyük bir hayal kırıklığı olacak."

"Resim yapmak zorundayım," diye tekrarladı.

"Şu an üçüncü sınıf bir ressam olmaktan öteye geçemediğinizi varsayarsak, her şeyden vazgeçtiğinize değecek mi gerçekten? Ne de olsa hayatın diğer yollarında çok iyi olmanızın pek önemi yoktur; ortalama bir iş çıkararak gayet rahat yaşarsınız ama sanatçı için durum farklıdır."

"Gerçekten de budalanın tekisiniz," dedi.

"Açıkça ortada olanı söylemek budalalık değilse, ben neden budala olacakmışım?"

"Size resim yapmak zorunda olduğumu söylüyorum. Elimde değil. Bir insan suya düşmüşse iyi mi yoksa kötü mü

yüzdüğünün önemi yoktur: Su üstünde kalmak zorundadır, yoksa boğulur."

Sesinde gerçekten ihtiras vardı ve her şeye rağmen etkilenmiştim. İçinde çırpınan coşkulu bir kuvvetin varlığını hissediyor gibiydim; onu adeta kendi iradesine rağmen esir eden çok şiddetli ve ezici bir güçtü bu sanki. Anlayamıyordum. Gerçekten de sanki içine şeytan girmişti ve ani bir hamleyle derisini yırtıp çıkıverecekti ortaya. Öte yandan sıradan bir hali vardı. Merakla üzerine dikilen gözlerim onda hiçbir mahcubiyet uyandırmıyordu. Eprimiş avcı ceketi ve fırçalanmamış melon şapkasıyla onu gören bir yabancının ne düşüneceğini merak ettim; pantolonu diz vermişti, elleri temiz değildi, birkaç gündür tıraş olmamıştı; kaba hatlı yüzünde minik gözleri ve kocaman, sivri bir burnu vardı. Ağzı büyük, dudakları dolgun ve şehvetliydi. Hayır, hiçbir yere koyamıyordum onu.

"Karınıza geri dönmeyecek misiniz?" dedim en sonunda.

"Asla."

"Olup biten her şeyi unutup baştan başlamaya razı. En ufak bir sitemde bile bulunmayacak."

"Canı cehenneme."

"İnsanların sizi tam bir alçak olarak görmesini de mi umursamıyorsunuz? Karınızın ve çocuklarınızın bir dilim ekmek için dilenmek zorunda kalmasını önemsemiyor musunuz?"

"Hem de hiç."

Bir sonraki cümlemi daha da kuvvetlendirmek için bir an durdum. Sonra elimden geldiğince sözcüklerin üstüne basa basa konuştum.

"Sizin kadar hayasızını görmedim gerçekten."

"Artık eteğinizdekileri döktüğünüze göre gidip yemeğimizi yiyelim."

13

Bu öneriyi reddetmenin daha uygun kaçacağını söylemek zorundayım. Belki de hissettiğim öfkeyi biraz sergilemeyi seçebilirdim ve bu karakterde bir adamla aynı masaya oturmayı şiddetle reddettiğimi bildirebilmiş olsaydım Albay MacAndrew'ün benim hakkımda iyi şeyler düşüneceğinden eminim. Ama etkili bir şekilde sürdürememekten korktuğum için ahlaki bir tutum benimsemekte hep utangaç davranmışımdır; üstelik bu vakada duyarlılığımın Strickland'da heba olacağının kesinliği, ağzımdan ahlaki sözcüklerin çıkmasını bilhassa utanç verici hale getirmişti. Ancak bir şair ya da aziz asfaltı sulayıp emeğinin karşılığında zambaklar çıkacağına içtenlikle inanabilir.

İçtiklerimizin parasını ödedim; oradan kalabalık, neşeli ve nispeten ucuz bir lokantaya gidip keyifle yemeğimizi yedik. Bende gençliğin, onda ise katılaşmış bir vicdanın iştahı vardı. Sonra da kahve ve içki içmek için bir tavernaya yöneldik.

Beni Paris'e getiren konuyla ilgili söyleyeceğim her şeyi söylemiştim ve devam etmeyerek Bayan Strickland'a ihanet ediyormuş gibi hissetsem de adamın kayıtsızlığıyla mücadele edemiyordum. Aynı şeyi aynı kararlılıkla üç kere tekrarlamak kadın mizacı gerektirir. Strickland'ın ruh hali hakkında olabildiğince çok şey öğrenmenin daha faydalı olacağını düşünerek kendimi avuttum. Üstelik bu çok daha ilgimi çekiyordu. Fakat hiç kolay bir şey olmadığını fark ettim, çünkü Strickland pek konuşkan biri değildi. Kendisini zorlukla ifade ediyordu sanki, zihni sözcükler aracılığıyla işlemiyor gibiydi; beylik laflar, argo sözcükler, belirsiz ve yarım yamalak hareketlerle bir şeyler anlatırken, ruhunun saklı köşelerindekileri sizin bulup çıkarmanız gerekiyordu. Fakat belirgin hiçbir şey söylemese de, sıkıcı olmasını engelleyen bir şey vardı kişiliğinde. Belki de samimiyetti bu. Şimdi ilk kez gördüğü Paris'i çok da umursuyormuş gibi bir

hali yoktu (karısıyla beraber ilk gelişini saymıyorum), yadırgaması gereken manzaraları pek de hayrete kapılmadan kabul ediyordu. Ben yüzlerce kez Paris'te bulundum ve her seferinde kalbim heyecanla doldu; kendimi maceranın kıyısında hissetmeden asla yürüyemem sokaklarında. Strickland ise kendi kabuğuna çekilmiş gibiydi. Dönüp geriye baktığım zaman, ruhundaki huzursuz edici hayal dışında her şeye karşı kör olduğunu fark ediyorum.

Bir ara garip bir olay yaşandı. Tavernada birkaç fahişe vardı: Bazıları erkeklerle, bazıları da kendi başlarına oturuyorlardı; içlerinden birinin bize baktığını fark ettim. Strickland'la göz göze gelince gülümsedi. Strickland'ın onu gördüğünü sanmıyorum. Biraz sonra kadın dışarı çıktı ama çok geçmeden geri döndü ve bizim masamıza gelerek son derece kibar bir tarzda ona içki ısmarlamak isteyip istemediğimizi sordu. Masaya oturdu ve onunla sohbete başladım, ama esasen Strickland'la ilgilendiği açıktı. Onun üç kelime bile Fransızca bilmediğini açıkladım. Kadın onunla kısmen işaretlerle, kısmen de nedense daha rahat anlayacağını düşündüğü melez Fransızcasıyla konuşmaya çalıştı, ayrıca beş altı tane İngilizce sözcük de biliyordu. Sadece kendi dilinde ifade edebileceği şeyleri bana tercüme ettirdi ve verdiği cevapların anlamını hevesle sordu. Strickland son derece iyi huyluydu, biraz da eğleniyor gibiydi, ama kayıtsızlığı çok açıktı.

"Galiba kalbini fethettiniz," diyerek güldüm.

"Hiç de koltuklarım kabarmadı."

Ben olsam çok daha malıcup duruma düşer, hiç onun kadar sakin kalamazdım. Kadının gülen gözleri ve büyüleyici dudakları vardı. Gençti. Strickland'ın nesini o kadar çekici bulduğunu merak ettim. Kadın arzusunu hiç gizlemedi ve benden de tercüme etmemi istedi.

"Onunla eve gitmenizi istiyor."

"Hiç niyetim yok," diye yanıtladı.

Cevabı olabildiğince yumuşatarak aktardım. Bu tür bir daveti reddetmek zarafetten biraz uzak göründüğünden, parasızlıktan reddettiğini söyledim.

"Ama ondan hoşlandım," dedi kadın. "Söyle aşk adına gelsin."

Bunu tercüme ettiğimde Strickland sabırsızca omuz silkti.

"Söyleyin cehennemin dibine gitsin," dedi.

Tavrından ne dediği gayet açık anlaşıldığı için kız aniden başını geriye attı. Belki de makyajı olmasa kıpkırmızı kesildiği görülecekti. Ayağa kalktı.

"*Monsieur n'est pas poli*,"* dedi.

Kız tavernadan çıkıp gitti. Biraz sinirlenmiştim.

"Ona hakaret etmeniz için bir sebep göremedim," dedim. "Neticede size kompliman yapıyordu."

"O tür şeyler midemi bulandırıyor," dedi hoyratça.

Merakla yüzüne baktım. Gerçekten de bir nefret ifadesi vardı ama neticede bu kaba ve kösnül bir adamın yüzüydü. Herhalde kadın bu yüzdeki gaddarlığın cazibesine kapılmıştı.

"Londra'da istediğim kadını elde edebilirdim. Buraya bunun için gelmedim."

14

İngiltere'ye dönüş yolculuğumda Strickland'ı çok düşündüm. Karısına söyleyeceğim şeyleri bir sıraya sokmaya çalıştım. Anlatacaklarım tatmin edici değildi ve kadıncağızın hoşnut kalacağını hiç sanmıyordum, ben de hoşnut kalmamıştım kendimden. Strickland beni dumura uğratmıştı. Gerekçelerini anlayamıyordum. Ressam olma fikrini ilk kez nasıl edindiğini sorduğumda cevap verememiş ya da vermek istememişti. Hiçbir sonuca varamadım. Ağır işleyen zihninde karanlık bir isyan duygusunun yavaş yavaş taşma nokta-

* Fr. Beyefendi hiç nazik değil. (ç.n.)

sına geldiğine kendimi ikna etmeye çalıştım, ama hayatının monotonluğu karşısında hiçbir zaman sabırsızlık göstermediği gibi su götürmez bir gerçek vardı bu fikri çürüten. Dayanılmaz bir sıkılma hissi neticesinde, sırf bezginlik veren bağları kopartmak için ressam olmaya karar vermişse bu anlaşılır bir durum olacak, sıradanlaşacaktı; ama ben tam da onun sıradan olmayan bir vaka olduğunu hissediyordum. Romantik biri olduğumdan, fazla zorlama bulsam da içimi rahat ettiren tek yoldan giderek kafama yatan bir açıklama ürettim: Ruhunun derinlerine kök salmış, yaşam koşullarının karanlıkta bıraktığı fakat canlı dokuda kanserin yayıldığı gibi amansızca büyüyen ve en nihayetinde bütün varlığını ele geçirip onu eyleme geçmek zorunda bırakan bir yaratma içgüdüsü vardı derinlerinde belki de. Guguk kuşu yabancı bir kuşun yuvasına yumurtlar ve yavru yumurtadan çıktığında üvey kardeşlerini omuzlayıp dışarı atar, en sonunda da onu koruyan yuvayı parçalar.

Ama yaratıcı içgüdünün bu sıkıcı borsa simsarını ele geçirerek belki de onu kendi mahvoluşuna götürmesi ve ona bağımlı olanları talihsizliğe sürüklemesi ne kadar da tuhaftı; gerçi Tanrı'nın ruhunun güçlü ve zengin insanları ele geçirmesinden, teyakkuz halini hiç bırakmadan inatla peşlerine düşüp en sonunda onları yenerek dünyanın zevklerini ve kadınların sevgisini terk edip inziva hayatının acı dolu kanaatkârlığına yönelmelerine yol açmasından daha tuhaf değildi bu. Dönüşüm pek çok biçim alabilir ve pek çok yoldan gerçekleşebilir. Kimilerinde tıpkı selin öfkesi karşısında taşın parça parça olmasındaki gibi bir afete ihtiyaç vardır, ama kimilerinde hiç durmadan damlayan suyun taşı aşındırmasındaki gibi yavaş yavaş gerçekleşir. Strickland'da bir bağnazın doğrudanlığı ve bir havarinin gaddarlığı vardı.

Fakat zihnimin pratik yönü onu ele geçiren tutkunun eserlerinde bir karşılığı olup olmadığını görmek istiyordu. Londra'da geceleri katıldığı kursta diğer öğrencilerin onun

resimleri konusunda ne düşündüğünü sorduğumda sırıtarak şöyle dedi:

"Şaka zannediyorlardı."

"Burada bir atölyeye gitmeye başladınız mı?"

"Evet. Gıcık herif geldi bu sabah – hoca yani. Çizimlerimi gördüğü zaman sadece kaşlarını kaldırdı ve yürüyüp gitti."

Strickland bir kahkaha attı. Hevesi kırılmış görünmüyordu. Başkalarının görüşleri zerre kadar umurunda değildi.

İşte onunla münasebetlerimde en çok dengemi bozan şey buydu. İnsanlar başkalarının onlar hakkında ne düşündüğünü umursamadıklarını söylediklerinde çoğunlukla kendilerini kandırıyorlardır. Genelde kastettikleri sadece kendi seçimlerine göre hareket edecekleridir ve aşırılıklarını kimsenin bilmeyeceğinden emindirler; aslında yaptıkları şey yakın çevrelerinin desteğini aldıkları için çoğunluğun görüşlerine kafa tutabilmekten ibarettir. Kendi dostlarınız arasındaki kurallara aykırı düşmediğiniz sürece, tüm dünyanın gözünde aykırı olsanız ne gam. Hatta bu durum size ölçüsüz bir özgüven sağlayacaktır. Tehlikenin külfetiyle hiç muhatap olmadan cesaretin tatminini yaşarsınız. Ama takdir edilme arzusu medeni insanın belki de en derinlere işlemiş içgüdüsüdür. Sarsılan adabımuaşeretin ok ve sapanlarına hedef olan aykırı kadın kadar hızlı koşan yoktur saygınlık örtüsünün altına. Akranlarının görüşlerine metelik vermeyeceğini söyleyen insanlara inanmıyorum. Cahil cesaretinden başka bir şey değildir bu. Tek söylemeye çalıştıkları, kimsenin keşfetmeyeceğine inandıkları kabahatleri için suçlanmaktan korkmadıklarıdır.

Ama işte karşımda başkalarının onun hakkındaki düşüncelerini umursamadığını söylerken samimi olan bir adam vardı ve bu yüzden de geleneklerin onun üzerinde hiçbir etkisi yoktu; tıpkı bir yağlı güreşçi gibiydi, onu bir türlü

yakalayamıyordunuz, sarsıcı bir özgürlük kazanmıştı. Ona şöyle dediğimi hatırlıyorum:

"Bakın, herkes sizin yaptığınızı yapsa, dünya dönmezdi."

"Bu denli aptalca bir laf işitmemiştim. Herkes benim yaptığımı yapmak istemiyor. Büyük çoğunluk sıradan şeyler yapmaktan son derece memnun."

Bir seferinde de onu iğnelemeyi denedim.

"Herhalde şu düstura da inanmıyorsunuzdur: Öyle bir davranın ki her yaptığınız evrensel bir kural haline gelebilsin."

"Daha önce hiç duymamıştım, ama deli zırvası."

"Eh, bunu söyleyen Kant."

"Umurumda değil, zırva işte."

Böyle bir adamın vicdanına seslenmenin de etkili olmasını bekleyemezdiniz. Aynanın olmadığı yerden yansıma beklemek gibi bir şeydi bu. Bana göre vicdan, toplumun kendini korumak için geliştirdiği kuralların bireydeki bekçisidir. Hepimizin yüreklerindeki polistir, toplumun yasalarını ihlal etmeyelim diye konmuştur oraya. Benliğin ana sığınağına gelip oturmuş bir casustur. İnsanın akranlarınca onaylanma arzusu öyle güçlüdür, onların tenkidi karşısındaki dehşeti öyle şiddetlidir ki düşmanını kendisi almıştır kapıdan içeriye; bu düşman sürekli onu izler, sürüden uzaklaşma yönünde herhangi bir arzuyu daha biçimlenmeden ezerek efendisinin çıkarlarını korumak için her an tetiktedir. Toplumun iyiliğini kendisinin iyiliğinin önüne koymaya zorlar onu. Bireyi bütüne bağlayan çok güçlü bir bağdır. Ve kendi çıkarından daha büyük olduğuna ikna olduğu çıkarlara hizmet eden insan, bu vicdanın kulu kölesi olur. Onu şeref koltuğunda oturtur. En sonunda da omuzlarına dokundurulan kraliyet asasına yaltaklanan bir saraylı misali, vicdanının hassasiyetiyle övünür. Bu durumda, vicdanın hükmüne boyun eğmeyen kişiyi yermek için söyleyecek sözü kalmaz; çünkü kendisi toplumun bir üyesi olduğunda, onun karşısında artık güçsüz olduğunu fark eder. Strick-

land'ın, eylemlerinin yaratması gereken suçluluk hissi karşısında tümden kayıtsız olduğunu gördüğümde yapabileceğim tek şey insan sayılamayacak bir canavar karşısındaymış gibi dehşetle geri çekilmekti.

Ona iyi geceler dilediğim zaman bana söylediği son sözler şunlardı:

"Peşimden gelmenin faydası olmadığını söyleyin Amy'ye. Zaten beni bulamasın diye otelimi de değiştireceğim."

"Benim izlenimime göre iyi ki kurtarmış yakasını sizden," dedim.

"Keşke bunu görmesini sağlayabilseniz, azizim. Ama kadınlar pek akıllı değildir."

15

Londra'ya vardığımda, akşam yemekten sonra en kısa zamanda Bayan Strickland'ın evine gitmemi talep eden bir not bekliyordu beni. Albay MacAndrew ve karısı benden önce gelmişlerdi. Bayan Strickland'ın ablası ona benziyordu, ama daha soluk bir hanımefendiydi; ayrıca yüksek rütbeli subay eşlerinin üstün bir sınıfa ait olma bilinci neticesinde, Britanya İmparatorluğu'nu ceplerinde taşıyormuşçasına takındıkları kibirli ve işgüzar havadan payını almıştı. Bu enerjik kadının görgülü tavırları, asker olmayan herkesi tezgâhtar mertebesinde gördüğü gerçeğini saklayamıyordu. Pek mağrur bulduğu muhafız subaylarından nefret eder, pek gevşek bulduğu eşlerinin ise adını anmazdı. Giyinme tarzı ise pek rüküş ve masraflıydı doğrusu.

Bayan Strickland gözle görünür derecede gergindi.

"Evet, haberlerinizi bekliyoruz," dedi.

"Kocanızı gördüm. Korkarım geri dönmeme konusunda kararlı." Bir an duraladım. "Resim yapmak istiyor."

"Ne demek istiyorsunuz?" diye haykırdı Bayan Strickland, şaşkına dönmüştü.

"Bu tür bir şeye meylinden hiç haberiniz yok muydu?"

"Tam manasıyla bir zırdeli," dedi albay.

Bayan Strickland hafifçe kaşlarını çattı. Hafızasını yoklayıp bir şeyler çıkarmaya çalışıyor gibiydi.

"Biz evlenmeden önce suluboyalarla oyalanmışlığı vardır. Ama o kadar kötü resimler görmemişsinizdir. Ona takılırdık da biraz. O tür bir yeteneğe kesinlikle sahip değildi."

"Elbette bu sadece bir bahane," dedi Bayan MacAndrew.

Bayan Strickland bir süre derin düşüncelere daldı. Yaptığım açıklamaya bir türlü akıl erdiremediği çok açıktı. Bu arada misafir odasına biraz çekidüzen vermişti, herhalde ev kadınlığı içgüdüleri kedere üstün gelmişti; felaketin ardından ilk gelişimde dikkatimi çeken o terk edilmişlik görüntüsü, uzun zaman boş kalmış eşyalı bir ev hali kalmamıştı içeride. Fakat artık Strickland'ı Paris'te gördüğüm için, onu bu ortamda hayal etmek zordu. Onda aykırı bir durum olduğunu şimdiye dek fark etmemiş olamayacaklarını düşünüyordum.

"Fakat sanatçı olmak istiyorsa bunu neden söylemedi?" dedi Bayan Strickland en sonunda. "Bu türden bir tutkuya duyarsız kalacak son kişiyimdir ben..."

Bayan MacAndrew'ün dudakları gerildi. Kız kardeşinin sanatla uğraşan kişilere olan meylini hiçbir zaman onaylamadığını düşündüm. "Sanat sepet işleri" alay edilecek bir şeydi ona göre.

Bayan Strickland devam etti:

"Neticede bir yeteneği olsa onu cesaretlendirecek ilk kişi benim. Fedakârlıktan asla kaçınmazdım. Borsa simsarı yerine bir ressamla evlenmiş olmayı çok isterdim. Çocuklar olmasa hiçbir şeyi umursamazdım. Chelsea'deki döküntü bir stüdyoda da en az bu dairedeki kadar mutlu olurdum."

"Artık sabrımı taşırıyorsun, kuzum," diye atıldı Bayan MacAndrew. "Bu saçmalığın tek bir kelimesine bile inanıyor olamazsın, değil mi?"

"Ama bence doğru," diye usulca araya girdim.

Küçümseyen bir gülümsemeyle baktı bana.

"Ortada başka bir kadın yoksa, insan kırk yaşında işini bozmaz, karısını ve çocuklarını terk etmez. Herhalde senin... şu sanatçı dostlarından biriyle tanıştı ve o da bizimkinin aklına girdi."

Bayan Strickland'ın solgun yanaklarında aniden gül rengi bir leke belirdi.

"Nasıl bir kadın?"

Bir an tereddüt ettim. Elimde bir bomba tuttuğumu biliyordum.

"Kadın yok."

Albay MacAndrew ile eşinden inanmadıklarını gösteren nidalar yükselirken Bayan Strickland ayağa fırladı.

"Yani kadını hiç görmediğinizi mi söylüyorsunuz?"

"Görecek kimse yok. Kesinlikle yalnızdı."

"Akıl alır gibi değil," diye haykırdı Bayan MacAndrew.

"Şahsen gitmem gerektiğini biliyordum," dedi albay. "O kadını kesinlikle beş dakikada bulur çıkartırdım."

"Keşke siz gitseydiniz," diye yanıtladım biraz sertçe. "Varsayımlarınızın hepsinin yanlış olduğunu gözlerinizle görürdünüz. Şık bir otelde değil. Küçücük bir odada sefalet içinde yaşıyor. Evini terk ettiyse, keyif çatmak için değil. Beş parası da yok."

"Haberimiz olmadan bir şey yapmış olabilir mi, polis peşinde olduğu için saklanıyor olmasın sakın?"

Bu akıllarına gelince bir umut ışığı düştü içlerine, ama buna rıza gösterecek halim yoktu.

"Öyle olsaydı ortağına adresini vermek kadar budalaca bir iş yapmazdı," dedim ters ters. "Hem zaten kesinlikle emin olduğum bir şey varsa o da biriyle birlikte gitmediği. Kimseye âşık değil. Kafası bambaşka şeylerle dolu."

Bir süre duraksayıp söylediğim şeyler üzerine düşündüler.

"Pekâlâ, dediklerinizi doğruysa," dedi Bayan MacAndrew en sonunda, "işler düşündüğüm kadar kötü değil demektir."

Bayan Strickland dönüp ablasına baktı ama bir şey söylemedi. Artık rengi iyice uçmuştu, geniş alnı koyulaşmış ve kırışmıştı. Yüzündeki ifadeden bir anlam çıkaramamıştım. Bayan MacAndrew devam etti:

"Sadece bir hevesse, bir süre sonra atlatacaktır."

"Neden sen onun yanına gitmiyorsun, Amy?" diye söze girdi albay. "Paris'te bir yıl onun yanında yaşamaman için hiçbir neden yok. Çocuklara biz bakarız. Biraz bitkin düştü belki de. Eninde sonunda kendini Londra'ya dönmeye hazır hissedecektir ve kimse de pek büyük bir zarar görmemiş olacaktır."

"Ben olsam öyle yapmazdım," dedi Bayan MacAndrew. "Onun ipini istediği kadar salardım. Kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırıp geri gelecek ve kaldığı yerden çok daha huzurlu şekilde devam edecektir." Bayan MacAndrew soğukkanlılıkla kız kardeşine baktı. "Belki de kimi zaman ona karşı davranışların pek akıllıca değildi. Erkekler tuhaf yaratıklardır ve onlarla nasıl başa çıkacağını iyi bilmen gerekir."

Bayan MacAndrew'ün kendi cinsiyetiyle paylaştığı yaygın fikre göre, bir adamın kendisine bağlı bir kadını bırakması tam bir insafsızlıktı ama kabahatin aslan payı kadındaydı. *Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît point.**

Bayan Strickland yavaşça tek tek hepimizin yüzüne baktı.

"Asla geri dönmeyecek," dedi.

"Of, demin duyduğumuz şeyi unuttun mu, şekerim? Rahatlığa ve birinin ona bakmasına çok alışmış. Sefil bir oteldeki sefil bir odadan bıkmasının ne kadar süreceğini sanıyorsun? Üstelik parası da yok. Geri gelmek zorunda."

"Bir kadınla kaçtığını düşündüğüm müddetçe bir şans vardı. Öyle bir şeyin ömrü asla uzun olamazdı. Üç ayda ölümüne usanırdı, nefret ederdi ondan. Ama gidişi âşık olmasından kaynaklanmadıysa, bu iş bitmiş demektir."

---

* Fr. Gönül işlerine akıl sır ermez. (ç.n.)

"Bence fazla kafa yoruyorsun," dedi albay; mesleğinin geleneklerine bu kadar yabancı bir özellik karşısında hissettiği küçümsemeyi tek bir lafın içine sığdırmıştı. "İnanmayın. Geri dönecek, ayrıca Dorothy'nin de dediği gibi, biraz dağıtmasından ne çıkar?"

"Ama ben onu geri istemiyorum."

"Amy!"

Bayan Strickland bu kez öfkenin pençesindeydi ve solgunluğu da aniden gelen buz gibi bir hiddetten kaynaklanıyordu. Hızlı hızlı konuşmaya başlamıştı, arada nefesi kesiliyordu.

"Birine umutsuzca âşık olup onunla gitseydi bunu affedebilirdim. Doğal bir şey olduğunu düşünürdüm. Aslında onu çok da suçlamazdım. Başkasının onu yoldan çıkardığını düşünürdüm. Erkekler çok zayıf, kadınlar da pek vicdansızdır. Ama bu farklı. Ondan nefret ediyorum. Artık onu asla affetmem."

Albay MacAndrew ve eşi bir ağızdan itiraz etmeye başladılar. Hayrete düşmüşlerdi. Ona delirdiğini söylediler. Anlayamıyorlardı. Bayan Strickland umutsuzca bana döndü.

"Anlamıyor musunuz?" diye haykırdı.

"Emin değilim. Bir kadın uğruna sizi terk etmiş olsaydı onu affedebileceğinizi ama bir fikir uğruna terk ettiyse affetmeyeceğinizi mi söylüyorsunuz? Bunlardan birini denginiz olarak gördüğünüzü, ama diğeri karşısında çaresiz kaldığınızı mı anlatmak istiyorsunuz?"

Bayan Strickland bana pek de sevecen görünmeyen bir bakış fırlattı ama cevap vermedi. Belki de tam üstüne basmıştım. Kısık ve titreyen bir sesle devam etti:

"Birinden benim ondan nefret ettiğim kadar nefret edilebileceğini bilmezdim. Bu gidişi ne kadar uzun sürerse sürsün, en sonunda yine beni isteyeceğini düşünerek kendimi avutuyordum. Ölüm döşeğinde beni çağıracağını biliyordum ve gitmeye hazırdım; annesi gibi bakacaktım ona ve son anında

hiçbir şeyin önemli olmadığını, onu daima sevdiğimi ve yaptığı her şeyi bağışladığımı söyleyecektim."

Kadınların sevdikleri adamın ölüm döşeğinde güzel davranış sergileme konusundaki tutkusu hep biraz huzursuz etmiştir beni. Uzun bir ömür sürüp onların etkileyici bir sahne yaşama şansını geciktirenlere kin beslediklerini düşünürüm kimi zaman.

"Ama şimdi... şimdi bitti. O benim için bir yabancı, artık ona karşı tamamen kayıtsızım. Acı çekerek, yoksulluk içinde, bomboş bir mideyle ve yanında bir dostu olmadan ölmesini dilerim. İğrenç bir hastalığın pençesinde çürür gider umarım. Onunla işim bitti artık."

O zaman Strickland'ın önerdiği şeyi söylemem gerektiğini düşündüm.

"Ondan boşanmak isterseniz, gereken her şeyi yapmaya hazır olduğunu belirtti."

"Ona özgürlüğünü neden vereyim?"

"İstediğini sanmıyorum. Sadece sizin açınızdan daha münasip olacağını düşünüyormuş."

Bayan Strickland sabırsızca omuz silkti. Galiba biraz hayal kırıklığına uğramıştım. O zamanlar insanların şimdi düşündüğümden daha tutarlı olmalarını bekliyordum ve böyle büyüleyici bir yaratıkta bu kadar kindarlık görmekten rahatsız olmuştum. Bir insanı oluşturan niteliklerin ne kadar çeşitli olduğunun farkında değildim. Aynı insanın kalbinde adilik ve yüceliğin, kötülük ve hayırseverliğin, nefretin ve aşkın yan yana yer bulabileceğinin artık bilincindeyim.

Bayan Strickland'a eziyet eden o acı aşağılanma duygusunu giderecek bir şey söyleyebilir miyim diye düşünüyordum. En sonunda denemeye karar verdim.

"Kocanızın yaptıklarından tam anlamıyla sorumlu olduğundan emin değilim. Aklının başında olduğunu düşünmüyorum. Onu kendi amaçları için kullanan bir gücün etkisine girdiğini ve bu yüzden tıpkı örümcek ağındaki bir sinek gibi

çaresiz olduğunu düşünüyorum. Adeta bir büyünün etkisi altında. Kimi zaman kulağımıza çalınan, başka bir kişiliğin insanın içine girerek eskisini dışarı attığı o tuhaf hikâyelerden biri geldi aklıma. Ruh bedende istikrarsız bir yaşam sürer ve gizemli dönüşümler geçirebilir. Eskiden olsa Charles Strickland'ın içine şeytan girmiş derlerdi."

Bayan MacAndrew elbisesinin eteğini düzeltirken altın bilezikleri bileklerinde şıngırdadı.

"Bunların hepsi bana çok zorlama geliyor," dedi kadın yüzünü ekşiterek. "Amy'nin kocasının kıymetini pek de bilmediğini reddetmiyorum. Kendi işlerine o denli gömülmemiş olsa bir şeylerin yanlış gittiğini fark etmekten âciz kalacağına inanmıyorum. Benim en ufak bir fikrim olmadan Alec'in bir yıl ya da daha uzun süre zihninde bir şey taşıyabileceğini hiç sanmıyorum."

Albay boşluğa dalıp bakarken, bir insanın gerçekten de göründüğü kadar masum olup olamayacağını merak ettim.

"Ama Charles Strickland'ın kalpsiz bir canavar olduğu gerçeğini değiştirmez bu." Bayan MacAndrew ciddiyetle bana döndü. "Karısını neden terk ettiğini size söyleyeyim – salt bencillikten, başka hiçbir şeyden değil."

"Gerçekten de en basit açıklama bu," dedim. Ama hiçbir şeyin açıklanmış olduğunu düşünmüyordum. Nihayet yorgun olduğumu söyleyerek gitmek üzere ayağa kalktığımda, Bayan Strickland daha fazla kalmam için bir girişimde bulunmadı.

16

Daha sonra yaşananlar Bayan Strickland'ın karakter sahibi bir kadın olduğunu gösterdi. Çektiği ıstırabı gizlemeyi başardı. İnsanların talihsizlik hikâyelerinden çabuk sıkıldığını ve dert görmekten sakındığını anlama dirayetini gösterdi. Ne zaman dışarı çıksa –başına gelen felaketin yarattığı mer-

hamet duygusu nedeniyle dostları onu eğlendirmeye heveslıydi– kusursuz bir tavır sergiliyordu. Cesurdu ama çok bariz bir cesaret göstermiyordu, neşeliydi ama şımarmıyordu; ayrıca kendi sıkıntılarını anlatmaktan ziyade başkalarının sıkıntılarını dinlemeye meraklı görünüyordu. Kocasından ne zaman bahsetse acıma duygusuyla konuşuyordu. Ona karşı tavrı ilk başta beni hayretler içinde bırakmıştı. Bir gün bana şöyle dedi:

"Charles'ın yalnız olduğu konusunda yanıldığınıza inanıyorum. Adını veremeyeceğim bazı kaynaklardan duyduğum birtakım şeyler sebebiyle, İngiltere'yi tek başına terk etmediğini biliyorum."

"O halde izlerini silmek konusunda tam bir dâhi olmalı."

Başını başka yöne çevirdi ve hafifçe kızardı.

"Demek istiyorum ki, bu konu açılıp da birisiyle kaçtığı söylenirse lütfen karşı çıkmayın."

"Elbette çıkmam."

Sanki önem vermediği bir meseleyi konuşmuşuz gibi konuyu değiştirdi. Dostları arasında tuhaf bir hikâyenin dolaştığını daha sonra fark ettim. Dediklerine göre Charles Strickland ilk kez Empire'daki bir balede gördüğü Fransız bir dansçıya tutulmuş ve ona Paris'e kadar eşlik etmişti. Bunun nereden çıktığını öğrenemedim, ama tuhaf bir şekilde bu hikâye Bayan Strickland'a duyulan sempatiyi artırdı ve aynı zamanda ona küçümsenemeyecek bir prestij kazandırdı. İzlemeye karar verdiği yolda bunun faydasını görmüyor da değildi. Albay MacAndrew onun beş parasız kalacağını söylerken abartmamıştı ve olabildiğince hızlı bir şekilde hayatını kazanmak zorundaydı. Pek çok yazarla tanışıklığından yararlanmaya karar verdi, hiç vakit kaybetmeden steno ve daktilo öğrendi. Aldığı eğitim sayesinde ortalamadan daha verimli bir daktilocu olabilirdi ve hikâyesi de başvurularını daha cazip kılıyordu. Dostları ona iş gönderme sözü verdiler ve kendi arkadaşlarına onu tavsiye etmeyi ihmal etmediler.

Çocuksuz olan ve iyi koşullarda yaşayan MacAndrew çifti çocukların bakımını üstlendi ve Bayan Strickland'ın sadece kendisini geçindirecek kadar para kazanması yeterli oldu. Dairesini kiraya verdi ve mobilyalarını sattı. Westminster'da iki minik odaya yerleşti ve dünyayla yeni bir şekilde yüzleşti. O kadar maharetliydi ki bu macerada başarılı olacağı kesindi.

17

Bundan beş yıl kadar sonra bir süreliğine gidip Paris'te yaşamaya karar verdim. Londra'da tükendiğimi hissediyordum. Her gün aynı şeyleri yapmaktan yorulmuştum. Dostlarım hiçbir olay yaşamadan yollarına devam ediyorlardı, artık benim için hiçbir sürprizleri yoktu ve onlarla karşılaştığımda neler söyleyeceklerini gayet iyi biliyordum; gönül ilişkilerinde bile çileden çıkarıcı bir bayatlık vardı. İlk duraktan son durağa raylar üzerinde ilerleyen ve taşıyacakları yolcuların sayısı aşağı yukarı hesaplanabilen tramvay vagonları gibiydik. Hayat fazlasıyla konforlu geliyordu. Paniğe kapılmıştım. Küçük dairemden çıktım, az miktardaki eşyamı sattım ve baştan başlamaya karar verdim.

Gitmeden önce Bayan Strickland'a uğradım. Bir süredir onu görmemiştim ve bazı değişiklikler fark ettim; daha yaşlanmış, zayıflamış, kırışıkları artmış bir kadın olmanın yanı sıra karakteri de değişmişti. İşinde başarılı olmuştu ve artık Chancery Lane'de bir ofisi vardı; daktilo işinin az bir kısmını kendisi yapıyor, zamanını daha çok işe aldığı dört kızın yazdıklarını düzelterek geçiriyordu. İşine belli bir zarafet katmak aklına gelmişti ve bol miktarda mavi ve kırmızı mürekkep kullanıyordu, belli belirsiz bir ipekli kumaş hissi veren uçuk renkli kalın kâğıtlarla metni ciltliyordu; tertipliliği ve hatasız yazımıyla nam salmıştı. Para kazanıyordu. Ama kendi hayatını kazanmanın pek saygın bir şey olma-

dığı fikrini aşamamıştı ve bir hanımefendi olarak doğduğunu hatırlatmaya meyilliydi. Sizi daha düşük bir toplumsal mertebeye inmediğine ikna edebileceğine inandığı kişilerin adlarını sohbete dahil ediyordu. Cesaretinden ve işletmecilik yeteneğinden biraz utanıyordu, ama Güney Kensington'da oturan bir saray müşaviriyle ertesi akşam yemek yiyeceği için çok sevinçliydi. Oğlunun Cambridge'de okuduğunu söyleyebilmekten büyük keyif alıyordu ve kızının davet edildiği danslardan bahsederken küçük bir kahkaha atmayı ihmal etmiyordu. Galiba bir ara çok aptalca bir laf ettim:

"Kızınız da sizinle mi çalışacak?"

"Yok canım, bunu yapmasına izin vermem," diye yanıtladı Bayan Strickland. "Çok güzel bir kız. İyi bir evlilik yapacağından eminim."

"Size yardımcı olabileceğini düşünmüştüm de..."

"Bazı insanlar sahneye çıkmasını önerdi, ama buna rıza gösteremem elbette. Önde gelen tiyatro yazarlarının hepsini tanıyorum ve istesem hemen yarın ona bir rol ayarlarım, ama onun öyle her türden insanın arasına karışmasını istemiyorum."

Bayan Strickland'ın bu ayrımcılığı karşısında biraz ürperdim.

"Kocanızdan hiç haber aldınız mı?"

"Hayır, tek kelime bile duymadım. Ölmüş olması da pekâlâ mümkün."

"Paris'te ona rastlayabilirim. Hakkında bir şeyler öğrenirsem duymak ister misiniz?"

Bir an tereddüt etti.

"Gerçekten çok muhtaç durumdaysa ona biraz yardım etmeye hazırım. Size biraz para gönderirim ve siz de ihtiyacı oldukça parça parça ona verirsiniz."

"Çok iyi bir insansınız," dedim.

Ama bu teklifi yapmasının iyilikten kaynaklanmadığını biliyordum. Acı çekmenin insanın karakterini yücelttiği

doğru değildir; mutluluk kimi zaman bunu yapar, ama acı çekmek insanları çoğunlukla adileştirir ve intikam duygusuyla doldurur.

18

Aslına bakılırsa Paris'te daha iki hafta geçirmeden Strickland'la karşılaştım.

Kısa süre içinde Rue des Dames'daki bir evin beşinci katında kendime minik bir daire buldum ve birkaç yüz frankla orayı yaşanılır bir yer haline getirecek kadar ikinci el mobilya satın almayı başardım. Kapıcıyla sabahları kahvemi hazırlaması ve evi temiz tutması için anlaştım. Ondan sonra da dostum Dirk Stroeve'yi görmeye gittim.

Dirk Stroeve, meşrebinize göre alaycı bir kahkaha atmadan veya utangaçça omuz silkmeden aklınıza getiremeyeceğiniz insanlardandı. Doğa onu bir soytarı olarak yaratmıştı. Ressamdı ama çok kötü bir ressamdı; Roma'da tanışmıştık ve resimlerini hâlâ hatırlıyorum. Sıradanlık karşısında içten bir coşku duyuyordu. Ruhu sanat aşkıyla pırpır ederek, Piazza di Spagna'daki Bernini merdivenlerinde aylak aylak dolaşan ve resmedilmekten hiç çekinmeyen modellerinin resimlerini yapıyordu; atölyesini dolduran tuvaller gür bıyıklı, kocaman gözlü, kasketli köylüler, göz alıcı paçavralar içindeki afacanlar, parlak renkli etekler giymiş kadınlar tarafından işgal edilmişti. Kimi zaman bir kilisenin merdivenlerine yayılmış oluyorlar, kimi zaman bulutsuz bir günde serviler arasında oynaşıyorlardı; kimi zaman Rönesans tarzı bir kuyunun başında sevişiyorlar, kimi zaman da bir öküz arabasının yanında Campagna'yı dolaşıyorlardı. Büyük bir titizlikle çizilmiş ve dikkatle boyanmışlardı. Bir fotoğraf bile daha kusursuz olamazdı. Villa Medici'deki ressamlardan biri ona *Le Maître de la Boîte à Chocolats** derdi. Resimlerine bakınca

* Fr. Çikolata Kutusu Ressamı. (ç.n.)

Monet, Manet ve diğer Empresyonistlerin bu dünyadan hiç geçmediğini sanabilirdiniz.

"Büyük bir ressam olma iddiasında değilim," demişti bir keresinde. "Michelangelo değilim, ama elimde bir şey var. Satıyorum. Her türlü insanın evine romantizm taşıyorum. Sadece Hollanda'da değil; Norveç, İsveç ve Danimarka'da da resimlerimi aldıklarını biliyor muydun? Genellikle tüccarlar ve zengin meslek sahipleri alıyor. O ülkelerde kışların ne kadar uzun, karanlık ve soğuk geçtiğini tahmin bile edemezsin. İtalya'nın benim tablolarımdaki gibi olduğunu düşünmekten hoşlanıyorlar. Bekledikleri şey bu. Buraya gelmeden önce benim de İtalya'dan beklentim bu yöndeydi."

Stroeve gözlerini kamaştırıp gerçeği görmesini engelleyen bu hayalden galiba hiç kurtulamadı; gerçeğin zalimliğine rağmen romantik haydutlar ve resmedilmeye değer kalıntılarla dolu bir İtalya'yı kendi ruh gözüyle görmeye devam ediyordu. Bir idealdi onun resmettiği – yoksul, sıradan ve vitrinde durmaktan yıpranmış olsa da bir idealdi ve kişiliğini cazip kılan buydu.

Ben böyle hissettiğim için diğerleri gibi Dirk Stroeve'yi gülünç bir soytarıdan ibaret görmüyordum. Meslektaşları onun eserlerini küçümsediklerini hiç saklamıyorlardı, ama adam iyi para kazanıyordu ve onlar da kesesinden faydalanmakta hiç tereddüt etmiyorlardı. Cömert biriydi ve eli darda olanlar, parasızlıklarına dair anlattıkları masallara safça inandığı için arkasından gülseler de arsızca ondan borç alıyorlardı. Çok duygusal bir adamdı, ama kolayca canlanan hislerinde gülünç bir yan vardı ve insan onun yaptığı iyiliği kabul ediyor ama minnettarlık hissetmiyordu. Ondan para almak çocuk kandırmak gibiydi ve bu kadar budala olduğu için onu hor görüyordunuz. Parmaklarının hafifliğiyle övünen bir yankesicinin, bütün mücevherlerini koyduğu makyaj çantasını takside bırakan dikkatsiz kadın

karşısında benzer bir öfke hissedeceğini sanıyorum. Ne var ki tabiat onu maskara etse de aldırışsız olmayı nasip etmemişti. En ağırından eşek şakaları yüzünden büyük acılar çeker, üzüntü duyar ama sanki kasten yapıyormuş gibi yeni şakalara kapı açmayı hiç bırakmazdı. Hep incitilirdi, ama öyle iyi huyluydu ki asla kin besleyemezdi; engerek onu sokabilirdi ama asla tecrübelerinden ders almazdı ve acısı geçer geçmez yılanı yeniden şefkatle bağrına basardı. Kahkahadan kırıp geçiren absürd bir trajedide başrolü oynuyordu adeta. Suratına karşı gülmediğim için bana minnettardı ve bitmek bilmez dertlerini onu anlayışla dinleyen bana boca ederdi. Hikâyelerinin en üzücü yönü ise çok acayip olduklarından, ne kadar acıklılarsa insanda o kadar çok gülme isteği uyandırmalarıydı.

Kötü bir ressam olmasına rağmen sanat konusunda gözü çok keskindi ve onunla birlikte resim galerilerine gitmek eşsiz bir zevkti. Coşkusu içten, eleştirileri isabetliydi. Açık fikirliydi. Eski ustaları içtenlikle takdir etmekle kalmıyordu, modernlere de sempatisi vardı. Yetenek keşfetmekte hızlı ve övgülerinde cömertti. Yargıları bu kadar sağlam başka birini daha tanımadım herhalde. Üstelik çoğu ressamdan daha iyi eğitim almıştı. Onların büyük çoğunluğu gibi diğer sanatlar konusunda cahil değildi; müzik ve edebiyat alanlarındaki beğenisi resme dair kavrayışına derinlik ve renk katıyordu. Benim gibi genç biri için onun öğütleri ve rehberliği paha biçilmezdi.

Roma'dan ayrıldığımda onunla mektuplaştım ve iki ayda bir tuhaf bir İngilizceyle yazdığı uzun mektuplarını aldım; bu mektuplar onun tükürükler saçtığı, el kol hareketleriyle tamamladığı coşkulu konuşmalarını capcanlı getiriyordu gözlerimin önüne. Ben Paris'e gitmeden bir süre önce İngiliz bir kadınla evlenmişti ve şimdi Montmartre'daki bir stüdyoya yerleşmişti. Onu dört yıldır görmemiş, karısıyla ise hiç tanışmamıştım.

19

Stroeve'ye geleceğimi haber vermemiştim. Stüdyosunun zilini çaldığımda kapıyı kendisi açtı ve bir an beni tanıyamadı. Sonra bir sevinç çığlığı atıp beni içeri çekti. Böyle dostça karşılanmak çok hoştu doğrusu. Karısı sobanın yanında dikiş dikiyordu ve içeri girdiğimde ayağa kalktı. Stroeve beni karısıyla tanıştırdı.

"Hatırlıyor musun?" dedi ona. "Sana ondan sık sık bahsederdim." Sonra da bana döndü: "Neden geleceğini haber vermedin? Ne zamandır buradasın? Ne kadar kalacaksın? Neden bir saat önce gelmedin, akşam yemeğini birlikte yerdik."

Beni soru bombardımanına tuttu. Sonra bir koltuğa oturttu, bir mindermişim gibi hafif vuruşlarla düzeltti; hemen burnuma puro, pasta, şarap dayadı. Bir an bile yanımdan ayrılmıyordu. Viskisi kalmadığı için kedere boğuldu, kahve yapmaya kalktı, rahatımı sağlamak için yapılacak bir şeyler bulmaya çalıştı; sürekli gülüyor ve yerine gelen keyfinin de etkisiyle boncuk boncuk terliyordu.

Ona bakıp "Değişmemişsin," dedim gülümseyerek.

Hatırımda kalan o gülünç görünümü hiç değişmemişti. Kısa bacaklı tıknaz bir adamdı, hâlâ gençti –otuzunu aşmış olamazdı– ama erkenden kel kalmıştı. Yüzü yusyuvarlaktı, beyaz tenliydi ama yüzü kızarıktı, kırmızı yanakları ve kırmızı dudakları vardı. Gözleri de mavi ve yuvarlaktı, altın çerçeveli kocaman bir gözlük takmıştı ve kaşları o kadar açık renkti ki görünmüyordu. İnsana Rubens'ın resimlerindeki o neşeli, şişman tüccarları anımsatıyordu.

Bir süre Paris'te yaşamaya niyetli olduğumu, bir daire tuttuğumu anlattığımda ona haber vermediğim için beni bir güzel payladı. Bana kendisi daire bulabilir, mobilya da ödünç verirdi –satın alma masrafına girmeme ne gerek vardı?– hatta taşınmama da yardım ederdi. Gerçekten de ona benim için faydalı olma fırsatını vermememi dostluğa sığ-

mayacak bir şey olarak görüyordu. Bu arada Bayan Stroeve de sakince oturmuş hiç konuşmadan çorabını tamir ediyor ve dudaklarında sessiz bir gülümsemeyle onu dinliyordu.

"Gördüğün üzere evlendim," dedi aniden. "Karımı nasıl buldun?"

Ona doğru sırıtırken gözlüğünü burnunun yukarısına doğru itip yerine yerleştirdi. Ter yüzünden gözlük sürekli aşağı kayıyordu.

"Bu soruya nasıl cevap verilir ki?" dedim gülerek.

"Aman, Dirk," diye gülümseyerek söze karıştı Bayan Stroeve.

"Harika biri değil mi? Hiç vakit kaybetme, azizim, bulabildiğin ilk fırsatta evlen. Dünyanın en mutlu insanıyım ben. Şurada oturuşuna bir baksana. Tıpkı bir tablo gibi durmuyor mu? Chardin mesela? Dünyadaki en güzel kadınların çoğunu gördüm; ama Madam Stroeve kadar güzelini hiç görmemiştim."

"Biraz daha susmazsan çıkar giderim, Dirk."

"*Mon petit chou*,"* dedi Stroeve.

Kadın onun sesindeki ihtiras yüzünden mahcup oldu ve yanakları kızardı. Mektuplarından anladığım kadarıyla karısına âşıktı ve ondan gözlerini alamadığını fark etmiştim. Kadının onu sevip sevmediğini bilemiyordum. Zavallı soytarı, kadınların âşık olacağı türde biri değildi, ama eşinin gözlerindeki gülümsemede sevecenlik vardı ve çekingenliği yüzünden ona olan daha derin duygularını saklıyor olabilirdi. Stroeve'nin sevdalı gözlerine göründüğü kadar büyüleyici bir yaratık değildi, ama vakur bir alımlılığı vardı. Uzunca bir kadındı; iyi dikilmiş sade gri elbisesi vücudunun güzelliğini saklamaya yetmiyordu. Bu endam, kostümcüden ziyade heykeltıraşa cazip gelirdi herhalde. Kahverengi gür saçlarına abartılı bir biçim vermemişti. Solgun yüzünün hatları çok belirgin değilse de düzgündü. Sakin bakışlı gri gözleri vardı.

---

* Fr. Benim küçük sevgilim. (ç.n.)

Güzel olmayı kıl payı kaçırmış gibi duruyordu, ama güzel değildi işte. Fakat Stroeve'nin Chardin'den bahsetmesi de boşuna değildi, kadın bana tuhaf bir şekilde büyük ressamın ölümsüzleştirdiği o başlıklı ve önlüklü hoş ev kadınını hatırlatmıştı. Çanak çömlekleri arasında sakince çalıştığını, ev işlerini tören havasıyla gerçekleştirdiğini, böylece onlara ahlaki bir mana kazandırdığını hayal edebiliyordum; zeki olduğunu ya da eğlenceli bir tip olabileceğini sanmıyordum, ama vakur gayretliliğinde ilgimi uyandıran bir şey vardı.

Kadının çekingenliğinde de bir gizem vardı. Dirk Stroeve'yle neden evlendiğini merak ettim. İngiliz olduğunu bilmeme rağmen onu tam olarak konumlandıramıyordum ve hangi tabakadan olduğunu, nasıl yetiştiğini ya da evlenmeden önce nasıl bir hayat yaşadığını pek bilmiyordum. Çok sessizdi, ama konuşurken sesinin hoş bir tınısı vardı ve tavırları doğaldı.

Stroeve'ye çalışıp çalışmadığını sordum.

"Çalışmak mı? Her zamankinden çok daha iyi resimler yapıyorum."

Atölyede oturduk ve şövalelerden birinin üzerindeki bitmemiş tabloyu işaret etti eliyle. Hafifçe irkildim. Bir Roma kilisesinin basamaklarında Campagna yerel kıyafetiyle duran bir grup İtalyan köylüsünün resmini yapıyordu.

"Şu anda bunu mu yapıyorsun?" diye sordum.

"Evet. Modellerimi burada da Roma'daki kadar kolay bulabiliyorum."

"Ne kadar güzel, değil mi?" dedi Bayan Stroeve.

"Benim şaşkın karım büyük bir sanatçı olduğumu düşünüyor," dedi Stroeve.

Özür diler gibi attığı küçük kahkaha, aldığı keyfi gizlemeye yetmiyordu. Gözleri tablosunun üzerinde dolaştı. Başkalarının eserlerine bakarken son derece isabetli ve teklifsiz olan eleştirel bakışının, akıl almayacak kadar bayat ve zevksiz olan kendi eseriyle tatmin olması tuhaftı.

"Ona başka tablolarını da göster," dedi karısı.

"Göstereyim mi?"

Dirk Stroeve arkadaşlarının alaylarına fazlasıyla maruz kalmış olmasına rağmen, övgü duyma hevesi ve çok masumane bir şekilde halinden memnun oluşu yüzünden eserlerini gösterme fırsatlarına asla direnemezdi. Misket oynayan kıvırcık saçlı iki İtalyan afacanın tablosunu çıkardı.

"Ne kadar tatlılar, değil mi?" dedi Bayan Stroeve.

Sonra başka resimler de gösterdiler. Paris'te de tıpkı yıllar boyu Roma'da yaptığı gibi resme konu olmaya elverişli, bayat şeyleri resmettiğini fark ettim. Hepsi yapmacıklı, samimiyetsiz ve yetersizdi; oysa kimse Dirk Stroeve kadar dürüst, samimi ve içten olamazdı. Böyle bir çelişkiyi kim çözebilir ki?

Nereden aklıma geldi de sordum bilemiyorum:

"Charles Strickland denen bir ressama tesadüf etmiş olabilir misin acaba?"

"Onu tanıdığını kastetmiyorsun herhalde?" diye haykırdı Stroeve.

"Hayvan herif," dedi karısı.

Stroeve kahkahayı bastı.

"*Ma pauvre chérie.*"* Karısının yanına gidip iki elini avuçlarının arasına alarak öptü. "O adamı hiç sevmez. Strickland'ı tanıyor olman ne kadar tuhaf!"

"Edepsizlikten hoşlanmam," dedi Bayan Stroeve.

Dirk kahkahayı patlattıktan sonra bana dönüp açıkladı.

"Bir gün gelip resimlerime bakması için onu buraya davet ettim. Geldiği zaman her şeyi gösterdim ona." Stroeve bir an utançla duraksadı. Kendi açısından tatsız bir hikâyeyi neden anlatmaya başlamıştı bilemiyorum; en sonunda gönülsüzce de olsa bitirdi. "Resimlerime bakarken hiçbir şey söylemedi. Hepsini bitirmeden görüşünü belirtmek istemediğini düşünmüştüm. Sonunda şöyle dedim: 'Evet, hepsi bu.'

---

* Fr. Ah, zavallı sevgilim. (ç.n.)

O da, 'Ben yirmi frank borç istemeye gelmiştim,' diye yanıt verdi."

"Dirk de gerçekten parayı verdi," dedi karısı öfkeyle.

"Afallamıştım. Reddetmek istemedim. Parayı cebine koydu, sadece başıyla bir selam verip 'Sağol,' dedikten sonra çekip gitti."

Dirk Stroeve hikâyeyi anlatırken o ablak ve budala yüzünde öyle açık bir hayret ifadesi vardı ki gülmemek neredeyse imkânsızdı.

"Resimlerimin kötü olduğunu söylese umursamazdım, ama hiçbir şey demedi... hiçbir şey."

"Sen de anlatmadan edemiyorsun bu olayı," dedi karısı.

Hollandalı'nın gülünç haline gülme arzumun, Strickland'ın ona zalimce davranışına karşı duyduğum öfkeye baskın çıkması acıklıydı doğrusu.

"Umarım onu bir daha görmem," dedi Bayan Stroeve.

Stroeve gülümseyerek omuz silkti. Keyfi çoktan yerine gelmişti.

"Yine de büyük bir sanatçı olduğu gerçek, hem de çok büyük bir sanatçı."

"Strickland mı?" diye haykırdım. "Aynı kişi olamaz."

"İri yarı, kızıl sakallı bir adam. Charles Strickland. İngiliz."

"Ben onu tanıdığımda sakalı yoktu, ama sakal bıraktıysa kızıl olması pekâlâ mümkün. Benim bildiğim adam sadece beş yıldır resim yapıyor."

"Ta kendisi. Büyük bir sanatçı o."

"Olamaz."

"Hiç yanıldığımı gördün mü?" diye sordu Dirk. "Bir dâhi olduğunu söyleyebilirim. Bundan eminim. Yüz yıl sonra sen ve ben hatırlanırsak, Charles Strickland'ı tanıdığımız için hatırlanacağız."

Hayretler içinde kalmıştım, aynı zamanda çok da heyecanlıydım. Birden aklıma onunla yaptığım son konuşma geldi.

"Eserleri nerede görülebiliyor?" diye sordum. "Başarılı oldu mu? Nerede yaşıyor?"

"Hayır, hiç başarı kazanmadı. Tek bir resim bile satabildiğini sanmıyorum. İnsanlara ondan bahsettiğinde gülüyorlar sadece. Ama *ben* onun büyük bir sanatçı olduğunu biliyorum. Ne de olsa Manet'ye de gülmüşlerdi. Corot tek bir resim satamamıştı. Nerede oturduğunu bilmiyorum, ama seni onu görmeye götürebilirim. Her akşam saat yedide Avenue de Clichy'deki bir kafeye gider. İstersen yarın oraya gideriz."

"Beni görmek isteyeceğinden emin değilim. Ona unutmayı tercih ettiği bir geçmişi hatırlatırım muhtemelen. Ama yine de geleceğim. Resimlerinden herhangi birini görme şansım var mı?"

"Bu şansı o vermez. Sana hiçbir şey göstermeyecektir. Tanıdığım ufak bir satıcıda iki üç tane var. Ama bensiz gitmemelisin, onları anlayamazsın. Sana benim göstermem gerek."

"Sabrımı taşırıyorsun, Dirk," dedi Bayan Stroeve. "Sana karşı davranışından sonra onun resimleri hakkında nasıl böyle konuşabiliyorsun?" Sonra bana döndü. "Hollandalı birileri Dirk'in resimlerini almak için buraya geldiğinde, Strickland'ın resimlerini alsınlar diye onları ikna etmeye çalıştı. Hatta resimleri buraya getirip göstermekte ısrar etti."

"Peki *siz* o resimleri nasıl buldunuz?" diye sordum gülümseyerek.

"Berbat şeylerdi."

Stroeve araya girdi: "Ah, canım benim, bu işten anlamıyorsun ki..."

"Senin şu Hollandalılar çok kızmışlardı. Onlarla dalga geçtiğini düşündüler."

Dirk Stroeve gözlüğünü çıkarıp camlarını sildi. Pancar gibi olmuş suratı heyecandan parlıyordu.

"Dünyadaki en kıymetli şey olan güzelliğin, gelip geçen umursamaz bir kişinin eline alıp oyalanacağı bir taş misali

kumsalda yattığını sana düşündüren nedir? Güzellik sanatçının kendi ruhuna işkence etme pahasına dünyanın kaosundan çıkarıp şekillendirdiği harika ve tuhaf bir şeydir. Eserini yarattığında da bunu anlamak herkese nasip olmaz. Eserin güzelliğini tanımak için sanatçının macerasını tekrarlaman gerekir. Sana söylediği bir ezgidir bu, senin de kendi yüreğinde tekrar duymak için bilgiye, duyarlılığa ve hayal gücüne ihtiyacın vardır."

"İyi ama o zaman ben senin resimlerini neden hep güzel buluyorum Dirk? Daha ilk gördüğümde hayran kaldım onlara."

Stroeve'nin dudakları hafifçe titredi.

"Sen yat, bir tanem. Ben dostumuzla biraz yürüyüp geleceğim."

20

Dirk Stroeve ertesi akşam benimle buluşmaya ve Strickland'ın bulunma ihtimalinin en yüksek olduğu yere birlikte gitmeye razı olmuştu. Paris'e onu görmeye geldiğimde birlikte absent içtiğimiz kafeye gideceğimizi öğrenmek ilgimi çekmişti. Oranın müdavimi olması alışkanlıklarını çok yavaş değiştirdiğini gösteriyordu ki bunun ona has bir özellik olduğunu düşündüm.

Kafeye vardığımızda, "İşte orada," dedi Stroeve.

Ekim ayına gelmiş olmamıza rağmen hava ılıktı ve kaldırımdaki masalar kalabalıktı. Gözlerimi insanların üzerinde gezdirdim ama Strickland'ı göremedim.

"Bak. Şuraya, köşeye bak. Satranç oynuyor."

Bir adam satranç tahtasının üzerine eğilmişti, ama sadece geniş siperlikli bir şapka ve kızıl bir sakal görebiliyordum. Masaların arasından kıvrılarak geçip yanına gittik.

"Strickland."

Başını kaldırdı.

"N'aber, şişko? Ne istiyorsun?"

"Bak sana eski bir dostunu getirdim."

Strickland bana şöyle bir baktı ama besbelli ki tanıyamadı. Dikkatini tekrar satranç tahtasına yöneltti.

"Oturun ve gürültü yapmayın," dedi.

Hamlesini yapar yapmaz derhal kendini oyuna kaptırdı. Zavallı Stroeve bana doğru kaygılı bir bakış fırlattı, ama böyle ufak bir şeye darılacak halim yoktu. İçecek bir şey söyledim ve Strickland oyunu bitirene kadar sessizce bekledim. Onu rahat rahat inceleme fırsatını bulmaktan memnundum. Sokakta görseydim kesinlikle tanımazdım. Bir kere dağınık ve bakımsız sakalı yüzünün büyük bir kısmını saklıyordu ve saçı da uzamıştı; ama en şaşırtıcı değişiklik, aşırı ölçüde zayıflamış olmasıydı. Kocaman burnu bu yüzden daha da öne çıkmıştı; elmacıkkemikleri belirginleşmişti, gözleri daha büyük görünüyordu. Şakaklarında derin çukurlar vardı. Bir deri bir kemik kalmıştı. Onu beş yıl önce gördüğümde üzerinde olan takım elbiseyi giymişti; başkası için dikilmiş gibi bol duran takım yıpranmış, lekelenmiş, eprimişti. Kirli ve uzun tırnaklı elleri dikkatimi çekti; kemik ve eklemden ibaret kalmış, iri ve güçlü ellerdi bunlar ama ne kadar biçimli ve güzel olduklarını unutmuştum. Dikkatini oyuna vermiş otururken olağandışı bir kuvveti varmış gibi bir izlenim uyandırdı bende; iskelete dönmüş olmasının bu kuvveti neden daha çarpıcı hale getirdiğini anlayamıyordum.

Bir hamle yaptıktan sonra arkasına yaslandı ve tuhaf, dalgın bir ifadeyle rakibinin yüzüne dikti gözlerini. Şişman, sakallı bir Fransız oturuyordu karşısında. Fransız pozisyona şöyle bir baktı, sonra birden pek hoş sövgüler savurarak sabırsız bir hareketle taşları toplayıp kutunun içine fırlattı. Ardından Strickland'a ağız dolusu küfretti, garsonu çağırıp içkilerin parasını ödedi ve gitti. Stroeve sandalyesini masaya yaklaştırdı.

"Artık konuşabiliriz herhalde," dedi.

Strickland gözlerini ona çevirdiğinde, kötücül bir ifade vardı yüzünde. Hiç şüphem yok ki incitici bir söz bulmaya çalışıyordu, bulamayınca da susmak zorunda kaldı.

"Bak sana eski bir dostunu getirdim," diye tekrarladı neşeyle sırıtan Stroeve.

Strickland neredeyse bir dakika boyunca bana baktı. Hiç konuşmadım.

"Onu hayatımda hiç görmedim," dedi.

Bunu neden söyledi bilmiyorum, çünkü gözlerinde beni tanıdığına işaret eden bir parıltı gördüğümden emindim. Birkaç yıl öncesindeki kadar kolayca mahcup olan biri değildim artık.

"Geçenlerde karınızı gördüm," dedim. "Onun hakkındaki son haberleri duymak isteyeceğinizden emindim."

Küçük bir kahkaha attı. Gözlerini kırpıştırdı.

"Birlikte neşeli bir akşam geçirmiştik," dedi. "Ne kadar oldu?"

"Beş yıl."

Bir absent daha söyledi. Stroeve hararetle konuşarak benimle nasıl karşılaştığını, sonra da nasıl bir tesadüf eseri ikimizin de onu tanıdığımızı anladığımızı anlattı. Strickland onu dinledi mi bilmiyorum. Bir iki kez dalgın dalgın bana baktı, ama çoğunlukla kendi kabuğuna çekilmiş gibiydi; Stroeve'nin gevezeliği olmasa sohbet kesinlikle çok zor yürüyecekti. Yarım saat kadar sonra saatine göz atan Hollandalı, gitmek zorunda olduğunu söyledi. Onunla birlikte kalkıp kalkmayacağımı sordu. Baş başayken Strickland'ın ağzından laf alabileceğimi düşünerek kalacağımı söyledim.

Şişman adam gittiğinde şöyle dedim:

"Dirk Stroeve sizin büyük bir sanatçı olduğunuzu düşünüyor."

"Bunu umursadığımı da nerenizden uyduruyorsunuz?"

"Resimlerinizi görmeme izin verecek misiniz?"

"Neden vereyim?"

"Belki bir tanesini almak isterim."

"Ama ben o bir tanesini satmak istemem belki."

"Geçiminizi rahat sağlayabiliyor musunuz?" diye sordum gülümseyerek.

Bir kahkaha attı.

"Sağlayabiliyormuş gibi mi görünüyorum?"

"Yarı aç yarı tok görünüyorsunuz."

"Yarı aç yarı tokum."

"O zaman gelin de akşam yemeği yiyelim."

"Bunu neden teklif ediyorsunuz?"

"Hayırseverliğimden değil," dedim soğukkanlılıkla. "Açlıktan ölüp ölmemeniz zerre kadar umurumda değil aslında."

O zaman yeniden gözleri parladı.

"Gidelim o zaman," diyerek ayağa kalktı. "Doğru düzgün karnımı doyurmak isterim."

21

Beni istediği lokantaya götürmesine izin verdim, ama yolda giderken bir gazete aldım. Yemeği sipariş ettikten sonra da gazeteyi bir St. Galmier maden suyu şişesine dayayıp okumaya başladım. Sessizlik içinde yiyorduk. Zaman zaman bana baktığını hissediyordum ama hiç umursamıyordum. Onu sohbet açmaya zorlamaktı niyetim.

Sessiz yemeğin sonuna doğru yaklaştığımızda, "Gazetede bir şey var mı?" diye sordu.

Ses tonuna bakılırsa onu hafiften sinirlendirmeye başlamıştım galiba.

"Tiyatro eleştirilerini okumayı hep sevmişimdir," dedim.

Gazeteyi katlayıp yanıma koydum.

"Yemek güzeldi," dedi.

"Kahveyi de burada içebiliriz, ne dersiniz?"

"Olur."

Purolarımızı yaktık. Sessizliğimi bozmadan içtim. Zaman zaman yüzünde belli belirsiz keyifli bir gülümsemeyle bana baktığını fark ediyordum. Sabırla bekledim.

"Sizi son gördüğümden beri neler yapıyorsunuz?" diye sordu sonunda.

Söyleyecek pek fazla bir şeyim yoktu. Çok çalışma ve az macera, şu ya da bu yönde denemeler; kitaplar ve insanlara dair giderek artan bilgi birikiminden ibaretti anlatabileceklerim. Strickland'a kendisinin neler yaptığını sormamaya özellikle dikkat ettim. Ona en ufak bir ilgi göstermedim ve nihayet ödülümü aldım. Kendisinden bahsetmeye başladı. Ama ifade yeteneği zayıftı, görüp geçirdiklerine dair bölük pörçük şeyler söylüyordu ve aradaki boşlukları kendi hayal gücümle doldurmak zorunda kalıyordum. Bu denli ilgimi çeken bir karakter hakkında sadece ipuçları edinmek çok iştah kabartıcıydı. İnsan şurası burası yırtık bir elyazmasını okumaya çalıştığını hissediyordu. Türlü türlü güçlük yaşadığı, hayata karşı sert bir mücadele verdiği izlenimini edindim; ama pek çok kimseye korkunç gelebilecek şartların onda en ufak bir tesir yaratmadığını hissediyordum. Strickland pek çok İngiliz'den farklıydı, çünkü rahat etme kaygısından yoksundu, harap haldeki tek göz bir evde yaşamak onu huzursuz etmiyordu; çevresini güzel şeylerle doldurma ihtiyacı hiç yoktu. İlk ziyaretimde onu bulduğum odanın duvar kâğıdının ne kadar kirli olduğuna dikkat ettiğini hiç sanmıyorum. Oturmak için koltuğa ihtiyacı yoktu, bir mutfak sandalyesi gerçekten de daha rahattı onun için. İştahla yiyordu, ama yediği şeyin ne olduğuyla ilgilenmiyordu; ona göre mide kazıntısını yatıştırmak için yediği şeylerdi sadece bunlar. Hiç yemek olmadığı zaman da açlığı sorun etmezmiş gibi görünüyordu. Altı ay boyunca günde bir somun ekmek ve bir şişe sütle yaşadığını öğrendim. Kösnül bir adamdı ama kösnül şeylere karşı kayıtsızdı. Temel ihtiyaçlardan yoksun olmak ona güç gelmi-

yordu. Tümden maneviyat düzeyinde bir yaşam sürmesinde etkileyici bir yön vardı.

Londra'dan gelirken yanına aldığı az miktarda para bitince de keyfi hiç bozulmamıştı. Tablo satmamıştı, galiba satmaya pek hevesli de değildi; biraz para bulmak için başka yollar aramaya başlamıştı. Gaddarca bir alayla, Paris'teki gece hayatını merak eden Doğu Londralılara rehberlik ederek geçirdiği zamandan bahsetti; alaycı mizacına çekici gelen bir işti bu, üstelik şehrin daha kötü şöhretli bölgelerini gayet yakından tanıma fırsatı da bulmuştu. Dediğine göre Boulevard de la Madeleine'de saatler boyu geziyor, yasalara aykırı şeyler görmek arzusundaki İngilizlerin, hatta mümkünse kafayı bulmuş olanların yolunu gözlüyordu. Şansı yaver giderken fena kazanmıyordu aslında; ama en sonunda kıyafetinin hırpaniliği turistleri korkutmaya başlamıştı ve ona kendini emanet edecek kadar maceraperest insanlar bulmakta zorlanmaya başlamıştı. Ardından, İngiltere'deki tıp camiasında satılacak patentli ilaç reklamlarını çevirme işi bulmuştu. Grev sırasında da bir evde boyacı olarak çalışmıştı.

Bu arada sanatla uğraşmayı hiç bırakmamıştı; ama kısa sürede atölyelerden bıkıp usanmış, tek başına çalışmaya başlamıştı. Tuval ve boya alamayacak kadar yoksul olmamıştı hiç ve aslında başka bir şeye de ihtiyacı yoktu. Anlayabildiğim kadarıyla resimlerini büyük zorluklarla yapıyordu ve kimseden yardım kabul etmek istemediği için önceki kuşakların çoktan çözdüğü teknik sorunları kendi başına tek tek çözmeye çalışırken çok fazla zaman kaybetmişti. Bir şeyi hedefliyordu ama ne olduğunu bilmiyordum, belki kendisi de pek bilmiyordu; ayrıca ruhu ele geçirilmiş bir adam izlenimini bu sefer daha kuvvetli bir şekilde almıştım. Pek aklı başındaymış gibi görünmüyordu. Resimlerini göstermeyeceği, çünkü onlarla gerçekten ilgilenmediği hissi oluştu bende. Bir rüyada yaşıyordu ve gerçeklik ona hiçbir şey ifade etmiyordu. Vahşi kişiliğinin bütün gücüyle tuval üzerinde

çalıştığını, akıl gözüyle gördüğü şeye ulaşmaya çabalarken gözünün başka bir şey görmediğini hissediyordum; en sonunda bitirdiğinde –belki resmi değil de içini tutuşturan tutkuyu tükettiğinde, çünkü herhangi bir şeyi nadiren tamamına erdirebildiği fikrindeydim– ona olan ilgisini tümüyle kaybediyordu. Yaptığı şey onu asla tatmin etmiyor, kafasına taktığı hayalle mukayese ettiğinde ona önemsiz bir şey gibi geliyordu.

"Neden eserlerinizi sergilere göndermiyorsunuz?" diye sordum. "İnsanların resimleriniz hakkında ne düşündüğünü bilmek istersiniz diye düşünmüştüm."

"Siz olsanız ister miydiniz?"

Bu sözcüklere yüklediği ölçüsüz küçümsemeyi tarif etmem mümkün değil.

"Ünlü olmak istemiyor musunuz? Sanatçıların çoğunun kayıtsız kalamadığı bir şeydir bu."

"Çocuk onlar. Bireyin görüşüne zerre kadar değer vermezken kalabalığın görüşüne neden değer verecekmişsin ki?"

"Hepimiz aklı başında varlıklar sayılmayız," diyerek güldüm.

"Ünü yaratan kimdir? Eleştirmenler, yazarlar, borsa simsarları, kadınlar."

"Tanımadığınız ve yüzünü hiç görmediğiniz insanların sizin elinizden çıkan bir esere bakarken incelikli ve tutkulu duygular hissedeceklerini düşünmek hoşunuza gitmiyor mu? İktidarı herkes sever. İnsanların ruhunu merhamete ya da dehşete sevk etmekten daha şahane bir iktidar kullanımı düşünemiyorum. "

"Melodram."

"İyi mi yoksa kötü mü resim yaptığınızı neden önemsiyorsunuz?"

"Önemsemiyorum. Sadece gördüğümü resmetmek istiyorum."

"Issız bir adada, kendiminkiler dışında hiçbir gözün ne yazdığımı görmeyeceğinden emin olarak yazabilir miydim bilmiyorum."

Strickland uzun süre konuşmadı ama gözlerinde tuhaf bir parıltı vardı, sanki ruhunu aniden ateşleyip coşturan bir şey görmüştü.

"Bazen uçsuz bucaksız denizde kaybolmuş bir ada düşünüyorum, gizli bir vadide yabancı ağaçlar arasında sessiz sakin yaşayabilirdim. İstediğim şeyi orada bulabilirmişim gibime geliyor."

O kendisini tam olarak böyle ifade etmedi. Sıfatlar yerine birtakım jestler kullandı ve sonra durdu. Onun söylemek istediğini düşündüğüm şeyi kendi sözcüklerimle anlattım.

"Geçtiğimiz beş yıla baktığınızda, tüm bunlara değdiğini düşünüyor musunuz?"

Bana bakışlarından ne demek istediğimi anlamadığını fark ederek açıklama yaptım.

"Rahat bir evi ve ortalama düzeyde mutlu sayılabilecek bir yaşamı bıraktınız. Haliniz vaktiniz yerindeydi. Paris'te berbat bir yaşam sürmüş gibi görünüyorsunuz. Tekrar başa dönseydiniz yine aynı şeyi yapar mıydınız?"

"Yapardım."

"Karınız ve çocuklarınızla ilgili hiçbir şey sormadığınızın farkında mısınız? Onları hiç düşünmüyor musunuz?"

"Hayır."

"Keşke böyle tek kelimelik cevaplar verip durmasanız. Onlarda yarattığınız mutsuzluktan dolayı bir an bile pişmanlık hissetmediniz mi?"

Dudaklarında bir gülümseme belirdi, başını iki yana salladı.

"Bazen geçmişi yâd etmeden yapamadığınızı düşünmüştüm oysaki. Yedi sekiz yıl öncesini değil, daha da öncesini kastediyorum; karınızla ilk tanıştığınız, ona âşık olduğunuz ve onunla evlendiğiniz zamanı. Onu ilk kez kollarınıza aldığınızda hissettiğiniz saadeti hatırlamıyor musunuz?"

"Geçmişi düşünmüyorum. Önemli olan tek şey, bitmek bilmeyen bir şimdidir."

Cevabını bir an durup düşündüm. Biraz esrarengizdi ama ne demek istediğini az çok anlıyordum galiba.

"Mutlu musunuz?" diye sordum.

"Evet."

Sustum. Derin düşünceler içinde ona baktım. Bakışlarıma karşılık verdi ve gözleri alaycı bir parıltıyla aydınlandı.

"Korkarım beni onaylamıyorsunuz?"

"Saçmalık," diye yanıtladım hemen. "Boa yılanını onaylamamazlık etmem; aksine onun zihinsel süreçlerine ilgi duyarım."

"Bana karşı sadece mesleki bir ilgi mi duyuyorsunuz?"

"Sadece mesleki."

"Kendinize beni onaylamama rolü biçmemeniz doğru olmuş. Sizin de ayıplanacak bir kişiliğiniz var."

"Belki de o yüzden yanımda kendinizi rahat hissediyorsunuz," diyerek güldüm. Soğuk bir gülümsemeyle yanıt verdi ama bir şey söylemedi. O gülümsemesini tasvir etmenin bir yolunu bilsem keşke. Çekici bir gülümseme miydi bilmiyorum; ama yüzünü aydınlatıyor, genelde çok ciddi olan yüz ifadesini değiştiriyor ve marazi sayılamayacak bir kötülük katıyordu. Ağır ağır yayılan bir gülümsemeydi, gözlerde başlıyor ve bazen yine orada bitiyordu; son derece hisliydi, gaddarca ya da sevecen değildi ama bir satirin insandışı neşesini andırıyordu. Bu gülümseme yeni bir soru sormama yol açtı:

"Paris'e geldiğinizden beri âşık olmadınız mı?"

"Böyle saçmalıklar için vaktim yok. Hayat hem aşka hem sanata yetecek kadar uzun değil."

"Pek de münzevi gibi görünmüyorsunuz."

"Yine de aşk meşk midemi bulandırıyor."

"İnsan doğası biraz baş belası, değil mi?"

"Ne diye kıs kıs gülüyorsunuz?"

"Çünkü size inanmıyorum."

"O halde budalanın tekisiniz."

Durdum, sonra yüzünü merakla izlemeye koyuldum.

"Bana palavra atmanın ne faydası var?" dedim.

"Ne demek istediğinizi anlamadım."

Gülümsedim.

"Anlatayım. Aylar boyu malum konu aklına hiç gelmemiş olabilir ve o defteri bir daha açmamak üzere kapattığına kendini ikna edebilirsin. Özgürlüğün tadını çıkarırsın ve en sonunda ruhuna bizzat sahip olduğunu hissedersin. Başın yıldızların arasında dolaşıyormuş gibidir. Sonra aniden artık dayanamaz olursun ve tüm o yürüdüğün zaman boyunca ayaklarının çamurun içinde olduğunu fark edersin. O çamurda yuvarlanmak istersin. Sonra kaba saba, bayağı bir kadın, cinselliğin tüm dehşetinin açıkça görüldüğü hayvani bir yaratık bulursun. Sen de vahşi bir hayvan gibi çökersin tepesine. Öfkeden körleşinceye kadar kana kana içersin o kuyudan."

Kılını bile kıpırdatmadan bana bakıyordu. Bakışlarımı gözlerinin içine diktim. Ağır ağır konuştum.

"İşin asıl ilginç yönü ise, her şey bittiğinde kendini olağanüstü ölçüde saf hissetmendir. Bedeninden kopmuş bir ruh gibisindir, maddesizsindir ve güzellik artık elle tutulur bir şeydir senin için; esen rüzgârla, yapraklanan ağaçlarla, akan nehrin yanardöner parıltılarıyla bütünleştiğini hissedersin. Tanrı gibi hissedersin kendini. Bana bunu açıklayabilir misiniz?"

Sözlerimi bitirene kadar gözlerini gözlerimden alamadı, sonra başını çevirdi. Yüzünde tuhaf bir ifade vardı, işkencede ölen bir adamın yüzünde de aynı ifadenin bulunabileceğini düşündüm. Hiçbir şey söylemedi. Konuşmamızın sona erdiğini biliyordum.

22

Paris'e yerleştikten sonra bir oyun yazmaya başladım. Çok düzenli bir yaşam sürüyordum; sabah çalışıyor, öğleden sonra Luxembourg Bahçeleri'nde yürüyüşler yapıyor ya da sokaklarda aylak aylak geziniyordum. Louvre'da uzun saatler geçiriyordum, müzelerin en cana yakını ve tefekküre dalmaya en elverişlisiydi; kimileyin rıhtımlarda dolanıyor ya da asla almayı düşünmediğim ikinci el kitapları karıştırıyordum. Şurada burada birer sayfa okuyarak, böyle gelişigüzel şekilde karşılaşmaktan memnun olduğum pek çok büyük yazarla tanıştım. Akşamları dostlarımı ziyarete gidiyordum. Stroeve çiftine sıklıkla uğruyor ve kimi zaman mütevazı yemeklerini de paylaşıyordum. Dirk Stroeve İtalyan yemekleri pişirmedeki becerisi konusunda pek böbürleniyordu. Spagettisinin, tablolarından çok daha iyi olduğunu itiraf etmeliyim. Koca bir tabak bol domatesli spagettiyi masaya getirdiğinde, krallara layık bir sofra haline geliyordu; bu yemeği birlikte yiyorduk ve yanında ev yapımı ekmekle bir şişe kırmızı şarap oluyordu. Blanche Stroeve'yle samimiyeti koyultmuştum ve sanırım İngiliz olduğumdan, onun çevresinde de pek fazla İngiliz bulunmadığından, beni gördüğü zaman mutlu oluyordu. Hoş ve sade bir kadındı ama hep suskundu ve nedendir bilmem, bir şeyler sakladığı izlenimi bırakıyordu bende. Fakat kocasının gevezeliğinin ve açıksözlülüğünün belirginleştirdiği doğal bir çekingenlikten başka bir şey olmadığını düşünüyordum bunun. Dirk hiçbir şeyi saklamıyordu. En mahrem meselelerini tam bir fütursuzlukla anlatıveriyordu. Kimi zaman karısını mahcup ediyordu ve sadece bir kez, o da kocası müshil aldığında neler yaşadığını anlatmakta ısrar edince ve epeyce gerçekçi ayrıntılara girmeye başlayınca kadının çileden çıktığını gördüm. Talihsizliklerini anlatırkenki müthiş ciddiyetine katıla katıla gülüyordum ve bu da Bayan Stroeve'nin kızgınlığını artırıyordu.

"Kendini aptal durumuna düşürmeye bayılıyorsun," dedi sonunda.

Stroeve'nin yuvarlak gözleri daha da yuvarlaklaştı ve karısını sinirlendirdiğini görünce hissettiği ıstırapla alnı kırıştı.

"Seni rahatsız mı ettim tatlım? Bir daha asla o ilacın adını anmam. Hep safra kesesinden işte. Çok hareketsiz bir yaşam sürüyorum. Yeterince idman yapmıyorum. Üç gündür şey yapamadım..."

"Tanrı aşkına, tut şu dilini," diye sözünü kesti, sinirden gözlerinde yaşlar biriken kadın.

Bizimki suratını astı ve azarlanmış bir çocuk gibi dudaklarını büzdü. Yalvaran gözlerle bana baktı, işleri yoluna koyabileceğimi düşünmüştü herhalde, ama ben kendimi kontrol edemiyor, engel olamadığım kahkahalarla sarsılıyordum.

Stroeve'nin bana en az iki üç Strickland tablosu gösterebileceğini düşündüğü galeri sahibinin yanına gittik bir gün, ama oraya vardığımızda Strickland'ın bizzat gelip tabloları götürdüğünü öğrendik. Galerici sebebini bilmiyordu.

"Ama tasalandığımı, üzüldüğümü filan sanmayın sakın. Mösyö Stroeve'yi kırmamak için tabloları almış ve satabilirsem satacağımı söylemiştim. Ne çare..." Omuzlarını silkti. "Gençlere ilgim vardır, ama *voyons** Mösyö Stroeve, bu adamda bir ışık olduğuna inanıyor olamazsınız."

"Şerefim üzerine yemin ederim, günümüzde dehasına bu kadar güvendiğim başka bir ressam yok. Çok iyi bir fırsatı kaçırdığınızdan emin olabilirsiniz. Günün birinde o tablolar bu dükkândakilerin hepsinin toplamından daha değerli olacak. Monet'yi hatırlayın, yüz franka bile tablolarını kimseye satamamıştı. Şimdi değerleri nedir peki?"

"Doğru. Ama o zaman resimlerini satamayan Monet kadar iyi en az yüz ressam daha vardı ve bugün de resimlerinin hiçbir değeri yok. Bunu kim bilebilir... Başarıyı yakalamak

---

* Fr. Yapmayın, hadi ama. (ç.n.)

için hüner yeterli midir? Buna inanmıyorum. *Du reste*,* sizin şu arkadaşınızın hüner sahibi olup olmadığı halen ortaya çıkmış değil. Mösyö Stroeve dışında kimse iddia etmiyor bunu."

"Peki o halde hüneri nasıl tanıyacaksınız?" diye sordu öfkeden pancar gibi kızaran Dirk.

"Tek bir yolu var – başarı."

"Dar kafalılık bu," diye haykırdı Dirk.

"Ama geçmişteki büyük sanatçıları düşünsenize – Raffaello, Michelangelo, Ingres, Delacroix – hepsi de başarılıydı."

Stroeve bana dönerek, "Gel gidelim," dedi. "Yoksa öldüreceğim bu adamı."

23

Strickland'ı zaman zaman görmeye devam ettim ve arada bir onunla satranç oynadım. Sağı solu hiç belli olmuyordu. Kimi zaman sessizce oturup kendi kabuğuna çekiliyor, kimseyi gözü görmüyordu; kimi zaman keyfi yerine geliyor, o duraksamalı tarzıyla konuşuyordu. Zekice bir şey söylediği olmadı ama hiç de etkisiz sayılamayacak zalim bir alaycılığı vardı ve her zaman tam olarak düşündüğü şeyi söylüyordu. Başkalarının hassasiyetlerini asla dikkate almaz, onları incittiğinde gülerdi. Dirk Stroeve'yi bazen o kadar sıkıştırıyordu ki adam bir daha onunla asla konuşmayacağına yeminler ederek kaçıp gidiyordu; ama Strickland'da bariz bir kuvvet vardı ve şişman Hollandalı'yı iradesi hilafına kendisine doğru çekiyordu, adam daha selamlanırken en çok çekindiği darbeleri yiyeceğini bilmesine rağmen sakar bir köpek gibi kuyruk sallayarak geri geliyordu.

Strickland bana neden tahammül ediyordu bilmiyorum. Artık senli benli olmuştuk. İlişkimizin kendine has garip yönleri vardı. Bir seferinde elli frank borç istedi.

---

* Fr. Üstelik. (ç.n.)

"Rüyanda görürsün," dedim.

"Neden?"

"Bu fikri eğlenceli bulmuyorum da ondan."

"Çok dardayım ama."

"Umurumda değil."

"Açlıktan ölmemi umursamaz mısın?"

"Neden umursayacakmışım?"

Birkaç dakika dağınık sakallarını çekiştirerek yüzüme baktı. Ona gülümsedim.

"Bu kadar komik olan nedir?" dedi gözlerinde bir öfke pırıltısıyla.

"Sen söz konusu olunca her şey öyle basit ki... Hiç kimseye karşı bir yükümlülüğün yok. Kimsenin de sana karşı bir yükümlülüğü yok."

"Kiramı ödeyemeyip odamdan atıldığım için gidip kendimi assam hiç rahatsız olmaz mısın?"

"Zerre kadar olmam."

Kahkahayı patlattı.

"Atıyorsun. Gerçekten bunu yapsam pişmanlıktan kahrolursun."

"Dene de görelim," dedim sertçe.

Gözlerinde bir gülümseme dolaştı ve susup bir süre absentini karıştırdı.

"Satranç oynamak ister misin?" diye sordum.

"Sakıncası yok."

Taşları dizmeye başladık ve hazır olduğunda keyifle tahtaya şöyle bir göz gezdirdi. Bütün askerlerini saflarda mücadeleye hazır halde görmek tatmin duygusu verir insana.

"Gerçekten sana borç vereceğimi mi sandın?" diye sordum.

"Vermemen için bir sebep göremiyorum."

"Beni şaşırtıyorsun."

"Neden?"

"İçten içe hisli biri olduğunu görmek beni hüsrana uğratıyor. Kendini acındırmaya çalışmasan daha iyi ederdin ama."

"Bana acıdığını görsem senden nefret ederdim," diye yanıtladı.

"Bu daha iyi işte," dedim gülerek.

Oynamaya başladık. İkimiz de oyuna dalıp gittik. Bittiğinde şöyle dedim:

"Çok sıkıntıdaysan izin ver de tablolarına bakayım. Beğendiğim bir şey olursa satın alırım."

"Canın cehenneme," diye yanıtladı.

Kalkıp gitmeye davrandı. Onu durdurdum.

"Absentinin parasını vermedin," dedim gülümseyerek.

Küfrü bastı, parayı masaya fırlatıp çıktı.

Ondan sonraki birkaç gün onu görmedim, ama bir akşam kafede oturmuş gazete okuduğum sırada çıkageldi ve yanıma oturdu.

"Gördüğüm kadarıyla kendini asmamışsın," dedim.

"Hayır. Bir iş buldum. Emekli bir tesisatçının portresini yapıp iki yüz frank kazanacağım."*

"Nasıl becerdin bu işi bulmayı?"

"Ekmek aldığım kadın beni önermiş. Adam kendi tablosunu yapacak birini arıyormuş. Kadına da yirmi frank vermem gerekecek."

"Adam neye benziyor?"

"Muhteşem. Koyun budu gibi kıpkırmızı koca bir suratı var, sağ yanağındaki devasa benden de uzun kıllar fışkırıyor."

Strickland'ın keyfi yerindeydi ve Dirk Stroeve gelip yanımıza oturduğunda onunla zalimce alay etmeye koyuldu. Bedbaht Hollandalı'nın en hassas noktalarını bulma konusunda umulmayacak bir beceri gösteriyordu. Strickland

---

* Daha önce Lille'de, Almanların yaklaşması üzerine şehirden kaçan zengin bir fabrikatörün elinde olan bu tablo artık Stockholm'deki Ulusal Galeri'dedir. İsveçliler bulanık sularda sessiz sakin balık avlamakta pek maharetlidirler.

zekice iğnelemelerle yetinmiyor, aşağılayıcı tekmeler ve yumruklar indiriyordu adeta. Saldırı o kadar beklenmedikti ki hazırlıksız yakalanan Stroeve'nin savunması tümüyle çöküverdi. Amaçsızca bir oraya bir buraya koşan dehşet içinde bir koyunu hatırlatıyordu insana. İrkilmiş ve şaşkına dönmüştü. En sonunda gözlerinden yaşlar boşandı. En kötüsü, insan Strickland'dan nefret etse ve bu sergilenen sahne korkunç da olsa gülmemenin elde olmamasıydı. Dirk Stroeve, en samimi duyguları bile gülünçlük barındıran talihsiz kişilerden biriydi.

Ama neticede dönüp Paris'te geçen o kışa baktığımda, en hoş hatıralarımda Dirk Stroeve var. Küçük yuvasında son derece cazip bir şey vardı. O ve karısının çizdiği tablo insanın hayal gücünü kışkırtıp şükran duyguları uyandırıyor, karısına olan aşkının sadeliğinden soylu bir hava yayılıyordu. Gülünçlüğünden bir şey kaybetmiyordu, ama tutkusunun sahiciliği karşısında sempatiden başka duygu beslenemezdi. Karısının onun hakkında neler hissettiğini anlayabiliyordum ve böyle müşfik bir ilgi göstermesinden memnundum. Biraz mizah duygusu olsaydı, kocasının onu bir kaideye oturtup içten bir putperestlik hissiyle kendisine ibadet edebilecek olmasına gülerdi muhakkak, ama gülerken bile güzel ve müşfik duygularını esirgemezdi. Stroeve bıkıp usanmak bilmeyen bir âşıktı ve kadın yaşlandığında, yuvarlak hatlarını ve alımlılığını yitirmeye başladığında bile onun gözünde hiç değişmeyecekti. Ona göre karısı daima dünyanın en güzel kadını olarak kalacaktı. Hayatlarının düzenliliğinde hoş bir zarafet vardı. Sadece bir atölye, bir yatak odası ve minik bir mutfaktan ibaretti evleri. Bayan Stroeve bütün ev işlerini kendisi yapıyordu ve Dirk kötü resimler yapmakla meşgulken kadın alışverişe çıkıyor, yemek pişiriyor, dikiş dikiyor, işi başından aşkın bir karınca gibi gün boyu yapacak bir şeyler buluyordu; akşamları da atölyede oturup yine dikiş dikiyordu ve bu sırada Dirk kadının kulağına eminim çok yabancı

gelen müzikler çalıyordu. Dirk'in iyi bir müzik kulağı vardı, ama gerekenden çok daha fazla duygulanırdı ve tüm o dürüst, incelikli, coşkun ruhunu aktarırdı notalara.

Hayatları kendi çapında bir cennet köşesiydi ve eşsiz bir güzelliğe ulaşabilmişti. Dirk Stroeve'yle bağlantılı her şeye tutunan gülünçlük bu hayata çatlak bir ses, çözümsüz bir ahenksizlik katıyor, ama onu bir bakıma da daha modern, daha insani yapıyordu; tıpkı ciddi bir sahnede yapılan kaba bir şaka gibi, tüm güzelliklerde bulunan türden bir hüznü kuvvetlendiriyordu.

24

Noel'den kısa süre önce Dirk Stroeve gelip yortuyu birlikte geçirmeyi önerdi. Noel gününe karşı kendine has bir duygusallığı vardı ve o günü geleneklere uygun şekilde dostları arasında geçirmek istiyordu. İkimiz de Strickland'ı iki üç haftadır görmemiştik – ben Paris'te bir süreliğine bulunan arkadaşlarımla meşgul olduğumdan, Stroeve ise her zamankinden daha şiddetli bir ağız dalaşına girip bir daha onunla hiçbir şekilde ilgilenmemeye karar verdiğinden. Strickland çekilmez bir adamdı ve Stroeve onunla bir daha asla konuşmamaya yemin etmişti. Ama kış günleri kalbini yumuşatmıştı ve Strickland'ın Noel gününü tek başına geçireceğini düşündükçe üzülüyordu. Onun da benzer hislere sahip olduğunu düşündüğünden, küslerin barıştığı bir zamanda yapayalnız ressamın kendi melankolisine terk edilmesine yüreği dayanmadı. Stroeve atölyesine bir Noel ağacı kurmuştu ve ağacın dallarında hepimizi gülünç minik hediyelerin beklediğinden kuşkulanıyordum; ama Strickland'ı tekrar görme fikri onu utandırıyordu, o kadar ağır hakaretleri kolayca bağışlamak biraz aşağılayıcıydı ve gerçekleşmesini arzu ettiği barışma anında benim de yanlarında bulunmamı istiyordu.

Birlikte Avenue de Clichy'ye gittik, ama Strickland kafede değildi. Dışarısı oturulamayacak kadar soğuk olduğundan içerideki deri sıralarda yerlerimizi aldık. İçerisi sıcak ve tıklım tıklım doluydu, üstelik hava da sigara dumanından grileşmişti. Strickland gelmedi, ama zaman zaman onunla satranç oynayan Fransız ressamı gördük. Vaktiyle onunla biraz samimiyeti artırdığım için masamıza oturdu. Stroeve ona Strickland'ı görüp görmediğini sordu.

"Hasta," dedi adam. "Bilmiyor muydunuz?"

"Ciddi mi durumu?"

"Hem de çok."

Stroeve'nin rengi attı.

"Neden bana yazıp haber vermedi... Onunla kavga etmek ne büyük bir aptallıktı! Hemen yanına gitmeliyiz. Ona bakacak kimsesi olmayabilir. Nerede yaşıyor?"

"Hiçbir fikrim yok," dedi Fransız.

Aramızda onu nasıl bulacağını bilen hiç kimsenin olmadığı anlaşıldı. Stroeve giderek daha çok kaygılanıyordu.

"Ölse kimsenin haberi bile olmaz. Korkunç bir şey. Bu düşünceye katlanamıyorum. Onu bir an önce bulmalıyız."

Paris sokaklarında gelişigüzel aramaya çıkmanın saçmalığını Stroeve'ye anlatmaya çalıştım. İlk önce bir plan yapmalıydık.

"Evet, ama biz vakit kaybederken o can çekişiyor olabilir; onu bulduğumuzda her şey için çok geç olacak belki de."

"Biraz sakinleş de düşünelim," dedim sabırsızca.

Bildiğim tek adres Hôtel des Belges'ti, ama Strickland orayı uzun zaman önce terk etmişti ve onu hatırladıklarını bile sanmıyordum. Nerede yaşadığını saklamak gibi tuhaf bir karar verdiği için, otelden ayrılırken nereye gittiğini söylemiş olma ihtimali düşüktü. Üstelik oradan ayrılalı beş yıl olmuştu.

Çok uzağa taşınmadığından kesinlikle emindim. Otelde kaldığı sırada gittiği kafenin müdavimi olmaya devam

ediyorsa, bunun sebebi en yakın yerin hâlâ orası olmasıydı. Birden, ekmek aldığı fırıncı aracılığıyla bir portre yapma işi bulduğunu hatırladım ve bu sayede adresinin bulunabileceği geldi aklıma. Şehir rehberi isteyip fırıncıların adreslerine baktım. Civarda beş fırın vardı ve tek yapmamız gereken hepsine gitmekti. Stroeve gönülsüzce bana eşlik etti. Onun planı Avenue de Clichy'ye çıkan tüm sokaklarda koşup her eve Strickland'ın orada oturup oturmadığını sormaktı. Benim o kadar heyecanlı olmayan planım ise daha etkili oldu, çünkü daha ikinci dükkânda tezgâhın ardındaki kadın onu tanıdığını söyledi. Nerede oturduğundan çok emin değildi, ama sokağın karşısındaki üç binadan birinde olduğunu biliyordu. Şansımız yaver gitti ve kapısını çaldığımız ilk binanın kapıcısı onu en üst katta bulabileceğimizi söyledi.

"Hastaymış sanırım," dedi Stroeve.

"Olabilir," dedi kapıcı kayıtsızca. "*En effet*,* onu birkaç gündür görmüyorum."

Stroeve önümden merdivenleri koşarak çıktı ve en üst kata vardığımda onu çaldığı kapıyı açan ceketsiz bir işçiyle konuşurken buldum. İşçi başka bir kapıyı işaret etti. Orada oturan kişinin bir ressam olduğunu düşünüyordu. Onu bir haftadır görmemişti. Stroeve kapıyı çalacak gibi oldu, sonra çaresizce bana doğru döndü. Telaş içinde olduğunu görebiliyordum.

"Ya öldüyse?"

"Ölmez o," dedim.

Kapıyı çaldım. Cevap veren olmadı. Kapı kolunu çevirdiğimde kilitli olmadığını fark ettim. İçeri girdim, Stroeve de beni takip etti. Oda karanlıktı. Sadece burasının bir tavanarası olduğunu, çatının eğikliğini ayırt edebiliyordum; tepedeki pencereden de çok zayıf bir ışık, yani en azından o kadar zifiri olmayan bir karanlık geliyordu.

"Strickland," diye seslendim. Cevap gelmedi. Gerçekten gizemli bir durumdu ve hemen arkamda duran Stroeve tir

* Fr. Aslına bakarsanız. (ç.n.)

tir titriyormuş gibi geldi bana. Bir an ışık yakmakta tereddüt ettim. Köşede bir yatak olduğunu göz ucuyla algılamıştım ve ışığın orada yatan ölü bir bedeni ortaya çıkarıp çıkarmayacağını kestiremiyordum.

"Bir kibritin bile yok mu, seni budala?"

Karanlığın içinden gelen Strickland'ın hırçın sesiyle irkildim.

Stroeve seslendi:

"Tanrım! Öldüğünü sanmıştım."

Bir kibrit yakıp etrafta mum aradım. Yarı oda yarı atölye olan minik daireye hızla bir göz gezdirdim; bir yatak, ters çevrilip duvara dayanmış tuvaller, bir şövale, bir masa ve bir sandalyeden başka bir şey yoktu içeride. Zemine halı serilmemişti. Şömine yoktu. Boyalar, paletler, spatulalar ve çeşit çeşit dökün tüyle dolu masanın üzerinde neredeyse bitmiş bir mum bulup yaktım. Strickland kendisine hayli küçük gelen yatağın üzerine rahatsız bir şekilde uzanmıştı. Isınmak için bütün giysilerini üstüne sermişti. Yüksek ateşi olduğu bir bakışta anlaşılıyordu. Duygularının yoğunluğundan sesi çatallaşan Stroeve onun yanına gitti.

"Vah zavallı dostum, neyin var böyle? Hasta olduğunu bilmiyordum. Neden bana haber vermedin? Senin için her şeyi yapacağımı bilmen gerekirdi. Yoksa en son söylediklerim yüzünden mi? Ciddi değildim. Yanlış yaptım. Sana gücenmekle aptallık ettim."

"Canın cehenneme," dedi Strickland.

"Haydi biraz aklını başına al. Bırak seni rahat ettireyim. Bakacak kimsen yok mu?"

Pislik içindeki tavanarasına üzüntüyle göz gezdirdi. Yatak çarşaflarını düzeltmeye çalıştı. Zorlukla nefes alan Strickland öfkeli sessizliğini sürdürdü. Bana hınç dolu bir bakış fırlattı. Büyük bir sessizlik içinde durmuş ona bakıyordum.

"Benim için bir şey yapmak istiyorsan, biraz süt getirebilirsin," dedi sonunda. "İki gündür yataktan kalkamıyorum."

Yatağın başucunda boş bir süt şişesi vardı, bir gazete parçasının üzerinde de ekmek kırıntıları gördüm.

"Ne yiyordun?" diye sordum.

"Hiç."

"Ne zamandır?" diye haykırdı Stroeve. "İki gündür yiyecek ya da içecek hiçbir şeyin olmadığını mı söylüyorsun? Korkunç bir şey."

"Suyum vardı."

Bir kol mesafesinde duran büyük bir tenekeye çevirdi gözlerini.

"Hemen gidiyorum," dedi Stroeve. "Canının istediği başka bir şey var mı?"

Ben bir termometre, biraz üzüm ve ekmek getirmesini önerdim. Stroeve faydalı olmaktan memnun bir halde paldır küldür merdivenlerden indi.

"Lanet budala," diye mırıldandı Strickland.

Nabzını kontrol ettim. Hızlı ama zayıftı. Bir iki soru sordum ama yanıt vermedi ve üstüne gidince de hiddetli bir edayla yüzünü duvara döndü. Yapılacak tek şey sessizce beklemekti. On dakika sonra Stroeve soluk soluğa geri döndü. Benim söylediklerimin yanı sıra mum, et suyu ve ispirto lambası getirmişti. Gayet becerikli bir adamdı ve hiç gecikmeden sütlü ekmek yapmaya girişti. Strickland'ın ateşini ölçtüm. Kırk dereceydi. Çok hasta olduğu ortadaydı.

25

Sonra onu yalnız bıraktık. Dirk akşam yemeği için eve gidecekti, ben de bir doktor bulup Strickland'ı göstermeyi önerdim; ama havasız tavanarasından inip sokağın temiz havasına çıktığımızda Hollandalı derhal birlikte atölyesine gitmemiz için yalvarmaya başladı. Aklında bir şey vardı ve söylemiyordu, ama ona eşlik etmemin çok gerekli olduğunda ısrarcıydı. O an bir doktorun da bizim yaptıklarımızdan

daha fazlasını yapacağına pek ihtimal vermediğimden razı geldim. Oraya vardığımızda Blanche Stroeve yemek masasını hazırlıyordu. Dirk yanına gidip kadının iki elini avuçlarının içine aldı.

"Bir tanem, benim için bir şey yapmanı istiyorum," dedi.

Kadın en büyüleyici yönlerinden biri olan ağırbaşlı neşesiyle ona baktı. Stroeve'nin kırmızı suratı terden parlıyordu ve gülünç bir panik içindeydi, ama yuvarlak ve şaşkın gözlerinde hevesli bir ışık vardı.

"Strickland çok hasta. Belki de ölüyor. Pis bir tavanarasında tek başına ve ona bakacak hiç kimse yok. Onu buraya getirmeme izin vermeni istiyorum."

Kadın ellerini hızla çekti –hiç o kadar hızlı bir hareket yaptığını görmemiştim– ve yanakları al al oldu.

"Hayır, olmaz."

"Canım, bir tanem, reddetme. Adamı orada bırakırsam içim rahat etmez. Onu düşünmekten gözüme bir damla uyku girmeyecek."

"Gidip onun evinde bakımını yapmana itirazım yok."

Kadının sesi soğuk ve mesafeliydi.

"Ama ölecek."

"Bırak ölsün."

Stroeve pufladı. Yüzünü sildi. Destek bulmak umuduyla bana döndü, ama ne diyeceğimi bilemiyordum.

"O büyük bir sanatçı."

"Neden umursayayım ki? Ondan nefret ediyorum."

"Ah, aşkım, biricik sevgilim, bunu içten söylemiyorsun. Onu buraya getirmeme izin vermen için yalvarıyorum sana. Onu rahat ettirebiliriz. Belki onu kurtarabiliriz. Sana hiç dert çıkarmayacak. Her şeyi ben yapacağım. Atölyeye açarız yatağını. Bir köpek gibi ölmesine izin veremeyiz. İnsanlık dışı bir şey olur bu."

"Neden hastaneye gidemiyormuş?"

"Hastane mi? Sevgi dolu ellerin bakımına ihtiyacı var. Sonsuz bir incelik ve şefkat gerekli iyileşmesi için."

Kadının ne kadar etkilendiğini görünce şaşırmıştım. Masayı yerleştirmeye devam etti ama elleri titriyordu.

"Artık iyice sabrımı taşırıyorsun. Sen hastalansan o parmağını kıpırdatır mıydı acaba?"

"İyi ama bunun ne önemi var? O zaman bana sen bakardın. Onun bir şey yapması gerekmezdi ki... Üstelik ben farklıyım, ben hiç önemli değilim."

"Kırma bir sokak köpeği kadar saygın yok kendine. Yere uzanıp insanlar seni tepelesin diye bekliyorsun."

Stroeve küçük bir kahkaha attı. Karısının davranışının sebebini anladığını düşünmüştü.

"Ah, zavallı sevgilim. Tablolarıma bakmak için geldiği gün olanları unutmamışsın hâlâ. Onları iyi bulmadıysa bunun ne önemi var? Tablolarımı ona göstermek benim aptallığımdı. Pek iyi olmadıklarını söylemek zorundayım."

Pişmanlıkla atölyede gezdirdi gözlerini. Şövalenin üzerindeki yarı yarıya bitmiş tabloda gülümseyen bir İtalyan köylüsü, kara gözlü bir kızın başının üzerinde bir üzüm salkımı tutuyordu.

"Onları sevmese bile medeni davranmalıydı. Sana hakaret etmesine gerek yoktu. Senden nefret ettiğini gösterdi ve sen şimdi elini öpüyorsun. Of, nefret ediyorum ondan."

"O bir dâhi ama sevgilim. Benim de aynı dehaya sahip olduğuma inanmadığımı biliyorsun. Keşke sahip olsaydım; ama ben o dehayı gördüğüm zaman tanırım ve bütün kalbimle hakkını veririm. Dünyanın en şahane şeyidir. Sahip olanın omuzlarında ağır bir yüktür. Onlara karşı hoşgörülü ve çok sabırlı olmalıyız."

Karı koca arasında geçen bu sahne karşısında biraz utanmıştım ve Stroeve'nin neden beni ısrarla yanında istediğini merak ettim. Karısı neredeyse gözyaşlarına boğulmak üzereydi.

"Ama sadece dâhi olduğu için onu buraya getirmemizi öneriyor değilim; insan olduğu için, hasta ve yoksul olduğu için."

"Onu asla evime sokmam... asla."

Stroeve bana döndü.

"Bunun bir ölüm kalım meselesi olduğunu söyle ona. Adamı o sefil çukurda bırakmamız olanaksız."

"Ona burada bakmanın çok daha kolay olacağı açık," dedim, "ama elbette pek uygun olmayacaktır. Birisinin gece gündüz başında durması gerekiyor sanırım."

"Aşkım, böyle küçük bir şey için elini taşın altına sokmaktan kaçacak biri değilsin sen."

"O gelirse ben giderim," dedi Bayan Stroeve sert bir sesle.

"Seni tanıyamıyorum. Çok iyi yürekli birisindir sen."

"Of, Tanrı aşkına rahat bırak beni. Kafamı karıştırmaya çalışıyorsun."

En sonunda gözyaşları dökülmeye başladı. Kadın bir sandalyeye çöküp yüzünü ellerinin ardına sakladı. Omuzları sarsıla sarsıla ağlıyordu. Dirk derhal onun yanına diz çöktü, kadını kollarına aldı, öptü, birbirinden tatlı sözler söyledi ve adamın her an dökülmeye hazır gözyaşları da yanaklarından süzülmeye başladı. Kadın kendini ondan kurtarıp gözlerini kuruladı.

"Beni rahat bırak," dedi çok kabalaşmadan, sonra bana dönerek gülümsemeye çalıştı: "Kim bilir nasıl biri olduğumu düşünüyorsunuz..."

Stroeve dumura uğramış halde ona bakarken tereddüt etti. Alnı kırıştı, kıpkırmızı dudakları büküldü. Bana telaşlı bir kobay faresini hatırlatıyordu tuhaf bir şekilde.

"Yani olmaz mı diyorsun, tatlım?" dedi en sonunda.

Kadın bezgin bir hareket yaptı. Artık tükenmişti.

"Atölye senin. Her şey sana ait. Onu buraya getirmek istersen seni nasıl engelleyebilirim?"

Adamın yusyuvarlak yüzünde aniden bir gülümseme belirdi.

"O halde razı mısın? Bunu yapacağını biliyordum. Ah, canım benim."

Kadın aniden kendini topladı. Bitkin gözlerle kocasına baktı. Ellerini kalbinin üzerinde öyle bir kavuşturdu ki insan onun kendi kalp atışına dayanamadığını düşünebilirdi.

"Ah, Dirk, tanıştığımızdan bu yana senden benim için bir şey yapmanı istemedim hiç."

"Senin için yapmayacağım hiçbir şey yoktur şu dünyada. Bunu biliyorsun."

"Strickland'ı buraya getirmemen için yalvarıyorum. Başka kimi istersen getir. Hırsız olur, ayyaş olur, kanun kaçağı olur, hepsi için elimden gelenin en iyisini memnuniyetle yaparım, emin ol. Ama sana yalvarıyorum, Strickland'ı buraya getirme."

"İyi ama neden?"

"Ondan korkuyorum. Neden bilmiyorum ama onda beni dehşete düşüren bir şeyler var. Bize büyük zararı dokunabilir. Bunu biliyorum. Hissediyorum. Onu buraya getirirsen sonu muhakkak kötü biter."

"Ne kadar mantıksız bir şey bu!"

"Hayır, hayır. Haklı olduğumu biliyorum. Korkunç bir şey gelecek başımıza."

"İyi bir şey yaptığımız için mi?"

Kadıncağız soluk soluğa kalmıştı ve yüzünde açıklanamaz bir dehşet ifadesi vardı. Aklından neler geçiyordu bilemiyorum. Kendisi üzerindeki hâkimiyetini tümden yitirmesine yol açan şekilsiz bir korku tarafından ele geçirilmişti sanki. Normalde çok sakin biriydi, halbuki şimdi telaşı hayret vericiydi. Stroeve bir süre kafası karışmış bir halde ona baktı.

"Sen benim karımsın, benim için herkesten daha değerlisin. Senin açık rızan olmadan kimse buraya gelemez."

Kadın bir an gözlerini yumunca bayılacağını düşündüm. Aslına bakılırsa sabrını taşırmaya başlamıştı. Bu kadar

kuruntulu bir kadın olduğunu bilmiyordum. Sonra yine Stroeve'nin sesini duydum. Sessizliğin içinde tuhaf bir tarzda çınlıyordu sanki.

"Sen de berbat dertlerle uğraşırken birisi sana elini uzatmamış mıydı? Bunun ne kadar önemli olduğunu biliyorsun. Sıran gelince sen de birine iyilik yapmak istemez misin?"

Bunlar son derece sıradan sözlerdi, hatta öyle ders verircesine söylenmişti ki neredeyse kahkahayı patlatacaktım; fakat bu sözlerin Blanche Stroeve üzerindeki etkisi beni hayrete düşürdü. Hafifçe irkildi ve kocasına uzun uzun baktı. Adamın gözleri yere dikilmişti. Neden utanmış görünüyordu bilmiyorum. Kadının yanakları önce hafifçe kızardı, sonra yüzü beyazladı, beti benzi attı; bedeninin bütün yüzeyinden kanın çekildiğini hissedebiliyordu insan, ellerinin bile rengi uçmuştu. Tepeden tırnağa ürperdi. Atölyenin sessizliği adeta cisimleşiyor, neredeyse elle dokunulabilir bir varlığa dönüşüyordu. Şaşkınlık içindeydim.

"Strickland'ı buraya getir, Dirk. Onun için elimden geleni yapacağım."

"Kıymetlim," diyerek gülümsedi Stroeve.

Kadını kollarına almak istedi ama Bayan Stroeve geri çekildi.

"Yabancıların önünde böyle taşkınlıklar yapma, Dirk," dedi. "Kendimi gülünç hissediyorum."

Tavırları yeniden normale dönmüştü ve kimse onun daha biraz önce müthiş bir duygu seliyle sarsıldığını anlayamazdı.

26

Sonraki gün Strickland'ı taşıdık. Onu gelmeye ikna etmek için bir hayli kararlılık ve daha da fazla sabır gerekmişti, ama aslına bakılırsa Stroeve'nin ısrarına ve benim kararlılığıma fiilen direnemeyecek kadar hastaydı. Onu giydirdik, bize cılız bir sesle küfretmesine aldırmadan zemin kata

indirdik, bir arabaya bindirdik ve en sonunda Stroeve'nin atölyesine ulaştırdık. Vardığımızda o kadar tükenmişti ki tek kelime etmeden onu yatırmamıza izin verdi. Altı hafta hasta yattı. Bir keresinde yaşayacak sadece birkaç saati kalmış gibi görünüyordu ve neredeyse ümidi kesiyorduk, ama mutlak suretle inanıyorum ki Hollandalı'nın azimliliği sayesinde kendini toparlayabildi. Hayatımda bu kadar zor bir hasta görmemiştim. Aşırı talepkâr olması ve sürekli söylenmesi değildi sorun, aksine hiç şikâyet etmiyor, hiçbir şey istemiyordu, tamamen sessizdi ama ona gösterilen ihtimama karşı hınç duyuyor gibiydi; kendini nasıl hissettiğine ya da neye ihtiyaç duyduğuna dair sorularla ya dalga geçiyor ya ters bir şeyler söylüyor ya da düpedüz küfrediyordu. Onu tiksindirici buluyordum ve tehlikeyi atlatır atlatmaz hiç tereddüt etmeden bunu ona söyledim.

"Canın cehenneme," dedi kısaca.

Bütün işini gücünü bırakan Dirk Stroeve şefkat ve sevecenlikle Strickland'a baktı. Onu rahat ettirmekte becerikliydi ve doktorun yazdığı ilaçları alması için asla becerebileceğine inanamayacağım bir kurnazlık gösteriyordu. Hiçbir şey onu durduramıyordu. Kazancı kendisi ve karısının ihtiyaçları için yeterli olsa da boşa harcayacak parası kesinlikle yoktu; ama şimdi kesenin ağzını sonuna dek açmıştı ve Strickland'ın kaprisli iştahını açabilecek pahalı turfanda yiyecekler almaktan bir an bile çekinmiyordu. Onu yemek yemeye ikna etmekte gösterdiği inceliği ve sabrı asla unutmayacağım. Strickland'ın hoyratlığına hiç kulak asmıyordu, somurtuyorsa fark etmemiş gibi yapıyor, saldırgan davranıyorsa gülüp geçiyordu. Strickland onunla dalga geçmeye başlarsa bunu iyileşmesinin işareti sayıyor, onun alaycılığını uyandırmak için türlü maskaralıklara başvuruyordu. Böyle zamanlarda hastanın durumunun ne kadar iyileştiğini fark edeyim diye bana mutlu bakışlar atardı. Gerçekten ulvi bir adamdı şu Stroeve.

Ama beni en çok şaşırtan Blanche olmuştu. Becerikli olmakla kalmayan, aynı zamanda görevine kendini adayan bir hemşire çıkmıştı içinden. Kocasının Strickland'ı stüdyoya getirmesine şiddetle karşı çıktığı günü hatırlatacak en ufak bir harekette bulunmuyordu. Hastanın bakım işlerini kocasıyla yarı yarıya paylaşmakta ısrar etti. Strickland'ı rahatsız etmeden çarşafları değiştirmelerini sağlayacak şekilde ayarladı yatağı. Gerektiğinde hastayı yıkadı. Bu işlerdeki maharetini övdüğümde, o hoş gülümsemesi eşliğinde bir süre hastanede çalıştığını anlattı. Strickland'a derin bir nefret beslediğini hiçbir şekilde yansıtmadı. Onunla pek konuşmuyordu, ama bir şey istediği zaman derhal yapıyordu. İki hafta boyunca geceleri de Strickland'ın başında beklemek gerektiğinde, kocasıyla nöbetleri yarı yarıya paylaşmıştı. Karanlıkta öylece yatağın başucunda otururken neler düşündüğünü merak ediyordum. Strickland yatakta uzanırken tuhaf görünüyordu, her zamankinden daha zayıftı, kızıl sakalı keçeleşmişti, gözleri hummalı bir halde boşluğa bakıyordu; hastalık gözlerinin daha da büyük görünmesine yol açmış, onlara olağandışı bir parlaklık kazandırmıştı.

"Geceleri hiç seninle konuştuğu oluyor mu?" diye sormuştum bir keresinde.

"Hiç olmadı."

"Ondan eskisi kadar nefret ediyor musun?"

"Daha çok ediyorum."

O sakin gri gözlerini bana çevirdi. Yüzünde öyle dingin bir ifade vardı ki, o gün gördüğüm şiddetli duyguları yaşayabileceğine inanmak gerçekten güçtü.

"Ona baktığın için sana hiç teşekkür etti mi?"

"Asla," derken gülümsedi.

"İnsan değil o."

"Tiksinti verici."

Stroeve keyiften dört köşeydi elbette. Karısı omuzlarına binen yükü büyük bir gayretle taşıdığı için ona minnet-

tarlığını nasıl göstereceğini bilemiyordu. Ama Blanche ile Strickland'ın birbirlerine karşı davranışlarına şaşıyordu.

"Biliyor musun, tek kelime konuşmadan saatlerce birlikte oturduklarını gördüm..."

Bir keresinde, Strickland artık toparlanmış ve bir iki güne ayağa kalkacakmış gibi göründüğü sırada atölyede onlarla birlikte oturdum. Dirk ve ben konuşuyorduk, Bayan Stroeve dikiş dikiyordu ve onardığı gömleğin Strickland'a ait olduğunu göz ucuyla baktığımda fark etmiştim. Strickland sırtüstü uzanmıştı, hiç konuşmuyordu. Bir ara gözlerini Blanche Stroeve'ye dikmiş olduğunu ve ona tuhaf bir alayla baktığını fark ettim. Onun bakışlarını hisseden Blanche başını kaldırdı ve bir süre göz göze kaldılar. Kadının yüzündeki ifadeden bir şey çıkaramadım. Gözlerinde tuhaf bir hayret var gibiydi, hatta nedenini anlayamadığım bir telaş olduğunu hissettim. Strickland bakışlarını yukarı çevirdi ve tavanı incelemeye başladı, ama kadın ona bakmayı sürdürdü ve artık bakışlarında hiçbir mana göremiyordum.

Birkaç gün içinde Strickland ayaklanmaya başladı. Bir deri bir kemik kalmıştı. Kıyafeti üstüne o kadar bol geliyordu ki bir korkuluğun üzerindeki paçavralar gibi duruyordu. Zaten hep biraz iri duran yüz hatları hastalıkla beraber daha da keskinleşmiş, karman çorman sakalı ve uzun saçlarıyla birlikte ona olağanüstü bir görünüm kazandırmıştı; fakat pek de çirkinleşmemiş olması çok acayipti. Biçimsiz görünüşünde heybetli bir yan vardı. Üzerimde bıraktığı izlenimi tam olarak nasıl ifade edebileceğimi bilemiyorum. Teni neredeyse şeffaf görünse de tam anlamıyla ruhani bir izlenim bırakmadığı açıktı; çünkü yüzünde hayasızca bir kösnüllük vardı; ama kulağa ne kadar saçma gelse de, kösnüllüğünde tuhaf bir ruhanilik vardı sanki. İlkel bir şey vardı içinde. Yunanların satir ve faun gibi yarı insan yarı hayvan yaratıklar biçiminde kişileştirdiği gizemli tabiat kuvvetlerinden hissesini almıştı adeta. Şarkı söylemekte ona rakip çıkma cüreti

gösterdiği için tanrı tarafından derisi yüzülen Marsyas geldi aklıma. Strickland yüreğinde tuhaf armoniler ve hiç denenmemiş kalıplar taşıyordu sanki; sonunun işkence ve çaresizlik içinde geleceğini öngörebiliyordum. İçine şeytan girmiş olduğu hissine kapıldım yeniden; ama bunun kötü bir şeytan olduğu söylenemezdi, çünkü hayır ile şerden önce var olan ilkel bir kuvvetti bu.

Henüz resim yapamayacak kadar zayıftı; sessizce atölyede oturup Tanrı bilir hangi düşlere dalıyor ya da bir şeyler okuyordu. Sevdiği kitaplar bir acayipti; kimi zaman onu Mallarmé şiirlerine gömülmüş halde buluyordum; onları bir çocuk gibi okuyor, sözcükleri dudaklarıyla tekrarlıyordu; o incelikli vezinlerden ve gizemli sözlerden ne anlıyordu bilemiyordum; sonra onu Gaboriau'nun detektif romanlarına kendini kaptırmış halde gördüm. Kitap seçimlerinin onun fantastik tabiatının uzlaşmaz yanlarını gayet hoş bir şekilde gösterdiğini düşünerek eğlendim. O zayıf halinde bile konforunu düşünmüyor olması gerçekten tuhaftı. Stroeve ise rahatını severdi ve atölyesinde bir çift oymalı koltuk ile kocaman bir kanepe vardı. Strickland bunlara yaklaşmıyordu, ama nefsine hâkim olma sevdasından değil; çünkü bir keresinde atölyede yalnızken içeri girdiğimde onu üç bacaklı bir iskemlenin üzerinde bulmuştum, asıl mesele rahat yerleri sevmiyor olmasıydı. Kolçakları olmayan bir mutfak sandalyesinde oturmayı yeğliyordu. Onu görünce çoğu zaman sinirleniyordum. Çevresine bu kadar kayıtsız bir adam hiç tanımamıştım.

27

İki üç hafta geçti. Bir sabah işime ara verdiğimde, biraz tatil yapmaya karar verdim ve Louvre'a gittim. Ezbere bildiğim tablolara bakarak dolandım ve yarattıkları duygularla oyalanması için hayal gücümü serbest bıraktım. Uzun ko-

ridorda ağır ağır yürürken birden Stroeve'yi gördüm. Gülümsedim, çünkü o toparlak ama yine de ürkek görüntüsü karşısında gülümsememek elimde değildi. Ona yaklaştığımda çok kederli göründüğünü fark ettim. Dertli ama gülünç bir hali vardı; kıyafetleriyle suya düşmüş ve ölümden kurtarılmış ama daha korkusu geçmemiş, kendini aptal gibi hisseden bir adama benziyordu. Dönüp bana baktı, ama bakışlarından aslında beni görmediği belli oluyordu. Yuvarlak mavi gözleri gözlüğünün ardında tedirgin görünüyordu.

"Stroeve," diye seslendim.

Hafifçe irkildi, sonra gülümsedi, ama gülümsemesi acı doluydu.

"Neden böyle pejmürde halde çıktın dışarı?" diye sordum şakayla karışık.

"Louvre'a gelmeyeli çok uzun zaman olmuştu. Ellerinde yeni bir şey var mı diye bakmaya geldim."

"Ama bu hafta bitirmek zorunda olduğun bir tablo olduğunu söylemiştin."

"Atölyemde Strickland resim yapıyor."

"Eee?"

"Ben önerdim. Henüz kendi dairesine dönebilecek kadar güçlü değil. İkimiz birlikte resim yaparız diye düşünmüştüm. Bizim orada pek çok kişi atölyesini paylaşıyor. Eğlenceli olacağını sanmıştım. Çalışmaktan yorulunca konuşacağım birinin olması hoşuma gider belki demiştim."

Tüm bunları ağır ağır, insana pek uygunsuz gelen suskunluklar arasında kısa cümleler kurarak söylemiş, o müşfik ve aptal gözlerini benimkilerden hiç ayırmamıştı. Gözleri dolu doluydu.

"Anladığımı sanmıyorum," dedim.

"Strickland atölyede başkası varken resim yapamıyor."

"Yok artık, orası sana ait. Şunun derdine bak."

Acıklı acıklı süzdü beni. Dudakları titriyordu.

"Neler oldu?" diye sordum artık sertleşmiş bir sesle.

Bocaladı, yanakları kızardı. Bakışlarını mutsuzca duvardaki resimlerden birine çevirdi.

"Tabloma devam etmeme izin vermedi. Bana çekip gitmemi söyledi."

"İyi ama neden ona cehennemin dibine kadar yolu olduğunu söylemedin?"

"Beni dışarı çıkardı. Onunla mücadele edemedim. Şapkamı arkamdan fırlattı ve kapıyı kilitledi."

Strickland'a çok kızmıştım, aslında kendime de kızgındım; çünkü Dirk Stroeve karşımda böyle sefil ve acılar içindeyken ben kahkahayı patlatmamak için kendimi zor tutuyordum.

"İyi ama karın ne dedi?"

"Alışveriş yapmaya gitmişti."

"Acaba onu eve alacak mı?"

"Bilmiyorum."

Şaşkınlık içinde Stroeve'ye baktım. Öğretmen tarafından hatası yakalanan bir öğrenciye benziyordu.

"Strickland'dan seni benim kurtarmamı ister misin?" diye sordum.

Hafiften irkildi, parıldayan yüzü iyice kızardı.

"Hayır. Hiçbir şey yapmasan daha iyi."

Başıyla bir selam verip uzaklaştı. Nedense artık bu meseleyi konuşmak istemediği açıktı. Ne olduğunu anlamamıştım.

28

Mesele bir hafta sonra aydınlandı. Gecenin saat onuydu galiba; bir lokantada akşam yemeği yemiş, küçük daireme dönünce de salonda oturup okumaya dalmıştım. Birinin deli gibi zili çaldığını duydum ve koridora çıkıp dış kapıyı açtım. Stroeve karşımda duruyordu.

"Gelebilir miyim?" diye sordu.

Sahanlığın loşluğunda onu iyi göremiyordum, ama sesinde beni şaşırtan bir tını vardı. İçkiyi fazla kaçırmak gibi bir alışkanlığı olmadığını bilmesem, sarhoş sanabilirdim onu. Önüne düşüp onu salona götürdüm ve oturmasını söyledim.

"Tanrı'ya şükür seni bulabildim," dedi.

"Sorun nedir?" dedim heyecanı karşısında şaşırarak.

Artık onu daha net görebiliyordum. Daima iki dirhem bir çekirdek giyinirdi, ama şimdi üstü başı dağınıktı. Aniden bakımsızlaşmış gibi duruyordu. Dut gibi sarhoş olduğundan kuşkum kalmayınca gülümsedim. O haliyle dalga geçmeye başlamamak için zor tutuyordum kendimi.

"Nereye gideceğimi bilemedim," diye patladı. "Daha önce de geldim ama evde değildin."

"Geç yemek yedim," dedim.

Fikrimi değiştirdim, onu bu bariz çaresizliğe sürükleyen şey içki değildi. Genellikle pespembe olan yüzü şimdi tuhaf bir şekilde pençe pençeydi. Elleri titriyordu.

"Bir şey mi oldu?" diye sordum.

"Karım beni terk etti."

Kelimeler ağzından güçlükle çıkmıştı. İçini çekti, sonra yuvarlak yanaklarından aşağı gözyaşları süzülmeye başladı. Ne diyeceğimi bilemedim. Aklıma ilk gelen, Stroeve'nin Strickland'a tutkunluğu karşısında artık kadının sabrının taştığı ve Strickland'ın alaycı davranışlarına dayanamayarak onun evden kovulmasında ısrar ettiği oldu. Kadının o sakin tavırlarına rağmen sert bir mizacı olduğunu biliyordum; Stroeve yine reddedince, geri dönmemeye yeminler ederek atölyenin kapısını çarpıp çıkmış olması işten bile değildi. Ama minik adam öyle çok acı çekiyordu ki gülümseyemedim bile.

"Bu kadar mutsuz olma, aziz dostum. Geri gelecektir. Kadınların öfkelendikleri zaman söylediklerini o kadar ciddiye almamalısın."

"Anlamıyorsun. Strickland'a âşık oldu."

"Ne!" Bunu duyunca irkildim, ama sonra gerçek anlamını kavrayınca son derece saçma geldi. "Nasıl bu kadar ahmak olabilirsin? Strickland'ı kıskandığını mı söylüyorsun yoksa?" Neredeyse kahkaha atacaktım. "Karının onu görmeye bile katlanamadığını pekâlâ biliyorsun."

"Anlamıyorsun," diye inledi Stroeve.

"Aklını oynatmışsın sen," dedim biraz sabırsızca. "Sana bir viski soda vereyim, kendini daha iyi hissedersin."

Şu ya da bu sebeple –erkeklerin kendilerine işkence etmekte gösterdiği dehayı Tanrı biliyor işte– Dirk'in kafasına karısının Strickland'dan hoşlandığı fikri girmiş, sonra da her zamanki patavatsızlık yeteneğini kullanarak kadını gücendirmiş olmalıydı, o da muhtemelen sırf Stroeve'yi kızdırmak için bu şüpheyi besleyecek şeyler yapmıştı.

"Beni dinle," dedim. "Gel beraber atölyene gidelim. Kendini aptal durumuna düşürdüysen, tükürdüğünü yalamayı da bilmelisin. Karın bana kin tutan bir tip gibi görünmedi hiç."

"Atölyeye nasıl geri dönerim?" dedi bıkkınlıkla. "Oradalar. Atölyeyi onlara bıraktım."

"O halde karın seni terk etmemiş, sen karını terk etmişsin."

"Bana böyle şeyler söyleme Tanrı aşkına."

Yine de onu ciddiye alamıyordum. Bana söylediği şeylere bir an bile inanmamıştım. Ama hali gerçekten berbat görünüyordu.

"Buraya bu konuyu benimle konuşmak için gelmedin mi? Hikâyenin tamamını anlatsan ya..."

"Bugün öğleden sonra daha fazla dayanamadım. Strickland'a artık kendi yerine dönme vaktinin gelip de geçtiğini söyledim. Atölyeyi kendim kullanmak istiyordum."

"Strickland'a bunu söylemek gerekir gerçekten," dedim. "Ne cevap verdi?"

"Kısa bir kahkaha attı; o kahkahaları biliyorsun, neşelenmiş gibi değil de sen kahrolası bir budalaymışsın gibi...

Neyse sonra da hemen gideceğini söyledi. Eşyalarını toplamaya başladı. İhtiyacı olduğunu düşündüğüm şeyleri odasından getirmiştim, hatırlıyorsundur; Blanche'tan paket yapmak için biraz kâğıt ve ip istedi."

Stroeve durdu, derin bir nefes aldı, bayılacağını sandım. Bana anlatmasını beklediğim hikâye bu kadar değildi.

"Karım çok solgundu, ama kâğıdı ve ipi getirdi. Strickland bir şey demedi. Islık çalarak paket yapmaya koyuldu. İkimize de dikkat etmiyordu. Gözlerinde ironik bir gülümseme vardı sanki. Kalbim kurşun gibi ağırlaşmıştı. Bir şeyler olacağından korkuyordum ve keşke hiç konuşmamış olsaydım diyordum. Strickland etrafta şapkasını aradı. Sonra karımın sesi duyuldu:

'Strickland'la birlikte gidiyorum, Dirk,' dedi. 'Artık seninle yaşayamam.'

Konuşmaya çalıştım ama kelimeler ağzımdan çıkmadı. Strickland bir şey demedi. Sanki bunun onunla hiçbir ilgisi yokmuş gibi ıslık çalmayı sürdürdü."

Stroeve tekrar durdu ve yüzünü sildi. Hiç kıpırdamadan duruyordum. Artık ona inanmıştım ve hayretler içindeydim. Fakat yine de anlayamıyordum.

Ondan sonra sesi titreyerek, yanaklarından yaşlar süzülerek nasıl karısının yanına gittiğini, onu kollarına almaya çalıştığını, fakat karısının uzaklaştığını ve ona dokunmamasını istediğini anlattı. Stroeve kendisini terk etmemesi için yalvarmıştı. Onu ne büyük bir tutkuyla sevdiğini söylemişti, duyduğu büyük bağlılığı hatırlatmıştı. Ne kadar mutlu bir yaşam sürdüklerinden söz etmişti. Karısına kızgın değildi. Ona kötü bir söz söylememişti.

O anlatırken, neler olup bittiğini gözümde canlandırabiliyordum.

"Lütfen olay çıkarmadan gitmeme izin ver, Dirk," dedi karısı en sonunda. "Strickland'ı sevdiğimi anlayamıyor musun? O nereye ben oraya."

"Ama seni hiçbir zaman mutlu edemeyeceğini biliyor olman gerek. Kendi iyiliğin için gitme. Seni nelerin beklediğini bilmiyor musun?"

"Bu senin hatan. Onu buraya getirmekte ısrar ettin."

Stroeve bunun üzerine Strickland'a döndü.

"Acı ona," diye yalvardı. "Böyle çılgınca bir şey yapmasına izin veremezsin."

"Nasıl tercih ediyorsa öyle davranabilir," dedi Strickland. "Gelmesi için zor kullanan yok."

"Ben tercihimi yaptım," dedi kadın donuk bir sesle.

Strickland'ın onur kırıcı sakinliği karşısında Stroeve artık tamamen kontrolü kaybetmişti. Kör bir öfkeye kapıldı ve ne yaptığını bile fark etmeden Strickland'ın üstüne atıldı. Strickland hazırlıksız yakalandığı için ilk başta sendeledi, ama hastalığından sonra bile çok kuvvetliydi ve Stroeve tam olarak nasıl olduğunu anlamadan kendini yerde buldu.

"Seni gülünç bacaksız," dedi Strickland.

Stroeve güç bela yerden kalktı. Karısının bu olay sırasında kılını bile kıpırdatmadığını fark etti, onun karşısında gülünç duruma düştüğü için kendini daha da aşağılanmış hissetti. Gözlüğü hır gür sırasında düşmüştü, çevresine baktığında nerede olduğunu göremedi. Karısı gözlüğü yerden aldı, hiçbir şey demeden ona verdi. Stroeve aniden kedere boğuldu ve kendini daha da gülünç bir duruma düşürdüğünü bilmesine rağmen ağlamaya başladı. Yüzünü ellerinin arasına gömmüştü. Diğerleri tek kelime etmeden onu izlediler. Oldukları yere çakılmış gibiydiler.

"Bir tanem," diye inledi Stroeve en sonunda, "nasıl bu kadar zalim olabilirsin?"

"Elimde değil, Dirk," dedi kadın.

"Hiçbir kadına benim sana taptığım kadar tapılmamıştır şu dünyada. Seni üzecek bir şey yaptıysam neden bana söylemedin, o zaman değişebilirdim. Senin için yapabileceğim her şeyi yaptım."

Kadın cevap vermedi. Yüzü ifadesizdi ve Stroeve artık onu bunalttığını fark ediyordu. Kadın paltosunu aldı, şapkasını taktı. Kapıya doğru yürüdü ve Stroeve işte o an onun gerçekten gideceğini anladı. Hemen koşup ayaklarına kapandı, ellerini yakaladı: Kendine olan saygısını tümden bir yana bırakmıştı.

"Gitme, gitme sevgilim. Sensiz yaşayamam, kendimi öldürürüm. Seni gücendirecek bir şey yaptıysam ne olursun beni affet. Bana bir şans daha ver. Seni mutlu etmek için daha çok çalışacağım."

"Ayağa kalk, Dirk. Gene kendini aptal durumuna düşürüyorsun."

Güç bela ayağa kalktı, ama yine de onun gitmesine izin vermek istemiyordu.

"Nereye gideceksin?" dedi aceleyle. "Strickland'ın kaldığı yerin ne kadar berbat olduğunu bilmiyorsun. Orada yaşayamazsın. Korkunç bir şey olur."

"Umurumda değil, senin neden umurunda olduğunu da anlamıyorum."

"Bir dakika daha dur. Seninle konuşmalıyım. Benden bunu esirgeyecek değilsin herhalde."

"Ne faydası var? Kararımı verdim. Söyleyeceğin hiçbir şey fikrimi değiştiremez."

Stroeve yutkundu, kalbindeki acıyı dindirmek için elini göğsüne bastırdı.

"Fikrini değiştirmeni istemeyeceğim, sadece beni bir dakika dinlemeni istiyorum. Senden isteyeceğim son şey bu. Bunu reddedecek kadar nefret ediyor olamazsın benden."

Kadın duraladı, o dalgın gözleriyle ona baktı ama artık son derece kayıtsız bakışlardı bunlar. Atölyeye geri geldi ve masaya yaslandı.

"Evet?"

Stroeve kendini toparlamak için büyük bir çaba harcadı.

"Biraz makul olmalısın. Sadece havayla yaşamazsın ki... Strickland beş parasız."

"Biliyorum."

"En temel ihtiyaçlarından bile yoksun olacaksın. İyileşmesi neden o kadar uzun sürdü biliyor musun? Açlıktan ölmek üzereydi de ondan."

"Ben onun için para kazanırım."

"Nasıl?"

"Bilmiyorum. Bulurum bir yolunu."

Hollandalı'nın zihninden korkunç bir düşünce geçti ve tüyleri diken diken oldu.

"Delirmiş olmalısın. Nasıl bu hale geldiğini anlayamıyorum."

Kadın omuz silkti.

"Artık gidebilir miyim?"

"Bir saniye daha bekle."

Bitkin bir halde atölyeye göz gezdirdi Stroeve, kadının varlığı neşe saçtığı ve bir yuva hissi yarattığı için seviyordu burayı; bir an için gözlerini kapattı ve sonra kadının yüzünü zihnine kazımak ister gibi ona uzun uzun baktı. Nihayet ayağa kalkıp şapkasını aldı.

"Hayır, ben gideceğim."

"Sen mi?"

Kadın irkilmişti. Ne demek istediğini anlayamıyordu.

"O dehşet verici, pislik içindeki tavanarasında yaşamana dayanamam. Neticede burası benim olduğu kadar senin de evin. Burada rahat edersin. En azından çok berbat bir durumda kalmazsın."

Parasını sakladığı çekmeceyi açıp içinden biraz para aldı.

"Buradaki paranın yarısını sana bırakıyorum."

Parayı masanın üzerine koydu. Ne Strickland tek kelime etti, ne de kadın.

Sonra Stroeve'nin aklına başka bir şey geldi.

"Kıyafetlerimi toplayıp kapıcıya verir misin? Yarın gelip alacağım." Gülümsemeye çalıştı. "Hoşça kal, canım. Geçmişte bana verdiğin mutluluk için sana minnettarım."

Dışarı çıkıp kapıyı arkasından kapattı. Ve o an benim zihnimde Strickland'ın şapkasını masanın üstüne atması, oturup bir sigara yakması canlandı.

29

Bir süre sessizliğimi korudum ve Stroeve'nin bana anlattıkları üzerinde düşündüm. Zayıflığını hazmedemiyordum ve o da ayıplayıcı bakışlarımı hissediyordu.

"Strickland'ın nasıl bir yaşam sürdüğünü sen de biliyorsun," dedi ürkekçe. "O koşullarda yaşamasına izin veremezdim... yapamazdım böyle bir şey."

"O senin bileceğin iş," diye yanıtladım.

"Sen olsan ne yapardın?" diye sordu.

"Her şeyin farkında olarak bu yola girmiş. Belli zorluklarla karşılaşacaksa bu onun sorunu."

"Evet, ama işte sen ona âşık değilsin."

"Ona hâlâ âşık mısın?"

"Her zamankinden daha çok. Strickland bir kadını mutlu edebilecek tipte bir adam değil. İlişkileri uzun sürmez. Karımın onu asla yarı yolda bırakmayacağımı bilmesini istiyorum."

"Yani geri gelirse onu kabul edeceğini mi söylüyorsun?"

"Hiç tereddüt etmem. O zaman beni her zamankinden daha çok isteyecektir zaten. Tek başına kaldığında, aşağılandığında ve kalbi kırıldığında gidecek hiçbir yerinin olmaması korkunç bir şey."

Hiç hınç duymuyormuş gibi bir hali vardı. Onun bu ruhsuzluğuna biraz öfke duymamın sebebi herhalde içimde yer eden geleneksel kalıplardı. Belki de aklımdan geçenleri tahmin etmişti, çünkü şöyle devam etti:

"Benim onu sevdiğim şekilde onun da beni sevmesini bekleyemem. Soytarının tekiyim ben. Kadınların âşık olacağı türden bir adam değilim. Bunu hep biliyordum. Strickland'a âşık olduğu için onu suçlayamam."

"Hayatımda senin kadar kibirden yoksun bir adam görmediğimden eminim," dedim.

"Kendimi sevdiğimden çok daha fazla seviyorum onu. Aşka kibir karışmasının tek sebebi insanın aslında kendini sevmesiymiş gibi geliyor bana. Neticede evli bir adamın başka birine âşık olması sık görülen bir şeydir; aşkı sönüp de karısına döndüğü zaman kadın onu kabul eder ve herkes bunu gayet doğal bir şeymiş gibi görür. Kadınlar konusunda işler niye farklı olsun?"

"Bunun mantıklı olduğunu söyleyebilirim," diyerek gülümsedim. "Ama erkeklerin çoğu farklı yapıdadır ve karılarını geri kabul edemezler."

Ama bir yandan Stroeve'yle konuşurken bir yandan da bu işin böyle aniden ortaya çıkmasının şaşırtıcılığını düşünüyordum. Hiçbir şeyi fark etmemiş olduğuna inanamıyordum. Blanche Stroeve'nin gözlerinde fark ettiğim o tuhaf bakışı hatırladım; belki de yüreğinde beliren bir hissin giderek farkına varıyor ve buna hem şaşırıyor hem de telaşlanıyordu.

"Aralarında bir şeyler olduğundan daha önce hiç şüphelenmemiş miydin?" diye sordum.

Bir süre cevap vermedi. Masanın üstünde bir kurşunkalem vardı, farkında olmadan kurutma kâğıdının üstüne bir baş çizdi.

"Soru sormam hoşuna gitmediyse söyle lütfen," dedim.

"Konuşmak beni rahatlatıyor. Yüreğime çöreklenen ıstırabın korkunçluğunu bir bilseydin." Kurşunkalemi masanın üstüne fırlattı. "Evet, iki haftadır biliyordum. Daha karım farkına bile varmadan biliyordum."

"Peki neden Strickland'a toplanıp gitmesini o zaman söylemedin?"

"İnanamamıştım. Öyle olanaksız görünüyordu ki... Karım onu görmeye bile katlanamıyordu. Olanaksızdan da öte, hayret vericiydi. Sadece kıskançlık ettiğimi düşündüm. Aslına bakarsan hep kıskancımdır, ama belli etmemek üze-

re eğitmiştim kendimi; karımın tanıdığı her adamı kıskanırdım, seni de kıskanıyordum. Onun bana sevgisinin, benim ona duyduğum sevgi gibi olmadığını biliyordum. Bu da çok doğal, öyle değil mi? Ama onu sevmeme müsaade etmişti ve bu da beni mutlu etmeye yeterliydi. Saatlerce evden uzak kalıp onları baş başa bırakmaya zorladım kendimi, benim gibi bir adama yakışmayacak kuşkulara kapıldığım için kendimi cezalandırmak istiyordum; geri döndüğümde ise beni istemediklerini fark ediyordum – Strickland değil, o evde olup olmamamı umursamıyordu, ama Blanche. Onu öpmek istediğimde ürperiyordu. Nihayet emin olduğumda ne yapacağımı bilemedim; olay çıkartırsam suratıma karşı güleceklerini biliyordum. Dilimi tutmaya ve görmüyormuş gibi yapmaya devam edersem her şeyin yoluna gireceğini düşündüm. Onu sessizce göndermeye, tartışma çıkarmamaya karar vermiştim. Of, ne büyük bir acı çektiğimi bilemezsin!"

Ondan sonra Strickland'a gitmesini nasıl söylediğini tekrar anlattı. Zamanı dikkatle seçmiş, talebinin maksatlı görünmemesi için çaba harcamıştı; ama sesinin titremesini engelleyememiş, neşeli ve dostça görünmesini umduğu sözlerin içine kıskançlığın yakıcılığının sızdığını kendisi de hissetmişti. Strickland'ın hemen ayaklanıp gitmek üzere hazırlanmaya başlamasını beklemiyordu; her şeyin ötesinde de karısının onunla gitmeye karar vermesini beklemiyordu. O an dilini tutmuş olmayı bütün kalbiyle istediğini görebiliyordum. Ayrılığın ıstırabındansa kıskançlığın ıstırabını yeğliyordu.

"Onu öldürmek istedim, ama sadece kendimi aptal durumuna düşürdüm."

Uzun süre sessiz kaldı, sonra zihninde döndüğünü bildiğim şeyi söyleyiverdi.

"Beklemeyi becerebilseydim belki işler yoluna girerdi. O kadar sabırsız davranmamalıydım. Zavallıcık, ne biçim bir işin içine soktum onu?"

Omuz silktim ama konuşmadım. Blanche Stroeve'ye hiçbir sempati beslemiyordum, ama o kadın hakkında tam olarak ne düşündüğümü anlatırsam zavallı Dirk'e acıdan başka bir şey vermeyeceğimi de biliyordum.

Artık öyle bir tükenmişlik noktasına gelmişti ki konuşmadan duramıyordu. Yaşanan sahnenin her sözcüğünü tekrarladı. Bana daha önce söylemediği şeyler geliyordu aklına, ardından ne söylediğine değil ne söylemesi gerektiğine kafa yormaya başladı; ondan sonra da kendi körlüğüne lanetler yağdırdı. Bir şeyi yaptığı için pişmanlığa boğuluyor, başka bir şeyi yapmadığı için kendini suçluyordu. Saat giderek geç oluyordu ve en sonunda ben de onun kadar yorulmuştum.

"Şimdi ne yapacaksın, nereye gideceksin?" diye sordum sonunda.

"Nereye gidebilirim? O beni çağırana kadar beklemeliyim."

"Neden bir süreliğine şehirden uzaklaşmıyorsun?"

"Hayır, hayır; beni geri istediğinde yakında olmalıyım."

O an için aklı tümüyle karışmış görünüyordu. Hiçbir plan yapmamıştı. Yatağa geçmesini önerdiğimde uyuyamadığını söyledi; dışarı çıkmak ve gün ağarıncaya kadar sokaklarda yürümek istiyordu. Ama tek başına bırakılacak durumda olmadığı ortadaydı. O geceyi benimle geçirmeye ikna ettikten sonra onu kendi yatağıma yatırdım. Salonda bir kanepe vardı ve onun üzerinde de gayet rahat uyuyabilirdim. Artık o kadar bitkin düşmüştü ki benim kararlılığıma direnemedi. Birkaç saat tümüyle bilincini yitirmesini sağlamaya yetecek kadar uyku ilacı verdim. Onun için yapabileceğim en iyi şeyin bu olduğunu düşünmüştüm.

30

Ama kendime hazırladığım yatak uykusuz bir gece geçirmeme neden olacak kadar rahatsızdı ve bahtsız Hollanda-

lı'nın bana anlattıklarını uzun uzun düşünme fırsatı buldum. Blanche Stroeve'nin yaptığı şey beni o kadar da çok şaşırtmamıştı, çünkü sadece fiziksel çekimin sonucu gibi geliyordu bana. Aslında kocasını hiç sevmemiş olduğunu düşünüyordum, benim aşk olarak gördüğüm şey sevilip okşanmaya ve rahat ettirilmeye verdiği dişil tepkiden öte bir şey değildi ki pek çok kadının gözünde iki duygu arasında pek bir fark yoktur. Tıpkı sarmaşığın her ağaca tırmanabilmesinde olduğu gibi, her nesne karşısında doğabilecek pasif bir duygudur bu; ayrıca bir kız kendisini isteyen bir adamla aşkın nasıl olsa sonradan geleceğinden emin olarak evlendiğinde koca dünya hisseder bu duygunun kuvvetini. Emniyette olmanın verdiği tatminden, mülkiyetin verdiği gururdan, arzulanmanın verdiği hazdan, ev hayatıyla gelen memnuniyetten oluşan bir duygudur; ancak tatlı bir kibir sebebiyle kadınlar bu duyguya manevi değer atfederler. Tutku karşısında savunmasız kalan bir duygudur bu. Korkarım Blanche Stroeve'nin Strickland için hissettiği şiddetli nefret zaten en baştan beri cinsel çekim unsurunu belli belirsiz içeriyordu. Ben kimim ki cinselliğin gizemli dolambaçlarını çözüp açıklamaya kalkacağım? Belki de Stroeve'nin tutkusu kadının tabiatının o yönünü uyarıyor ama tatmin etmiyordu, Strickland'dan nefret etmesinin sebebi de ihtiyaç duyduğu şeyi verme kudretinin onda bulunduğunu hissetmesiydi. Kocasının onu atölyeye getirmesine karşı çıkarken bence son derece samimiydi, ondan korkuyordu ama sebebini bilemiyordu; sonra başlarına bir felaket geleceğini söylediğini hatırladım. Ona karşı hissettiği dehşetin, tuhaf bir şekilde ondan etkilendiği için kendisine karşı duyduğu dehşetin aktarılmış hali olduğunu düşündüm. Strickland'ın görünüşü vahşi ve inceliksizdi; gözlerinde bir uzaklık, ağzında bir kösnüllük vardı; iri ve güçlüydü, ehlileşmemiş bir ihtiras duygusu yayıyordu çevresine. Maddenin toprakla o ilk ilişkisini koruduğu ve yine de kendi ruhuna sahip olduğu tarihin erken dönemlerinde ya-

şayan vahşi yaratıkları aklıma getiren o meşum unsuru belki kadın da hissetmişti. Kadını biraz olsun etkilediyse, kadın da ya onu sevecek ya da nefret edecekti. Nefret etmeyi seçmişti.

Sonra hasta adamla gündelik yakınlaşmanın kadında tuhaf bir etki yarattığını düşündüm. Ona yemek vermek için başını kaldırıyordu, elinde o başın ağırlığını hissediyordu, yemeğini yedirirken kösnül ağzını ve kızıl sakalını siliyordu. Onun kollarını ve ayaklarını yıkıyordu, hepsi de gür kıllarla kaplıydı; adamın ellerini kuruladığında, tüm zayıf düşmüşlüğüne rağmen kuvvetli ve kaslı olduklarını görüyordu. Parmakları uzundu; bir sanatçının becerikli, şekillendirici parmaklarıydı; kadında ne gibi tedirgin edici düşünceler uyandırmıştır bilemiyorum. Adam çok sessiz uyuyor, hiç kıpırdamıyordu, insan onun ölmüş olduğunu sanabilirdi; ormandan kopup gelmiş, uzun bir kovalamacanın ardından dinlenen vahşi bir yaratık gibiydi; kadın onun düşlerinden ne tür fanteziler geçtiğini merak ediyordu. Yunan ormanlarında nympha kovalayan bir satir mi görüyordu düşünde? Ayağına tez ve çaresizce kaçıyordu nympha, ama satir adım adım yaklaşıyordu, nihayet peri onun sıcak nefesini yanağında duyuyordu; ama yine de sessizce kaçıyordu, satir de sessizce kovalıyordu ve en nihayetinde yakalandığında nympha'nın kalbini hoplatan şey dehşet miydi yoksa zevk mi?

Blanche Stroeve doymak bilmeyen bir iştahın amansız pençesine düşmüştü. Belki de hâlâ Strickland'dan nefret ediyordu, ama ona açlık duyuyordu ve o ana dek hayatını oluşturan her şey anlamsızlaşmıştı. Karmaşık, iyi yürekli, hırçın, ihtimam gösteren ve pervasız bir kadın olmaktan çıkmıştı, o bir Mainad'dı. Artık arzudan ibaretti.

Ama belki de fazla hayal kuruyordum ve belki de kadın sadece kocasından sıkılmıştı ve duygusuzca bir merak uğruna Strickland'a gitmişti. Ona karşı özel bir his beslemiyor olabilirdi, ama biraz yakınlıktan biraz avarelikten kaptırmıştı ona kendini ve sonra da kendi ördüğü ağın içinde

güçsüz ve çaresiz kalıvermişti. O duru alnın ve sakin mavi gözlerin ardındaki düşünce ve duyguların neler olduğunu nereden bilebilirdim ki?

Fakat insan gibi hesaplanamaz yaratıklarla uğraşırken hiçbir şeyden emin olunamasa da Blanche Stroeve'nin davranışlarına her halükârda makul görünen açıklamalar getirmek mümkündü. Diğer yandan, Strickland'ı hiç anlayamıyordum. Zihnimi epeyce bir zorladım, ama ona ilişkin kavrayışıma son derece ters düşen bu hareketini hiçbir şekilde açıklayamadım. Arkadaşlarının güvenine böyle kalpsizce ihanet etmesi ya da başka birinin acı çekmesi pahasına gelip geçici heveslerini tatmin etmesi o kadar da tuhaf değildi. Bunlar onun karakterinde vardı. Hiçbir minnettarlık duymayacak türde bir insandı. Şefkatten de yoksundu. Pek çoğumuzda bulunan duygular onda eksikti ve bu duygulara sahip olmadığı için onu suçlamak, vahşi ve zalim olduğu için bir kaplanı suçlamak kadar saçma olurdu. Fakat bu hevese kendini kaptırmasını anlamlandıramıyordum.

Onun Blanche Stroeve'ye âşık olduğuna inanamıyordum. Onun herhangi bir kimseye âşık olabileceğine ihtimal vermiyordum. Bu duyguda müşfiklik temel bir unsurdur, fakat Strickland ne kendisine ne de başkalarına karşı müşfiktir; aşkta bir zayıflık hissi vardır, koruma arzusu bulunur, iyilik yapma ve haz verme hevesi mevcuttur – bencilliğin tam aksidir, daha doğrusu kendini olağanüstü bir şekilde saklayan bir bencillik türüdür; biraz da utangaçlık içerir. Bunlar Strickland'da bulunabileceğine inandığım özellikler değildi. Aşk, insanı içine alır; âşığı kendisi olmaktan çıkarır ve en ileri görüşlü kimseler bile, aşklarının azalabileceğine ihtimal vermezler, daima böyle olduğunu bilseler bile ellerinde değildir aksine inanmak; aşk bedenini bir yanılsamaya teslim eder ve insan bunun yanılsama olduğunu bilmesine rağmen gerçeklikten daha çok sever. Aşk insanı hem çoğaltır hem azaltır. İnsan artık kendisi değildir. Artık bir birey değil bir

nesne haline gelir, egosuna yabancı bir amacın aleti olmuştur. Aşk hiçbir zaman duygusallıktan yoksun kalamaz ve Strickland tanıdığım herkesten daha uzaktı böyle bir şeye. Aşk denen şeyin benliğine musallat olmasına bir an bile izin vereceğine inanamıyordum; dışarıdan bir boyunduruğa asla katlanmazdı. Kendisi ile onu bilmediği bir şeye doğru sürekli iten anlaşılmaz arzu arasına girecek her şeyi yüreğinden söküp atabileceğini düşünüyordum. Gerçi bunu yaparken büyük bir azap çekebilir, neticede enkaza dönebilir ve kanlar içinde kalabilirdi. Strickland'ın bende yarattığı karmaşık izlenime dair bir şeyler anlatmayı başarabildiysem, aşk için hem fazla büyük hem de fazla küçük olduğunu söylemem abartılı kaçmayacaktır.

Ama herkesin tutku anlayışının insanın kendine has nitelikleri tarafından şekillendirildiğini ve kişiden kişiye çok değiştiğini düşünüyorum. Strickland gibi bir adam da kendine has bir şekilde yaşayacaktı aşkı. Onun duygularını çözümlemeye çalışmak beyhudeydi aslında.

31

Ertesi gün, kalması için ısrar etmeme rağmen Stroeve yanımdan ayrıldı. Atölyedeki eşyalarını getirmeyi önerdim, ama o kendi gitmekte diretti; zannediyorum onların eşyalarını o gelmeden toplamayı akıl etmediklerini, böylece karısını tekrar görme fırsatı bulacağını ve belki de onu geri dönmeye ikna edebileceğini umuyordu. Ama eşyalarını kapıcı dairesinde kendisini beklerken buldu ve kapıcı ona Blanche'ın çıktığını söyledi. Kapıcıyla derdini paylaşmanın baştan çıkarıcılığına direnebildiğini sanmıyorum. Sonradan öğrendim ki tanıdığı herkese derdini anlatıyordu; anlayış bekliyordu, ama gülünç duruma düştüğüyle kalıyordu.

Kendine hiç yakışmayacak şekilde davrandı. Karısının ne zaman alışverişe çıktığını bildiğinden, bir gün artık onu gör-

memeye daha fazla dayanamayarak sokakta yolunu kesti. Karısı onunla konuşmak istemiyordu, ama o konuşmakta ısrar etti. Ona karşı yaptığı yanlışlar için özür sözcükleri geveledi, onu büyük bir bağlılıkla sevdiğini söyledi ve kendisine geri dönmesi için yalvardı. Kadın cevap vermedi, yüzünü başka tarafa çevirip hızlı hızlı yürüdü. Stroeve'nin o şişko kısa bacaklarıyla kadına yetişmeye çalıştığını hayal edebiliyordum. Soluk soluğa kalmış bir halde ona ne büyük acılar çektiğini anlatmış, kendisine merhamet etmesi için yalvarmış; kendisini affederse onun istediği her şeyi yapacağına söz vermiş. Onu seyahate çıkarmayı teklif etmiş. Strickland'ın kısa süre sonra ondan sıkılacağını söylemiş. Stroeve bana bu rezil sahneyi baştan sona anlatırken çok öfkelendim. Ne aklı kalmıştı ne de haysiyeti. Karısının ondan nefret etmesini sağlayacak hiçbir şeyi ihmal etmemişti. Bir kadının onu seven ama kendisinin sevmediği bir erkeğe karşı acımasızlığıyla hiçbir şey boy ölçüşemez; hiç iyilik kalmaz içinde, hoşgörü bile kalmaz, sadece çılgınca bir öfke kalır. Blanche Stroeve aniden durmuş ve kocasının suratına bütün gücüyle bir tokat patlatmış. Adamın şaşkınlığını fırsat bilip kaçmış, atölyenin merdivenlerine yönelmiş. Ağzından tek laf çıkmamış.

Stroeve bunu anlatırken, tokadın acısını hâlâ hissediyormuş gibi elini yanağına götürdü; gözlerinde yürek paralayıcı bir acı ve gülünç bir hayret vardı. Şişirilmiş bir ilkokul öğrencisine benziyordu ve onun için çok üzülmeme rağmen gülmemek için kendimi gerçekten zor tutuyordum.

Ondan sonra Stroeve karısının alışverişe giderken geçtiği sokakta yürümeye başlamıştı, o geçerken karşı kaldırımın bir köşesinde dikiliyordu. Bir daha onunla konuşmaya cesaret edemedi, ama içten içe arzusunun bu olduğunu yuvarlak gözleriyle ifade etmeye çalıştı. Herhalde çektiği acıyı görünce kadının yüreğinin yumuşayacağını düşünüyordu. Kadın onu gördüğüne dair en ufak bir belirti göstermedi. Hatta alışveriş saatini bile değiştirmedi ya da başka bir yoldan gitmedi.

Onun bu kayıtsızlığında biraz zalimlik de olduğunu düşünüyorum. Belki de kocasına işkence etmek ona zevk veriyordu. Stroeve'den neden bu kadar nefret ettiğini bilemiyordum.

Stroeve'ye daha akıllı davranması için yalvardım. Ruhsuzluğu gerçekten bıktırıcıydı.

"Böyle devam ederek faydalı bir şey yapmış olmuyorsun," dedim. "Kadının kafasına bir sopayla vursan daha akıllıca olurdu. Şimdi nefret ettiği kadar nefret etmezdi senden en azından."

Bir süreliğine evine dönmesini önerdim. Hollanda'nın kuzeyinde, ailesinin halen yaşamakta olduğu sessiz sakin bir kasabadan sık sık söz ederdi. Anne babası yoksul insanlardı. Babası marangozdu ve ağır ağır akan bir kanalın kenarında ateş tuğlasından yapılmış eski ama temiz ve düzenli küçük bir evde oturuyorlardı. Sokaklar geniş ve tenhaydı; iki yüz yıldır kasaba can çekişiyordu, ama evler parlak zamanların görkemini koruyordu. Mallarını uzaklardaki Antillere gönderen zengin tüccarlar bu evlerde sakin ve müreffeh hayatlar sürmüşlerdi, son zamanlardaki çöküş döneminde ise o şahane geçmişin tadı henüz silinmemişti. Kanal boyu yürüdüğünüzde orada burada yeldeğirmenlerinin, tembel tembel otlayan siyah beyaz ineklerin bulunduğu engin yeşil tarlalara ulaşıyordunuz. Böyle bir ortamda çocukluk anıları canlanan Dirk Stroeve'nin kederini unutacağını düşünmüştüm. Ama gitmeyi reddetti.

"Bana ihtiyaç duyduğunda burada olmalıyım," diye tekrarladı. "Korkunç bir şey olur da yakınlarda olmazsam diye çok korkuyorum."

"Ne olacağını düşünüyorsun ki?" diye sordum.

"Bilmiyorum. Ama korkuyorum."

Omuz silktim.

Dirk Stroeve çektiği tüm acılara rağmen gülünç biri olarak kaldı. Kederden eriyip bir deri bir kemik kalsa belki sempati uyandırabilirdi. Ama hiç böyle bir şey olmadı.

Şişman kaldı ve yuvarlak kırmızı yanakları olgun elmalar gibi parlamaya devam etti. İki dirhem bir çekirdek dolaşmaya büyük bir özen gösteriyordu ve şık siyah paltosuyla daima kendisine fazlasıyla küçük gelen melon şapkasını zarif ve kurumlu bir edayla giymeye devam ediyordu. Göbek yapmaya başlamıştı ve hissettiği keder kesinlikle bu göbeği eritmiyordu. Zengin bir seyyar satıcıya her zamankinden daha çok benzemişti. İnsanın dış görünümünün içinde kopan fırtınalara böyle ihanet etmesi ne acı... Dirk Stroeve, Romeo'nun ihtirasına sahipti ama Sir Toby Belch'in bedenindeydi. Sevecen ve cömert bir yapısı vardı ama yine de sakarlıklar yapıyordu, güzelliğin ne olduğuna dair gerçek hislere sahipti ama bayağılıktan başka bir şey yaratamıyordu; kendine has bir duygusal hassasiyete sahipti ama hareketlerinde hantallık vardı. Başkalarının işlerini halletmeye çalışırken son derece zarifti, ama kendi işlerini halletmeye çalışırken o zarafetten eser kalmıyordu. Bu kadar çelişkili unsuru bir araya getiren, sonra da onu evrenin dumura uğratıcı kayıtsızlığıyla yüz yüze bırakan Doğa'nın yaptığı şaka ne kadar da zalimceydi...

32

Strickland'ı birkaç hafta hiç görmedim. Midemi bulandırıyordu ve fırsat bulsam bunu ona büyük bir memnuniyetle söylerdim, ama bu amaçla peşine düşmeyi anlamlı bulmuyordum. Ahlaki hoşnutsuzluk gösterilerinden hep biraz utanç duymuşumdur. İçlerinde barındırdıkları kişisel tatmin, biraz mizah duygusu olan herkese uygunsuz gelecektir. Kendi gülünçlüğüme duyarsızlaşmam için çok büyük bir tutkuya ihtiyaç var. Strickland'ın alaycı samimiyeti, yapmacık kalabilecek her şeye karşı hassaslaştırmıştı beni.

Ama bir akşam Avenue de Clichy'de Strickland'ın müdavimi olduğu ve benim artık uzak durduğum kafenin önün-

den geçerken onun tam karşıdan geldiğini gördüm. Yanında Blanche Stroeve vardı ve Strickland'ın en sevdiği köşeye doğru ilerliyorlardı.

"Bu kadar zamandır hangi cehennemdeydin?" dedi. "Uzaklara gittin sanmıştım."

Bu canayakınlığı onunla konuşmak istemediğimi gayet iyi bildiğinin kanıtıydı. Kibarlık etmeye değecek türden bir adam değildi o.

"Hayır," dedim. "Uzakta değildim."

"Peki neden buraya gelmiyordun?"

"Paris'te boş vakitlerini çarçur etmek isteyenler için birden fazla kafe var."

Sonra Blanche elini uzattı ve iyi akşamlar diledi. Onun biraz değişmiş olacağı beklentisine neden girmiştim bilmiyorum; sıklıkla giydiği şık ve alımlı gri elbise yine üzerindeydi ve onu atölyede ev işleriyle meşgulken gördüğüm zamanlardaki gibi alnı açık, gözleri bulutsuzdu.

"Gel de bir el satranç oynayalım," dedi Strickland.

O an neden bir bahane bulmadım bilemiyorum. Biraz asık suratla onları Strickland'ın her zaman oturduğu masaya kadar takip ettim, satranç tahtasını ve taşlarını getirtti. İkisi de durumu öyle olağan görüyorlardı ki aksini yapmak saçma geldi bana. Bayan Stroeve anlaşılmaz bir yüz ifadesiyle oyunu seyretti. Sessizdi, ama zaten hep sessiz olmuştu. Neler hissettiğine dair ipucu verebilecek bir ifade görmek için ağzına baktım; bir şeyleri açık edecek bir pırıltı bulmak için gözlerini izledim; durulmakta olan bir duygunun göstergesi olabilecek gelip geçici bir çizgi keşfetmek için alnını inceledim. Yüzü maske gibiydi, hiçbir şey söylemiyordu. Elleri kucağında ve kıpırtısızdı, bir eliyle gevşekçe öbür elini kavramıştı. İşittiğim kadarıyla şiddetli tutkuları olan bir kadındı ve onu büyük bir bağlılıkla seven Dirk'e indirdiği yaralayıcı darbe, ani öfkesini ve korkunç zalimliğini ele veriyordu. Kocasının güvenli kanatlarının altından çıkmış, yediği önünde

yemediği arkasında geçen bir hayatı büyük bir tehlikeye atılmak uğruna terk etmişti. Bu durum onun ne kadar maceraya susamış, kıt kanaat yaşamaya hazır olduğunun ispatıydı ki evine gösterdiği özen ve ev kadınlığına olan düşkünlüğü yaptıklarını daha da çarpıcı kılıyordu. Karmaşık bir kişiliği olduğu ortadaydı ve şu mütevazı duruşu ile bu kişilik arasındaki zıtlık son derece çarpıcıydı.

Bu karşılaşma beni heyecanlandırmıştı ve oyuna dikkatimi vermeye çabalarken hayal gücüm de vızır vızır çalışıyordu. Strickland'ı yenmek için elimden geleni yapardım her zaman, çünkü yendiği rakibinden tiksinen bir oyuncuydu; zafer kazanınca girdiği havalar yenilgiyi daha da katlanılmaz kılıyordu. Diğer yandan, yenildiğinde gayet makul bir insan oluyordu. Kötü bir kazanan, iyi bir kaybedendi. Bir insanın karakterini en açık şekilde oyun oynarken ele verdiğini düşünenler buradan epeyce incelikli çıkarımlar yapabilirler.

Oyunu bitirdikten sonra garsonu çağırıp hesabı ödedim, sonra da yanlarından ayrıldım. Buluşma olaysız geçmişti. Üzerinde düşünebileceğim tek bir kelime söylenmemişti, o yüzden de herhangi bir tahminde bulunmam yersiz olurdu. Aslına bakılırsa fena halde meraklanmıştım. Aralarının nasıl olduğunu bilmiyordum. Maddeden ayrılıp bir ruh olmak, gidip onların atölyenin mahremiyetinde ne yaptıklarını ve ne konuştuklarını görmek için neler vermezdim... Hayal gücümün çalışmasını sağlayacak en ufak bir şey yoktu elimde.

33

İki üç gün sonra Dirk Stroeve uğradı.

"Duyduğum kadarıyla Blanche'ı görmüşsün," dedi.

"Tanrı aşkına nereden öğrendin bunu?"

"Seni onlarla beraber otururken gören biri söyledi. Neden bana haber vermedin?"

"Sana sadece acı vereceğini düşünmüştüm."

"Acı vermesinden niye çekineyim ki? Onunla ilgili en ufak şeyi bile duymak istediğimi gayet iyi biliyorsun."

Soru sormaya başlamasını bekledim.

"Nasıl görünüyordu?" diye sordu.

"Kesinlikle hiç değişmemişti."

"Mutlu görünüyor muydu?"

Omuz silktim.

"Nereden bileyim? Kafede oturmuş satranç oynuyorduk, onunla konuşma fırsatı bulamadım."

"İyi ama yüzüne bakarak bir şey çıkaramadın mı?"

Başımı iki yana salladım. Duygularını belli eden tek bir sözcük, tek bir imalı hareket görmediğimi söyleyebilirdim yalnızca. Karısının kendini kontrol etme gücünü benden daha iyi biliyor olmalıydı. Heyecanla ellerini kavuşturdu.

"Ah, çok korkuyorum. Bir şeyler olacağını biliyorum; korkunç bir şey olacak ve durdurmak için elimden gelen hiçbir şey yok."

"Nasıl bir şeymiş o?" diye sordum.

"Bilmiyorum," diye inledi, başını ellerinin arasına aldı. "Korkunç bir felaket yaşanacağını hissediyorum."

Stroeve hep heyecanlı bir tipti, ama şimdi iyice kendini kaybetmiş durumdaydı; onunla mantıklı konuşmanın bir manası yoktu. Blanche Stroeve'nin Strickland'la yaşamayı artık tahammül edilebilir bulmayacağı günlerin yaklaşmakta olduğunu görebiliyordum, ama en yanlış atasözlerinden biri, kendi düşen ağlamazdır. Hayat deneyimi gösteriyor ki insanlar kendilerini felakete götürecek şeyleri sürekli yapıyor ama şans eseri aptallıklarının sonuçlarından kurtulmayı başarıyorlar. Blanche bir gün Strickland'la kavga ederse tek yapması gereken onu terk etmekti, kocası onu affetmek ve her şeyi unutmak üzere bütün mütevazılığıyla hazır bekliyordu. Böyle bir kadına sempati duyacak durumda değildim.

"Çünkü sen ona âşık değilsin," dedi Stroeve.

"Neticede mutsuz olduğunu gösteren hiçbir şey yok. Bildiklerimize bakılırsa son derece iyi anlaşan bir çift haline gelmiş de olabilirler."

Stroeve kederli gözlerini bana çevirdi.

"Senin için hava hoş elbette, ama benim için çok vahim bir durum, hem de çok."

Sabırsız ya da münasebetsiz göründüğüm için özür diledim.

"Benim için bir şey yapar mısın?" dedi Stroeve.

"Seve seve."

"Benim adıma Blanche'a yazar mısın?"

"Neden kendin yazmıyorsun?"

"Kaç kez yazdım. Cevap vermesini beklemiyorum. Mektupları okuduğunu sanmıyorum."

"Kadınların meraklılığını hiç hesaba katmıyorsun. Açma arzusuna direnebileceğini mi sanıyorsun?"

"Direnebilir... benden geldiği için."

O an dönüp ona baktım. Gözlerini kaçırıp yere dikti bakışlarını. Verdiği cevabın onu feci şekilde küçük düşürdüğünün farkındaydım. Şunu gayet iyi anlamıştı: Kadının ona karşı kayıtsızlığı öyle derindi ki el yazısını görmek şu kadarcık bir duygu uyandırmıyordu.

"Bir gün sana geri döneceğine gerçekten inanıyor musun?"

"Kötünün de kötüsü bir duruma düşerse bana güvenebileceğini bilmesini istiyorum. Ona söylemeni istediğim şey bu."

Bir parça kâğıt aldım.

"Tam olarak ne dememi istiyorsun?"

Yazdığım şey şöyleydi:

Sevgili Bayan Stroeve,

Dirk benden size iletmemi istedi ki ne zaman isterseniz size yardım etme fırsatını bulduğu için minnettar

olacak. Yaşananlardan dolayı size karşı kötü duygular beslemiyor. Size olan sevgisinde hiçbir değişiklik yok. Onu her zaman aşağıdaki adreste bulabilirsiniz.

34

Fakat Strickland ile Blanche arasındaki ilişkinin felaketle biteceğine en az Stroeve kadar inanmama rağmen, işlerin o kadar trajik bir hal almasını beklemiyordum. Boğucu ve rutubetli yaz geldi, geceleri bile gerilmiş sinirleri gevşetecek bir serinlik olmuyordu. Güneşte kavrulan sokaklar gün boyu yedikleri sıcağı gece geri kusuyor gibiydi ve gelip geçenler ayaklarını sürüyerek yorgun argın ilerliyorlardı. Strickland'ı görmeyeli haftalar olmuştu. Başka işlerle meşgul olduğumdan onu ve onunla ilgili meseleleri düşünmeyi bırakmıştım. Manasızca sızlanıp duran Dirk beni sıkmaya başlamıştı ve onunla aynı yerde bulunmamaya özen gösteriyordum. Bu rezaletin artık daha fazla canımı sıkmasını istemiyordum.

Bir sabah çalışıyordum. Pijamalarımı çıkarmamıştım. Dikkatim dağılmıştı ve Bretonya'nın güneşli sahillerini, denizin serinliğini düşlüyordum. Kapıcının sütlü kahve getirdiği boş fincan ve tamamını yiyecek iştahı bulamadığım kruvasan parçası yanımda duruyordu. Yan odada kapıcının küvetimi boşalttığını işitiyordum. Kapı zili çaldığında benim yerime gidip o açtı. Hemen ardından içeride olup olmadığımı soran Stroeve'nin sesini duydum. Yerimden kımıldamadan ona içeri gelmesi için seslendim. Derhal odaya girdi ve oturduğum masanın başına dikildi.

"Canına kıydı," dedi boğuk bir sesle.

"Ne diyorsun sen?" diye bağırdım irkilerek.

Konuşacakmış gibi dudaklarını oynattı ama hiç ses çıkaramadı. Geri zekâlı gibi lafı geveliyordu. Kalbim kaburgalarımı yarıp çıkacakmış gibi atmaya başladı ve nedendir bilmem aniden öfkelendim.

"Tanrı aşkına topla kendini be adam," dedim. "Sen ne anlatıyorsun?"

Elleriyle çaresizce hareketler yaptı, ama hâlâ ağzından sözcükler çıkmıyordu. Belki de dili tutulmuştu. Neden öyle davrandığımı bilmiyorum ama onu omzundan tutup sarsmaya başladım. Şimdi geriye dönüp bakınca, kendimi öyle aptal durumuna düşürdüğüm için sinirleniyorum. Herhalde huzursuz geçen geceler sandığımdan daha fazla harap etmişti sinirlerimi.

"Müsaade et oturayım," dedi en sonunda.

Bir bardak su doldurup ona uzattım. Çocuğa içirir gibi bardağı ağzına götürmem gerekti. Birazını yutmayı başardı ama suyun bir kısmı gömleğine döküldü.

"Kim canına kıydı?"

Bunu neden sorduğumu bilmiyorum, çünkü kimi kastettiğini biliyordum. Kendini toplamak için çabaladı.

"Dün gece kavga etmişler. Strickland çekip gitmiş."

"Karın öldü mü?"

"Hayır, hastaneye kaldırdılar."

"O zaman neden bahsediyorsun sen?" diye haykırdım sabırsızlıkla. "Neden canına kıydığını söyledin?"

"Bana kızma. Böyle konuşmaya devam edersen sana bir şey anlatamam."

Öfkemi kontrol etmek için yumruklarımı sıktım. Gülümsemeye çalıştım.

"Affedersin. İstediğin kadar vaktimiz var. Acele etme, hah, işte böyle."

Gözlüğünün ardındaki yuvarlak mavi gözleri dehşetle bakıyordu. Camların kavisi yüzünden iyice çarpıklaşmış, tuhaflaşmışlardı.

"Bu sabah kapıcı bir mektup vermek üzere yukarı çıktığında, kapıyı çalmasına rağmen cevap alamamış. Birinin içeride inlediğini duymuş. Kapı kilitli değilmiş, o da içeri girmiş. Blanche yatakta yatıyormuş. Korkunç derecede has-

ta görünüyormuş. Masanın üstünde de bir şişe oksalik asit varmış."

Stroeve yüzünü ellerinin arasına aldı ve ileri geri sallanarak sızlanmaya başladı.

"Bilinci yerinde miymiş?"

"Evet. Ne büyük acılar çektiğini bir bilsen... Dayanamıyorum. Dayanamıyorum."

Sesi tizleşip bir çığlığa dönüştü.

"Kahretsin, senin dayanman gerekmiyor zaten," dedim sabırsızca. "Dayanması gereken o."

"Nasıl bu kadar zalim olabiliyorsun?"

"Peki sen ne yaptın?"

"Doktora ve bana haber verdiler, polise de söylemişler. Kapıcıya yirmi frank verip bir şey olursa hemen beni çağırmasını söylemiştim."

Bir an durdu, söylemesi çok zor olan bir şey söyleyeceğini anlamıştım.

"Gittiğim zaman benimle konuşmadı. Beni uzaklaştırmalarını söylemiş. Her şeyi affettiğime yemin ettim ama beni dinlemedi. Başını duvarlara vurmaya çalıştı. Doktor onun yanında durmamam gerektiğini söyledi. Karım sürekli, "Uzaklaştırın onu!" deyip duruyordu. Gidip atölyede bekledim. Ambulans geldiğinde onu bir sedyeye yatırdılar ve orada olduğumu anlamasın diye de beni mutfağa soktular."

Ben giyinirken –çünkü Stroeve bir an önce onunla birlikte hastaneye gitmemi istiyordu– o da karısı için özel bir oda ayarladığını, böylece en azından koğuşun pisliğinden ve rezilliğinden kurtulabileceğini anlattı. Yolda giderken neden benim de gelmemi istediğini açıkladı, karısı yine onu görmeyi reddederse belki beni görmeyi kabul ederdi. Onu hâlâ sevdiğini söylemem için yalvardı, hiçbir şey için onu suçlamayacaktı, sadece ona yardım etmek istiyordu; hiçbir talebi yoktu ve iyileştiği zaman kendisine dönmesini de beklemeyecekti; karısı kesinlikle özgür olacaktı.

Ama dışarıdan görünüşü bile insanın gönlünü bulandıran ıssız ve kasvetli bir bina olan hastaneye vardığımızda, bir memurdan diğerine yönlendirildikten, bitmek bilmez merdivenlerden çıkıp uzun ve boş koridorlardan geçtikten ve sorumlu doktoru bulduktan sonra, hastanın o gün kimsenin ziyaretini kabul edemeyecek kadar kötü durumda olduğunu öğrendik. Doktor beyaz önlüklü, ufak tefek, sakallı ve mesafeli bir adamdı. Bir vakayı salt bir vaka olarak gördüğü ve kaygılı akrabaları da sert muamele görmesi gereken can sıkıcı tipler saydığı açıktı. Üstelik onun için sıradan bir olaydı bu, âşığıyla kavga edip zehir içen histerik bir kadın söz konusuydu sadece; sürekli oluyordu böyle şeyler. İlk başta felaketin sebebinin Dirk olduğunu düşündüğü için ona gereksiz yere sert davrandı. Ona Dirk'in kadının kocası olduğunu, affetmeye hazır olduğunu açıkladığımda doktor aniden meraklı, sorgulayan gözlerle ona baktı. Bakışlarında biraz alay sezdim; Stroeve'nin aldatılmış bir kocanın psikolojisinde olduğu su götürmez bir gerçekti. Doktor hafifçe omuzlarını kaldırdı.

"Şu an bir tehlike yok," dedi sorularımıza yanıt olarak. "Ne kadar içtiğini bilmiyoruz. Belki de sadece biraz korktuğuyla kalacak. Kadınlar sürekli aşk için intihara kalkışırlar, ama genellikle başarılı olmamak için gereken önlemleri alırlar. Çoğunlukla âşıklarında acıma ya da dehşet duygusu uyandırmak için yaparlar bunu."

Sesinde duygusuz bir küçümseme tınısı vardı. Blanche Stroeve'nin onun gözünde Paris şehrindeki yıllık intihar teşebbüsleri istatistiklerine eklenecek bir rakamdan ibaret olduğu açıktı. Meşguldü ve bizimle daha fazla vakit kaybedemezdi. Ertesi gün belli bir saatte gelirsek, Blanche da kendini iyi hissediyorsa, kocasının onu görebileceğini söyledi.

35

O günü nasıl geçirdiğimizi bilemiyorum. Stroeve yalnız kalmaya dayanamadığından onu oyalayacağım diye kendimi helak ettim. Onu Louvre'a götürdüm ve resimlere bakıyormuş gibi yaptı, ama aklının fikrinin karısında olduğunu görebiliyordum. Onu yemeye zorladım ve öğle yemeğinden sonra da yatmasını söyledim ama uyuyamadı. Birkaç günlüğüne dairemde kalma davetini hevesle kabul etti. Ona okuyacak kitaplar verdim, ama bir iki sayfa sonra kitabı bırakıp gözlerini acı içinde boşluğa dikiyordu. Akşama kadar kim bilir kaç el piket oynadık ve Stroeve beni hüsrana uğratmamak için büyük bir gayret gösterip ilgileniyormuş gibi yapmaya çalıştı. Nihayet ona bir uyku ilacı verdim ve huzursuz bir uykuya daldı.

Tekrar hastaneye gittiğimizde bir hemşire çıktı karşımıza. Blanche'ın biraz daha iyi olduğunu ve kocasını görmek isteyip istemediğini ona sorabileceğini söyledi. Hasta odasından birtakım sesler geldi, ardından hemşire yanımıza gelip hastanın kimseyi görmek istemediğini söyledi. Dirk'i görmeyi reddediyorsa, beni görmek isteyip istemediğini sormasını istedik hemşireden, ama Blanche yine reddetti. Dirk'in dudakları titremeye başlamıştı.

"Israr etmesek daha iyi," dedi hemşire. "Çok hasta. Belki bir iki gün sonra fikrini değiştirir."

"Peki görmek istediği başka kimse var mı?" diye sordu Dirk, sesi fısıltı gibi çıkıyordu.

"Sadece yalnız bırakılmak istediğini söylüyor."

Dirk'in elleri sanki vücudundan ayrıymış da kendi başlarına hareket ediyorlarmış gibi tuhaf bir şekilde oynuyordu.

"Görmek istediği herhangi biri varsa ona getireceğimi söyleyebilir misiniz? Sadece onun mutlu olmasını istiyorum."

Hemşire dünyadaki tüm dehşetleri ve acıları görmüş ve yine de günahsız bir dünya hayaliyle dolup taştığı için dinginliğini koruyan sakin ve iyiliksever gözleriyle ona baktı.

"Biraz daha sakinleştiği zaman söylerim."

Merhamet duygusuyla dolup taşan Dirk, mesajı hemen iletmesi için kadına yalvardı.

"Belki onu iyileştirir. Rica ediyorum şimdi söyleyin."

Onun haline acıyan hemşire, cılız bir gülümsemeyle tekrar odaya girdi. Alçak sesle konuştuğunu duyduk, sonra tanımadığımız bir ses yanıt verdi:

"Hayır. Hayır. Hayır."

Hemşire tekrar çıkıp başını iki yana salladı.

"Konuşan o muydu?" diye sordum. "Sesi çok tuhaf çıkıyordu."

"Anlaşılan asit ses tellerini yakmış."

Dirk elem dolu, boğuk bir çığlık attı. Gidip girişte beni beklemesini, hemşireyle bir şey konuşacağımı söyledim. Ne olduğunu sormadan sessizce yürüyüp gitti. Bütün irade gücünü kaybetmiş gibiydi, itaatkâr bir çocuk olmuştu adeta.

"Neden yaptığını size söyledi mi?" diye sordum hemşireye.

"Hayır. Konuşmuyor. Hiç ses çıkarmadan sırtüstü yatıyor. Kimi zaman saatlerce kıpırdamıyor. Ama sürekli ağlıyor. Yastığı sırılsıklam. Mendille gözlerini kurulayamayacak kadar zayıf düşmüş ve gözyaşları yastığa akıyor."

Bunları duyunca yüreğim acıyla burkuldu. O anda Strickland'ı öldürebilirdim ve hemşireye veda ederken sesimin titrediğini fark ettim.

Dirk'i merdivenlerde beni beklerken buldum. Hiçbir şey görmüyor gibiydi ve koluna dokununcaya kadar da yanına geldiğimi fark etmedi. Sessizce birlikte yürüdük. Zavallı kadına o korkunç adımı attıranın ne olduğunu hayal etmeye çalıştım. Strickland'ın neler olduğunu bildiğini varsayıyordum, çünkü polis onu bulmuş ve ifadesini almış olmalıydı. Nerede olduğunu bilmiyordum. Atölye olarak kullandığı o köhne tavanarasına geri döndüğünü düşünüyordum. Kadının onu görmek istememesi tuhaftı. Belki de gelmeyi redde-

deceğini bildiği için çağırtmak istememişti. Yaşamayı dehşet içinde reddetmek için ne tür bir zalimlik uçurumundan aşağı bakmış olması gerektiğini merak ediyordum.

36

Sonraki hafta korkunçtu. Stroeve karısının durumunu öğrenmek için günde iki kez hastaneye gitti. Kadın hâlâ onu görmeyi reddediyordu. Stroeve başlarda geri döndüğünde rahatlamış ve umutlu oluyordu, çünkü karısının iyileşiyor gibi göründüğünü söylüyorlardı; ama sonra çaresizlik içinde geri dönmeye başladı, çünkü doktorun korktuğu bir komplikasyon ortaya çıkmıştı ve iyileşme imkânsızdı. Hemşire üzüntüsünü görünce ona acıyordu, ama onu avutmak için söyleyebileceği pek bir şey yoktu. Zavallı Blanche konuşmayı reddederek hareketsiz yatıyordu; yaklaşan ölümün gelişini izlermiş gibi bir noktaya dikiliydi gözleri. Sadece bir iki günlük ömrü kalmıştı, ümit kesildi ve bir akşam Stroeve beni ziyarete geldiğinde, karısının öldüğünü söyleyeceğini anladım. Adam bitmiş, tükenmişti. Artık o konuşkanlığını bile yitirmişti, gidip kanepeye çöktü. Hiçbir başsağlığı dileğinin işe yaramayacağını bildiğimden, o uzanırken hiç sesimi çıkarmadım. Kitap okumaya başlarsam kalpsiz olduğumu düşüneceğinden korkuyordum, o yüzden pencerenin kenarında oturup o artık konuşmak isteyinceye kadar pipo içtim.

"Bana çok iyi davrandın," dedi sonunda. "Herkes çok iyi davrandı."

"Saçmalama," dedim biraz mahcubiyetle.

"Hastanede istersem bekleyebileceğimi söylediler. Bana bir sandalye verdiler ve kapının dışında oturdum. Blanche bilincini kaybedince içeri girebileceğimi söylediler. Ağzı ve çenesi asitten hep yanmıştı. O güzel teninin yaralar içindeki halini görmek korkunçtu. Huzur içinde öldü, hatta hemşire söyleyinceye kadar öldüğünü anlamadım."

Ağlayamayacak kadar bitkindi. Arkasına yaslanıp kendini bıraktı, sanki kollarındaki ve bacaklarındaki bütün güç tükenmişti. Sonra uyuyakaldığını fark ettim. Bir haftadır ilk kez doğru düzgün, doğal bir uyku çekiyordu. Doğa kimi zaman çok zalim, kimi zamansa merhametlidir. Üstünü örtüp ışığı söndürdüm. Sabah uyandığımda o hâlâ uyuyordu. Hiç kıpırdamamıştı. Altın çerçeveli gözlüğünü bile çıkarmamıştı.

37

Blanche Stroeve'nin ölüm şekli nedeniyle bin türlü korkunç formaliteyle uğraştık, ama en sonunda onu gömme iznini almayı başardık. Mezarlığa doğru giden cenaze arabasının arkasında sadece Dirk ve ben vardık. Mezarlığa ağır ağır gittik ama koşar adım döndük; zihnimin bir köşesi, cenaze arabasını süren adamın atları kırbaçlayışında son derece korkunç bir yan olduğunu fark etti. Bir omuz silkişiyle ölüleri kovmaya çalışıyordu adeta. Cenaze arabası önümüzde sarsılarak ilerliyordu ve bizim arabacı da geri kalmamak için kendi atlarını hızlandırmaya çalışıyordu. Ben de her şeyi kafamdan atma arzusuna kapılmış olduğumu hissettim. Beni aslında ilgilendirmeyen bu trajedi canımı sıkmaya başlamıştı ve sırf Stroeve'yi oyalamak için konuştuğuma kendimi ikna etmeye çalışarak başka konular açınca bir nebze rahatladım.

"Bir süreliğine uzaklaşsan iyi olmaz mı?" dedim. "Paris'te durmanın bir amacı kalmadı artık herhalde."

Yanıt vermedi, ama ben insafsızca devam ettim:

"Yakın gelecek için bir plan yaptın mı?"

"Hayır."

"İpleri yeniden eline almak için uğraşman gerek. Bir süreliğine İtalya'ya gidip çalışmaya orada devam etsen?"

Yine cevap vermedi ama bu sefer arabacımız imdadıma yetişti. Hızını biraz azaltarak bize dönüp bir şeyler söyledi. Ne dediğini duymadım, o yüzden başımı pencereden çıkar-

dım; nerede inmek istediğimizi soruyordu. Biraz beklemesini söyledim.

"Gelip benimle öğle yemeği yesen iyi olur," dedim Dirk'e. "Bizi Place Pigalle'e bırakmasını söyleyeyim."

"Yok, sağol. Atölyeye gitmek istiyorum."

Bir an tereddüt ettim.

Sonra "Seninle gelmemi ister misin?" diye sordum.

"Hayır. Biraz yalnız kalmayı tercih ederim."

"Elbette."

Arabacıya gereken talimatları verdim, sonra yine sessizlik içinde ilerlemeye devam ettik. Blanche'ın hastaneye kaldırıldığı o lanetli sabahtan beri Dirk atölyeye hiç gitmemişti. Beni yanında istemediğine seviniyordum ve kapıda ondan ayrıldıktan sonra rahatlamış bir halde yürüyerek uzaklaştım. Paris sokaklarının yeniden tadına varıyor, sağa sola koşuşturan insanları gözlerimde bir gülüşle izliyordum. Güzel ve güneşli bir gündü; hayattan aldığım zevk aniden büyümüştü sanki. Elimde değildi; Stroeve'yi ve dertlerini zihnimden çıkardım. Keyif almak istiyordum.

38

Neredeyse bir hafta boyunca onu görmedim. Sonra bir akşam saat yedi olur olmaz beni aldı ve yemeğe götürdü. En derin yas giysileri içindeydi ve şapkasına kalın siyah bir kurdele takmıştı. Hatta mendiline bile siyah şerit diktirmişti. Bu giysilerine bakınca insan onun büyük bir felakette bütün akrabalarını yitirdiğini, kaynının kaynına varıncaya kadar kim var kim yok hepsinin öldüğünü sanabilirdi. Şişmanlığı ve kıpkırmızı, tombul yanakları tuttuğu yası gülünçleştirmişti yine de. Mutsuzluğun son haddindeyken bile biraz maskara gibi görünmesi herhalde kaderin zalimliğindendi.

Paris'ten ayrılmaya karar verdiğini söyledi; ama benim önerdiğim gibi İtalya'ya değil, Hollanda'ya gidecekti.

"Yarın yola çıkıyorum. Herhalde son görüşmemiz olacak bu."

Münasip kaçacağını düşündüğüm bir tepki verdiğimde buruk bir gülümsemeyle devam etti.

"Beş yıldır eve uğramadım. Orayı tümden unuttuğumu sanıyordum, baba ocağından öyle uzak bir noktaya gelmiştim ki oraya geri dönme fikrinden utanıyordum; ama şimdi tek sığınağım orasıymış gibi geliyor."

Yaralıydı ve incinmişti, düşünceleri onu anne sevgisinin müşfikliğine geri götürmüştü. Yıllar boyu herkesin maskarası olmak artık ağır geliyordu ona galiba, son darbe olarak Blanche'ın ihaneti de yapılan şakaları hafife almasını sağlayan dirençten yoksun kalmasına yol açmıştı. Ona gülenlerle birlikte gülemiyordu artık. Yersiz yurtsuz biriydi. Çocukluğunun geçtiği o tertemiz tuğla evden ve annesinin nasıl bir düzen delisi olduğundan bahsetti. Mutfak her zaman mucizevi bir temizlik ve parlaklıktaydı. Her şey yerli yerindeydi ve hiçbir yerde tozun zerresini bulamazdınız. Hatta temizlik kadında takıntı haline gelmişti. Gözlerimin önüne ufak tefek, derli toplu ihtiyar bir hanım geldi, elma gibi yanakları vardı, evini temiz ve tertipli tutmak için uzun yıllar boyunca sabahtan akşama didinip durmuştu. Babası bir ömür çalışmaktan elleri yumru yumru olmuş sıska bir ihtiyardı, sessiz ve dimdikti; akşamları baba gazeteyi sesli okurken karısı ile kızı (şimdi bir balıkçı teknesinin kaptanıyla evliydi) tek bir saniyeyi bile boşa harcamamak için dikiş dikerlerdi. Medeniyetin ilerlemesiyle geride kalmış o minik kasabada hiçbir şey olmuyordu ve yıllar yılları kovaladıktan sonra, gayretle çalışanları dinlendirmek üzere bir dost gibi geliyordu ölüm.

"Babam kendisi gibi marangoz olmamı istiyordu. Beş kuşaktır aynı meslek babadan oğula geçiyordu. Belki de hayat bilgeliği burada yatıyordur, sağa sola bakmadan babanın adımlarını takip etmekte. Ben küçük bir çocukken yan komşumuz olan koşumcunun kızıyla evleneceğimi söyler-

dim. Mavi gözlü ve sarı saçları örgülü minicik bir kızdı. Evimi daima pırıl pırıl tutardı, benden sonra mesleği sürdürecek bir de oğlum olurdu."

Stroeve içini çekerek sustu. Düşünceleri olabileceklere dair görüntüler arasında dolanıyor, yaşamayı reddettiği hayatın emniyeti içini özlemle dolduruyordu.

"Dünya zor ve zalim bir yer. Neden burada olduğumuzu, nereye gideceğimizi bilen kimse yok. Çok mütevazı olmalıyız. Sükûnetin güzelliğini görmeliyiz. Hayatı yaşarken göze çarpmamalıyız ki kör talihin dikkatini çekmeyelim. Sade, cahil insanlarda aramalıyız aşkı. Onların cehaleti bizim tüm bilgilerimizden daha iyidir. Tıpkı onlar gibi kendi köşemizde sessizce yaşamakla yetinelim, onlar gibi uysal ve nazik olalım. Bilgece yaşamak böyle bir şeydir işte."

Bana kalırsa yılgınlık içindeki ruhu böyle dile geliyordu ve onun böyle her şeyden feragat edişine isyan edesim geliyordu. Ama bu düşüncemi kendime sakladım.

"Nasıl oldu da ressam olmak geldi aklına?" diye sordum.

Omuz silkti.

"Resme yeteneğim varmış. Okulda ödüller aldım. Zavallı annem bu yeteneğimle çok gurur duyuyordu, bana bir suluboya takımı hediye etti. Resimlerimi kasabadaki papaza, doktora ve yargıca gösterdi. Burs sınavına girmem için beni Amsterdam'a gönderdiler ve sınavı kazandım. Zavallı kadıncağız çok gururlanmıştı; benden ayrılmak her ne kadar kalbini parçalasa da gülümsedi ve kederini bana hiç göstermedi. Oğlunun bir sanatçı olacağını düşündüğü için mutluydu. Geçinebilmem için kendi boğazlarından kıstılar ve ilk tablom sergilendiğinde babam, annem ve kız kardeşim Amsterdam'a görmeye geldiler. Annem tabloyu gördüğünde ağladı." Stroeve'nin o sevecen gözleri buğulanmıştı. "Şimdi o eski evin her odasında yaldızlı çerçeveler içinde resimlerim var."

Mutluluk ve gururla yüzü ışıldıyordu. Resmettiği köylüler, serviler ve zeytin ağaçlarıyla dolu o soğuk, basmakalıp

sahneleri düşündüm. Bir köy evinin duvarlarında, gösterişli çerçeveleri içinde çok acayip duruyor olmalıydılar.

"Canım annem, beni sanatçı yapmakla harika bir iş başardığını düşünüyordu; ama belki de babamın isteği baskın çıksa ve kendi halinde bir marangoz olsam daha iyiydi benim için."

"Sanatın sunabileceklerini bilen birisin artık, hayatını değiştirebilecek misin? Sanatın sana verdiği tüm o zevkleri kaçıracak mısın?"

"Sanat dünyadaki en yüce şeydir," diye yanıtladı biraz duraladıktan sonra.

Düşüncelere dalmış halde bir dakika kadar bana baktı, tereddüt ediyor gibiydi. Sonra şöyle dedi:

"Strickland'ı görmeye gittiğimi biliyor muydun?"

"Sen mi?"

Çok şaşırmıştım. Onu görmeye dayanamayacağını düşünüyordum halbuki. Stroeve zayıf bir gülümsemeyle devam etti:

"Bende gurur diye bir şey olmadığını biliyorsun zaten."

"Ne demek istiyorsun?"

Bana anlattığı eşi benzeri görülmemiş hikâyeyi ancak gözümde canlandığı haliyle aktarmayı başarabileceğimi hissediyorum.

39

Zavallı Blanche'ı gömdükten sonra ondan ayrılmamın ardından, Stroeve yüreğinde müthiş bir ağırlıkla eve girdi. Onu atölyeye gitmeye zorlayan bir şey, anlaşılması zor bir kendine işkence etme arzusu vardı; ama yaklaştığını gördüğü ıstıraptan da korkuyordu. Merdivenlerden yukarıya kendini sürükleyerek çıktı; ayakları onu taşımak istemiyor gibiydi ve içeri girmek için gereken cesareti toplamaya çalışarak kapının dışında uzun süre oyalandı. Midesi korkunç

şekilde bulanıyordu. Merdivenlerden koşarak inmek, bana yetişmek, içeri birlikte girmemiz için yalvarmak istiyordu; stüdyoda birinin olduğuna dair bir his vardı içinde. Merdivenleri çıktıktan sonra genellikle sahanlıkta soluklanmak için nasıl bir iki dakika durduğunu, ama bu sırada Blanche'ı görmek için duyduğu sabırsızlığın nasıl tekrar soluğunu kestiğini hatırladı. Onu görmek asla tadı bozulmayan bir zevkti ve dışarı çıkalı daha bir saat geçmiş olmasına rağmen bir aydır ayrılarmış gibi heyecanlanıyordu. Birden inanamadı onun öldüğüne. Başlarına gelenler bir rüyaydı sadece, korkunç bir rüya; anahtarı çevirip kapıyı açtığında, hep son derece seçkin bulduğu Chardin'in *Bénédicité*'sindeki kadının zarif tavrıyla masanın üstüne hafifçe eğilmiş Blanche'ı görecekti. Hemen anahtarı cebinden çıkarıp kapıyı açtı ve içeri girdi.

Dairenin hiç de terk edilmiş gibi bir hali yoktu. Karısının tertipliliği Dirk'in en çok hoşuna giden özelliklerinden biriydi; yetişme tarzından dolayı düzenlilikten alınan keyfe müşfik bir sempati duyuyordu, kadının her şeyi yerli yerinde tutmaktaki içgüdüsel arzusunu görünce kalbinde bir sıcaklık hissediyordu. Yatak odası Blanche daha yeni dışarı çıkmış gibi duruyordu: Fırçalar tuvalet masasının üzerinde düzenli bir şekilde, tarağın iki tarafına dizilmişlerdi; atölyede son gecesini geçirdiği yatağı birisi düzeltmişti ve geceliği yastığın üstündeki küçük bir kutunun içinde duruyordu. Bir daha o odaya hiç gelmeyeceğine inanmak mümkün değildi.

Ama sonra susadı ve biraz su almak için mutfağa gitti. Orası da düzenliydi. Blanche'ın Strickland'la kavga ettiği akşam yemekte kullandığı tabaklar bir rafın üstündeydi ve hepsi tertemiz yıkanmıştı. Bıçaklar ve çatallar bir çekmeceye kaldırılmıştı. Bir örtünün altında peynir parçaları, teneke bir kutuda biraz kuru ekmek vardı. Kadın alışverişini günlük yapar, sadece çok gerekli şeyleri alırdı ve böylece ertesi güne hiçbir artık yiyecek kalmazdı. Stroeve polisin yaptığı soruş-

turmalardan Strickland'ın hemen akşam yemeğinden sonra evden çıktığını öğrenmişti ve Blanche'ın önce her zamanki gibi bulaşıkları yıkamış olması onda biraz dehşet uyandırdı. Her zamanki alışkanlıklarını bir yana bırakmaması, intihar niyetinin ne kadar bilinçli olduğunu gösteriyordu. Bu kadar kendine hâkim olması ürkütücüydü. Ani bir sancı hissetti, dizlerinin bağı çözüldü ve neredeyse yere düşecekti. Yatak odasına geri dönüp kendini yatağa attı. Sonra başını kaldırıp onun adını haykırdı:

"Blanche. Blanche."

Kadının acı çektiğini düşünmek dayanılmaz bir şeydi. Aniden onu mutfakta ayakta görür gibi oldu. Daracık yerde tabakları ve bardakları, çatalları ve kaşıkları yıkıyor, bıçakları taşa sürterek çabucak biliyor, sonra her şeyi kaldırıyor, lavaboyu ovalayarak temizliyor ve bulaşık bezini kurutmak için asıyordu – gri, yıpranmış bez parçası hâlâ oradaydı. Sonra her şeyin temiz ve yerli yerinde olup olmadığını görmek için çevresine bakıyordu. Stroeve onun sıvalı kollarını düzelttiğini ve önlüğünü çıkardığını hayal etti –önlük kapının arkasındaki bir kancaya asılı duruyordu– ardından oksalik asit şişesini alıp yatak odasına gitmişti.

Bu aklına gelince duyduğu ıstırapla yataktan kalkıp odadan çıktı. Atölyeye geçti. İçerisi karanlıktı çünkü büyük pencerenin perdeleri çekiliydi ve Stroeve hemen gidip perdeleri açtı; ama bir zamanlar çok mutlu olduğu mekâna hızla göz gezdirince boğazı düğümlendi. Burada da hiçbir şey değişmemişti. Strickland çevresine karşı kayıtsızdı ve hiçbir şeyi düşünmeden onun atölyesinde yaşamaya devam etmişti. Kesinlikle bir sanatçı atölyesiydi burası. Stroeve'nin kafasındaki sanatçı için uygun ortamı temsil ediyordu. Duvarlarda yer yer eski brokar örtüler asılıydı, piyano soluk ve nefis bir ipekli kumaşla örtülüydü; bir köşede Milo Venüsü'nün bir kopyası, diğerinde Medici Venüsü'nün bir kopyası duruyordu. Bir tarafta çini kaplamalı İtalyan tarzı bir dolap,

başka bir tarafta da bir rölyef vardı. Nefis bir yaldızlı çerçeve içinde Velasquez'in Papa X. Innocentius tablosunun Stroeve tarafından Roma'da yapılmış bir kopyasının yanı sıra, hepsi muhteşem çerçeveler içindeki birkaç tablosu da bunların dekoratif etkisini azamiye çıkaracak şekilde duvarları süslüyordu. Stroeve zaten hep beğenileriyle gurur duyardı. Bir atölyenin romantik atmosferini takdir etmekten asla geri durmazdı ve şimdi de atölyeyi görmek adeta kalbine bir hançer sokulmuş gibi hissettirmesine rağmen, ne yaptığını hiç düşünmeksizin hazinelerinden biri olan XV. Louis tarzı masasının yerini hafifçe değiştirivermişti. Aniden yüzü duvara dönük bir tuval çarptı gözüne. Kendisinin kullandığı tuvallerden çok daha büyük olduğu için, orada ne aradığını merak etti. Tuvale yaklaşıp hafifçe kendisine doğru çekerek resme şöyle bir baktı. Bir nüydü bu. Kalbi hızla çarpmaya başladı, çünkü bunun Strickland'ın resimlerinden biri olduğunu hemen tahmin etmişti. Tuvali öfkeyle yerine koydu – resmini burada bırakmakla ne demek istemişti?– ama fazla hızlı koyduğundan tuval yüzüstü yere düştü. Kimin resmi olursa olsun, Stroeve onu orada toz içinde bırakamazdı; bu yüzden yerden kaldırdı, ama sonra merakına yenik düştü. Resme doğru düzgün bakmaya karar verdi, bu yüzden onu getirip şövalenin üzerine koydu. Sonra da rahat rahat görmek için geriye çekildi.

Bir anda soluğu kesildi. Kanepeye uzanmış bir kadının resmiydi bu. Bir kolu başının arkasında, diğeri bedeninin yanındaydı; bir dizini kıvırmış, diğerini uzatmıştı. Klasik bir pozdu bu. Stroeve'nin başı dönmeye başladı. Resimdeki kadın Blanche'tı. Keder, kıskançlık ve öfke onu ele geçirdi ve hüngür hüngür ağlamaya başladı; dili tutulmuştu adeta, yumruklarını sıkıp görünmeyen bir düşmanı tehdit eder gibi salladı. Sonra avazı çıktığı kadar bağırdı. Kendini kaybetmiş durumdaydı. Artık katlanacak hali kalmamıştı. Bu kadarı da fazlaydı. Bir alet bulmak için vahşice çevresine bakındı;

resmi parça parça etmek istiyordu, bir dakika daha var olmasına izin veremezdi. Amacına uygun hiçbir şey bulamadı, sonra kendi resim malzemelerini karıştırdı; nedense yine işe yarar bir şey bulamadı, cinnet geçiriyordu artık. Nihayet aradığını buldu, kocaman bir spatulanın üstüne zafer narasıyla atıldı. Spatulayı bir hançer gibi tutarak tuvale doğru koştu.

Stroeve bunu bana anlatırken o anı tekrar yaşıyormuş gibi heyecanlanmıştı, aramızdaki masada duran yemek bıçağını alıp sağa sola savurdu. Hamle yapacakmış gibi kolunu kaldırdı, ama sonra bıçağı bırakıverdi. Bıçak gürültüyle yere düştü. Stroeve titrek bir tebessümle bana baktı ve hiçbir şey söylemedi.

"Devam etsene," dedim.

"Bana ne olmuştu bilmiyorum. Tam resimde koca bir delik açacaktım, kolumu havaya kaldırmıştım ki aniden onu gördüm."

"Neyi gördün?"

"Resmi. O bir sanat eseriydi. Ona dokunamazdım. Korkmuştum."

Stroeve yine sustu; açık ağzı ve fal taşı gibi açılmış mavi gözleriyle bana baktı.

"Harika, müthiş bir resimdi. Hayranlıkla kalakalmıştım. Neredeyse korkunç bir suç işleyecektim. Daha iyi görmek için biraz yaklaştım ve ayağım yerdeki spatulaya çarptı. Ürperdim."

Gerçekten de onu ele geçiren duygunun ne olduğunu hissedebiliyordum. Tuhaf bir şekilde etkilenmiştim. Sanki değerlerin değiştiği başka bir dünyaya nakledilmiştim aniden. İnsanın tanıdık şeylere verdiği tepkilerin çok farklı olduğu bir diyarda yabancı gibi, ne yapacağımı bilmez bir halde kalakaldım. Stroeve bana resimden bahsetmeye çalıştı ama tutarsızdı ve söylemek istediği şeyleri kendim tahmin etmek zorunda kaldım. Strickland onu şimdiye kadar tutan bağları

söküp atmıştı. Kendini bulmuştu demek doğru olmaz, daha ziyade reddedilemeyecek güçleri olan yeni bir ruh bulmuştu. Bu resmi böyle zengin ve eşsiz kılan şey sadece çizimin cesurca basitleştirilmiş olması değildi; tenin renklendirilişindeki ihtiraslı kösnüllüğün içinde mucizevi bir şeyler barınmasına rağmen, renk kullanımı değildi; bedenin ağırlığını olağanüstü bir şekilde hissetmenizi sağlayan katılık değildi; bu tabloda hayal gücünü beklenmedik yollara götüren, çırılçıplak kalan ruhun yeni gizemleri keşfetmek üzere korkuyla serüvenlere atıldığı, sadece ebedi yıldızların aydınlattığı loş boşlukları akla getiren tedirgin edici ve yepyeni bir maneviyat da vardı.

Belagatli yazıyorsam sebebi Stroeve'nin belagatli anlatmasıydı. (İnsanın duygusal anlarında doğal olarak kendini roman yazıyormuş gibi ifade etmeye başladığını bilmiyor muyuz?) Stroeve daha önce hiç tatmadığı bir duyguyu ifade etmeye çalışıyordu ve bunu sıradan tabirlerle nasıl anlatacağını bilemiyordu. Dile getirilemez olanı tasvir etmeye çalışan bir gizemci gibiydi. Ama benim için bir noktayı netleştirmişti: İnsanlar güzellikten bahsetmeyi hafife alır, sözcükleri derinden hissetmediklerinden o sözcüğü de umursamazca kullanırlar ve gücünü yitirmesine yol açarlar; o yüzden de güzellik derken anlatılmaya çalışılan şey yüzlerce sıradan nesneyle aynı adı paylaştığı için itibarını yitirir. Bir elbiseye, köpeğe, vaaza güzel derler ve Güzellik'le yüz yüze geldiklerinde onu tanıyamazlar. Değersiz düşüncelerini süslemekte kullandıkları sahte sözcükler, anlatımlarının hassasiyetini azaltır. Kimi zamanlar hissettikleri manevi kuvveti taklit eden şarlatanlar gibi, onlar da kötüye kullandıkça güçlerini kaybederler. Ama uslanmaz soytarı Stroeve'nin en az kendi ruhu kadar dürüst ve samimi olan bir güzellik sevgisi ve anlayışı vardı. İman sahibi için Tanrı neyse Stroeve için de Güzellik oydu ve bunu gerçekten karşısında görünce korkuya kapılmıştı.

"Strickland'ı gördüğünde ona ne dedin?"

"Benimle Hollanda'ya gelmesini teklif ettim."

Dilim tutulmuştu. Stroeve'ye aptal aptal bakmaktan başka bir tepki veremedim.

"İkimiz de Blanche'ı sevmiştik. Annemin evinde ona da yetecek kadar yer vardı. Yoksul ve sade insanlarla birlikte olmanın ruhuna büyük iyiliği dokunacağını sanmıştım. Kendisi için çok faydalı olabilecek bir şeyler öğrenebileceğini düşünmüştüm onlardan."

"Ne dedi peki?"

"Hafifçe gülümsedi. Herhalde aptalın teki olduğumu düşünmüştü. Daha büyük balıklar peşinde olduğunu söyledi."

Strickland'ın bu teklifi reddederken başka bir deyiş kullanmış olmasını dilerdim.

"Blanche'ın resmini bana verdi."

Strickland'ın bunu neden yaptığını merak ettim. Ama bir şey demedim. Bir süre sessizce oturduk.

"O kadar eşyayı ne yaptın?" diye sordum en sonunda.

"Bir Yahudi çağırdım ve bana hepsi için toptan bir para verdi. Tablolarımı eve götürüyorum. Dünyada onlar dışında hiçbir şeyim yok, sadece bir bavul giysi ve birkaç kitap."

"Eve gidiyor olmana seviniyorum," dedim.

Geçmişi tümüyle arkasında bırakması için bunun fırsat olduğunu düşünmüştüm. Şimdi dayanılmaz hale gelen kederinin zamanla hafifleyeceğini ve insaflı bir unutkanlığın bir kez daha hayatın ağırlığını sırtlanmasına yardımcı olacağını umuyordum. Daha gençti ve birkaç yıl sonra dönüp de şimdi çektiği acılara baktığında zevk veren hiçbir şey göremeyeceğini, salt üzüntü duyacağını söylemek mümkün değildi. Eninde sonunda Hollanda'da dürüst bir kız bulup evlenecekti ve mutlu olacağından emindim. Ölmeden önce yapacağı kötü tabloların muazzam miktarını düşününce gülümsedim.

Ertesi gün onu Amsterdam'a yolcu ettim.

40

Sonraki ay kendi işlerimle meşguldüm ve bu acıklı konuyla alakalı kimseyi görmedim, artık zihnim de olayla pek fazla meşgul olmuyordu. Ama bir gün bir işimi halletmek için yolda giderken Charles Strickland'ın yanından geçtim. Unutmak istemediğimi söyleyemeyeceğim tüm o dehşet onu görünce geri geldi ve aniden bir mide bulantısı hissettim. Görmezden gelmek çocukça olacağı için başımla selam vererek yoluma devam ettim ve adımlarımı sıklaştırdım, ama bir dakika sonra omzumda bir el hissettim.

"Bu ne acele?" dedi cana yakın bir tavırla.

Onu görmek istemeyen herkese cana yakın davranmak onun tipik bir özelliğiydi ve selamının soğukluğu onu görmek istemediğimi kuşkuya yer bırakmayacak şekilde göstermişti.

"İşim var," diye kestirip attım.

"Seninle yürüyeyim," dedi.

"Neden?"

"Arkadaşlığımızın verdiği keyif yüzünden."

Cevap vermedim ve bir süre sessizce yanımda yürüdü. Belki beş yüz metre kadar böyle gittik. Kendimi biraz gülünç hissetmeye başlamıştım. Nihayet bir kırtasiyecinin önüne geldik ve biraz kâğıt almamın iyi olacağı geldi aklıma. Ondan kurtulmak için de iyi bir bahaneydi bu.

"Ben buraya giriyorum," dedim. "Hoşça kal."

"Dışarıda seni beklerim."

Omuz silktim ve dükkândan içeri girdim. Baktığım Fransız kâğıdının kötü olduğunu düşündüm ve Strickland'dan yakayı da kurtaramadığıma göre, ihtiyacım olmayan bir alışveriş yapmak için kendimi sıkmaya gerek kalmadığına karar verdim. Ellerinde olmayacağını bildiğim bir şey sordum, sonra da tekrar sokağa çıktım.

"Aradığın şeyi buldun mu?" diye sordu.

"Hayır."

Sessizce yolumuza devam ettik ve nihayet birkaç sokağın kesiştiği bir kavşağa geldik. Kaldırımda durdum.

"Hangi yoldan gidiyorsun?" diye sordum.

"Senin gittiğin yoldan," dedi gülümseyerek.

"Ben eve gidiyorum."

"Seninle gelip bir pipo içeyim."

"Bari davet edilmeyi bekleseydin," dedim soğuk bir edayla.

"Davet edilme şansımın olduğunu düşünsem beklerdim."

"Karşındaki duvarı görüyor musun?" dedim parmağımla göstererek.

"Evet."

"O halde seninle bir arada olmak istemediğimi de görüyorsundur diye düşünüyorum."

"Belli belirsiz hissediyordum, ne yalan söyleyeyim."

Kıkır kıkır gülmeye başladım. Beni güldüren birinden asla tam olarak nefret edememek kişiliğimin kusurlu yönlerinden biridir. Yine de kendimi topladım.

"Senin iğrenç biri olduğunu düşünüyorum. Karşılaşma talihsizliğine uğradığım en tiksindirici canavarsın. Neden senden bu kadar nefret eden ve tiksinen biriyle ahbaplık etmeye çalışıyorsun?"

"Benim hakkımda ne düşündüğünü umursadığımı da nereden çıkarıyorsun, azizim?"

"Kahretsin," dedim daha da sert bir sesle, çünkü ortaya sürdüğüm gerekçe bana da pek inandırıcı gelmemeye başlamıştı. "Seninle tanış olmak istemiyorum."

"Seni yozlaştıracağımdan mı korkuyorsun?"

Ses tonu kendimi iyice gülünç hissetmeme yol açtı. Bana yan yan baktığını ve alayla gülümsediğini biliyordum.

"Beş parasız mı kaldın?" dedim arsızca.

"Senden borç alma şansımın olduğunu sanıyorsam aptalın tekiyim demektir."

"Caka satmaktan başka bir amaçla gelmemişsin şu dünyaya."

Sırıttı.

"Sana zaman zaman hazırcevaplıktaki hünerini gösterme fırsatı verdiğim sürece benden asla gerçekten nefret etmeyeceksin."

Gülmemek için dudağımı ısırmak zorunda kaldım. Maalesef bir hakikat payı vardı söylediklerinde ve kişiliğimdeki bir diğer kusur da ne kadar aşağılık olurlarsa olsunlar tatlı tatlı atışabildiğim, dengim olan insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmamdır. Strickland'a karşı nefretimi sürdürmek için hayli çaba harcamam gerektiğini hissetmeye başlamıştım. Ahlaki zaafımın farkındaydım, ama işte ona karşı hoşnutsuzluğumda şimdiden bir yapmacıklık seziliyordu ve şayet ben bunun farkına varabiliyorsam o keskin duyularıyla Strickland da çoktan hissetmişti. İçin için güldüğüne hiç şüphem yoktu. Nihayet omuz silkip yüzümü buruşturarak son sözü ona bırakmayı tercih ettim.

41

Oturduğum apartmanın önüne vardık. Benimle gelmesini teklif etmedim, tek söz söylemeden merdivenleri çıktım. Arkamdan geldi ve hemen arkamdan daireye girdi. Daha önce hiç gelmemişti, ama hoş görünmesi için onca çaba harcadığım daireye şöyle bir göz gezdirmedi bile. Masanın üstünde tütün kutusu vardı; piposunu çıkarıp içini tütünle doldurdu. Kolçakları olmayan tek sandalyeyi bulup oturdu ve geriye yaslanıp sandalyenin arka ayakları üstünde yaylandı.

"Evindeymiş gibi davranacaksan en azından bir koltuğa otursan olmaz mı?" dedim öfkeyle.

"Neden benim rahatımı bu kadar düşünüyorsun?"

"Düşünmüyorum," dedim sertçe. "Sadece kendi rahatımla ilgileniyorum. Birinin rahatsız bir sandalyede oturduğunu görmek beni de rahatsız ediyor."

Bir kahkaha attı ama yerinden kıpırdamadı. Sessizce piposunu içmeye koyuldu; artık benim varlığımı unutmuştu adeta, düşüncelere dalmış gibi görünüyordu. Neden evime geldiğini merak ediyordum.

Yazarın insan doğasındaki eşsiz özelliklere kendini çok kaptırmasına ve ahlak duygusunun bu konuda güçsüz kalmasına yol açan içgüdüde, zaman içinde alışkanlık yüzünden duyarlılığı körelmeden önce yazarın kendisini de rahatsız eden bir şeyler vardır. Yazar kendisini biraz ürperten bir kötülüğe bakmaktan sanatsal bir tatmin duyduğunu görür; ama kimi eylemler karşısında hissettiği hoşnutsuzluğun, o eylemlerin nedenlerine dair merakının yanında solda sıfır kalacağını da samimiyetle itiraf etmek zorundadır. Mantıklı ve eksiksiz bir kötü karakter, kanunlara ve düzene hakaret sayılacak bir hayranlık uyandırır yaratıcısında. Shakespeare'in hayallerinde ay ışınlarını örerek Desdemona'yı yarattığı sırada hiç hissetmediği bir haz alarak Iago'yu kurguladığı kanaatindeyim. Belki de yazar kötü karakterlerde, kendi içinde derinlere kök salmış içgüdüleri, medeni dünyanın örf ve âdetleri tarafından bilinçaltının gizemli kuytularına itilen hisleri tatmin ediyordur. Kendi yarattığı karakteri ete kemiğe büründürürken, başka biçimde ifade imkânı bulamayan bir parçasına can veriyordur. Hissettiği tatmin duygusu bir özgürleşme duygusudur.

Yazar yargılamaktan ziyade öğrenmekle ilgilenir.

Ruhumda Strickland'a karşı katışıksız bir dehşet duygusu vardı, ama diğer yandan dürtülerini keşfetmek için de soğukkanlı bir merak duyuyordum. Onun yüzünden bir muammanın içine düşmüştüm ve ona büyük iyilikleri dokunan insanların hayatlarında yarattığı trajediye nasıl baktığını öğrenmeye can atıyordum. Neşteri hiç çekinmeden sapladım.

"Stroeve bana karısının resminin bugüne kadar yaptığın en iyi eser olduğunu söyledi."

Strickland piposunu ağzından çıkardı, yüzünde bir gülümseme belirdi.

"Yapmak da çok keyifliydi."

"Resmi neden ona verdin?"

"Bitirmiştim. Artık bana bir faydası yoktu."

"Stroeve'nin onu parçalamasına ramak kaldığını biliyor musun?"

"O kadar da tatmin edici değildi."

Bir iki saniye sessizce durdu, sonra piposunu tekrar ağzından çıkarıp küçük bir kahkaha attı.

"O bacaksızın beni görmeye geldiğini biliyor musun?"

"Sana söylediklerini dokunaklı bulmadın mı?"

"Hayır, gayet aptalca ve duygusal buldum."

"Onun hayatını mahvettiğini unuttun herhalde?" dedim.

Sakallı çenesini ovuşturarak düşüncelere daldı.

"O çok kötü bir ressam."

"Ama çok iyi bir insan."

"Ayrıca mükemmel bir aşçı," diye ekledi Strickland alaycı bir edayla.

Duyarsızlığı insanlık dışıydı ve öyle öfkelenmiştim ki sözümü sakınmadım.

"Sırf merakımdan soruyorum; Blanche Stroeve'nin ölümü sende bir nebze olsun pişmanlık duygusu yarattı mı?"

Yüz ifadesinin değişmesini bekliyordum, ama hiçbir değişiklik olmadı.

"Neden yaratsın?" diye sordu.

"Dur sana olanları bir hatırlatayım. Ölmek üzereydin ve Dirk Stroeve seni kendi evine aldı. Annenmiş gibi baktı sana. Senin için zamanını, rahatını ve parasını feda etti. Seni ölümün dişlerinin arasından çekip aldı."

Strickland omuz silkti.

"O gülünç bacaksız başkaları için bir şeyler yapmaktan zevk alıyor. Bu onun yaşam tarzı."

"Ona hiçbir minnet borcun olmadığını varsaysak bile, karısını elinden almak zorunda mıydın? Sen sahneye çıkana kadar mutluydular. Neden rahat bırakmadın onları?"

"Mutlu olduklarını nereden çıkarıyorsun?"

"Gayet açıktı."

"Sen zeki bir adamsın. Adamın onun için yaptıklarını kadının affetmesi mümkün müydü sence?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Dirk'in onunla neden evlendiğini bilmiyor musun?"

Başımı iki yana salladım.

"Romalı bir soylunun evinde mürebbiyelik yaparken evin oğlu onu baştan çıkarmış. Oğlanın onunla evleneceğini sanıyormuş. Ensesinden tuttukları gibi sokağa atıvermişler. Bebek bekliyormuş. İntihara kalkışmış. Stroeve onu bulmuş ve onunla evlenmiş."

"Bu tam ona göre bir hareket. O kadar şefkatli bir yüreğe sahip başka birini tanımadım."

Bu kadar birbirine yakışmayan bir çiftin nasıl evlendiğini merak ederdim, ama bu türden bir açıklama hiç aklıma gelmemişti gerçekten. Belki de Dirk'in karısına olan aşkındaki tuhaflık da bundan kaynaklanıyordu. O aşkın içinde ihtirasın ötesinde bir şey olduğunu fark etmiştim. Ayrıca kadının çekingenliğinde bilmediğim bir şeyin saklı olduğunu da hep düşündüğümü hatırladım; ama şimdi bunun utanç verici bir sırrı saklama arzusunun ötesinde bir şey olduğunu anlıyordum. Blanche'ın sükûneti kasırganın silip süpürdüğü bir adanın üstüne sonradan çöken kasvetli sessizlik gibiydi. Neşesi de çaresizliktendi. Strickland tüylerimi diken diken eden derin bir alaycılıkla bir gözlemini anlatmaya başlayınca düşüncelerim kesintiye uğradı.

"Bir kadın erkeğin yaptığı kötülüğü affedebilir," dedi, "ama onun için yaptığı fedakârlıkları asla affedemez."

"Temas ettiğin kadınlarda bu tür bir hınç yaratma riskinin sıfır olduğunu bilmek içini rahatlatıyordur herhalde," dedim sertçe.

Dudaklarında hafif bir tebessüm belirdi.

"Hazırcevaplık uğruna ilkelerini feda etmeye daima hazırsın," diye yanıtladı.

"Çocuğa ne olmuş peki?"

"Evlenmelerinden üç dört ay sonra ölü doğmuş."

Ondan sonra kafamı en çok karıştıran soruya geldi sıra.

"Blanche Stroeve'yle neden ilgilendiğini söyler misin bana?"

O kadar uzun süre sorumu cevapsız bıraktı ki neredeyse tekrarlayacaktım.

"Nereden bileyim," dedi en sonunda. "Beni görmeye bile katlanamıyordu. Eğlenceliydi."

"Anlıyorum."

Aniden öfkeyle patladı.

"Kahretsin, arzuluyordum onu."

Ama hemen kendini topladı ve gülümseyerek bana baktı.

"İlk başta dehşet içindeydi."

"Ona söyledin mi?"

"Buna gerek yoktu. Biliyordu. Tek bir kelime söylemedim. Korkmuştu. Sonunda onu aldım."

Arzusunun şiddetini olağanüstü bir şekilde gösteren neydi bu hikâyede, bilemiyorum. İnsan dinlerken hem altüst oluyor, hem de dehşet duyuyordu. Hayatı garip bir şekilde maddiyattan uzaklaşmıştı ve sanki bedeni zaman zaman ruhundan ürkütücü biçimlerde intikam alıyordu. İçindeki satir aniden kontrolü ele geçirmişti, doğanın ilkel kuvvetlerinin tüm gücüne sahip bir içgüdünün pençesinde çaresiz kalmıştı. Öyle dört dörtlük bir saplantıydı ki ruhunda ferasete ya da kadirşinaslığa yer bırakmamıştı.

"Peki ama neden onu yanında götürmek istedin?" diye sordum.

"İstemedim," dedi kaşlarını çatarak. "Geleceğini söylediğinde ben de en az Stroeve kadar şaşırdım. Ona kendisinden bıktığımda gitmesi gerekeceğini söyledim, o da bu riski

göze aldığını söyledi." Strickland bir an durdu. "Harika bir vücudu vardı ve ben de bir nü yapmak istiyordum. Resmi bitirdikten sonra artık ona ilgi duymamaya başladım."

"O da sana bütün kalbiyle âşık oldu."

Ayağa fırladı ve küçücük odada volta atmaya başladı.

"Aşk istemiyorum ben. Buna vaktim yok. Bu bir zaaf. Ben bir erkeğim ve bazen kadın istiyorum. İhtirasımı tatmin ettikten sonra başka şeyler yapmaya hazır oluyorum. Arzumu bastıramıyorum ama bundan da nefret ediyorum, ruhumu esir alıyor; her türlü arzudan kurtulacağım ve hiçbir engel olmadan kendimi çalışmaya vereceğim zamanı iple çekiyorum. Kadınlar âşık olmaktan başka bir şey yapamadıkları için buna gülünç bir önem atfediyorlar. Hayatın aşktan ibaret olduğuna bizi ikna etmek istiyorlar. Aşk hayatın önemsiz bir parçasıdır. Şehveti tanırım. Normal ve sağlıklı bir şeydir. Aşk ise hastalıktır. Kadınlar benim için haz alma araçları; onların yardımcı, ortak, yoldaş olma iddialarına karşı sabrım yok."

Strickland'ın tek seferde bu kadar çok konuştuğunu hiç duymamıştım. Öfkenin verdiği tutkuyla konuşuyordu. Ama ne burada ne de başka bir yerde onun sözcüklerini tamı tamına aktardığımı söyleyemem; kelime dağarcığı sınırlıydı ve cümle oluşturma konusunda yeteneği yoktu, o yüzden kastettiği şeyi nidalardan, yüz ifadesinden, hareketlerinden ve yarım kalmış cümlelerinden yola çıkarak toparlamak gerekiyordu.

"Kadınların köle, erkeklerin efendi olduğu zamanlarda yaşamalıymışsın," dedim.

"Ben tamamen normal bir erkeğim, hepsi bu."

Büyük bir ciddiyetle söylenen bu söz karşısında kahkahayı patlatmadan edemedim; ama o kafese kapatılmış bir hayvan gibi odada volta atarak konuşmayı sürdürdü. Hissettiği şeyi ifade etmeye niyetliydi ama tutarlı bir şekilde anlatmakta büyük zorluk çekiyordu.

"Bir kadın sana âşık olduğunda, ruhunu ele geçirene kadar tatmin olmaz. Zayıf olduğu için tahakküme düşkündür ve daha azı onu tatmin etmez. Aklı kıttır ve kavrayamadığı soyutluğa hınç duyar. Maddi şeylerle meşguldür ve idealleri kıskanır. Erkeğin ruhu evrenin en uzak köşelerinde dolanır ve kadın onu hesap defterinin çemberi içine hapsetmek ister. Karımı hatırlıyor musun? Blanche'ın da ufak ufak benzer hilelere başvurduğunu gördüm. Sonsuz bir sabırla beni köşeye sıkıştırmaya ve kendine bağlamaya çalışıyordu. Beni kendi düzeyine indirmek istiyordu; benim varlığımı ve hayallerimi hiç düşünmüyordu, sadece ona ait olmamı istiyordu. Benim için dünyadaki her şeyi yapmaya hazırdı; bir tek şey hariç: beni yalnız bırakmak. Oysa benim tek istediğim buydu."

Bir an durdu.

"Peki onu terk ettiğinde ne yapmasını bekliyordun?"

"Stroeve'ye geri dönebilirdi," dedi sinirli bir tavırla. "Adam onu geri almaya hazırdı."

"İnsanlıktan nasibini almamışsın," diye yanıtladım. "Doğuştan kör birine renkleri tarif etmeye çalışmak kadar faydasız sana bu konularda bir şey anlatmaya çalışmak."

Koltuğumun önünde durdu ve küçümseyen bir şaşkınlık içerdiğini fark ettiğim bir ifadeyle tepeden bana baktı.

"Blanche Stroeve'nin hayatta mı yoksa ölü mü olduğunun senin için zerrece değeri var mı gerçekten?"

Bu soru üzerinde düşündüm, çünkü hiç değilse kendime hakikati söylemek istiyordum.

"Onun ölmesinin benim açımdan büyük bir fark yaratmaması, bendeki empati kurma duygusunun eksikliğinden olabilir. Hayatın ona sunabileceği çok şey vardı. Hepsinden böyle zalimce yoksun bırakılmış olması korkunç geliyor bana ve bir yandan da utanıyorum çünkü aslında umursamıyorum."

"İnançlarını taşıyacak cesaretin yok senin. Hayatın değeri yoktur. Blanche Stroeve'nin intihar etmesinin nedeni

benim onu terk etmem değil, onun ahmak ve dengesiz bir kadın olması. Ama onun hakkında yeterince konuştuk; tamamen önemsiz bir kişiydi. Gel de sana resimlerimi göstereyim."

Oyalanması gereken bir çocukmuşum gibi konuşmuştu benimle. Hiddetlendiğimi hissediyordum, ama ondan ziyade kendime kızıyordum. O çiftin, Stroeve ve karısının Montmartre'daki o güzel atölyede gül gibi geçinip gittiği günleri düşündüm; onların sadeliklerini, iyiliklerini ve konukseverliklerini hatırladım; talihin acımasızlığı yüzünden o saadetin paramparça olması zalimce geliyordu bana, ama en zalimce olanı da aslında bunun pek de bir şey değiştirmemiş olmasıydı. Dünya dönmeye devam ediyordu ve o felaket sebebiyle kimsenin hayatı zerre kadar etkilenmemişti. Duyguları o kadar derin olmasa da tepkileri çok şiddetli olan Dirk'in yakında bunları unutacağını; kim bilir hangi parlak umutlar ve düşlerle başlayan Blanche'ın hayatının da hiç yaşanmamış gibi olacağını hissediyordum. Bütün bunlar faydasız ve anlamsız görünüyordu.

Strickland şapkasını buldu, durup bana baktı.

"Geliyor musun?"

"Neden benimle ahbaplık ediyorsun?" diye sordum. "Senden nefret ettiğimi ve tiksindiğimi gayet iyi biliyorsun."

Tatlı bir kahkaha attı.

"Benimle asıl derdin, hakkımda düşündüğün şeylere zerrece değer vermiyor olmam."

Ani bir öfkeyle yanaklarının kızardığını hissetim. İnsafsız bencilliği karşısında insanların öfkelenebileceğini ona anlatmak imkânsızdı. O mutlak kayıtsızlık zırhını delmek istedim. Neticede söylediği şeylerde bir hakikat payı olduğunu da biliyordum. Belki de bilmeden, insanlara dair görüşlerimiz o insanları etkilediğinde bunun bize verdiği iktidar hissi yüzünden onlara kıymet veriyor ve böyle bir etki yaratamadığımız insanlardan da nefret ediyoruzdur. İnsanın

haysiyetini en çok zedeleyen yara budur herhalde. Fakat ne kadar gücendiğimi görmesine izin vermedim.

"İnsanın başkalarına karşı tamamen umursamaz olması mümkün mü?" dedim, ondan ziyade kendime konuşur gibi. "Hayatta her şey için başkalarına bağımlısın. Sadece kendin için ve tamamen kendi kendine yaşamaya çalışmak abesle iştigaldir. Eninde sonunda hastalanacak, yorulacak ve yaşlanacaksın, o zaman tekrar sürüne sürüne o sürüye döneceksin. Yüreğinde rahat etme ve anlayış görme arzusunu hissettiğin zaman utanmayacak mısın? Olanaksız bir şey yapmaya çalışıyorsun. Eninde sonunda içindeki insan, ortak insanlık bağlarının özlemini çekmeye başlayacak."

"Gelip resimlerime bak."

"Hiç ölümü düşündün mü?"

"Niye düşüneyim? Bir önemi yok."

Gözlerimi dikip tekrar baktım ona. Gözlerinde alaycı bir gülümsemeyle hiç kıpırdamadan karşımda duruyordu; ama bir an vahşi, işkence çeken bir ruhu görür gibi oldum; ete kemiğe bürünmüş hiçbir şey tarafından tasavvur edilemeyecek büyük bir şeyi hedefe koymuştu. Dile getirilemez olanın peşinde koştuğunu fark ettim birden. Koca burunlu ve parlak gözlü, kızıl sakallı ve dağınık saçlı, eski püskü kıyafetler içindeki adama baktım; onun sadece bir zarf olduğu, bedenden ayrılmış bir ruhun huzurunda bulunduğum gibi tuhaf bir hisse kapıldım.

"Haydi gidip resimlerine bakalım," dedim.

42

Strickland'ın neden birdenbire onları bana göstermek istediğini bilmiyordum. Bu fırsatı bulmak hoşuma gitmişti. İnsanın eserleri onu ele verir. Toplumsal alışverişler bize kişinin dünyaya kabul ettirmek istediği yüzeyi gösterir ve ancak bilinçsizce yaptığı ufak tefek hareketlerden, farkında olmadan

yüzünde beliren anlık ifadelerden çıkarımlar yaparak ona dair hakiki bilgilere ulaşabiliriz. Kimi zaman insanlar büründükleri maskeyi öyle kusursuz şekilde taşırlar ki gerçekten zaman içinde göründükleri kişi haline gelirler. Ama yazdıkları bir kitapta ya da yaptıkları bir tabloda asıl kimlikleri tüm çıplaklığıyla çıkar ortaya. Ondan sonra başka biriymiş gibi davranmaları sadece aptallıklarını sergileyecektir. Demir gibi görünecek şekilde boyanmış bir tahtanın sadece tahta olduğu eninde sonunda anlaşılacaktır. Özgünlük taslamak, sıradan bir zihni hiçbir şekilde saklayamaz. Gözleri keskin bir gözlemcinin karşısında hiç kimse en sıradan eserinde bile ruhunun en derinlerindeki sırları açığa vurmadan edemez.

Strickland'ın oturduğu evin bitmek bilmez merdivenlerini çıkarken, biraz heyecanlandığımı itiraf etmeliyim. Şaşırtıcı bir maceranın eşiğindeydim sanki. Odaya merakla göz gezdirdim. Hatırladığımdan da küçük ve çıplaktı. Devasa atölyeler isteyen, tüm koşullar keyiflerine göre olmadığı zaman çalışamadıklarına yeminler eden dostlarım burayı görseler ne derlerdi merak ettim.

"Şurada durabilirsen iyi olur," dedi bana bir köşeyi işaret ederek. Herhalde bana göstereceği şeyleri en iyi oradan göreceğimi düşünüyordu.

"Konuşmamı istemiyorsundur herhalde," dedim.

"Evet seni kahrolası, bu sefer dilini tutmanı istiyorum."

Şövalenin üzerine bir resim koyup bir iki dakika bakınam için bekledi; sonra onu indirip bir başkasını koydu. Bana bu şekilde yaklaşık otuz tuval gösterdi sanırım. Resim yapmaya başladığından beri geçen altı yılın meyveleriydi bunlar. Tek bir resmini bile satmamıştı. Tuvaller farklı boyutlardaydı. Küçük olanları natürmorttu ve en büyükleri doğa manzaralarıydı. Altı yedi tane de portre vardı.

"Hepsi bu kadar," dedi en sonunda.

Resimlerinin güzelliğini ve müthiş özgünlüğünü derhal fark ettiğimi söyleyebilmek isterdim. Pek çoğunu tekrar

gördüğüm ve diğerlerine de reprodüksiyonlardan aşina olduğum için, ilk gördüğümde hissettiğim acı hayal kırıklığına şaşıyorum. Sanatın verdiği o kendine özgü heyecanı kesinlikle hissetmedim. Strickland'ın resimlerinin bende uyandırdığı izlenim, hepsinin çok rahatsız edici olduğuydu; ayrıca bir tekini bile satın almanın aklıma gelmediğini hep acı acı hatırlarım. Şahane bir fırsatı kaçırmıştım. Bugün pek çoğu müzelerde sergileniyor, geri kalanları da zengin amatörlerin kıymetli eşyaları arasında. Kendim için bahaneler bulmaya çalışıyorum. Beğeni duygumun iyi olduğunu düşünmek istesem de hiçbir özgünlüğünün olmadığının farkındayım. Resim hakkında pek az şey biliyorum ve başkalarının benim için açtığı yollardan ilerleyebiliyorum ancak. O sıralarda en çok empresyonistlere hayrandım. Bir Sisley ve Degas'ya sahip olmak isterdim, Manet'ye ise tapardım. Onun *Olympia*'sı bana modern zamanların en büyük eseri gibi görünürdü; ayrıca *Le Déjeuner sur l'Herbe* çok derin duygular uyandırırdı içimde. Bu eserler resimde ulaşılabilecek son nokta gibi geliyordu bana.

Strickland'ın bana gösterdiği resimleri tarif etmeye çalışmayacağım. Resimlerin tarifi daima sıkıcıdır; üstelik bunlar konuyla ilgili herkesin gayet iyi bildiği eserler. Modern resimde muazzam bir etki yarattığı, onun ilk kez keşfettiği toprakların haritasını artık başkaları çıkardığı için, Strickland'ın resimlerini ilk kez görenlerin zihni nereden baksanız daha hazırlıklıdır; ama benim daha önce benzer hiçbir şey görmediğimi unutmamak gerek. Her şeyden önce, bana teknik beceriksizlik gibi görünen şey karşısında donup kalmıştım. Eski ustaların çizimlerine alışkın olduğum, Ingres'in son dönemdeki en büyük çizer olduğuna inandığım için, Strickland'ın çiziminin çok kötü olduğunu düşünmüştüm. Onun hedeflediği basitleştirme hakkında hiçbir bilgim yoktu. Tabaktaki portakallardan oluşan bir natürmort hatırlıyorum, tabak tam yuvarlak olmadığı ve portakallar biraz

yamuk göründüğü için rahatsız olmuştum. Portreler gerçek boyutlarından biraz daha büyüktü ve bu yüzden pek alımlı görünmüyorlardı. Baktığım zaman yüzleri karikatüre benzetiyordum. Benim bilmediğim yepyeni bir tarzda boyanmışlardı. Manzara resimleri daha da çok karıştırıyordu kafamı. Fontainebleau'daki ormanın iki üç resmi, ayrıca Paris sokaklarının birkaç resmi vardı; onları ilk gördüğümde sarhoş bir arabacı tarafından yapılmış olabileceklerini düşünmüştüm. Tam anlamıyla ağzım açık kalmıştı. Renkler bana son derece kaba görünüyordu. Her şeyin sersemletici, anlaşılmaz bir maskaralık olduğu geçti aklımdan. Şimdi geriye dönüp baktığımda Stroeve'nin keskin zekâsı her zamankinden daha çok etkiliyor beni. Bunun sanatta bir devrim olduğunu daha ilk anda görmüştü ve şu anda tüm dünyanın tanıdığı bir dâhinin doğmakta olduğunu anlamıştı.

Ama kafam karışmış ve utanmış olsam da, etkilenmediğim söylenemezdi. O muazzam cehaletime rağmen ben bile bu resimlerde kendini ifade etmeye çalışan gerçek bir güç olduğunu hissetmiştim. Heyecanlanmıştım, ilgim uyanmıştı. Bu resimlerin, bana bilmemin çok önemli olduğu bir şeyi söylemeye çalıştığını hissettim, ama ne olduğunu tam olarak çıkaramıyordum. Çirkin görünüyorlardı, ama olağanüstü önemde bir sırrı açık etmeseler de dilimin ucuna getiriyorlardı. Garip bir şekilde davetkârlardı. Çözümleyemediğim bir duygu vermişlerdi bana. Sözcüklerle dile getirilemeyecek bir şey söylüyorlardı. Strickland'ın maddi şeylerde manevi bir anlamı belli belirsiz görüp yakaladığını, ama bu anlamın ancak duraksamalı simgelerle gösterebileceği kadar tuhaf olduğunu düşündüm. Adeta evrenin kaosunda yeni bir desen bulmuştu ve ruhuna ıstırap vererek, biçimsizce de olsa resmetmeye çalışmıştı. İfade bulmak için çabalayan ve bu arada işkence çeken bir ruh görüyordum. Ona döndüm.

"Acaba yanlış bir mecra mı seçtin diye merak ediyorum," dedim.

"Ne demek istiyorsun be adam?"

"Bence bir şey söylemeye çalışıyorsun; tam olarak ne olduğunu bilmiyorum, ama onu anlatmanın en iyi yolunun resim olduğundan emin değilim."

Onun resimlerini gördüğüm zaman karakterindeki tuhaflıkları anlamamı sağlayacak bir ipucu elde edeceğimi zannederken yanılmıştım. Bunlar sadece bende yarattığı hayreti daha da büyütmeye yaramıştı. Her zamankinden daha büyük bir muammanın içindeydim. Bana açık görünen tek şey –üstelik bu da hayal mahsulüydü belki– onun kendisini ele geçiren bir güçten kurtulmak için tutkuyla çaba harcadığıydı. Ama bu gücün ne olduğu ve kurtuluşun nasıl bir çizgi izleyeceği karanlıktaydı hâlâ. Her birimiz bu dünyada tek başımızayız. Pirinç bir kuleye kapatılmışız ve akranlarımızla ancak işaretler kullanarak anlaşabiliyoruz, halbuki işaretler ortak değerler taşımıyor ve bu yüzden de anlamları belirsiz ve bulanık. Yüreğimizdeki hazineleri ötekilere aktarmak için acınası bir arayış içindeyiz, ama onlar bu hazineyi alacak güce sahip değil; o yüzden de yalnızlaşıyoruz, yan yanayız ama birlikte değiliz, akranlarımızı tanıyamıyoruz ve onlar tarafından tanınamıyoruz. Söyleyeceği türlü türlü güzel ve derin şeyler olmasına rağmen, yaşadığı ülkenin dilini çok az bildiği için konuşma kılavuzunun sıradanlıklarına mahkûm olan insanlar gibiyiz. Beyinleri fikirlerle dolup taşıyor, ama söyleyebilecekleri tek şey bahçıvanın teyzesinin şemsiyesinin evde olduğu.

Edindiğim son izlenim, belli bir ruh durumunu ifade etmek için müthiş bir çaba harcadığıydı ve beni böylesine afallatan şeyin açıklamasını burada aramak gerektiğini düşündüm. Renklerin ve şekillerin Strickland'da son derece kendine has bir anlam kazandığı ortadaydı. Hissettiği bir şeyi aktarmak için dayanılmaz bir zorunluluk duyuyordu ve bu eserleri de sırf o niyetle yaratmıştı. Aradığı o bilinmeyen şeye daha fazla yaklaşmak uğruna sadeleştirmekten

ya da çarpıtmaktan hiç çekinmemişti. Olgular ona hiçbir şey ifade etmiyordu, çünkü o alakasız hadiseler yığınının altında kendisi için anlamlı bir şey arıyordu. Adeta evrenin ruhunun bilincine varmış ve kendini bunu ifade etmeye mecbur hissetmişti. Bu resimler kafamı karıştırsa ve beni hayrete düşürse de taşıdıkları duygudan etkilenmemem mümkün değildi; ayrıca nedendir bilmem, Strickland konusunda en son deneyimlemeyi beklediğim duygunun içimde doğduğunu fark ettim. Direnmesi güç bir merhamet duygusuydu bu.

"Blanche Stroeve'ye olan duygularına neden teslim olduğunu şimdi anladım galiba," dedim.

"Nedenmiş?"

"Bence cesaretin yarı yolda bıraktı seni. Bedeninin zayıflığı ruhuna da geçti. Seni hangi sonsuz arzunun ele geçirdiğini bilmiyorum ama o yüzden, yani sana işkence eden ruhtan nihai bir kurtuluş bulma beklentisiyle tehlikeli bir amacın peşinden yalnız başına koşmaya itiliyorsun. Belki de mevcut olmayan bir tapınağa doğru ebedi bir hac yolculuğundasın. Hangi esrarengiz Nirvana'ya ulaşmaya çalıştığını bilmiyorum. Sen kendin biliyor musun? Belki de Hakikat'i ve Hürriyet'i arıyorsun; bir an için Aşk'ta kurtuluşu bulabileceğini düşündün. Yorgun ruhunun bir kadının kollarında dinlenmek istediğini düşünüyorum, beklediğin huzuru bulamayınca da ondan nefret ettin. Ona hiç acımadın, çünkü kendine acımıyorsun. Onu korktuğun için öldürdün, çünkü kıl payı kurtulduğun tehlike karşısında hâlâ titriyorsun."

Soğuk bir gülümsemeyle sakalını çekiştirdi.

"Sen korkunç duygusal bir adamsın, yazık sana azizim."

Bir hafta sonra tesadüfen, Strickland'ın Marsilya'ya gittiğini öğrendim. Onu bir daha hiç görmedim.

43

Geriye dönüp baktığımda, Charles Strickland hakkında yazdıklarımın hiç de tatmin edici görünmediğini fark ediyorum. Bilgim dahilinde olan olayları sıraladım, ama yine de hiçbiri esrarını yitirmedi çünkü bunları ortaya çıkaran sebepleri bilmiyorum. En tuhafı da, Strickland'ın ressam olma kararı keyfi bir şeymiş gibi duruyor; hayatının bir döneminde bazı koşullar onu bu yola itmişti herhalde ama bu koşulların neler olduğunu hiç bilmiyorum. Kendisinin anlattıklarından hiçbir şey çıkaramamıştım. Tuhaf bir şahsiyete dair bildiklerimi aktarmak yerine roman yazıyor olsaydım, geçirdiği bu değişimi açıklamak için bir şeyler uydururdum. Çocukluk döneminde resme yatkınlığının anlaşıldığından, fakat babasının iradesiyle resimden uzaklaştığından ya da geçimini sağlama zorunluluğuna teslim olduğundan bahsederdim. Hayatın getirdiği engellere göğüs gererkenki sabırsızlığını anlatır, ayrıca sanat tutkusu ile konumunun gerektirdiği vazifeler arasındaki mücadeleden faydalanarak ona karşı sempati uyandırabilirdim. Onu daha görkemli bir karaktere çevirebilirdim. Onda yeni Prometheus'u görmek mümkün olabilirdi. İnsanlığın iyiliği uğruna lanetlenmeyi ve ıstırap çekmeyi göze alan kahramanın modern versiyonunu yaratma fırsatı vardı belki de burada. Böyle bir konu okurları hep etkilemiştir.

Diğer yandan, ressamlığa yönelişinin ardında evlilik ilişkisinin etkilerini de arayabilirdim. Bunu bir sürü yoldan halletmek mümkün. Karısının görüşmeyi sevdiği ressam ve yazarlarla tanışmak onda gizli kalan bir yeteneğin ortaya çıkmasını sağlamış olabilirdi ya da evdeki yetersizliği kendi içine dönmesine yol açmıştı; içinde ağır ağır yandığını gösterebileceğim ateşi bir aşk macerası körükleyip canlandırmıştı belki de. O zaman Bayan Strickland karakterini de çok farklı çizmem gerekirdi muhtemelen. Gerçeklerden uzaklaşıp onu sürekli dırdır eden bıktırıcı bir kadın gibi sunabilir veya

ruhun taleplerine hiç anlayış göstermeyen dar kafalının teki yapabilirdim. Strickland'ın evliliğini ancak kaçarak kurtulabileceği uzun bir işkence dönemi olarak tasvir edebilirdim. Kendisine hiç yakışmayan eşine gösterdiği sabrın, onu baskı altında tutan boyunduruğu atmak istememesine yol açan merhametin altını çizebilirdim. Çocukları da kesinlikle tablodan çıkarmak gerekirdi.

Etkileyici bir hikâye yaratmak için onu yaşlı bir ressamla münasebet içinde de gösterebilirdim; bu yaşlı ressam ticari başarı istediği için ya da yoksulluğun baskısı yüzünden kendi gençliğinde dehasına ihanet etmişti ve Strickland'da kendisinin boşa harcadığı imkânları görünce onu tesiri altına alarak her şeyden vazgeçmesini ve sanatın ilahi tiranlığına tabi olmasını sağlamıştı. Kendisinin yaşayacak gücü bulamadığı bir hayatı başkasında yaşayan zengin ve saygın ihtiyar tablosu herhalde bir hayli ironik dururdu.

Gerçekler çok daha sıkıcıydı. Okuldan yeni mezun olmuş bir genç olan Strickland hiç de nefret duymadan bir simsarın bürosunda çalışmaya başlamıştı. Evleninceye kadar akranları gibi sıradan bir hayat sürmüş; borsada çeşitli riskler almış, Derby ya da Oxford ve Cambridge at yarışlarına üç beş kuruş yatırmıştı. Boş zamanlarında az da olsa boks yapmıştı sanırım. Şöminesinin üstünde Bayan Langtry ve Mary Anderson'ın fotoğrafları vardı. *Punch* ve *Sporting Times* okuyordu. Hampstead'deki danslı partilere gidiyordu.

Aradan geçen uzun bir zaman dilimi boyunca onu gözden kaybetmiş olmam pek önemli sayılmaz. Zor bir meslekte uzmanlık kazanmak için uğraşıp didindiği yıllar monotondu ve geçinecek kadar para kazanmak üzere yaptığı işlerin de özel bir önemi var mıydı bilemem. Bunları anlatmak onun başka insanlarla ilgili tanıklığını anlatmak olurdu. Onun kendi karakteri üzerinde bunların herhangi bir etkisi olduğunu da sanmıyorum. Modern Paris'i anlatan basmakalıp bir roman için bol malzeme verecek dene-

yimler edinmiş olmalıydı, ama hepsinden uzaktı aslında ve sohbetlerinden anlaşıldığı kadarıyla o yıllarda onu özellikle etkileyen hiçbir şey yoktu. Belki de Paris'e gittiğinde ortamın pırıltısına kapılamayacak kadar yaşlıydı. Tuhaf gelecek belki ama bana pratik bir adam gibi görünmekle kalmamış, aynı zamanda muazzam ölçüde gerçekçi de görünmüştü. Bu dönemdeki hayatı herhalde romantikti, ama kendisi bunda kesinlikle herhangi bir romantizm göremiyordu. Belki de hayatın romantikliğinin bilincine varmak için insanın içinde bir aktör bulunmalıdır; kendine dışarıdan bakabilmen, aynı anda hem kayıtsızlıkla hem de derin bir ilgiyle kendi eylemlerini izleyebilmen gerekiyordur. Ama Strickland kadar tek bir amacı saplantı haline getirmiş birini görmedim. Mahcubiyetten onun kadar uzak birini de hiç tanımadım. Diğer yandan, sanatında o inanılmaz ustalığa ulaşmak için çıktığı zorlu basamakları hiçbir şekilde tasvir edemeyecek olmam büyük talihsizlik; zira başarısızlık karşısındaki yılmazlığını, umutsuzluğu hep geride bırakan bitmek bilmez ve cesurca çabasını, sanatçının en azılı düşmanı olan kendinden şüphe etme karşısında inatla direnmesini aktarabilseydim, fazlasıyla farkında olduğum üzere son derece cazibe yoksunu olan bu şahsiyete karşı belli bir sempati uyandırabilirdim. Ama yazmak için hiçbir şey yok elimde. Strickland'ı çalışırken hiç görmedim, kimsenin de gördüğünü sanmıyorum. Verdiği mücadelenin sırlarını kendisine saklıyordu. Atölyesinin yalnızlığında Tanrı'nın Meleği'yle çaresiz bir çekişmeye girdiyse bile, hissettiği ıstıraba tek bir ruhun dahi tanıklık etmesini istemiyordu.

Blanche Stroeve'yle ilişkisine gelince, elimdeki olguların bölük pörçük olması beni çileden çıkarıyor. Hikâyeme tutarlılık kazandırmak için trajik birlikteliklerinin ilerleyişini betimlemem gerekiyor, ama birlikte yaşadıkları üç ay hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Nasıl yaşadıklarını ya da neler hakkında konuştuklarını bilmiyorum. Neticede gün yirmi

dört saatten oluşuyor ve duygusal doruklara ancak seyrek aralıklarla ulaşılabilir. Zamanın geri kalanını nasıl geçirdiklerini ancak hayalimde canlandırabiliyorum. Işık yeterli olduğu ve Blanche'ın kuvveti yettiği müddetçe Strickland resmine devam ediyordu herhalde; onun işine kendini kaptırdığını görmek kadını sinirlendiriyor olmalıydı. Strickland'ın gözünde o bir metres değildi, sadece bir modeldi; ayrıca saatler boyu konuşmadan yan yana yaşamışlardı. Bu durum kadını korkutmuş olmalıydı. Strickland onun kendisine teslim olmasında, zor durumdayken yardımına koşan Dirk Stroeve karşısında bir zafer kazanma hissinin bulunduğunu söylerken pek çok karanlık varsayıma da kapı açmıştı. Bunun doğru olmadığını umuyorum. Bana biraz korkunç geliyor. Ama insan yüreğinin inceliklerini kim gerçekten bildiğini iddia edebilir ki? O yürekten edepli duygular ve normal hislerden başka bir şey beklemeyenlerin böyle bir iddiasının olamayacağı açık. Blanche, ihtiraslı anlar yaşamasına karşın Strickland'ın hâlâ mesafeli davrandığını gördüğünde dehşete düşmüş olmalıydı, hatta ihtiraslı anlarda bile onun gözünde bir birey değil zevk alma aracı olduğunu fark etmişti muhtemelen; adam hâlâ bir yabancıydı. Bunun üzerine Blanche da onu kendisine bağlamak için acıklı girişimlerde bulunmuştu. Onu konforla kapana kıstırmak istemişti ve konforun onun için hiçbir anlam ifade etmediğini görememişti. Yemeyi sevdiği şeyler almak için çaba sarf etmişti ve onun yemeğe karşı kayıtsız olduğunu anlayamamıştı. Onu yalnız bırakmaya korkuyordu. Ona ihtimam göstermiş, tutkusunun uykuya daldığı zamanlarda onu uyarmak için uğraşmıştı, o zaman en azından onu elinde tuttuğu yanılgısını sürdürebiliyordu. Geniş camlı pencerelerin bir tuğla parçası fırlatma arzusuyla parmakları karıncalandırdığı gibi, oluşturduğu zincirlerin de onda sadece yıkma içgüdüsünü harekete geçirdiğini anlayacak zekâya sahipti belki de; ama akılla hareket etmeyi başaramayan

kalbi, ölümle sonuçlanacağını bildiği yoldan sapmasını önlemişti. Herhalde çok mutsuz olmuştu. Ama aşkın körlüğü hakikat olmasını istediği şeye inanmasına yol açmıştı ve aşkı öyle büyüktü ki karşılığında eşit düzeyde aşk uyandırmaması imkânsız görünmüştü ona.

Ama Strickland'ın karakteri üzerine çalışmalarım, pek çok olgu hakkındaki bilgisizliğimden daha ciddi bir kusur barındırıyor. Çok bariz ve çarpıcı olduğu için kadınlarla ilişkisi üzerine yazdım; ama bunlar hayatının önemsiz bir parçasıydı. Diğer parçaları trajik bir şekilde etkilemeleri ironik bir durum. Onun gerçek hayatı düşlerden ve harıl harıl çalışmaktan oluşuyordu.

Kurmacanın gerçekdışılığı burada yatıyor. Zira genellikle erkekler için aşk, başka gündelik işler arasında yer alan bir hadisedir ve romanlarda aşka yapılan vurgu hayatın gerçekliğiyle uyuşmayan bir önem atfeder ona. Az sayıda erkek için aşk dünyadaki en önemli şeydir ve bunlar da pek ilginç insanlar değillerdir; bu konuya en büyük önemi veren kadınlar bile o erkekleri küçümserler. Onlar karşısında gururları okşanır ve heyecanlanırlar, ama onların zavallı varlıklar olduğuna dair rahatsız edici bir duyguya kapılırlar. Erkekler âşık oldukları kısa sürelerde bile zihinlerini meşgul edecek başka şeyler yaparlar; dikkatlerini geçimlerini sağlamak için yaptıkları işlere verirler, spora kaptırırlar kendilerini, sanatla ilgilenirler. Genellikle farklı alanlarda farklı faaliyetlerini sürdürürler ve birini geçici olarak hayatlarının dışında bırakıp diğerinin peşinde koşabilirler. O an meşgul oldukları şeye yoğunlaşma melekesine sahiptirler ve meşguliyetlerinden biri diğerinin sınırını ihlal ederse sinirlenirler. Âşık olma bakımından erkekler ile kadınlar arasındaki fark kadının gün boyu sevebilmesi, erkeğin ise ancak ara ara sevebilmesidir.

Strickland'ın hayatında cinsel iştah çok az yer kaplıyordu. Onun için önemsizdi bu. Usandırıcı bir şeydi. Ruhu

başka şeylere yöneliyordu. Şiddetli tutkuları vardı. Zaman zaman arzular bedenini ele geçiriyor, onu bir şehvet âlemine sürüklüyordu, ama itidalini yitirmesine yol açan içgüdülerinden nefret ediyordu. Hatta bu hovardalığına kaçınılmaz olarak ortak olan kişiden de nefret ediyordu bence. Kendini kontrol etmeyi yeniden başardığında, hazza ulaştığı kadının görüntüsü karşısında tüyleri diken diken oluyordu. Sonra düşünceleri dinginlik içinde gökkubbede gezindiği sırada, rengârenk kelebeğin belki de çiçekler arasında kanat çırparken, zaferle kırıp çıktığı pis kozaya karşı hissettiği dehşeti hissediyordu o kadına karşı. Sanatın, cinsel içgüdülerin bir tezahürü olduğunu düşünüyorum. Nefis bir kadın görünce insanın kalbinin çarpmasına yol açan duygunun aynısı, sarı ay altında Napoli Körfezi'ni ve Tiziano'nun *Entombment*'ini görünce de hissedilir. Strickland'ın normal cinsellikten nefret etmesinin sebebi, bunun ona sanatsal yaratının tatminine kıyasla hayvani gelmesiydi belki de. Zalim, bencil, gaddar ve kösnül diye tarif ettiğim bir adamın büyük bir idealist olduğunu söylemek bana bile tuhaf geliyor. Ama gerçekler ortada.

O bir zanaatkârdan daha yoksul bir yaşam sürdü. Daha çok çalıştı. Çoğu insan için hayatı hoş ve güzel kılan şeyleri hiç umursamadı. Paraya karşı tamamen kayıtsızdı. Ünlü olmayı hiç önemsemedi. Pek çoğumuzun dünyaya verdiği tavizleri vermenin baştan çıkarıcılığına direndi diye onu övemeyiz. Böyle bir baştan çıkarıcılığı hissetmedi bile. Taviz vermenin mümkün olduğu aklından bile geçmedi. Tebai çöllerindeki bir münzeviden daha yalnız yaşadı Paris'te. Rahat bırakılmak dışında hiçbir şey istemedi akranlarından. Gözü amacından başka bir şey görmüyordu ve amacına ulaşmak için sadece kendini değil –bunu pek çok kimse yapabilir– başkalarını da feda etmeye hazırdı. Bir hayali vardı.

Strickland tiksindirici bir adamdı, ama ben yine de büyük bir adam olduğunu düşünüyorum.

44

Ressamların sanat hakkındaki görüşlerine belli bir önem atfedilir, o yüzden Strickland'ın geçmişteki büyük sanatçılara dair görüşleri hakkında bildiklerimi buraya yazmam gayet tabii bir durum. Korkarım kayda değer çok az şey biliyorum. Strickland pek sohbet meraklısı değildi ve söyleyeceklerini dinleyenin hatırlayacağı çarpıcı sözcüklerle ifade etme yeteneğinden yoksundu. Mizah duygusu yoktu. Konuşma tarzını aktarmayı başarabildiysem görüleceği üzere, ancak alaycılığı söz konusu olduğu zaman mizah duygusundan bahsedilebilirdi. Hazırcevaplığı inciticiydi. Kimi zaman hakikati söyleyerek insanı güldürürdü, ama bu sadece olağandışılığından kuvvet alan bir mizah biçimiydi; tekrarlandığı zaman eğlenceli olma özelliğini yitiriyordu.

Strickland'ın çok büyük bir zekâ sahibi olmadığını söylemeliyim, resim sanatına dair görüşleri de kesinlikle sıradanlıktan uzak değildi. Eserleri kendisininkilere belli bir düzeyde benzeyenler hakkında konuştuğunu hiç duymadım – örneğin Cezanne'dan ya da Van Gogh'tan hiç bahsetmedi; ayrıca onların resimlerini gördüğünden de epeyce şüpheliyim. Empresyonistlere çok da büyük bir ilgi duymuyordu. Onların tekniğinden etkilenmişti, ama tavırlarını bayağı buluyor gibi gelmişti bana. Bir keresinde Stroeve'nin uzun uzun Monet'nin mükemmelliğini övmesi üzerine, "Winterhalter'ı tercih ederim," demişti. Ama bunu sırf onu kızdırmak için söylediğini sanıyorum, niyeti buysa kesinlikle başarılı da olmuştu.

Eski ustalara dair görüşlerinde herhangi bir aşırılıktan bahsedemediğim için biraz hayal kırıklığı içindeyim. Aykırı ve şoke edici görüşleri olsaydı, onlara eşlik edebileceğini hissettiğim pek çok tuhaf karakter özelliğine sahipti ne de olsa. Ona kendinden öncekilere dair fantastik teoriler atfetmek istiyorum ve onlar hakkında üç aşağı beş yukarı herkesle benzer düşüncelere sahip olmasının benim açımdan bir bakıma

hüsran yarattığını itiraf etmek zorundayım. El Greco'yu bildiğini sanmıyorum. Velasquez'e büyük ama biraz sabırsızca bir hayranlığı vardı. Chardin çok hoşuna gidiyordu, Rembrandt'a bayılıyordu. Rembrandt'ın onda bıraktığı izlenimi, burada tekrar edemeyeceğim bir kabalıkta dile getirmişti. Onun ilgisini çekmesini hiç beklemediğim tek ressam Baba Brueghel'di. O sırada bu ressam hakkında çok az bilgim vardı ve Strickland'ın da kendini ifade etme gücü yoktu. Onun hakkında söylediklerini hatırlıyorum, çünkü hiç tatmin edici bulmamıştım.

"Gayet iyi," demişti Strickland. "Kalıbımı basarım ki resim yapmak cehennem azabı veriyordur ona."

Daha sonra Viyana'da Pieter Brueghel'in resimlerinden bazılarını gördüğümde, Strickland'ın ilgisini neden çektiğini anlar gibi oldum. O da kendine has bir dünya görüşü olan bir adamdı. O sırada bol miktarda not almış, onunla ilgili bir şeyler yazmaya niyetlenmiştim, ama o notları kaybettim ve şimdi aklımda sadece bir duygu kaldı. Diğer insanları grotesk buluyordu ve grotesk oldukları için de onlara öfkeleniyor gibiydi; ona göre hayat gülünç ve çirkin olaylardan mürekkep bir karmaşaydı, karşısına geçip kahkaha atası geliyordu ama gülemeyecek kadar da hüzünleniyordu. Brueghel, belli bir araçla ifade edilmeye daha uygun duyguları başka bir araçla ifade etmeye çalışan biri olduğu izlenimi bıraktı bende, Strickland'ın sempatisini uyandıran da bu esrarengiz yönüydü muhtemelen. Belki ikisi de edebiyata daha uygun fikirleri resme dökmeye çalışıyorlardı.

Strickland o sırada herhalde kırk yedi yaşındaydı.

45

Daha önce de belirttiğim gibi, şans eseri Tahiti'ye yolculuk etmeseydim bu kitabı şüphesiz hiçbir zaman yazmazdım. Charles Strickland sağda solda dolanıp durduktan sonra ni-

hayet oraya gitmişti ve şöhretini en çok borçlu olduğu tabloları da orada yapmıştı. Bana kalırsa kafasına taktığı bir düşü kusursuz şekilde gerçekleştirebilen bir sanatçı yoktur; üstelik teknikle başı hep dertte olan ve bunun sıkıntısını daima çeken Strickland akıl gözüyle gördüğü hayali ifade etmekte muhtemelen diğerlerinden daha da başarısız olmuştur; ama Tahiti'de onun için elverişli koşullar vardı, oradaki ortamda tesadüfler neticesinde esinini bulmuştu ve son dönem resimleri arayışına dair en azından fikir veriyordu. Bu resimler yeni ve tuhaf bir tür yaratıcılığı ortaya koymuştu. Bedensiz dolanıp duran, bir mesken arayan ruhu bu uzak memlekette nihayet etten kemikten bir kisve edinebilmişti adeta. O bayat ifadeyi kullanırsak, burada kendini bulmuştu.

Bu uzak adaya ziyaretimin derhal Strickland'a olan ilgimi canlandırması beklenirdi, ama meşgul olduğum iş gereksiz her şeyi unutturacak kadar çok dikkat istiyordu ve ancak oraya gittikten günler sonra onun bu adayla bağlantısını hatırlayabildim. Ne de olsa onu on beş yıldır görmemiştim ve ölümünün üzerinden dokuz yıl geçmişti. Üstelik Tahiti'ye varışım zihnimdeki çok daha acil meseleleri bile unutturmuştu ve bir hafta sonra hâlâ kafamı toparlamayı tam anlamıyla başaramamıştım. İlk sabahımda erken kalktığımı hatırlıyorum. Otelin terasına çıktığımda ortalıkta kimseyi göremedim. Mutfağın çevresinde dolanıp kapısını buldum ama kilitliydi. Mutfağın hemen dışındaki bir sedirde uyuyan yerli bir çocuk vardı. Bir süre kahvaltı etme fırsatı bulabileceğe benzemiyordum, o yüzden ben de kıyıya doğru yürüdüm. Çinliler çoktan dükkânlarını açmış, arı gibi çalışıyorlardı. Gökyüzünde hâlâ şafağın solgunluğu vardı ve lagünün üstüne hayaletimsi bir sessizlik çökmüştü. On mil ötedeki Moorea Adası da Kutsal Kâse'nin saklı olduğu bir kale misali esrarengizliğini koruyordu.

Gözlerime inanamıyordum bir türlü. Wellington'dan ayrıldığımdan beri geçen günler olağanüstü ve alışılmadık

geliyordu. Wellington düzenli, şık ve İngiliz'di; Güney Kıyısı'ndaki bir sahil kasabasını anımsatıyordu. Sonraki üç gün boyunca ise denizde fırtına vardı. Gri bulutlar gökyüzünde birbirini kovalayıp durmuştu. Sonra rüzgâr dinmiş, deniz sakin ve masmavi olmuştu. Pasifik diğer denizlerden daha ıssızdır; boşlukları daha engin görünür ve burada yapılan en sıradan yolculuk bile insanda macera hissi uyandırır. Soluduğunuz hava sizi beklenmedik şeylere hazırlayan bir iksirdir. Ayrıca hayal âleminin altın diyarlarını Tahiti'ye yaklaşmaktan daha fazla akla getiren bir şey lütfedilmemiştir etten kemikten insanlara. Kardeş ada Moorea kayalık ihtişamıyla görüş alanına girer, tıpkı sihirli bir değneğin hayali yaratısı gibi ıssız denizden esrarlı bir tarzda yükselir. Girintili çıkıntılı hatlarıyla Pasifik'in Montserrat'sı gibidir ve orada bilinmesi günah sırları tuhaf ayinlerle koruyan Polinezya şövalyelerinin yaşadığını hayal edebilirsiniz. Azalan mesafe nefis tepelerini daha açık seçik biçimlerde gözler önüne serince adanın güzelliğinin üstündeki örtü sıyrılır, ama yanından geçerken sırrını gözler önüne sermez ve bu kayalık geçit vermeyen karanlığıyla erişilmez bir gaddarlık içinde kendi üstüne katlanır adeta. Yaklaşıp resifte bir geçit aradığınızda, aniden gözden kaybolsa, gözlerinizin önünde Pasifik'in mavi yalnızlığından başka hiçbir şey kalmasa pek de şaşırmazsınız.

Tahiti yemyeşil dağlık bir adadır; adanın daha da koyu yeşil renkteki kıvrımlarında sessiz vadiler olduğunu sezersiniz; dibinde buz gibi derelerin mırıldandığı ya da çağıldadığı kasvetli derinliklerinde bir esrar vardır ve o gölgeliklerde kadim zamanlardaki yaşamın kadim usullerle sürüp gittiğini hissedersiniz. Burada da acıklı ve korkunç bir şeyler vardır. Ama bu izlenim geçicidir ve sadece anın güzelliğinin daha da belirginleşmesine yol açar. Neşeli seyirciler yaptığı şakalara gülerken soytarının gözlerinde beliren türden bir üzüntüsü vardır; dudaklarından tebessüm eksik olmaz ve şakaları eğlencelidir, çünkü kahkahalar arasında kendini

katlanılmaz ölçüde yalnız hisseder. Tahiti de güler yüzlü ve cana yakındır; cazibesini ve güzelliğini cömertçe saçıp savuran güzel bir kadın gibidir ve nihayet Papeete'deki limana girerken hissedilen ferahlığın bir eşi daha olamaz. Rıhtıma bağlı uskunalar temiz ve düzgündür, sahildeki minik kasaba bembeyaz ve medenidir, kızıl yapraklı uzun ağaçlar bir ihtiras çığlığı gibi masmavi göğe saçarlar renklerini. İnsanın nefesini kesen utanmazca bir şiddet içeren bir şehvet vardır bu ağaçlarda. Vapur gelirken rıhtımı dolduran kalabalık da keyifli ve neşelidir; gürültücü, güleç, sürekli hareket halinde bir kalabalıktır. Kahverengi yüzlerden oluşan bir denizdir. Göğün alev alev yanan mavisi karşısında siyahi bir hareketlilik izlenimi bırakır insanda. Her şey tam bir keşmekeş içinde halledilir, bavullar indirilir, gümrük kontrolü yapılır; herkes size gülümsüyor gibidir. Çok sıcaktır. Renkler gözlerinizi kamaştırır.

46

Kaptan Nichols'la tanıştığımda Tahiti'ye geleli çok olmamıştı. Bir sabah otelin terasında kahvaltı ettiğim sırada gelip kendini tanıttı. Charles Strickland'la ilgilendiğimi duymuştu ve onun hakkında konuşmak için geldiğini bildirdi. Tahiti'de dedikodu İngiliz köylerinde olduğu kadar çok sevilir, Strickland'ın resimleri hakkında bir iki soru sorunca haberler kısa sürede yayılmıştı. Yabancıya kahvaltı edip etmediğini sordum.

"Evet, kahvemi erken içtim," dedi. "Ama bir damla viskiye hayır demem."

Çinli çocuğu çağırdım.

"Çok erken olduğunu düşünmüyor musunuz?" dedi kaptan.

"Bu konuyu siz ve karaciğeriniz kendi aranızda halledeceksiniz," diye yanıtladım.

"Aslında ben içki karşıtıyımdır," dedi kendine yarım bardak kadar Canadian Club viskisi doldururken.

Gülümsediğinde kırık ve sararmış dişlerini gördüm. Çok zayıf bir adamdı, orta boyluydu ve kır saçlarını kısa kestirmiş, fırça gibi bir kır bıyık bırakmıştı. Birkaç gündür tıraş olmamış gibi görünüyordu. Derin çizgili yüzü, uzun süre güneşte kalmaktan kahverengiye dönmüştü ve fıldır fıldır dönen minik mavi gözleri vardı. Gözleri en ufak hareketimi takip ederek hızla oynuyor, tam bir haydut olduğu izlenimini uyandırıyordu. Ama o an için her yönüyle samimi ve iyi niyetliydi. Hayli yıpranmış haki rengi bir takım giymişti. Ellerini şöyle iyice bir yıkasa güzel olacaktı.

"Strickland'ı iyi tanırdım," dedi, sandalyesinde geriye yaslanıp ona sunduğum puroyu yakarken. "Adaya benim sayemde gelmişti."

"Onunla nerede tanıştınız?" diye sordum.

"Marsilya."

"Siz orada ne yapıyordunuz?"

Sıcak bir gülümsemeyle yanıtladı.

"Eh, sahilde takılıyordum diyelim."

Dostumun kılığı şimdi de aynı işle uğraştığını gösteriyordu, o yüzden kendimi tatlı bir sohbete hazırladım. Hayatını kıyılardan topladıklarıyla kazanan lodosçularla ahbaplık etmek her zaman girdiğin zahmete değer. Onlara yaklaşmak kolaydır, sohbete de açıktırlar. Pek ağırdan satmazlar kendilerini ve kalplerine giden en emin yol bir içki ısmarlamaktır. Onlarla tanışıklığını artırmak için büyük çaba harcaman gerekmez, ayrıca anlattıkları şeyleri dikkatle dinlersen sadece güvenlerini değil minnettarlıklarını da kazanırsın. Sohbet etmeyi hayatın en büyük zevki, kusursuz medeniliklerinin kanıtı sayarlar, anlattıkları şeyler de çoğunlukla sürükleyicidir. Deneyimlerinin çapı hayal güçlerinin zenginliğiyle tatlı bir dengeye oturmuştur. Hiç üçkâğıda başvurmadıkları söylenemez, ama hukukun güçle desteklendiği durumlarda hu-

kuka hoşgörülü bir saygı duyarlar. Onlarla poker oynamak tehlikelidir, ama yaratıcılıkları dünyanın bu en iyi oyununa kendine has bir heyecan katar. Tahiti'den ayrılmadan önce Kaptan Nichols'la tanışıklığı epey ilerletmiştim ve onunla ahbaplık etmenin beni zenginleştirdiğini söyleyebilirim. Benim cebimden tükettiği puroların ve viskinin (kokteyli daima reddederdi, çünkü aslında içki karşıtıydı), bazen de bana bir iyilik yapıyormuş gibi medeni bir havada borç aldığı, benim cebimden onunkine geçen üç beş doların, onun bana sağladığı eğlencenin karşılığı olabileceğini hiç sanmam. Ona borçlu kaldım. Elimdeki konuya sıkı sıkıya bağlı kalmayı emreden vicdanım onu birkaç satırla geçiştirmemi zorunlu kıldıysa çok üzülürüm.

Kaptan Nichols'ın ilk başta İngiltere'yi neden terk ettiğini bilmiyorum. Bu konuda ketum davranıyordu ve onun gibilere böyle şeyleri doğrudan sormak hiç akıllıca değildir. Hak etmediği bir talihsizlik yaşadığını ima etti ve kendisini adaletsizliğin kurbanı olarak gördüğüne hiç şüphe yoktu. Karışmış olabileceği çeşitli şiddet ve dolandırıcılık vakaları hayal edebiliyordum, eski memleketindeki kahrolası yetkililerin pek kuralcı olduklarını söylediğinde ben de canı gönülden ona hak verdim. Ama memleketinde karşılaştığı nahoşlukların hiçbirinin ondaki ateşli yurtseverliği eksiltmediğini görmek güzeldi. Sıklıkla İngiltere'nin dünyadaki en güzel ülke olduğunu ilan ediyordu; Amerikalılar, Sömürgeciler, İspanyollar, Hollandalılar ve Yerliler karşısında kendini üstün hissediyordu.

Fakat mutlu bir adam olduğunu sanmıyorum. Hazımsızlık şikâyeti vardı ve onu sık sık pepsin tableti emerken görebilirdiniz; sabahları iştahı az oluyordu ama bu hastalık tek başına onun moralini bozmaya yetiyor olamazdı. Hayata dair daha büyük bir memnuniyetsizliği vardı. Sekiz yıl önce bir düşüncesizlik edip evlenmişti. Merhametli Tanrı'nın hiç şüphesiz bekâr yaşamasını amaçladığı, ama ya inatçılıktan

ya da kaçınamadıkları koşullar yüzünden Yaradan'ın buyruğuna uymamış erkekler vardır. Bekâr yaşaması gerekirken evlenmiş biri kadar zavallı bir kişi olamaz. Kaptan Nichols da böyle biriydi işte. Karısıyla tanıştım. Yirmi sekiz yaşındaydı sanırım, gerçi yaşı her zaman şüpheli kalacak tiplerdendi; çünkü yirmi yaşındayken bundan farklı görünüyor olamazdı, kırkına vardığında da daha yaşlı görünmeyecekti. Bende olağanüstü gergin bir insan olduğu izlenimi bırakmıştı. İnce dudaklı sade yüzü gergindi, teni kemiklerinin üzerine sıkıca gerilmişti, gülümsemesi gergindi, saçı gergindi, giysileri gergindi ve beyaz ketenden elbisesi kolalanmış kapkara, kaba bir kumaş gibi duruyordu üstünde. Kaptan Nichols'ın onunla neden evlendiğine ve evlendikten sonra da niye terk etmediğine bir türlü akıl erdiremiyordum. Belki pek çok kez denemişti ve üzüntüsü de asla başaramamış olmasındandı. Ne kadar uzağa giderse gitsin, ne kadar gizli bir yere saklanırsa saklansın, kader kadar insafsız ve vicdan kadar amansız olan Bayan Nichols'ın çok geçmeden onun yanında biteceğinden emindim. Sebep sonuçtan ne kadar kaçabilirse Nichols da karısından o kadar kaçabilirdi.

Sanatçılar ve hatta centilmenler gibi haydutlar da hiçbir sınıfa dahil değildir. Berduşun *sans-gêne** hali onu utandırmaz, prensin görgüsü karşısında yüzü kızarmaz. Ama Bayan Nichols açıkça belli bir sınıfa aitti; son dönemde sesini duyurmaya başlayan bu sınıfın adı alt-orta sınıftı. Aslında babası bir polisti. Üstelik başarılı bir polis olduğundan eminim. Kaptanı nasıl elinde tutuyordu bilmiyorum, ama aşk sayesinde olmadığı kesindi. Konuştuğunu hiç duymamıştım, ama mahrem dünyalarında bol bol konuşuyor olabilirdi elbette. Her halükârda, Kaptan Nichols ölümüne korkardı ondan. Kimi zaman benimle birlikte otelin terasında otururken, karısının dışarıdaki yolda yürüdüğünün farkına varırdı. Kadın ona seslenmezdi, varlığından haberdar olduğuna dair

* Fr. Utanmaz, sıkılmaz. (ç.n.)

hiçbir belirti göstermezdi, sadece sakin sakin volta atardı sokakta. Bunun üzerine kaptan tuhaf bir rahatsızlığa kapılırdı; şöyle bir saatine bakıp içini çekerdi.

"Evet, artık gitmem gerek," derdi.

Ne şakalar ne de viski tutabilirdi onu artık. Halbuki yiğitçe kasırgaların ve tayfunların karşısına çıkmış bir adamdı o ve sadece belindeki tabancaya güvenerek bir düzine silahsız zenciyle dövüşmekte bir an bile tereddüt etmezdi. Kimi zaman Bayan Nichols onu çağırmak için yedi yaşındaki asık suratlı ve soluk benizli kızını otele gönderirdi.

"Annem seni istiyor," derdi kız ağlamaklı.

"Tamam, canım," diye yanıtlardı Kaptan Nichols.

Hemen ayağa kalkar ve kızının peşine takılır giderdi. Ruhun madde üzerindeki zaferinin çok hoş bir örneğiydi bence bu, dolayısıyla konudan sapmamın en azından ahlaki bir kıssa oluşturma avantajı var.

47

Kaptan Nichols'ın bana Strickland hakkında anlattığı çeşitli şeyler arasındaki bağlantıları kurmaya çalıştım ve burada onları elimden geldiğince sıraya dizeceğim. Paris'te Strickland'la son kez karşılaştığım kışın ilerleyen günlerinde tanışmışlardı birbirleriyle. Aradaki ayları nasıl geçirdiğini bilemiyorum, ama hayat çok zordu herhalde, çünkü Kaptan Nichols onu ilk kez Asile de Nuit'de görmüştü. O sırada Marsilya'da grev vardı ve kaynaklarını tamamen tüketmiş olan Strickland bedeni ile ruhunu bir arada tutması için gereken asgari tutarı bile kazanmasının imkânsız olduğunu fark etmişti.

Kaptan Nichols'ın anlattıklarını gözümün önünde canlandığı haliyle aktarıyorum:

Asile de Nuit düşkünlerin ve berduşların gerekli belgelere sahip oldukları ve yetkili keşişleri çalışan insanlar ol-

duklarına ikna edebildikleri takdirde bir haftalığına yatak bulabildikleri kocaman taş bir binaydı. Strickland hemen Kaptan Nichols'ın dikkatini çekmişti, zira kapıların açılmasını bekleyen kalabalık içinde hem boyu hem de benzersiz görünüşü nedeniyle göze çarpıyordu; umursamazca bekleyenlerin kimisi volta atıyor, kimisi duvara yaslanmış duruyor, kimileri de ayaklarını uzatmış kaldırımda oturuyordu; içeri alındıklarında Strickland'ın belgelerini okuyan keşişin onunla İngilizce konuştuğunu işitmişti. Ama Strickland'la konuşma fırsatı bulamadı, çünkü ortak odaya girdiğinde bir keşiş kucağında dev bir Kutsal Kitap'la içeri dalmış, odanın en sonuna bir kürsü yerleştirmiş, sefalet içindeki dışlanmışların orada konaklama karşılığında katlanmak zorunda olduğu ayini başlatmıştı. O ve Strickland farklı odalara yerleşmişlerdi ve gürbüz bir keşiş tarafından sabahın beşinde yataktan atıldıktan sonra yatağını düzeltip yüzünü yıkayana kadar Strickland ortadan kaybolmuştu. Kaptan Nichols acı soğukta bir saat kadar sokakları arşınladıktan sonra gemicilerin uğrak yeri olan Place Victor Gélu'ya yöneldi. Bir heykelin kaidesine yaslanmış uyuklayan Strickland'a rastladı yine. Uyandırmak için ona bir tekme attı.

"Gel de kahvaltı edelim, ahbap," dedi.

"Canın cehenneme," diye yanıtladı Strickland.

Dostumun sınırlı söz dağarcığını hemen tanıdım ve Kaptan Nichols'ı güvenilir bir tanık olarak görüp dinlemeye hazırlandım.

"Meteliksiz misin?"

"Yürü git başımdan," dedi Strickland.

"Benimle gel. Sana kahvaltı ettireyim."

Strickland bir an tereddüt ettikten sonra ayağa kalktı ve birlikte Bouchée de Pain'e gittiler. Burada açlara bir parça ekmek veriyorlardı ama hemen orada yemek gerekiyordu, yanında götürmene izin vermiyorlardı; ardından Cuillère de Soupe'a gittiler, orada da bir hafta süreyle saat on birde ve

dörtte bir tas bol sulu çorba içilebiliyordu. Sadece açlıktan ölmek üzere olanlar bunlardan yararlanma zahmetine girsin diye iki bina birbirinden uzağa yapılmıştı. Böylece kahvaltılarını ettiler ve Charles Strickland ile Kaptan Nichols'ın garip yoldaşlığı başladı.

Marsilya'da yaklaşık dört ay boyunca ahbaplık ettiler. Macera denen şeyle beklenmedik ya da heyecan verici olayları kastediyorsanız, meslek yaşamları maceradan uzaktı, zira gece kalacak yer bulma ve midelerine saplanan açlık sancılarını dindirecek kadar para kazanma peşinde koşarak geçiriyorlardı günlerini. Ama keşke burada Kaptan Nichols'ın canlı anlatımının muhayyilemde yarattığı renkli ve lezzetli tabloları verebilseydim. Bir liman şehrinde ayaktakımının yaşamına dair keşifleri hakkında anlattıkları herhalde nefis bir kitap olurdu, üstelik yollarına çıkan çeşitli karakterler bir araştırmacının dört dörtlük bir haydutluk sözlüğü yapması için gereken malzemeyi sağlamaya yeterliydi. Ama ben birkaç paragrafla yetinmek zorundayım. Gaddar, vahşi, rengârenk, neşeli bir hayata dair izlenimler edindim. Benim kafamdaki Marsilya, yani otelleri rahat, lokantaları hali vakti yerinde müşterilerle dolu, heyecan verici, güneşli Marsilya, evcil ve bayağı kalmıştı onun anlattıklarının yanında. Kaptan Nichols'ın tarif ettiği manzaraları kendi gözleriyle görenleri kıskanmıştım.

Strickland ve Kaptan Nichols, Asile de Nuit'nin kapıları onlara kapandığında Bıçkın Bill'in konukseverliğinden faydalanmışlardı. Bu adam bir gemici yatakhanesinin sahibi olan, eli hayli ağır, dev gibi bir melezdi; güç durumdaki denizcilere bir gemi buluncaya kadar yemek ve barınak sağlıyordu. Bir ay kadar onunla kaldılar, ücret karşılığı açtığı evinin iki eşyasız odasının zemininde bir düzine başka adamla, İsveçliler, siyahiler, Brezilyalılarla birlikte uyudular. Ayrıca her gün onunla birlikte, tayfa arayan kaptanların uğrak mekânı olan Place Victor Gélu'ya gidiyorlardı. Bıçkın

Bill aşırı şişman ve pasaklı bir Amerikalı kadınla evliydi. Tanrı bilir ne tür bir alçalma süreci neticesinde oraya düşmüş olan bu kadının ev işlerini görmesine yatakhanede kalanlar nöbetleşe yardım ediyordu. Strickland'ın bu nöbetlerden kurtulmak için Bıçkın Bill'in portresini yapması Kaptan Nichols'a göre çok akıllıca bir numaraydı. Adam tuval, boya ve fırça parasını ödemekle kalmamış, Strickland'a yarım kilo kaçak tütün vermeyi de kabul etmişti. Bu tablo Quai de la Joliette yakınlarındaki küçük yıkıntı evin salonunu hâlâ süslüyor olabilir ve herhalde artık bin beş yüz pounda satılması mümkündür. Strickland'ın aklında Avustralya ya da Yeni Zelanda'ya giden bir gemiye binmek vardı; oradan da Samoa ya da Tahiti'ye gitmeyi düşünüyordu. Güney Denizlerine gitme fikrine neden kapıldığını bilmiyorum, gerçi Kuzey enlemlerinde bulunandan daha mavi bir deniz tarafından kuşatılmış yemyeşil ve güneşli bir ada hayalinin uzun zamandır ona musallat olduğunu hatırlıyorum. Kaptan Nichols'la takılması da muhtemelen onun bu yöreleri iyi tanımasından kaynaklanıyordu ve neticede Tahiti'de daha çok rahat edeceğine onu ikna eden de Kaptan Nichols olmuştu.

"Tahiti Fransız'dır," diye açıkladı bu durumu bana. "Fransızlar o kadar kural meraklısı değildir."

Ne demek istediğini galiba anlamıştım.

Strickland'ın evrakları yoktu, ama işin içinde kâr gören Bıçkın Bill bundan zerre kadar rahatsız olmamıştı (gemi ayarladığı denizcilerin ilk aylığını ücret olarak kesiyordu), şans eseri onun yatakhanesinde kalırken ölen bir İngiliz ateşçinin kâğıtlarını Strickland'a vermişti. Fakat hem Kaptan Nichols hem Strickland Doğu'ya gidiyordu ve denizci arayan gemilerin hepsinin rotası o aralar tesadüfen Batı istikametindeydi. Strickland iki kez Birleşik Devletler'e giden gemilere, bir kez de Newcastle'a giden bir kömür şilebine binmeyi reddetti. Bıçkın Bill para kaybetmesine yol açabile-

cek türden inatçılıklara karşı hiç sabırlı değildi ve son seferinde hem Strickland'ı hem de Kaptan Nichols'ı daha fazla uzatmadan yatakhanesinden kapı dışarı ediverdi. İkili kendilerini bir kez daha serseri hayatının ortasında buldular.

Bıçkın Bill'in verdiği yemek kötüydü ve masasından kalktığınızda en az oturduğunuz zamanki kadar aç olurdunuz, ama kimi günler o masayı bile özlemek için gayet iyi sebepleri oldu. Açlığın gerçekten ne olduğunu öğrendiler. Cuillère de Soupe ve Asile de Nuit artık onlara kapalıydı ve tek yiyecekleri Bouchée de Pain'den verilen bir parça ekmekti. Nerede uygun bir yer bulurlarsa orada uyuyorlardı, kimi zaman istasyon yakınlarında boş bir vagonda, kimi zaman bir deponun arkasındaki yük arabasında; ama hava dondurucuydu ve bu yüzden bir iki saatlik rahatsız uyuklamanın ardından yeniden sokaklara vuruyorlardı kendilerini. Eksikliğini en yakıcı şekilde hissettikleri şey tütündü ve özellikle Kaptan Nichols tütünsüz yapamıyordu; gece gezintiye çıkanların attığı sigara izmaritlerini ve puro artıklarını toplamak için kafelerde ava çıkmayı alışkanlık edinmişti.

Ona sunduğum kutudan iki puro alıp birini ağzına birini cebine götürürken, "Pipomda çok daha kötü karışımlar oldu," diye ekledi bir filozof edasıyla omuz silkerek.

Zaman zaman biraz para kazanıyorlardı. Kimi vakit buharlı posta gemisi geliyordu ve kontrolörle biraz tanışıklığı olan Kaptan Nichols ikisi için yük boşaltma işi ayarlamayı başarıyordu. Gelen İngiliz gemisiyse baş kasaraya sızıp tayfadan sağlam bir kahvaltı kopardıkları da oluyordu. Gemi zabitlerine yakalanıp gemiden kovulma riskini göze alıyorlardı elbette. Zabitin de onları hızlandırmak için kıçlarına birer tekme patlatıvermesiyle iskeleden aşağı paldır küldür iniyorlardı.

"Karnın toksa arka tarafına bir tane yapıştırılmasının zararı olmaz," dedi Kaptan Nichols, "üstelik ben hiçbir zaman bundan alınmadım. Zabitlerin disiplini koruması gerekir."

Öfkeli bir zabitin havadaki ayağının hemen önünde dar bir iskele merdiveninden aşağı uçan, ama tam bir İngiliz gibi Deniz Ticaret Filosu'nun ruhundan keyif almayı sürdüren Kaptan Nichols'a dair çok canlı bir sahne belirdi gözlerimin önünde.

Balık pazarında sık sık garip işler bulabiliyorlardı. Bir keresinde rıhtıma boşaltılan sayısız portakal kasasının yüklemesini yaparak adam başı birer frank kazanmışlardı. Bir gün şansları yaver gitmişti: Madagaskar'dan Ümit Burnu'nu dolaşarak gelen bir gemiyi boyama işini yatakhane sahiplerinden birine vermişler, böylece bizim ikili gemi bordasına sarkıtılmış bir kalasın üzerinde paslı gövdeyi boyayla kaplayarak birkaç gün geçirmişlerdi. Strickland'ın alaycı mizalı anlayışına hitap eden bir durumdu herhalde. Bu zorlu işler sırasında onun nasıl davrandığını sordum Kaptan Nichols'a.

"Tek bir sızlanma duymadım," diye yanıtladı kaptan. "Kimi zaman biraz somurturdu, ama sabahtan beri hiçbir şey yememişsek ve Çekik'in yerinde yatacak kadar bile paramız yoksa çekirge misali canlı olurdu."

Buna şaşırmamıştım. Strickland başka insanların moralini bozacak koşulları umursamayacak tipte bir adamdı; ama bunun sebebi temkinliliği miydi yoksa ruhunun tutarsızlığı mıydı, söylemek zor.

Çekiğin Kuburu, lodosçuların Rue Bouterie'nin oradaki bakımsız, leş gibi bir hana taktıkları addı. Tek gözlü bir Çinli'nin işlettiği handa altı *sou* verirseniz karyolada, üç *sou* verirseniz yerde yatabiliyordunuz. İkili burada en az kendileri kadar umutsuz koşullarda yaşayan dostlar edinmişlerdi ve beş parasız kaldıklarında, gece hava dondurucuysa, gündüz fazladan bir frank kazanan birinden başlarında bir çatı olması için gereken parayı borç almakta zorlanmıyorlardı. Bu serseriler hiç pinti değillerdi ve elinde para olan, geri kalanlarla paylaşmakta beis görmüyordu. Dünyanın her ülkesinden insan vardı aralarında, ama bu dost olmalarına

engel değildi, çünkü kendilerini sınırları hepsini içine alan bir ülkenin, bolluk içindeki yüce Cockaigne diyarının özgür yurttaşları sayıyorlardı.

"Ama Strickland'ın üzerine giderseniz belalı biri olduğunu görüyordunuz," dedi Kaptan Nichols o günleri düşünerek. "Bir keresinde Place Victor Gélu'da Bıçkın Bill'e rastladık ve adam Charlie'ye verdiği evrakları geri istedi.

'Çok istiyorsan gel de al,' dedi Charlie.

Bıçkın Bill kuvvetli adamdı, ama Charlie'nin görünüşünü pek beğenmediğinden ona küfretmeye başladı. Aklına gelebilecek hemen her isimle hitap etti ona ve Bıçkın Bill küfretmeye başlamışsa ona kulak vermeye değerdi gerçekten. Charlie bir süre ona katlandı, sonra üzerine yürüyüp sadece şöyle dedi: 'Defol buradan, domuz herif.' Aslında mesele ne söylediğinden ziyade nasıl söylediğiydi. Bıçkın Bill tek kelime daha etmedi, sarardığını görebiliyordum. Sonra da bir işi olduğunu hatırlamış gibi aceleyle yürüyüp gitti."

Kaptan Nichols'a göre Strickland tam da burada yazdığım sözcükleri kullanmamıştı, ama bu kitap ailelerin okuması için yazıldığından aklımı başıma aldım, hakikat pahasına, onun ağzından ailevi ortamlarda daha alışkın olunan ifadeler kullandım.

Bıçkın Bill sıradan bir gemici tarafından aşağılanmayı kaldırabilecek tipte bir adam değildi. Onun gücü itibara dayanıyordu ve yatakhanesinde kalan gemicilerden önce biri sonra diğeri, Strickland'ı öldürmeye yeminler ettiğinin haberini getirmişti.

Bir gece Kaptan Nichols ve Strickland, Rue Bouterie'deki barlardan birinde oturuyordu. Rue Bouterie tek katlı evlerden oluşan dar bir sokaktır ve evlerin her biri tek odadan oluşur; bu evler tıpkı kalabalık bir panayırdaki çadırlar ya da sirkteki hayvanların kafesleri gibidir. Her kapıda bir kadın görürsün. Kimileri tembel tembel direklere yaslanmıştır, kendi kendine mırıldanıyor, boğuk sesiyle gelip geçenleri ça-

ğırıyordur; kimileri de umursamazca bir şeyler okuyordur. Fransız, İtalyan, İspanyol, Japon ya da siyahi kadınlardır bunlar; kimileri şişman kimileri incedir; yüzlerindeki kalın boyanın, kalemle çizilmiş kaşlarının ve dudaklarındaki kızıllığın altında yaşlılığın çizgilerini ve sefahatin izlerini görebilirsiniz. Kimileri siyah elbise ve ten rengi çorap giyer; kimilerinin sarıya boyalı kıvırcık saçları vardır ve küçük kızlar gibi müslin elbise giymişlerdir. Açık kapıdan içeri baktığınızda kırmızı fayans döşeli bir zemin, kocaman bir ahşap karyola, çam ağacından bir masa, bir ibrik ve bir leğen görürsünüz. Sokakta rengârenk bir kalabalık vardır – posta hizmetlerinden Hintliler, bir İsveç üç direklisinden sarışın Kuzeyliler, bir savaş gemisinden Japonlar, İngiliz gemiciler, İspanyollar, Fransız yolcu gemisinden neşeli adamlar, bir Amerikan teknesinden siyahiler. Burası gündüzleri sadece iğrenç görünür, ama geceleri, minik kulübelerin lambalarıyla aydınlatılan sokağın sinsi bir güzelliği vardır. Havaya hâkim olan tiksindirici şehvet ağır ve korkunçtur; yine de insana musallat olan, canını sıkan manzarada gizemli bir şeyler vardır. Hem tiksindirip hem de büyüleyen kim bilir hangi ilkel kuvvetleri hissedersiniz. Burada medeniyete ait görgü kurallarının hepsi silinip gitmiştir ve insanlığın karanlık bir gerçeklikle yüz yüze geldiğini duyumsarsınız. Aynı anda hem gergin hem de trajik bir atmosferi vardır.

Strickland ve Nichols'ın oturduğu barda mekanik bir piyano bangır bangır gıcırtılı dans havaları çalıyordu. Dört bir yandaki masalar doluydu; bir köşede beş altı sarhoş gemici gülüp eğleniyordu, başka bir köşede bir grup asker vardı ve ortada da çiftler dip dipe dans ediyordu. Kahverengi suratlı sakallı gemiciler kocaman azgın elleriyle eşlerini sımsıkı sarmışlardı. Kadınların üzerinde incecik elbiseler vardı. Zaman zaman iki gemici kalkıp birlikte dans ediyordu. İçeride sağır edici bir gürültü vardı. İnsanlar şarkı söylüyor, nara atıyor, kahkahalarla gülüyordu; bir adam kucağına oturan kızı

uzun süre öperse tüm o gürültüye bir de İngiliz gemicilerin ıslıkları karışıyordu. Erkeklerin ağır çizmeleriyle dövdükleri zeminden yükselen tozla ağırlaşan hava, dumandan griye dönmüştü. İçerisi çok sıcaktı. Barın arkasında bir kadın bebeğini emziriyordu. Bön suratı çillerle kaplı ufak tefek bir delikanlı olan garson bira bardaklarıyla yüklü tepsiyi aceleyle oradan oraya taşıyordu.

Çok geçmeden Bıçkın Bill dev gibi iki siyahiyle birlikte içeri girdi. Üçünün de dut gibi sarhoş olduğu belliydi. Bıçkın Bill bela arıyordu. Önce üç askerin oturduğu masaya saldırdı ve bir bira bardağını devirdi. Öfkeli bir atışma başladı ve barın sahibi gelip Bıçkın Bill'e dışarı çıkmasını emretti. Adam tam bir çam yarmasıydı, müşterilerinin saçmalıklarına asla sabır göstermezdi. Bıçkın Bill tereddüt etti. Barın sahibi bulaşmak istemediği türden biriydi, zira polis adamın tarafındaydı ve bu yüzden de bir küfür sallayarak geriye döndü. Aniden Strickland'ı gördü. Ona doğru ilerledi. Konuşmadı. Ağzını iyice bir balgamla doldurup Strickland'ın suratının ortasına tükürdü. Strickland bardağını kaptığı gibi ona fırlattı. Dans edenler birden durdu. Aniden bir sessizlik çökmüştü, ama Bıçkın Bill bütün gücüyle Strickland'ın üstüne atılınca savaşmanın ihtirası hepsini ele geçirdi ve bir anda karmakarışık bir itiş kakış başladı. Masalar devriliyor, bardaklar kırılıyordu. Şeytani haykırışlar duyuluyordu. Kadınlar kapıya ve barın arkasına doğru kaçıştılar. Sokaktan geçenler de içeri daldı. Her dilden küfürler, yumruk sesleri, naralar yükseliyordu; salonun ortasında bir düzine adam kıyasıya dövüşüyordu. Aniden polisler içeri daldı ve herkes kapıya hücum etti. Bar az çok boşaltıldığında Bıçkın Bill kafasında koca bir yarıkla yerde bilinçsiz yatıyordu. Kaptan Nichols, kolundaki yaradan kan akan, üstü başı lime lime olmuş Strickland'ı sürükleyerek sokağa çıkardı. Kendisinin yüzü de burnuna yediği bir yumruk sebebiyle kanlar içindeydi.

"Bıçkın Bill hastaneden çıkmadan önce Marsilya'dan uzaklaşsan iyi olacak sanırım," dedi Strickland'a, Çekiğin Kuburu'na dönüp üstlerini başlarını temizlemeye çalışırlarken.

"Horoz dövüşü bunun yanında solda sıfır kalır," dedi Strickland.

Alaycı gülümsemesini görür gibi oldum.

Kaptan Nichols endişeliydi. Bıçkın Bill'in ne kadar kinci olduğunu biliyordu. Strickland o melezi iki kere rezil etmişti ve adam ayık olduğunda ciddiye alınması gereken biriydi. Sinsice uygun zamanın gelmesini bekleyecekti. Hiç acele etmeyecekti ama bir gece Strickland sırtına bir bıçak yiyecekti ve bir iki gün sonra da limanın pis sularından adsız sansız bir lodosçunun cesedi çıkarılacaktı. Nichols ertesi akşam Bıçkın Bill'in evine uğrayıp durumu araştırdı. Adam hâlâ hastanedeydi, ama onu görmeye giden karısı, dışarı çıktığı zaman Strickland'ı öldüreceğine dair yeminler ettiğini söylüyordu.

Bir hafta geçti.

"Hep şunu derim," dedi Kaptan Nichols düşünceler içinde, "birini yaralayacaksan ağır yaralayacaksın. Bu sana duruma bakman ve ne yapacağına karar vermen için biraz zaman tanır."

Strickland'ın şansı yaver gitti. Avustralya'ya gidecek bir gemi, Cebelitarık'ta alkol krizi geçirip kendini denize atan ateşçinin yerine birisini bulmak için Gemici Yatakhanesi'ne haber göndermişti.

Kaptan, "Bir an önce limana in, dostum," dedi Strickland'a, "kaydını yaptır. Evrakların tamam."

Strickland hemen yola çıktı ve Kaptan Nichols onu bir daha görmedi. Gemi limanda sadece altı saat kalmıştı ve akşam olduğunda Kaptan Nichols kış denizinde dalgaları yararak Doğu'ya doğru ilerleyen geminin bacasından fışkıran dumanın son izlerini seyrediyordu.

Tüm bunları elimden geldiğince iyi aktarmaya çalıştım, çünkü bu hikâyelerin Strickland'ın hisseler ve senetlerle uğraştığı sırada Ashley Gardens'ta yaşadığını gördüğüm hayatla zıtlığı hoşuma gitti; ama Kaptan Nichols'ın uslanmaz bir yalancı olduğunun da farkındayım, bana anlattığı şeylerin tek kelimesinin bile doğru olmadığını söyleyebilirim sanırım. Strickland'ı hayatında bir kez bile görmediğini ve Marsilya'yla ilgili bilgilerini de bir derginin sayfalarından edindiğini öğrensem hiç şaşırmam.

48

Kitabımı burada bitirmeyi düşünüyordum. İlk baştaki niyetim Strickland'ın Tahiti'deki son yıllarını ve korkunç ölümünü anlatarak başlamak, sonra da geriye dönüp ilk başlara dair bildiklerimi aktarmaktı. Buna niyetlenmemin sebebi de yapayalnız ruhunda kim bilir hangi hayallerle, yaratıcılığını ateşleyecek bilinmeyen adalara doğru yola çıkarken bırakmak istememdi Strickland'ı. Pek çok erkeğin çoktan bir yerlere kapağı atmış rahatına bakmakta olduğu kırk yedi yaşında onun yeni bir dünyaya doğru yola çıkarkenki görüntüsü hoşuma gidiyordu. Bir daha asla göremeyeceği Fransa sahilinin kayboluşunu karayelde kurşuni bir renk almış ve yer yer köpüklenmiş denizden izlediğini görebiliyordum. Bu davranışında bir yiğitlik, ruhunda bir gözüpeklik buluyordum. Bir umut ışığıyla bitirmek istiyordum. Fethedilemez insan ruhu daha çok vurgulanıyordu sanki böyle. Ama beceremedim. Bir türlü hikâyeye giremedim ve bir iki kez denedikten sonra vazgeçmek zorunda kaldım; her zamanki gibi baştan başladım ve Strickland'ın hayatına dair bildiklerimi ancak onları öğrendiğim sırada anlatabileceğime karar verdim.

Artık buradan itibaren bildiklerim bölük pörçük. Soyu tükenmiş bir hayvanın sadece görünümünü değil, alışkanlıklarını da tek bir kemiği kullanarak çözmesi gereken bir

biyolog gibiyim. Strickland, Tahiti'de temas ettiği insanlar üzerinde hiçbir belirgin izlenim bırakmamıştı. Onlara göre sürekli paraya ihtiyacı olan bir lodosçudan başka bir şey değildi ve kendilerine gülünç gelen resimler yapması dışında hiçbir ilginç yönü yoktu; ancak onun ölümünün üstünden yıllar geçtikten, Paris ve Berlin'den galericilerin temsilcileri adada kalmış resim var mı diye araştırmaya geldikten sonra önemli bir adamın aralarında yaşadığına dair bir fikirleri olabilmişti. Artık muazzam fiyatları olan tuvalleri üç kuruşa alabilecekleri zamanları hatırlamışlardı ve fırsatı kaçırdıkları için kendilerini affedemiyorlardı. Strickland'ın resimlerinden birine çok ilginç bir şekilde sahip olan Cohen diye bir Yahudi tüccar vardı mesela. Ufak tefek yaşlı bir Fransız'dı; sevecen bakışları ve hoş bir gülümsemesi vardı. Yarı tüccar yarı denizci olan bu adam filikasıyla Paumotus ve Marquesas adaları arasında cesurca dolaşıyor, ticari mallar götürüp kurutulmuş hindistancevizi, deniz kabuğu ve inci getiriyordu. Ucuza satmaya niyetli olduğu kocaman bir siyah incisi olduğunu duyduğum için onu görmeye gitmiştim ve incinin fiyatının alım gücümün çok ötesinde olduğunu görünce onunla Strickland hakkında konuşmaya başlamıştım. Strickland'ı iyi tanıyordu.

"İlgimi çekmişti, çünkü o bir ressamdı," dedi bana. "Adalarda pek fazla ressam yoktur ve çok kötü bir ressam olduğu için acıyordum ona. İlk işini ben verdim. Yarımadada bir çiftliğim vardı ve beyaz bir kâhya gerekiyordu. Başlarına beyaz bir adam koymazsan yerlileri asla çalıştıramazsın. Ona şöyle dedim: 'Resim yapmak için bol bol vaktin olacak, biraz da para kazanabileceksin.' Aç gezdiğini biliyordum ama ona iyi bir ücret önerdim."

"Pek memnun kalınacak bir kâhya olabileceğini hayal edemiyorum," dedim gülümseyerek.

"Müsamahalı davrandım. Sanatçılara hep sempati beslemişimdir. Bu bizim kanımızda var. Ama sadece birkaç ay

kaldı. Boya ve tuval alacak parayı bulur bulmaz benimle yolunu ayırdı. Buralar artık ruhunu ele geçirmişti ve ormanın içlerine gitmek istiyordu. Yine de zaman zaman gördüm onu. İki üç ayda bir Papeete'de ortaya çıkıp biraz kalıyordu; ondan bundan biraz para bulduktan sonra tekrar kayboluyordu. Bu ziyaretlerinden birinde yanıma uğrayıp benden iki yüz frank borç istedi. Bir haftadır ağzına lokma girmemiş gibi duruyordu ve isteğini reddetmeye yüreğim elvermedi. Parayı bir daha görmeyi kesinlikle beklemiyordum elbette. Bir yıl sonra tekrar beni görmeye geldi. Yanında bir resim getirmişti. Bana borçlu olduğu paradan hiç bahsetmedi ama şöyle dedi: 'İşte senin için çiftliğinin resmini yaptım.' Resme baktım. Ne diyeceğimi bilemedim ama ona teşekkür ettim elbette. O gittikten sonra da karıma gösterdim."

"Neye benziyordu?" diye sordum.

"Bana sorma. Resimden hiçbir şey anlamadım. Daha önce hayatımda hiç öyle bir şey görmemiştim. 'Ne yapalım bunu?' diye sordum karıma. 'Duvara asamayız,' dedi. 'İnsanlar güler bize.' O yüzden resmi tavanarasına götürdü ve diğer çer çöpün arasına koydu, çünkü karım asla bir şey atamaz. Bu onun hastalığıdır. Sonrasını hayal edebiliyorsunuzdur herhalde, savaştan hemen önce kardeşim Paris'ten bana şöyle bir mektup yazdı: 'Tahiti'de yaşamış bir İngiliz ressam hakkında herhangi bir bilgin var mı? Anlaşılan adam bir dâhiymiş ve resimleri çok para ediyor. Resimlerinden birini bulursan bana gönder. Elimize para geçebilir.' O zaman ben de karıma şöyle dedim: 'Strickland'ın bana verdiği resim ne oldu? Hâlâ tavanarasında duruyor olabilir mi?'

'Hiç kuşkun olmasın,' diye yanıtladı karım, 'çünkü ben asla bir şeyi atmam. Bu benim hastalığım.' Tavanarasına çıktık. O evde oturduğumuz otuz yıl içinde orada biriken bin türlü çer çöpün arasında resim öylece duruyordu. Resme tekrar bakıp şöyle dedim: 'Yarımadadaki çiftliğimin kâhyasının, iki yüz frank borç verdiğim adamın bir dâhi oldu-

ğunu kim bilebilirdi? Bu resimde herhangi bir şey görüyor musun?' 'Hayır,' dedi karım, 'bizim çiftliğe hiç benzemiyor ve daha önce mavi yapraklı hindistancevizi görmemiştim; ama Paris'tekiler delidir ve kardeşin Strickland'a verdiğin iki yüz frank karşılığında onu satmayı becerebilir.' İşte böylece resmi paketleyip kardeşime gönderdik. Sonunda ondan bir mektup geldi. Ne dese beğenirsin? 'Resmi aldım,' dedi, 'ilk başta bana şaka yaptığını sandığımı itiraf ediyorum. Posta masrafına girmeye değmez gibi görünüyordu. Bana bu işten bahseden beyefendiye göstermekten biraz korkuyordum. Tablonun bir şaheser olduğunu söyleyerek bana otuz bin frank teklif ettiğinde ne kadar şaşırdığımı tahmin edersin. Belki daha da fazlasını ödemeye hazırdı, ama açık söyleyeyim, öyle afallamıştım ki aklım başımdan gitmiş; kendime gelemeden teklifi kabul etmişim.'"

Sonra Mösyö Cohen hayranlık uyandırıcı bir şey söyledi.

"Zavallı Strickland'ın hayatta olmasını isterdim. Resmi için ona yirmi dokuz bin sekiz yüz frank versem ne derdi çok merak ediyorum."

49

Oradayken Hôtel de la Fleur'de kaldım. Otelin sahibi Bayan Johnson'ın kaçırılmış bir fırsat hakkında anlatacağı üzücü bir hikâyesi vardı. Strickland'ın ölümünden sonra bazı kişisel eşyaları Papeete'deki pazar yerinde açık artırmayla satılmış ve mezata o da katılmıştı, çünkü eşyalar arasında istediği bir Amerikan fırını da vardı. Fırın için yirmi yedi frank ödemişti.

"Bir düzine kadar resim vardı," dedi bana, "ama çerçeveleri olmadığından kimse onları istemedi. Bazıları on franka satıldı ama çoğunluğu ancak beş altı franka alıcı bulabildi. Düşünsenize, onları almış olsam şimdi zengin bir kadındım."

Fakat Tiaré Johnson hiçbir koşulda zengin olamazdı. Parayı tutamıyordu. Bir yerli ile Tahiti'ye yerleşmiş bir İngiliz kaptanın kızıydı. Onu tanıdığımda ellisindeydi ama daha yaşlı görünüyordu ve devasa boyutlardaydı. Uzun boylu ve son derece şişmandı. Yüzünün yapısında var olan olağanüstü sevecen ifadeyi değiştirebilseydi, korku salan haşmetli bir varlık olabilirdi. Kolları koyun bacağı gibiydi, göğüsleri dev lahanalara benziyordu; neredeyse edepsizce bir çıplaklık hissi veren geniş ve etli yüzünün altında kat kat bir gerdanı vardı. Tam olarak kaç kattı bilmiyorum. Bütün dolgunluklarıyla geniş sinesine doğru iniyorlardı. Genellikle pembe renkte çiçekli ve bol bir elbise giyer, bütün gün kafasında koca bir hasır şapkayla gezerdi. Fakat gurur duyduğu saçlarını zaman zaman açtığında uzun, siyah ve kıvırcık olduğunu görebiliyordunuz; gözleri de genç ve canlı kalmıştı. Kahkahası şimdiye dek duyduklarımın en cazibelisiydi; gırtlağında alçak tonlu bir çınlamayla başlıyor, en sonunda bütün o geniş bedeni sarsılmaya başlayıncaya dek yükseldikçe yükseliyordu. Üç şeyi seviyordu – iyi bir şaka, bir kadeh şarap, yakışıklı bir erkek. Onu tanımak bir ayrıcalıktı.

Adadaki en iyi aşçıydı ve iyi yemeğe bayılıyordu. Sabahtan akşama kadar mutfaktaki alçak sandalyede Çinli bir aşçı ve iki üç yerli kız tarafından etrafı çevrilmiş olarak oturduğunu görebilirdiniz; onlara talimatlar veriyor, hepsiyle candan sohbetler ediyor ve icat ettiği lezzetli yiyecekleri tadıyordu. Bir dostunu şereflendirmek istediğinde akşam yemeğini elleriyle hazırlıyordu. Konukseverlik onun için bir tutkuydu ve Hôtel de la Fleur'de yiyecek bir şey varken adada akşam yemeğinden kimse yoksun kalmazdı. Hesabı ödemeyen müşterilerini asla otelinden atmazdı. İmkân bulunca ödeyeceklerini umardı hep. İşleri ters giden bir adama aylarca kalacak yer ve yemek vermişti. Çinli çamaşırcı ödeme yapmadığı için adamın çamaşırlarını yıkamayı reddedince, kadın kendi çamaşırlarıyla birlikte göndermişti onun kirlile-

rini. Zavallı adamın kirli bir gömlekle ortalıkta dolaşmasına izin veremeyeceğini söylemişti; ayrıca o bir erkek olduğundan ve erkeklerin sigara içmesi gerektiğinden, ona sırf sigara alsın diye günde bir frank veriyordu. Haftada bir hesaplarını kapatan diğer müşterilerine karşı ne kadar nazikse adama karşı da o kadar nazikti.

Yaşlılık ve aşırı kilo onu aşktan yoksun bırakmıştı, ama gençlerin ateşli maceralarına büyük ilgi gösteriyordu. Cinsel açlığın doyurulmasını erkekler ve kadınlar için son derece doğal bir ihtiyaç olarak görüyordu ve kendi engin deneyimlerinden reçeteler ve örnekler sunmaya daima hazırdı.

"Babam bir âşığım olduğunu öğrendiğinde on beş yaşındaydım," dedi. "Adam *Tropikal Kuş*'un üçüncü kaptanıydı. Yakışıklı çocuktu."

Usulca içini çekti. Bir kadın ilk aşkını daima sevgiyle anarmış derler; ama onu sık sık anımsadığı söylenemez.

"Babam aklı başında bir adamdı."

"Ne yaptı peki?" diye sordum.

"Beni neredeyse dayaktan gebertiyordu. Sonra da Kaptan Johnson'la evlendirdi. Hiç umursamadım. O daha yaşlıydı elbette, ama yine de yakışıklıydı."

Tiaré –babası ona beyaz, hoş kokulu çiçeğin adını vermişti; dediklerine göre bu çiçeği bir kez koklarsan, ne kadar uzaklara gidersen git, seni Tahiti'ye eninde sonunda geri çekermiş– Strickland'ı çok iyi hatırlıyordu.

"Zaman zaman buraya gelirdi ve onu Papeete civarında dolanırken görürdüm. Ona acıyordum. Çok zayıftı ve hiçbir zaman parası olmazdı. Çarşıya indiğini duyduğumda bir çocuk gönderip onu bulur ve akşam yemeğini benimle birlikte yemesini sağlardım. Bir iki kez ona iş de buldum ama hiçbir şeye bağlanamıyordu. Kısa süre içinde ormana geri dönmek isterdi ve sabahleyin bir bakardık ki gitmiş."

Strickland Marsilya'dan ayrıldıktan yaklaşık altı ay sonra Tahiti'ye varmıştı. Denizi Auckland'dan San Francisco'ya

giden bir yelkenliyle geçmişti ve geldiğinde yanında bir kutu boya, bir şövale ve bir düzine tuval vardı. Cebinde de birkaç pound kalmıştı, çünkü Sydney'de iş bulmuştu. Şehrin hemen dışındaki bir yerlinin evinde küçük bir oda tuttu. Tahiti'ye vardığı anda kendini evinde hissettiğini düşünüyorum. Tiaré'nin anlattığına göre ona bir gün şöyle demişti: "Güverteyi fırçalıyordum ve birden adamın biri şöyle dedi: 'Aha, işte orada.' Başımı kaldırınca adanın siluetini gördüm. Hayatım boyunca aradığım yerin burası olduğunu hemen anlamıştım. Yaklaştığımızda adeta tanıdığımı fark ettim adayı. Kimi zaman yürüyüşe çıktığımda her şey tanıdık geliyor. Burada daha önce yaşadığıma yemin edebilirim."

"Kimi zaman işte böyle etkiler onları," dedi Tiaré. "Gemileri yük alırken birkaç saatliğine diye sahile inip bir daha dönmeyen adamlar tanıdım. Bir seneliğine buraya görevli gelen, adaya lanetler okuyan ve giderken de bir daha geri dönerlerse kendilerini asacaklarına dair hayatları üzerine yemin eden adamlar da tanıdım; altı ay sonra bir bakardınız yeniden karaya çıkmışlar ve başka hiçbir yerde yaşayamadıklarını söylüyorlar."

50

Kimi insanlar yaşamaları gereken yerde doğmuyorlarmış gibi geliyor bana. Tesadüf eseri belli bir ortama düşüyorlar, ama hep bilmedikleri bir evin özlemini çekiyorlar. Doğdukları yere yabancılar ve çocukluklarından beri bildikleri yapraklarla kaplı yollar ya da oyunlar oynadıkları kalabalık sokaklar bir geçiş yeri olarak kalıyor onlar için. Bütün hayatlarını akrabaları arasında yabancı olarak geçirebilirler ve öteden beri bildikleri manzaralara bir türlü ısınamazlar. Belki de bu yabancılık duygusu insanları bağlanabilecekleri kalıcı bir şey aramak için dere tepe dümdüz yollara düşürüyor. Belki de derinlere kök salmış bir soyaçekim, gezginleri

tarihin o bulanık başlangıçlarında atalarının bıraktığı topraklara geri gitmeye itiyordur. Kimi zaman insan gizemli bir şekilde kendini ait hissettiği bir yere rastlar. İşte burası aradığı evdir, daha önce hiç görmediği manzaraların bulunduğu bu yere yerleşir, hiç tanımadığı insanların arasında sanki doğduğundan beri onlarla can ciğermiş gibi yaşamaya başlar. Nihayet burada huzur bulur.

Tiaré'ye vaktiyle St. Thomas Hastanesi'nden tanıdığım bir adamın hikâyesini anlattım. Abraham adında bir Yahudi'ydi. Sarışın, şişmanca bir delikanlıydı, utangaç ve çok gösterişsizdi ama çarpıcı yetenekleri vardı. Hastaneye bursla girmişti ve beş yıllık öğrenciliği boyunca alabileceği bütün ödülleri kazandı. Hastanede kalıyor ve orada hem nöbetçi tabiplik hem cerrahlık yapıyordu. Onun başarısını herkes takdir ediyordu. Sonunda hastanede kadroya alındı, artık meslek hayatı sağlama bağlanmıştı. Hayatın olağan seyri içinde mesleğinde zirvelere yükseleceği kesin görünüyordu. Saygınlık ve zenginlik onu bekliyordu. Yeni görevine başlamadan önce bir tatil yapmak istedi ve maddi gücü yeterli olmadığından, Doğu Akdeniz'e giden bir gemiye cerrah olarak yazıldı. Gemi genelde doktor bulundurmuyordu, ama hastanedeki kıdemli cerrahlardan biri taşımacılık şirketinin yöneticisini tanıyordu ve Abraham onun hatırı için gemiye alınmıştı.

Birkaç hafta sonra yetkililer onun hastanedeki imrenilecek pozisyonundan istifasını bildiren mektubunu aldılar. Bu olay büyük bir hayretle karşılandı ve çılgınca söylentiler çıktı. Ne zaman bir adam beklenmedik bir şey yapsa, akranları bunu en küçük düşürücü sebeplere bağlarlar. Fakat zaten Abraham'ın pozisyonu için sırada bekleyen biri vardı ve Abraham unutuldu gitti. Bir daha da hiç adı duyulmadı. Tümden kaybolmuştu.

Belki on yıl sonra bir sabah İskenderiye'ye yanaşmakta olan bir geminin güvertesinde diğer yolcularla birlikte dok-

tor muayenesi için sıraya girmem söylendi. Doktor hırpani görünüşlü şişman bir adamdı ve şapkasını çıkardığında tamamen kel olduğunu gördüm. Onu daha önce görmüşüm gibi geliyordu. Birden hatırladım.

"Abraham," dedim.

Dönüp bana baktığında önce şaşırdı, sonra tanıdı ve tokalaştık. Karşılıklı hayret nidalarının ardından, o geceyi İskenderiye'de geçireceğimi duyunca İngiliz Kulübü'nde birlikte akşam yemeği yemeye davet etti beni. Tekrar buluştuğumuzda onu orada bulmanın ne kadar şaşırtıcı olduğunu söyledim. Çok mütevazı bir pozisyondaydı ve sıkıntı içinde yaşıyormuş gibi bir hali vardı. Sonra bana hikâyesini anlattı. Akdeniz tatiline çıktığında niyeti elbette Londra'ya dönmek ve St. Thomas's'ta atandığı işe başlamakmış. Bir sabah gemi İskenderiye'ye yanaştığında güverteden güneşte bembeyaz görünen şehre ve limandaki kalabalığa bakmış; keten entariler içindeki yerlileri, Sudanlı siyahları, gürültücü Yunan ve İtalyan gruplarını, fesli vakur Türkleri, gün ışığını ve masmavi göğü görmüş; o zaman ona bir şeyler olmuş. Tarif edemiyordu. Gök gürlemesi gibiydi, dedi; ama sonra memnun kalmayarak vahiy inmesi gibi olduğunu söyledi. İçinde bir şeyler değişivermişti sanki, aniden bir sevinç, harika bir özgürlük hissetmişti. Kendini evinde bulmuştu ve o an orada, bir dakika içinde, hayatının geri kalanını İskenderiye'de geçirmeye karar vermişti. Gemiden ayrılmakta güçlük çekmemişti ve yirmi dört saat sonra tüm eşyalarıyla birlikte karadaydı.

"Kaptan senin aklını peynir ekmekle yediğini düşünmüştür," diyerek gülümsedim.

"Kimin ne düşündüğünü zerre kadar umursamıyordum. Harekete geçen ben değildim, içimde bulunan ve benden güçlü olan bir şeydi. Bir Yunan oteline gitmeyi düşündüm ve çevreme bakındığımda nerede öyle bir otel bulacağımı hissettim. Düşünebiliyor musun, doğrudan oraya gittim ve oteli görür görmez de tanıdım."

"Daha önce İskenderiye'de bulunmuş muydun?"

"Hayır, daha önce İngiltere'den hiç ayrılmamıştım."

Hemen devlet kurumlarından birinde iş bulmuştu ve o zamandan beri de orada çalışıyordu.

"Hiç pişman oldun mu?"

"Asla, bir dakika bile. Tam geçinecek kadar kazanıyorum ve bana yetiyor. Ölünceye kadar bu durumda kalmaktan başka hiçbir şey istemiyorum. Harika bir hayat yaşadım."

Ertesi gün İskenderiye'den ayrıldım ve Abraham'ı unuttum, ama sonra meslekten başka bir dostum olan ve kısa süreliğine İngiltere'ye tatile gelen Alec Carmichael'le akşam yemeğinde onu tekrar hatırladım. Alec'e sokakta rastlamış ve savaş sırasındaki değerli hizmetlerinden dolayı verilen şövalye unvanı için onu kutlamıştım. Eski zamanların hatırına bir akşamı birlikte geçirmeye karar verdik ve akşam yemeği için sözleştiğimizde, keyfimiz bozulmadan rahat rahat sohbet edebilmemiz için başka kimseyi çağırmamamı tembihledi. Queen Anne Sokağı'nda güzel ve eski bir evde oturuyordu, beğeni sahibi bir adam olduğundan evi hayran olunacak bir güzellikte döşemişti. Yemek odasının duvarlarında büyüleyici bir Bellotto gördüm, ayrıca dikkatimi çeken bir çift Zoffanys'e de pek imrendim. Altın rengi bir elbise giymiş uzun boylu, tatlı bir kadın olan eşi bizi yalnız bıraktığında, tıp öğrencisi olduğumuz zamanlara nazaran koşullarında meydana gelen değişikliğe dair bir şeyler söyledim gülerek. Westminster Köprüsü Yolu üzerindeki köhne İtalyan lokantasında yemek yemeye bile müsriflik gözüyle bakardık o zamanlar. Şimdi Alec Carmichael yarım düzine hastanede çalışıyordu. Herhalde yılda on bin kazanıyordu ve şövalyelik kaçınılmaz olarak payına düşecek şeref payelerinden sadece ilkiydi.

"İşler hiç fena gitmedi," dedi, "ama tuhaf olan şu ki hepsini tek bir seferliğine şansımın dönmesine borçluyum."

"Ne demek istiyorsun?"

"Abraham'ı hatırlıyor musun? Geleceği parlak olan oydu. Biz öğrenciyken her konuda beni yenerdi. Katıldığım yarışmaları, başvurduğum bursları hep o kazanırdı. Hep onun arkasından ikinci geliyordum. Aynı şekilde gitseydi şimdi bulunduğum konumda o olurdu. O adam cerrahlık konusunda tam bir dâhiydi. O varken kimse başkasını aramıyordu. St. Thomas's'ta uzman asistanlığa atandığında benim kadroya alınma şansım kalmamıştı. Pratisyen hekim olacaktım ve pratisyen hekimlerin ortalama gelirin üzerine ne kadar çıkabildiğini sen de biliyorsun. Ama Abraham işi bıraktı ve yerine ben geçtim. Bana fırsat kapısını açan bu oldu işte."

"Haklı olduğunu söyleyebilirim."

"Şanstı sadece. Abraham'da bir gariplik vardı herhalde. Zavallıcık, hayatını mahvetti. İskenderiye'de kıytırık bir iş bulmuş, sağlık memuru gibi bir şey olmuş. Yaşlı ve çirkin bir Yunan kadınla yaşadığını, yarım düzine de sıracalı çocuğu olduğunu duydum. Anlaşılan insanın beyni olması yetmiyormuş. Önemli olan kişilikmiş. Abraham'ın kişiliği sağlam değildi."

Kişilik mi? Daha anlamlı bir hayat sürmenin yolunu bulduğunda, yarım saatlik bir düşünme süresinden sonra mesleki yaşamını bir kenara atabilen birinin hayli sağlam bir kişiliği olması gerekir. Hatta aniden atılan bu adımdan asla pişman olmamak daha da sağlam bir kişilik ister. Ama bir şey söylemedim ve Alec Carmichael düşüncelerini açmayı sürdürdü.

"Abraham'ın yaptığı şeye üzüldüğümü söyleyecek kadar ikiyüzlülük etmeyeceğim elbette. Neticede başarımı buna borçluyum." İçtiği uzun Corona'dan puflaya puflaya derin bir nefes çekti. "Ama şahsen bir çıkarım olmasaydı, boşa harcanan yaşama üzülürdüm. İnsanın kendi hayatını böyle altüst etmesi berbat bir şey."

Abraham'ın gerçekten de kendi hayatını altüst ettiği biraz şüpheliydi. En çok istediğin şeyi yapmak, seni mutlu eden koşullarda yaşamak, kendinle barış içinde olmak hayatını altüst etmek midir; yılda on bin kazanan ve güzel bir karısı olan ünlü bir cerrah olmak başarı mıdır? Hayata nasıl bir anlam atfettiğine, toplum karşısında benimsediğin iddiaya ve bireysel iddiaya bağlı hepsi bana kalırsa. Ama yine de dilimi tuttum, ben kimim ki bir şövalyeyle tartışacağım?

51

Tiaré'ye bu hikâyeyi anlattığımda ferasetimi övdü ve birkaç dakika boyunca sessizce çalışmaya devam ettik, çünkü bezelye ayıklıyorduk. Ondan sonra, mutfakta olup bitenlere karşı hep tetikte olan bakışları Çinli aşçının bir hatasını yakalayınca hoşnutsuzluğunu çok sert gösterdi. Aşçıya küfürler yağdırmaya başladı. Çinli de kendini savunmaktan geri durmadı ve şiddetli bir ağız dalaşı yaşandı. Konuştukları yerli dilinde sadece beş altı sözcük öğrenebilmiştim ve dünya birazdan sona erecekmiş gibi yeri göğü inletiyorlardı; ama birden barış tekrar tesis edildi ve Tiaré aşçıya bir sigara uzattı. İkisi birlikte keyifle sigara içmeye başladılar.

"Ona karısını benim bulduğumu biliyor musun?" dedi Tiaré birden. Kocaman yüzüne bir gülümseme yayıldı.

"Aşçıya mı?"

"Hayır, Strickland'a."

"Ama zaten karısı vardı."

"O da aynen böyle söyledi, ama karısının İngiltere'de olduğunu ve İngiltere'nin dünyanın öbür ucunda kaldığını hatırlattım."

"Doğru," dedim.

"Boyası, tütünü ya da parası bittiğinde, iki üç ayda bir Papeete'ye geliyordu ve bir süre kayıp bir köpek gibi geziyordu. Ona acıyordum. Burada odaları temizleyen Ata diye

bir kız vardı o zamanlar; kız benim akrabam sayılırdı, annesi ve babası öldüğü için onu yanıma almıştım. Strickland zaman zaman karnını iyice doyurmak ya da çocuklardan biriyle satranç oynamak için buraya geliyordu. Geldiği zaman kızın ona baktığını fark ettim ve ondan hoşlanıp hoşlanmadığını sordum. Ondan epeyce hoşlandığını söyledi. Bu kızların aklındakini bilirsin, beyaz adamla olmaktan hep hoşlanmışlardır."

"Kız yerli miydi?" diye sordum.

"Evet, damarlarında bir damla bile beyaz kanı yoktu. Kızla konuştuktan sonra Strickland'ı çağırdım ve ona şöyle dedim: 'Artık yerleşip durulma zamanın geldi, Strickland. Senin yaşındaki bir adam önüne gelen kızla oynaşmamalı. Kötülerine denk gelirsin, sana hiçbir faydaları dokunmaz. Paran yok ve bir iki aydan uzun süre iş tutamıyorsun. Artık kimse sana iş vermiyor. O ya da bu yerliyle beraber ormanda sürekli yaşayabileceğini söylüyorsun, onlar da beyaz adam olduğun için senden memnunlar, ama bu beyaz bir adam için münasip değil. Şimdi dinle beni, Strickland.'"

Tiaré konuşurken Fransızca ile İngilizceyi birbirine karıştırıyordu, çünkü her iki dili de aynı kolaylıkla konuşabiliyordu. Hiç de nahoş sayılmayacak, şarkı söyler gibi bir aksanı vardı. İngilizce bilse bir kuşun da aşağı yukarı bu tonlarda konuşacağını hissediyordu insan.

"'Bak şimdi, Ata'yla evlenmeye ne dersin? İyi bir kız ve daha on yedi yaşında. Diğer kızlar gibi kucaktan kucağa gezmiyor – kaptan ya da ikinci kaptan tamam, ama hiçbir yerlinin eli değmemiştir ona. *Elle se respecte, vois tu.** *Oahu*'nun kamarotu son yolculuğunda bana adalarda daha hoş bir kız görmediğini söyledi. Kızın da artık kendi düzenini kurma vakti geldi, üstelik kaptanlar ve ikinci kaptanlar arada sırada değişiklik istiyor. Hiçbir kızı uzun süre tutmuyorum. Taravao tarafında biraz toprağı var, tam yarımadaya gelirken.

* Fr. Kendine saygısı var. (ç.n.)

Hindistancevizinin fiyatı da böyle giderse gül gibi geçinip gidersiniz. Ev de var, resim yapmak için istediğin kadar vaktin olacak. Ne diyorsun buna?'"

Tiaré durup bir nefes aldı.

"İşte o zaman bana İngiltere'deki karısından bahsetti. 'Azizim Strickland,' dedim ona, 'buradakilerin hepsinin bir yerlerde bir karısı vardır; genellikle adalara o yüzden gelirler. Ata anlayışlı kızdır, belediye başkanının karşısına oturup törenle evlendirilmek değil beklediği. O bir Protestan, neticede böyle olaylara Katolikler gibi bakmadıklarını sen de biliyorsun.'

Strickland bunun üzerine şöyle dedi: 'Peki Ata bu işe ne diyor?' 'Anlaşılan çoktan *béguin** halde,' dedim. 'Sen istiyorsan o da istiyor. Çağırayım mı kendisini?' Strickland her zamanki gibi komik ve soğuk bir kahkaha attı. Kızı çağırdım. Şıllık onun hakkında konuştuğumuzu biliyordu elbette, göz ucuyla zaten görüyordum benim için yıkadığı bir bluzu ütülüyormuş gibi yaparken kulak kesilip bizi dinlediğini. Kız geldi. Gülüyordu ama biraz da utandığını görebiliyordun. Strickland bir şey demeden ona baktı."

"Güzel kız mıydı?" diye sordum.

"Fena değildi. Ama zaten onun resimlerini görmüşsündür. Strickland onun birçok kez resmini yaptı; kimi zaman üstünde *pareo*'yla, kimi zaman çıplak. Evet, evet, gayet güzel kızdı. Üstelik yemek yapmayı da biliyordu. Ona ben öğretmiştim. Strickland'ın tereddüt ettiğini anlayınca şöyle dedim: 'Ona iyi ücret verdim ve hepsini biriktirdi; tanıdığı kaptanlar ve ikinci kaptanlar da zaman zaman üç beş bir şey verdiler. Birkaç yüz frank biriktirmiştir şimdiye.'

Strickland koca kızıl sakalını çekiştirerek gülümsedi.

'Pekâlâ, Ata,' dedi, 'beni kocan olarak istiyor musun?'

Kız bir şey söylemedi, sadece kıkırdadı.

'Ama sana söyledim ya, zavallı Strickland, çoktan *béguin* halde,' diye tekrarladım.

---

* Fr. Abayı yakmış. (ç.n.)

'Seni döverim,' dedi Strickland, ona bakarak.

'Beni sevdiğini başka nasıl anlayacağım?' diye yanıtladı kız."

Tiaré burada hikâyesini kesti ve düşüncelere dalarak başka konuya geçti.

"İlk kocam Kaptan Johnson beni düzenli olarak döverdi. Tam bir erkekti. Yakışıklıydı, bir doksan boyu vardı ve kafayı çekti mi kimse onu tutamazdı. Kimi zaman günler boyu morluklar içinde gezerdim. Ah, öldüğünde ne ağladım... Hiçbir zaman üstesinden gelemeyeceğimi sanıyordum. Ama George Rainey'le evlenene kadar aslında ne kaybettiğimi bilmiyormuşum. Bir erkekle yaşamaya başlayıncaya kadar onun nasıl biri olduğunu anlayamazsın. Beni George Rainey kadar kötü kandıran başka adam olmadı. O da eli yüzü düzgün, gürbüz bir adamdı. En az Kaptan Johnson kadar uzun boyluydu ve güçlü kuvvetli görünüyordu. Ama bunların hepsi görünüşteymiş meğer. Hiç içmezdi. Bir kez bile bana elini kaldırmadı. Misyoner olsaymış keşke. Adaya yanaşan her geminin kaptanıyla seviştim ve George Rainey hiçbir şey görmedi. En sonunda ondan tiksindim ve boşandım. Böyle bir kocanın kime ne faydası var? Bazı erkeklerin kadınlara karşı korkunç davranışları oluyor."

Tiaré'ye başsağlığı diledim ve erkeklerin ne kadar aldatıcı olduğunu gayet iyi bildiğimi içtenlikle belirttim, sonra da Strickland'ın hikâyesine devam etmesini istedim.

"'Pekâlâ,' dedim ona, 'acele edecek bir şey yok. Yavaştan al ve meseleyi enine boyuna düşün. Ata'nın müştemilatta çok hoş bir odası var. Orada bir ay onunla yaşa ve hoşuna gidip gitmediğine bir bak. Yemeklerini burada yiyebilirsin. Bir ayın sonunda onunla evlenmeye karar verirsen, gidip mülküne yerleşirsiniz.'

Neyse, bunu kabul etti. Ata ev işlerini yapmaya devam etti ve ben de söz verdiğim gibi Strickland'ı yemeklere çağırdım. Ata'ya onun sevdiği yemeklerden bir ikisini

yapmayı da öğrettim. Pek fazla resim yapmadı. Tepelerde dolaşıyor ve derede yıkanıyordu. Ön tarafta oturup lagünü seyrediyor, güneş batınca da aşağı inip Moorea'yı izliyordu. Kayalıkların orada balık avlardı. Limanda dalgın dalgın dolaşıp yerlilerle sohbet etmeye bayılırdı. Sevimli ve sessiz bir adamdı. Her akşam yemekten sonra Ata'yla beraber müştemilata giderdi. Bir an önce ormana dönme özlemiyle yanıp tutuştuğunu görebiliyordum ve bir ayın sonunda niyetinin ne olduğunu sordum. Ata gitmeyi düşünüyorsa, kendisinin de onunla birlikte gitmek istediğini söyledi. Onlar için bir düğün yemeği verdim. Yemekleri kendi ellerimle yaptım. Onlara bezelye çorbası ve Portekiz usulü ıstakoz çıkardım, yanında da köri ve hindistancevizi salatası vardı –benim hindistancevizi salatamdan yemiş miydin hiç? Sen gitmeden önce yapayım muhakkak– sonra da dondurma servis ettim. İçebildiğimiz kadar şampanya içtik, sonra daha sert içkilere geçtik. Her şeyin iyi olmasını sağlamaya karar vermiştim. Daha sonra misafir odasında dans ettik. O sırada bu kadar şişman değildim, üstelik dans etmeyi hep sevmişimdir."

Hôtel de la Fleur'ün misafir odası küçüktü; içeride küçük bir piyano ve gayet düzgün bir şekilde duvar kenarlarına dizilmiş kadife döşemeli maun mobilyalar vardı. Yuvarlak masalarda fotoğraf albümleri duruyordu, duvarlarda da Tiaré ile ilk kocası Kaptan Johnson'ın büyütülmüş fotoğrafları asılıydı. Tiaré artık yaşlı ve şişman olmasına rağmen, fırsat buldukça yerdeki Brüksel halısını rulo yapıp kaldırırdık, hizmetçileri ve Tiaré'nin bir iki arkadaşını çağırıp artık gramofonun hışırtılı müziğine mahkûm olsak da dans ederdik. Veranda'da tiare çiçeğinin yoğun kokusu olurdu ve başımızın üstünde Güney Haçı takımyıldızı bulutsuz gökyüzünde parıldardı.

Geçmiş günlerin neşesini hatırlayınca Tiaré anlayışlı bir ifadeyle gülümsedi.

"Üçe kadar oturduk ve yatmaya gittiğimizde kimsenin ayık olduğunu sanmıyorum. Yolun sonuna kadar benim küçük arabamla gidebileceklerini söyledim, çünkü ondan sonra da uzun süre yürümeleri gerekecekti. Ata'nın mülkü uzakta, yukarıdaki vadilerden birindeydi. Şafakta yola çıktılar ve onlarla birlikte gönderdiğim oğlan ertesi güne kadar geri dönmedi.

Evet, işte Strickland böyle evlendi."

52

Sonraki üç yılın Strickland'ın hayatındaki en mutlu dönem olduğunu düşünüyorum. Ata'nın evi adayı dolaşan yoldan sekiz kilometre uzaktaydı ve ancak tropiklerin gür ağaçlarının gölgelediği dolambaçlı bir patikadan ulaşılabiliyordu. Boyasız ahşaptan bir bungalov olan bu evin iki küçük odası vardı ve dışarıda da mutfak görevi gören küçük bir baraka bulunuyordu. Yatak olarak kullandıkları hasırlar ve verandada duran sallanan sandalye dışında hiç mobilyaları yoktu. Hemen evin dibinde, sıkıntıya düşmüş bir imparatoriçenin yırtık pırtık elbiselerini andıran tırtıklı dev yapraklarıyla muz ağaçları yükseliyordu. Arka taraftaki ağacın dallarından avokadolar sarkıyordu ve her taraf bu topraklara gelir getiren hindistanceviziyle doluydu. Ata'nın babası toprağının çevresine kroton dikmiş, bu bereketli, canlı ve parlak renkli bitkiler araziyi alevden bir çit gibi sarmıştı. Evin hemen önünde bir mango bitmişti ve avlunun ucunda da hindistancevizlerinin altın sarısına kızıl çiçekleriyle meydan okuyan ikiz ateş ağaçları vardı.

Strickland burada yaşıyor, topraktan çıkanlarla geçindiği için Papeete'ye nadiren gidiyordu. Çok uzak sayılmayacak bir yerdeki derede yıkanıyordu ve kimi zaman bu dereden aşağı balık sürüleri de geçiyordu. O zaman yerliler ellerinde mızraklarla toplanıyor, denize doğru hızla ilerleyen koca-

man balıkları çıkardıkları patırtıyla sersemletip avlıyorlardı. Bazen Strickland kayalıklara iniyor ve Ata'nın hindistancevizi yağında pişireceği bir sepet minik, renkli balıkla veya bir ıstakozla dönüyordu; bazen de kız ayaklarınızın altından kaçışan kocaman yengeçlerden lezzetli bir yemek yapıyordu. Dağın yukarılarında turunç ağaçları vardı; zaman zaman Ata köyden iki üç kadınla birlikte gidip yeşil, tatlı, sulu meyvelerle dönüyordu. Sonra hindistancevizleri toplanacak kadar olgunlaşıyordu ve Ata'nın kuzenleri (tüm yerliler gibi Ata'nın da bir dolu akrabası vardı) ağaçlara çıkıp kocaman olgunlaşmış meyveleri aşağı atıyorlardı. Hindistancevizleri kırılıp açılıyor, sonra da güneşte kurumaya bırakılıyordu. Ondan sonra içi çıkarılıyor, çuvallara dolduruluyor, lagünün oradaki köyde bulunan tüccara kadınlar tarafından taşınıyordu. Tüccar da onlara pirinç, sabun, konserve et ve biraz para veriyordu. Kimi zaman komşulardan biri domuz kesip şölen düzenliyordu. O zaman davul gibi şişene dek yiyor, dans ediyor ve ilahiler söylüyorlardı.

Ama ev köyden epeyce uzaktaydı ve Tahitililer tembeldi. Gezmeyi ve dedikodu yapmayı seviyorlardı, ama yürümekten hoşlanmıyorlardı. Strickland ile Ata'nın haftalarca baş başa kaldıkları da oluyordu. Strickland resim yapıyor ve okuyor, akşamları da hava kararınca birlikte verandaya oturup tütün içerek geceyi seyrediyorlardı. Derken Ata'nın bebeği oldu ve ona yardım etmeye gelen yaşlı kadın yanlarında kalmaya başladı. Sonra yaşlı kadının torunu da onlarla kalmaya geldi, sonra bir de delikanlı çıktı ortaya; kimse nereden geldiğini ya da kimlerden olduğunu bilmese de o da tasasız bir şekilde oraya yerleşti ve hep birlikte yaşadılar.

53

Bir gün yine Strickland hakkında anlattıklarının ayrıntılarına girmesini sağlamaya çalıştığım sırada, "*Tenez, voilà le*

Capitaine Brunot,"* dedi Tiaré. "Strickland'ı iyi tanırdı, onu evinde ziyaret etmişti."

Kocaman kara sakalına aklar düşmüş, yüzü güneşte kararmış, kocaman parlak gözlü, orta yaşlı bir Fransız vardı karşımda. Yelken bezinden şık bir yağmurluk giymişti. Öğlen yemeğinde dikkatimi çekmişti ve Çinli çocuk Ah Lin onun o gün yanaşan gemiyle Paumotus'tan geldiğini söylemişti. Tiaré beni onunla tanıştırdı. Adamın bana verdiği kocaman kartta *René Brunot* yazıyordu, altında da *Capitaine au Long Cours*** sözcükleri yazılıydı. Mutfağın hemen dışındaki minik verandada oturuyorduk ve Tiaré evdeki kızlardan birine dikeceği elbise için kumaş kesiyordu. Adam yanımıza oturdu.

"Evet, Strickland'ı iyi tanırdım," dedi. "Satrancı çok severim ve o da oynama fırsatı bulunca çok memnun olurdu. İşlerim için Tahiti'ye yılda üç dört kez gelirim ve o sırada Papeete'deyse buraya uğrardı ve birlikte oynardık. Evlendiğinde..." –Kaptan Brunot gülümseyerek omuz silkti– "daha doğrusu, Tiaré'nin ona verdiği kızla oturmaya gittiğinde, onu ziyaret etmemi önermişti. Düğün yemeğindeki konuklardan biri de bendim." Tiaré'ye baktı ve ikisi birden kahkaha attılar. "Ondan sonra Papeete'ye çok az geldi, bir yıl kadar sonra şans eseri adanın o kısmında şimdi hatırlayamadığım bir işim çıktı ve işi bitirdikten sonra kendi kendime şöyle dedim: '*Voyons*, neden gidip şu zavallı Strickland'ı ziyaret etmiyorum?' Yerlilerden bir ikisine onun hakkında bir şey bilip bilmediklerini sordum, böylece bulunduğum yerden en fazla beş kilometre ötede oturduğunu keşfedince evine gittim. Ziyaretimin bende bıraktığı izlenimi asla unutamam. Ben bir mercanadasında yaşıyorum, alçak bir adadır, bir lagünü çevreleyen kara şeridi şeklindedir ve güzelliği de deniz ile göğün enginliğinden, lagünün muhtelif

* Fr. İşte, Kaptan Brunot. (ç.n.)

** Fr. Uzun yol kaptanı. (ç.n.)

renklerinden, hindistancevizi ağaçlarının narinliğinden ileri gelir; ama Strickland'ın yaşadığı yerde Cennet Bahçesi'nin güzelliği vardı. O yerin, tüm dünyadan saklanmış o köşenin büyüleyiciliğini, yukarıdaki masmavi göğü ve gür, yemyeşil ağaçları size gösterebilmek isterdim. Tam bir renk şöleniydi. Mis kokulu ve serindi. O cenneti tarif etmeye sözcükler yetmez. Dünyayı umursamadan ve dünya tarafından unutulmuş halde burada yaşıyordu işte. Avrupalıların gözüne müthiş sefil ve çirkin görünecektir herhalde. Ev harap haldeydi ve pek de temiz sayılmazdı. Yaklaştığımda verandada üç dört yerlinin uzandığını gördüm. Yerlilerin iç içe yaşamayı ne kadar sevdiğini biliyorsunuzdur. Bir delikanlı boylu boyunca uzanmış sigara içiyordu ve üzerinde *pareo*'dan başka bir şey yoktu."

Pareo uzun bir parça kumaştır. Kırmızı ya da mavi olur ve üzerinde beyaz desenler vardır. Bele sarılarak giyilir ve dizlere kadar iner.

"En fazla on beş yaşında bir kız pandanus yapraklarından şapka örüyordu ve yaşlı bir kadın da ayağını altına kıvırıp oturmuş pipo içiyordu. Sonra Ata'yı gördüm. Yeni doğmuş bir bebeği emziriyordu ve çırılçıplak başka bir çocuk da ayaklarının dibinde oynuyordu. Beni görünce seslendi ve Strickland kapıya çıktı. Onun üzerinde de sadece bir *pareo* vardı. Kızıl sakalı, keçe gibi olmuş saçları ve geniş kıllı göğsüyle sıradışı görünüyordu. Ayakları nasırlı ve yaralıydı, sürekli yalınayak geziyor olmalıydı. İntikam alırcasına yerlileşmişti. Beni gördüğüne sevinmiş gibiydi. Ata'ya akşam yemeğimiz için bir tavuk kesmesini söyledi. Beni içeriye davet ederek üzerinde çalıştığı resmi gösterdi. Odanın bir köşesinde yatak, tam ortasında da üzerine tuval yerleştirilmiş bir şövale vardı. Ona acıdığım için ufak bir ödeme yaparak birkaç resmini satın aldım, birkaç resmini de Fransa'daki bazı dostlarıma gönderdim. Sırf merhametimden almış olsam da bir süre birlikte yaşayınca resimleri sevmeye başladım.

Hatta bu resimlerde tuhaf bir güzellik buluyordum. Herkes delirdiğimi düşünmüştü, ama haklı olduğum sonra çıktı ortaya. Adalarda onun ilk hayranı bendim."

Adamın bu noktada Tiaré'ye dönüp hınzır hınzır sırıtması üzerine, kadıncağız yine dertlenerek, Strickland'ın eşyaları satışa çıktığı zaman resimleri almayıp yirmi yedi franka bir Amerikan fırını aldığı hikâyesini baştan sona tekrarladı.

"Resimleri hâlâ saklıyor musunuz?" diye sordum.

"Evet, kızım evlenme yaşına gelinceye kadar saklayıp sonra satacağım. Parası onun çeyizi olacak."

Ardından, Strickland'ı ziyaret hikâyesine devam etti.

"Onunla birlikte geçirdiğim akşamı hiç unutmayacağım. Bir saatten uzun kalmayı düşünmüyordum, ama geceyi orada geçirmem için ısrar etti. Tereddüt ettim, çünkü uyumamı teklif ettiği hasırların görünüşünü pek beğenmediğimi itiraf etmek zorundayım; ama yine de kalmaya karar verdim. Paumotus'ta evimi inşa ederken haftalarca daha sert bir yatakta yatmıştım, başımın üstünde de yabani çalılardan başka bir şey yoktu; haşarata gelince, derimin sertliği beni onlardan koruyabilirdi.

Ata akşam yemeğini hazırlarken yıkanmak için dereye gittik ve yemekten sonra da verandada oturduk. Tütün içip sohbet ettik. Delikanlıda bir akordeon vardı, on yıl kadar önce müzikhollerde çok tutulan melodiler çaldı. Medeniyetten binlerce mil uzaktaki bu tropik gecede bu müzik çok tuhaf geliyordu kulağa. Strickland'a bu karışıklık içinde yaşamanın onu korkutup korkutmadığını sordum. Hayır, dedi; modellerini elinin altında bulundurmak hoşuna gidiyordu. Ondan sonra da yerliler sesli sesli esneyip yatmaya gittiler, ben ve Strickland baş başa kaldık. Gecenin sessizliğini size nasıl tarif ederim bilemiyorum. Paumotus'taki adamda geceleri asla buradaki kadar derin bir sessizlik olmaz. Sahilde çeşit çeşit hayvanın hışırtısı duyulur, kabuklu yaratıklar hiç durmadan kumların üzerinde sürünürler, yengeçler sağa

sola koştırurken tıkırtılar çıkarırlar. Zaman zaman lagünde bir balığın sıçradığını duyarsınız, kimi zaman da bir kum köpekbalığı tüm diğer balıkların can havliyle kaçışmasına yol açtığında çıkan şapırtılar gelir. Hepsinin ötesinde de zamanın kendisi kadar kesintisiz bir şekilde kayalıklara vuran dalgaların gürlemeleri işitilirdi. Fakat burada hiç ses yoktu ve havada beyaz gece çiçeklerinin kokusu vardı. Öyle güzel bir geceydi ki insanın ruhu bedeninin hapishanesinde kalmaya katlanamıyordu adeta. İnsan gayrimaddi havada uçup gitmeye hazır olduğunu hissediyordu ve ölüm her yönüyle aziz bir dosta benziyordu."

Tiaré içini çekti.

"Ah, keşke yeniden on beşimde olsam."

Sonra mutfak masasının üstündeki bir tabak karidese ulaşmaya çalışan bir kedi çarptı gözüne, bir yandan galiz küfürler ederek eline bir kitap geçirip kaçan kedinin kuyruğunun kaybolduğu yere doğru ustaca fırlattı.

"Ata'yla mutlu olup olmadığını sordum ona.

'Beni rahat bırakıyor,' dedi. 'Yemeklerimi pişiriyor ve bebeklere bakıyor. Ona söylediğim şeyleri yapıyor. Bir kadından istediğim her şeyi veriyor bana.'

'Peki Avrupa'yı hiç özlemiyor musun? Paris ya da Londra'daki sokakların aydınlığını, dostlarınla ve sana denk kimselerle birlikte olmayı, tiyatroları ve gazeteleri, omnibüslerin gürültüsünü ve taş döşeli kaldırımları hiç aklından geçirmiyor musun?'

Uzun süre cevap vermedi. Sonra şöyle dedi:

'Ölene kadar burada kalacağım.'

'Ama hiç sıkılmıyor musun, kendini yalnız hissetmiyor musun?' diye sordum.

Bir kahkaha attı.

'*Mon pauvre ami*,'* dedi. 'Sanatçı olmanın ne anlama geldiğini bilmediğin çok açık.'"

---

* Fr. Ah zavallı dostum. (ç.n.)

Kaptan Brunot hafif bir gülümsemeyle bana döndü, sevecen kara gözlerinde şahane bir ifade vardı.

"Bana haksızlık etmişti, çünkü insanın düşlerinin olması ne demektir bilirim. Benim de hayallerim var. Ayrıca kendi çapımda ben de bir sanatçıyım."

Bir süre hepimiz sessizce durduk, Tiaré geniş cebinden birkaç sigara çıkardı. İkimize de birer tane uzattı ve hep beraber sigaramızı içtik. Sonunda Tiaré konuştu:

"Madem *ce monsieur* Strickland'a karşı bu kadar ilgili, neden onu Doktor Coutras'nın yanına götürmüyorsun? Strickland'ın hastalığı ve ölümüyle ilgili bir şeyler anlatabilir."

"*Volontiers*,"* dedi kaptan bana bakarak.

Ona teşekkür ettim, saatine baktı.

"Altıyı geçmiş. Hemen gelmek isterseniz onu evinde ziyaret edebiliriz."

Hiç oyalanmadan ayağa kalktım ve doktorun evine giden yolda yürümeye başladık. Doktor şehir dışında yaşıyordu ama Hôtel de la Fleur zaten şehrin kıyısındaydı ve kısa sürede kırlara çıktık. Karabiber ağaçlarının gölgesinin düştüğü geniş bir yoldu. Her iki tarafımızda hindistancevizi ve vanilya bahçeleri vardı. Palmiye yapraklarının arasında tiz sesli kuşlar ötüyordu. Sığ bir akarsuyun üstündeki taş köprüye vardığımızda birkaç dakika durup yerli çocukların yıkanmasını izledik. İncecik sesleriyle bağırarak ve kahkahalar atarak birbirlerini kovalıyorlardı, kahverengi ve ıslak bedenleri güneşte parıldıyordu.

54

Yürürken, son zamanlarda Strickland hakkında duyduklarım nedeniyle dikkate almak zorunda kaldığım bir durumu düşünüyordum. Bu uzak adada, evindeyken uyandırdığı tiksintiyi hiç uyandırmamış, tiksinti yerine merhametle kar-

* Fr. Memnuniyetle. (ç.n.)

şılanmıştı; aşırılıkları da hoşgörüyle kabul edilmişti. İster yerli olsunlar ister Avrupalı, bu insanların gözünde tuhaf bir balıktı, ama onlar tuhaf balıklara alışıktı ve onu olduğu gibi kabul etmişlerdi; dünya garip şeyler yapan garip insanlarla doluydu; belki de onlar insanın istediği şeyi değil, mecbur kaldığı şeyi yapabildiğini biliyorlardı. İngiltere ve Fransa'da yuvarlak bir delikteki kare takoz gibi uyumsuzdu, ama burada her şekilde delik vardı ve hiçbir türden takoz kusurlu görülmüyordu. Burada daha kibar olduğunu, bencillikten ve zalimlikten uzaklaştığını hiç sanmıyorum, ama koşullar daha elverişliydi. Hayatını bu çevrede geçirmiş olsaydı belki de hiçbir zaman başkalarından daha kötü biri sayılmayacaktı. Burada kendi insanlarından beklemediği ve istemediği bir şey görmüştü – anlayış.

Kaptan Brunot'ya bunun bende yarattığı hayreti biraz anlatmaya çalıştım, bir süre cevap vermedi.

"Her koşulda ona karşı anlayışlı olmam tuhaf değil," dedi sonunda, "çünkü, belki hiçbirimiz bilmiyorduk ama, ikimiz de aynı şeyi hedeflemiştik."

"Siz ve Strickland kadar birbirinden farklı iki kişinin hedeflediği aynı şey ne olabilir ki?" dedim gülümseyerek.

"Güzellik."

"Zor bir iş," diye mırıldandım.

"Erkeklerin aşka kafayı takıp dünyadaki diğer her şeye karşı nasıl sağır ve kör olabileceklerini bilir misiniz? Küreğe vurulmuş kölelerden daha fazla efendisi değildirler kendilerinin. Strickland'ı esaret altına alan tutku da en az aşk kadar zalimceydi."

"Bunu söylemeniz çok tuhaf!" dedim. "Uzun zaman önce onun içine şeytan girdiğini düşünmüştüm ben de."

"Strickland'ı etkisi altına alan tutku, güzellik yaratma tutkusuydu. Bu tutku ona hiç rahat vermiyordu. Onu oradan oraya sürüklüyordu. Yolculuğu hiç bitmeyen bir hacıydı, ilahi bir nostalji tarafından lanetlenmişti, içindeki iblis

acımak nedir bilmiyordu. Kimi insanlarda hakikati bulma arzusu öyle güçlüdür ki içinde yaşadıkları dünyanın temellerini parçalarlar onu ararken. Strickland da böyleydi, sadece güzellik onu hakikate götürebiliyordu. Onun için hissedebileceğim tek şey derin bir merhamet."

"Bu da tuhaf. Strickland'ın büyük bir kötülük yaptığı başka bir adam da ona karşı büyük bir acıma hissi duyduğunu söylemişti." Bir an susup düşündüm. "Bana hiçbir zaman açıklanabilir görünmeyen bir karakteri açıklamanın yolunu bulmuş olabilir misiniz? Nasıl vardınız bu noktaya?"

Gülümseyerek bana döndü.

"Kendi çapımda benim de sanatçı olduğumu söylememiş miydim? Ona can veren tutkunun aynısını kendimde de duyumsadım ben. Ama onun seçtiği araç resimken, benimki hayattı."

Ardından Kaptan Brunot bana öyle bir hikâye anlattı ki burada aktarmak zorundayım, çünkü sırf tezat bakımından olsa da Strickland'a dair izlenimlerime önemli bir şey katıyor. Ayrıca bana kalırsa kendine has bir güzelliği de var.

Kaptan Brunot bir Breton'du ve Fransız Donanması'nda görev yapmıştı. Evlendikten sonra donanmadan ayrılmış, hayatının geri kalanını huzur içinde geçirmek için Quimper civarında sahip olduğu küçük bir araziye yerleşmişti; fakat bir avukatın beceriksizliği yüzünden aniden beş parasız kalmıştı. Ne kendisi ne de karısı yokluk içinde yaşamak istiyordu. Kaptan Brunot gemicilik yıllarında Güney Denizleri'ne uzanmıştı ve şimdi şansını orada denemeye karar vermişti. Plan yapmak ve deneyim kazanmak için birkaç ayını Papeete'de geçirmişti; sonra Fransa'da bir dostundan aldığı parayla Paumotus'ta bir ada satın almıştı. Derin bir lagünün çevresindeki halka şeklinde bir toprak parçasıydı burası. Üzerinde kimse yaşamıyordu ve çalılar ile yabani guava dışında da hiç bitki örtüsü yoktu. Gözüpek bir kadın olan karısı ve birkaç yerliyle birlikte orada adaya çıkmış, bir ev

yapmaya başlamış, hindistancevizi yetiştirmek için çalıları temizlemeye girişmişti. Bunlar yirmi yıl önceydi ve eskiden çorak bir adanın olduğu yerde şimdi bir bahçe vardı.

"İlk başta zor ve kaygı verici bir işti, ikimiz de büyük bir gayretle çalışıyorduk. Her gün şafakta kalkıp çalı temizliyor, dikim yapıyor, evimin inşaatında çalışıyordum; geceleri kendimi yatağa attığımda da sabaha kadar kütük gibi uyuyordum. Karım da benim kadar çok çalışıyordu. Sonra çocuklarımız oldu. Önce bir oğlan, sonra da bir kız. Bildikleri her şeyi onlara karım ve ben öğrettik. Fransa'dan getirttiğimiz bir piyano vardı. Karım onlara piyano çalmayı ve İngilizce konuşmayı öğretti, ben de Latince ve matematik öğrettim, ayrıca birlikte tarih okumaları yaptık. Yelkenli kullanabiliyorlar. En az yerliler kadar iyi yüzüyorlar. Toprak hakkında bilmedikleri hiçbir şey yok diyebilirim. Ağaçlarımız büyüdü ve resiflerimde bol miktarda istiridye var. Şimdi Tahiti'ye bir uskuna almaya geldim. Parasını çıkaracak miktarda istiridye toplayabilirim ve kim bilir, belki inci bulurum. Hiçbir şeyin olmadığı bir yerde bir şey oluşturdum. Ben de güzellik yarattım. O uzun, sağlıklı ağaçlara bakıp da hepsini kendi ellerimle diktiğimi düşünmek nasıl bir duygudur bilemezsiniz."

"Müsaade ederseniz sizin Strickland'a sorduğunuz soruyu ben de size sorayım. Fransa'yı ve Bretonya'daki eski evinizi özlediğiniz oluyor mu hiç?"

"Bir gün, yani kızım evlendikten ve oğlum da bir eş edinip adadaki yerimi almaya hazır olduktan sonra, karım ve ben geri gidip doğduğum o eski evde kalan günlerimizi tamamlayacağız."

"Geriye dönüp baktığınızda mutlu bir hayat göreceksiniz," dedim.

"*Évidemment*,* adamız çok heyecanlı bir yer değil ve dünyadan çok uzaktayız –düşünsenize, Tahiti'ye gelmek dört günümü alıyor– ama burada mutluyuz. Bir işe girişip onun

* Fr. Elbette. (ç.n.)

sonunu getirmek çok az insana bahşedilmiş bir ayrıcalıktır. Sade ve masum bir hayatımız var. Hırstan azadeyiz ve gurur duyduğumuz şeyler yalnızca kendi elimizden çıkan eserlere baktığımızda gördüklerimiz. Kötülük bize dokunamaz, kıskançlık saldıramaz. Çalışmanın kutsallığının basmakalıp bir deyiş olduğu düşünülür, ama benim için çok büyük bir anlamı vardır, *mon cher monsieur*.* Mutlu bir adamım ben."

"Bunu hak ettiğinizden eminim," diyerek gülümsedim.

"Keşke ben de öyle düşünebilseydim. Kusursuz bir dost ve yardımcı, kusursuz bir eş ve kusursuz bir anne olan bir kadınla evlenmeyi hak etmek için ne yaptım bilmiyorum."

Kaptanın hayal etmemi sağladığı hayat üzerine bir süre düşündüm.

"Şurası çok açık ki, böyle bir yaşam sürmek ve bu yaşamda anlattığınız kadar başarılı olmak için ikinizin de güçlü bir iradeye ve azimli bir karaktere sahip olması gerek."

"Belki öyledir, ama başka bir faktör daha olmasaydı hiçbir şey başaramazdık."

"Neymiş o faktör?"

Dramatik bir edayla durup kollarını yukarı kaldırdı.

"İnanç. Tanrı'ya olan inancımız olmasa kaybolur giderdik."

Sonra Dr. Coutras'nın evine vardık.

55

Dr. Coutras gayet uzun boylu ve son derece şişman, ihtiyar bir Fransız'dı. Gövdesi kocaman bir ördek yumurtası biçimindeydi; keskin, mavi ve sevecen gözleri zaman zaman bir memnuniyet ifadesiyle dev göbeğine yöneliyordu. Yüzü kırmızı, saçları beyazdı. Anında sempati uyandıran bir adamdı. Fransa'nın taşra kasabalarındakine benzeyen bir odaya aldı bizi; içerideki bir iki Polinezya biblosu çok acayip

* Fr. Sevgili mösyö. (ç.n.)

duruyordu. Elimi –dev gibi– ellerinin arasına alıp sıkarken içtenlikli bakışlarını gözlerime diktiğinde, son derece açıkgöz bir adamla karşı karşıya olduğumu anlamıştım. Kaptan Brunot'yla tokalaşırken ona kibarca *Madame et les enfants** hakkında sorular sordu. Birkaç dakika süren karşılıklı nezaket gösterilerinden, adayla ilgili kimi yerel dedikodulardan ve hindistanceviziyle vanilya mahsulüne dair görüş alışverişlerinden sonra, ziyaretimin sebebine gelebildik.

Dr. Coutras'nın bana anlattıklarını onun sözcükleriyle değil kendiminkilerle, kafamda canlandığı haliyle anlatacağım, çünkü o renkli anlatımını ikinci elden aktarabileceğime dair pek umudum yok. Derin, yankılı sesi o muazzam gövdesine uygundu ve çarpıcı tarzı sayesinde anlattığı sahneleri canlandırmakta çok başarılıydı. Onu dinlemek bir tiyatro oyunu seyretmek gibiydi, hem de birçoğundan iyi bir oyun.

Anlaşılan bir gün Dr. Coutras hasta olan yaşlı bir kadın kabile reisini ziyaret etmek için Taravao'ya gitmişti. Devasa bir yatağa uzanmış sigara içen ve koyu tenli hizmetkârlar kalabalığı tarafından sarılmış obez yaşlı kadına dair çok renkli bir tablo aktardı. Kadını muayene ettikten sonra doktor başka bir odaya alınmış ve akşam yemeğine oturtulmuştu –çiğ balık, kızarmış muz ve tavuk; işte tipik bir *indigène*** ziyafeti– ve yemeğini yerken gözyaşları içindeki genç bir kızın kapıdan uzaklaştırıldığını görmüştü. Bu konu üzerine pek düşünmemişti, ama arabasına binip eve dönmek için dışarı çıktığında kızı yine biraz uzakta dururken gördü; kız dertli dertli ona bakıyordu ve gözyaşları yanaklarından süzülüyordu. Doktor kızın sorununun ne olduğunu sorduğunda, hasta bir beyaz adamı ziyaret etmesini istemek üzere tepelerden geldiğini öğrendi. Kıza doktoru rahatsız etmemesi gerektiğini söylemişlerdi. Doktor kıza seslendi ve

* Fr. Madam ve çocuklar. (ç.n.)

** Fr. Yerli. (ç.n.)

ne istediğini şahsen sordu. Kız kendisini eskiden Hôtel de la Fleur'de çalışan Ata'nın gönderdiğini, Kızıl'ın hasta olduğunu söyledi. Doktorun eline buruşturulmuş bir gazete parçası tutuşturdu ve adam kâğıdı açtığında içinden yüz franklık bir kâğıt para çıktı.

"Kızıl kim?" diye sordu doktor çevresindekilere.

Bulundukları yerden yedi kilometre yukarıda Ata'yla birlikte yaşayan İngiliz ressama bu adın verildiğini söylediler. Doktor bu tariften Strickland'ı tanımıştı. Ama yürüyerek gitmesi gerekiyordu. Adamın ta yukarıya yürümesi imkânsızdı, yerliler bu yüzden kızı uzaklaştırmışlardı.

"İtiraf etmeliyim ki," dedi doktor bana dönerek, "tereddüt ettim. Berbat bir patikadan on dört kilometre yürüme fikri hiç hoşuma gitmemişti, üstelik o gece Papeete'ye dönme şansım da kalmıyordu. Hem Strickland bana hiç sempatik gelmiyordu. Boş gezen, işe yaramaz alçağın biriydi. Bizim gibi hayatını kazanmak üzere çalışmak yerine yerli bir kadınla yaşamayı tercih etmişti. *Mon Dieu*,* nereden bilirdim bir gün dünyanın onun dâhi olduğu kanaatine varacağını? Kıza onun kendisinin gelip beni görecek kadar iyi olup olmadığını sordum. Ayrıca Strickland'ın hastalığının ne olduğunu bilip bilmediğini de öğrenmek istiyordum. Cevap vermedi. Baskı yaptım, hatta biraz sinirlendim galiba, ama gözlerini yere dikip ağlamaya başladı. Bunun üzerine omuz silktim; neticede gitmek benim görevimdi ve çok aksi bir tavırla kıza yolu göstermesini söyledim."

Oraya vardığında aksiliği kesinlikle azalmamıştı. Ter içinde kalmış ve susamıştı. Ata yol üstünde onu bekliyordu ve karşılamak için ona doğru yürüdü.

"Herhangi bir kimseyi görmeden önce bana içecek bir şey verin, yoksa susuzluktan öleceğim," diye haykırdı doktor. "*Pour l'amour de Dieu*,** bir hindistancevizi verin bari."

---

* Fr. Yüce Tanrım. (ç.n.)

** Fr. Tanrı aşkına. (ç.n.)

Ata seslenince bir çocuk koşarak geldi. Hemen bir ağaca çıktı ve aşağı olgun bir hindistancevizi attı. Ata hindistancevizine bir delik açtı, böylece doktorun doya doya içeceği serinletici bir içeceği oldu. Ardından kendine bir de sigara sarınca aksiliği geçti.

"Evet, neredeymiş şu Kızıl?" diye sordu.

"Evde, resim yapıyor. Geldiğinizi ona söylemedim. İçeri girip onu görebilirsiniz."

"İyi ama şikâyeti nedir? Resim yapacak kadar iyiyse, Taravao'ya inip beni bu kahrolası yürüyüşten kurtarabilirdi herhalde. Benim zamanım onunkinden daha mı değersiz?"

Ata cevap vermedi, ama çocukla birlikte onu eve kadar takip etti. Doktoru eve getiren kız verandada oturuyordu, ayrıca yaşlı bir kadın da duvara sırtını verip oturmuş, yerli sigarası sarıyordu. Ata kapıyı işaret etti. Neden bu kadar tuhaf davrandıklarını hem merak eden hem de bu duruma sinirlenen doktor kapıdan içeri girdiğinde Strickland'ın paletini temizlediğini gördü. Şövalede bir resim vardı. Üzerinde sadece bir *pareo* bulunan Strickland'ın sırtı kapıya dönüktü, ama doktorun çizmelerinin sesini duyunca arkasını döndü. Doktora sinirli sinirli baktı. Onu gördüğüne şaşırmış ve davetsiz gelişine kızmıştı. Ama doktorun soluğu kesilmiş, kapının eşiğinde mıhlanmış gibi kalakalmıştı. Gözlerini dikmiş Strickland'ın yüzüne bakıyordu. Hiç böyle bir şey beklemiyordu. Dehşet içindeydi.

"Selamsız sabahsız içeri daldınız," dedi Strickland. "Size nasıl yardımcı olabilirim?"

Doktor kendini topladı, ama konuşabilmek için epeyce çaba harcaması gerekti. Bütün kızgınlığı buhar olup uçmuş ve kendini *–eh bien, oui, je ne le nie pas–** müthiş bir acıma duygusunun pençesinde bulmuştu.

"Ben Dr. Coutras. Kabile reisini görmek için Taravao'ya gelmiştim, Ata sizi görmem için beni çağırtmış."

---

* Fr. Evet, inkâr etmiyorum. (ç.n.)

"Bak sen şu kahrolası aptala... Son zamanlarda biraz ağrım vardı, azıcık da ateşim çıktı, ama önemi yok. Geçer nasılsa. Bir daha Papeete'ye giden olursa biraz kinin getirtirim olur biter."

"Aynada kendinize bir bakın."

Strickland ona bakıp gülümsedi ve duvarda asılı duran küçük ahşap çerçeveli, ucuz aynanın karşısına geçti.

"Ne olmuş?"

"Yüzünüzdeki tuhaf değişikliği görmüyor musunuz? Yüz hatlarınızın kalınlaştığının ve –nasıl tarif etsem bilemiyorum– kitaplarda yazdığı üzere aslan suratı şeklini aldığının farkında değil misiniz? *Mon pauvre ami*,* korkunç bir hastalığınız olduğunu size söylemem gerekli mi gerçekten?"

"Benim mi?"

"Aynada yüzünüze baktığınızda gördüğünüz şey, tipik bir cüzam vakasıdır."

"Şaka ediyorsunuz," dedi Strickland.

"Keşke öyle olsaydı."

"Yani şimdi siz bende cüzam olduğunu mu söylüyorsunuz?"

"Ne yazık ki, buna hiç şüphe yok."

Dr. Coutras daha önce pek çok kişiye ölüm hükmünü vermişti ve bunun içinde uyandırdığı dehşetin hiçbir zaman üstesinden gelememişti. Öleceğini öğrenen kişinin kendisi ile doktor arasında, yani kendisi ile paha biçilmez yaşam imtiyazına sahip olan aklı başında ve sağlıklı bir adam arasında mukayese yapınca kapıldığı öfke ve nefreti daima hissederdi.

Strickland sessizce ona baktı. O iğrenç hastalık tarafından çoktan çarpılmış olan yüzünden hiçbir duygu okunmuyordu.

"Onlar biliyor mu?" diye sordu en sonunda verandadakileri işaret ederek. Onlar da artık olağandışı, açıklanamaz bir sessizlik içindeydiler.

---

* Fr. Zavallı dostum. (ç.n.)

"Yerliler belirtileri çok iyi tanır," dedi doktor. "Size söylemeye korkmuşlardır."

Strickland kapıya çıkıp dışarı baktı. Yüzünde korkunç bir ifade vardı muhakkak, çünkü dışarıdakiler birden haykırmaya ve ağıtlar yakmaya başladılar. Seslerini yükseltmiş, ağlıyorlardı. Strickland hiç konuşmadı. Onlara bir an baktıktan sonra odaya geri girdi.

"Sizce daha ne kadar yaşarım?"

"Kim bilir? Bazen hastalık yirmi yıl kadar sürer. Ama daha kısa sürede işinin bitmesini lütuf sayar insanlar."

Strickland şövalenin başına gidip üzerindeki resme dalgın dalgın baktı.

"Uzun bir yol geldiniz. Önemli haberleri getirenlere ödül verilmesi âdettendir. Bu resmi alın. Şimdi size hiçbir şey ifade etmeyebilir, ama belki bir gün ona sahip olduğunuza sevinirsiniz."

Dr. Coutras yolculuğu için ödeme almaya ihtiyaç duymadığını söyledi, zaten Ata'ya da yüz franklık banknotu geri vermişti, ama Strickland resmi alması için ısrar etti. Sonra birlikte verandaya çıktılar. Yerliler şiddetle sarsılıyor, hıçkıra hıçkıra ağlıyorlardı.

Strickland, "Sessiz ol, kadın. Kurula gözyaşlarını," dedi Ata'ya. "Büyük bir mesele değil. Yakında sizden ayrılacağım."

"Seni alıp götürecekler mi?" diye haykırdı Ata.

O zamanlar adalarda denetim sıkı değildi ve cüzamlılar şayet isterlerse serbestçe gezebiliyorlardı.

"Dağın yukarılarına gideceğim," dedi Strickland.

O zaman Ata ayağa kalkıp karşısına dikildi.

"Diğerleri ne isterlerse onu yapsınlar, ama ben seni yalnız bırakmam. Sen benim erkeğimsin, ben de senin kadınınım. Beni bırakırsan evin arkasındaki ağaca kendimi asarım. Tanrı şahidimdir."

Kadının konuşması son derece tesirliydi. Artık o uysal, yumuşak başlı yerli kız değil, kararlı bir kadındı. Olağanüstü bir dönüşüm geçirmişti.

"Neden benimle kalasın? Papeete'ye geri dönebilirsin, çok geçmeden başka bir beyaz adam bulursun. Yaşlı kadın çocuklarına bakar ve Tiaré de seni geri aldığına memnun olacaktır."

"Sen benim erkeğimsin, ben de senin kadınınım. Sen nereye, ben oraya."

Strickland'ın metaneti bir anlığına sarsılmıştı, gözlerine dolan yaşlar yanaklarından ağır ağır süzülmeye başladı. Ama sonra her zamanki alaycı gülümseyişi geri geldi.

"Şu kadınlar ne tuhaf yaratıklar," dedi Dr. Coutras'ya. "Onlara köpek muamelesi çekebilirsin, kolun ağrıyıncaya kadar dövebilirsin, yine de severler seni." Omuz silkti. "Onların ruhunun olduğu iddiası da Hıristiyanlığın en gülünç yanılsamalarından biri elbette."

"Doktora ne söylüyorsun?" diye sordu Ata kuşkuyla. "Gitmiyorsun, değil mi?"

"Madem seni memnun edecek, o zaman kalıyorum, zavallı yavrucak."

Ata onun önünde dizlerinin üstüne çöktü, bacaklarını yakalayıp öptü. Strickland zayıf bir gülümsemeyle Dr. Coutras'ya baktı.

"En sonunda seni elde ederler ve ellerinde çaresiz kalırsın. Beyaz ya da kahverengi, hepsi aynı."

Dr. Coutras böyle korkunç bir felaket karşısında üzüntüsünü ifade etmeyi saçma bularak kalkmak için müsaade istemişti. Strickland da Tané adlı çocuğa doktoru köye kadar götürmesini söylemişti. Hikâyesini anlatan Dr. Coutras bir an duraksadı, ondan sonra bana hitaben devam etti:

"Onu sevmezdim, bana sempatik gelmediğini söylemiştim size, ama ağır ağır Taravao'ya doğru yürürken, insanların tutulduğu hastalıkların belki de en korkuncuna katlanmasını sağlayan müthiş sabrı ve cesareti karşısında ister istemez hayranlık duydum. Tané benden ayrılırken ona işe yarayabilecek bazı ilaçlar göndereceğimi söyledim, fakat

Strickland'ın bunları almaya razı olacağına dair pek umudum yoktu, alsa bile işe yarayacağına dair umudum çok daha azdı. Çocukla Ata'ya da bir mesaj gönderdim ve ne zaman çağırırsa geleceğimi belirttim. Hayat zor ve Tabiat kimi zaman çocuklarına işkence etmekten dehşetli bir keyif alıyor. Papeete'deki konforlu evime doğru giderken içimde bir ağırlık vardı."

Uzun süre ikimiz de konuşmadık.

"Ama Ata beni çağırmadı," diye devam etti doktor sonunda. "Tesadüfe bakın ki adanın o kısmına uzun süre gitmedim. Strickland'dan da hiç haber gelmedi. Bir iki kez Ata'nın resim malzemesi almak için Papeete'ye geldiğini duydum, ama ona şahsen rastlamadım. İki yıl kadar sonra Taravao'ya tekrar gittim. Yine o yaşlı kadın reisin ziyaretindeydim. Onlara Strickland hakkında bir şey duyup duymadıklarını sordum. Cüzamlı olduğu artık her yerde biliniyordu. İlk önce Tané adlı oğlan evi terk etmişti, ondan kısa süre sonra da yaşlı kadın ve torunu gitmişti. Strickland ve Ata evlerinde çocuklarıyla bir başlarına kalmışlardı. Kimse o bahçenin yakınlarına gitmiyordu, çünkü bildiğiniz üzere yerliler bu hastalıktan ölümüne korkarlar, hatta eski günlerde hasta olduğu anlaşılanları öldürürlermiş; ama köyden çocuklar tepelerde dolaşırlarken bazen kocaman kızıl sakallı beyaz adamın çevrede gezindiğini görürlermiş. Onu görünce dehşet içinde kaçarlarmış. Bazen Ata geceleyin köye gelip bakkalı uyandırır, ihtiyacı olan çeşitli şeyleri satın alırmış. Yerliler Strickland'a nasıl korkuyla bakıp ondan kaçıyorlarsa, Ata'dan da kaçıyorlarmış ve o da köylülerin yoluna çıkmamaya çalışıyormuş. Bir keresinde çiftliğe normalden fazla yaklaşan bazı kadınlar derede çamaşır yıkadığını görünce onu taşlamışlar. Daha sonra bakkal aracılığıyla ona bir daha dereyi kullanırsa erkeklerin gelip evini yakacağı mesajını iletmişler."

"Vahşiler," dedim.

"*Mais non, mon cher monsieur*,* insan her yerde böyledir. Korku onları zalimleştirir... Strickland'ı görmeye karar verdim ve reisi muayene ettikten sonra bana yolu göstermesi için yanıma bir çocuk vermelerini istedim. Ama çocuklardan hiçbiri benimle gelmedi ve yolumu tek başıma bulmak zorunda kaldım."

Dr. Coutras çiftliğe vardığında çok rahatsız edici bir duyguya kapılmıştı. Yürümekten terlemiş olmasına rağmen titriyordu. Havada düşmanca bir şey vardı ve tereddüt etmesine yol açıyordu, adeta gizemli kuvvetler yolunu kapatıyordu. Görünmeyen eller onu geri çekiyordu. Artık kimse hindistancevizlerini toplamak için yaklaşmadığından hepsi yerlerde çürüyordu. Her yer ıssız ve terk edilmiş bir görünümdeydi. Bitki örtüsü açıklığı kapatmaktaydı ve çok yakında bu ilkel orman büyük emeklerle ondan koparılmış olan bu toprak parçasına yeniden sahip çıkacak gibi görünüyordu. Doktor acılarla dolu bir mekâna girdiğini hissediyordu. Eve yaklaştığında olağandışı sessizliği fark etti ve ilk başta terk edildiğini düşündü. Ondan sonra Ata'yı gördü. Mutfak vazifesi gören barakada çömelmiş oturuyor, kapta pişen bir şeyin başında duruyordu. Yanında minik bir oğlan sessizce toprakla oynuyordu. Ata, doktoru görünce gülümsemedi.

"Strickland'ı görmeye geldim," dedi doktor.

"Gidip haber vereyim."

Ata eve yöneldi, verandaya çıkan birkaç basamağı çıkıp içeri girdi. Dr. Coutras onu takip ediyordu, ama onun işaretine uyarak dışarıda bekledi. Ata kapıyı açtığında doktor cüzamlıların bulunduğu yerde insanların midesini bulandıran o tatlımsı, berbat kokuyu aldı. Ata'nın konuştuğunu, sonra Strickland'ın cevap verdiğini duydu, ama adamın sesini tanıyamadı. Artık çok hırıltılı çıkıyordu ve söyledikleri anlaşılmıyordu. Dr. Coutras kaşlarını kaldırdı. Hastalığın artık ses tellerine ulaştığına kanaat getirdi. Derken Ata dışarı çıktı.

---

* Fr. Ama öyle demeyin sevgili beyefendi. (ç.n.)

"Sizi görmek istemiyor. Gitmeniz gerek."

Dr. Coutras ısrar etti ama kız geçmesine izin vermedi. Dr. Coutras bunun üzerine omuzlarını silkti ve bir an düşündükten sonra geriye döndü. Kız onunla beraber yürüdü. Doktor onun da artık Strickland'dan kurtulmak istediğini hissediyordu.

"Yapabileceğim hiçbir şey yok mu?" diye sordu.

"Biraz boya gönderebilirsiniz ona," dedi Ata. "İstediği başka hiçbir şey yok."

"Hâlâ resim yapabiliyor mu?"

"Evin duvarlarına yapıyor."

"Senin için korkunç bir hayat olmalı, zavallı yavrucak."

Nihayet kız gülümsedi ve gözlerinde insanüstü bir aşk ifadesi belirdi. Dr. Coutras bunu görünce hem irkildi hem de hayret etti. Aynı zamanda da hayranlık duyuyordu. Söyleyecek bir şey bulamadı.

"O benim erkeğim," dedi kız.

"Diğer çocuğun nerede?" diye sordu doktor. "Geçen geldiğimde iki çocuğun vardı."

"Evet, öbürü öldü. Onu mangonun altına gömdük."

Ata bir süre onunla yürüdükten sonra geri dönmesi gerektiğini söyledi. Dr. Coutras onun, köyden birileriyle karşılaşmaktan korktuğu için daha ileri gitmediğini düşündü. Doktor şayet gelmesini isterse kendisine haber göndermesini, derhal geleceğini söyledi yine.

56

Bunun üzerinden iki, hatta belki üç yıl geçmişti, çünkü Tahiti'de zaman fark edilmeden geçer ve hesabını tutmak zordur; ama en sonunda Dr. Coutras'ya Strickland'ın ölüm döşeğinde olduğu haberi geldi. Ata, Papeete'ye posta götüren arabanın yolunu kesmiş ve bir an önce gidip doktora haber vermesi için arabayı süren adama yalvarmış. Ama bu

haber geldiğinde doktor dışarıdaydı ve ancak akşam olduğunda durumu öğrenebildi. O kadar geç saatte yola çıkmak imkânsız olduğundan, ertesi gün şafak söktükten hemen sonra gidebildi. Önce Taravao'ya vardı, oradan da son kez Ata'nın evine doğru giden yedi kilometreyi yürüdü. Patika bitkilerle kaplanmıştı ve uzun yıllardır kimsenin buradan geçmediği belliydi. Yolu bulmak hiç kolay olmadı. Kimi zaman bir nehir yatağından zar zor geçmesi gerekti, kimi zaman gür ve dikenli çalıları sağa sola itmek zorundaydı; pek çok kez başının üstündeki ağaçlarda asılı duran eşekarısı yuvalarından uzak durmak için kayaların üzerine tırmanmak mecburiyetinde kaldı. Çevreye çok derin bir sessizlik hâkimdi.

Nihayet boyasız küçük eve ulaştığında derin bir nefes aldı. Ev artık olağanüstü harap durumdaydı, her şey darmadağınıktı; ama burada da yine aynı dayanılmaz sessizlik vardı. Eve doğru yürüdüğü sırada, güneşin altında tasasızca oyun oynayan minik bir çocuk onu görüp ürktü ve derhal kaçıp gitti: Ona göre yabancılar düşmandı. Dr. Coutras çocuğun bir ağacın arkasından gizlice kendisini izlediğini hissedebiliyordu. Kapı ardına kadar açıktı. Seslendi ama kimse cevap vermedi. İçeri girdi. Bir kapıyı çaldı ama yine kimse cevap vermedi. Kapının kolunu çevirip içeri adım attı. Burun deliklerine hücum eden leş kokusu yüzünden neredeyse kusuyordu. Mendilini burnuna tutup devam etti. İçerisi loştu ve dışarıdaki parlak güneş ışığından sonra bir süre hiçbir şey göremedi. Sonra birden irkildi. Nerede olduğunu anlayamıyordu. Aniden büyülü bir dünyaya girmişti sanki. Büyük, ilkel bir ormanın ve ağaçların altında yürüyen çıplak insanların görüntüleri belirmişti gözlerinin önünde. Ama sonra bunların duvarlardaki resimler olduğunu fark etti.

"*Mon Dieu*, başıma güneş geçmemiştir umarım," diye mırıldandı. Hafif bir kımıldanma dikkatini çekince Ata'nın yerde uzanmış sessiz sessiz ağladığını fark etti.

"Ata," diye seslendi. "Ata."

Kız hiç aldırmadı. İğrenç koku yüzünden doktor yine bayılacak gibi olunca bu sefer bir puro yaktı. Gözleri karanlığa alışıp da resimlerle bezeli duvarlara daha dikkatli baktığında müthiş bir duygu sardı benliğini. Resimden hiç anlamıyordu, ama bu figürlerde ona olağanüstü tesir eden bir şeyler vardı. Duvarlar yerden tavana kadar tuhaf ve incelikli bir kompozisyonla kaplıydı. Tarifsiz ölçüde şahane ve gizemli bir resimdi bu. Nefes kesiciydi. Anlayamadığı, çözümleyemediği bir duyguyla dolduruyordu içini. Dünyanın başlangıcını izleyen bir adamın hissedebileceği türden bir hayranlık ve haz hissediyordu. Muazzam, kösnül, ateşli bir görüntüydü; ama diğer yandan dehşet verici bir yönü de vardı, resim onu korkutuyordu. Doğanın gizli derinliklerini araştırıp hem güzel hem de korkutucu sırları keşfeden bir adamın eseriydi. İnsanların bilmesinin kutsallığa hakaret sayılacağı şeyler bilen bir adamın fırçasından çıkmıştı. Resimde ilkel ve korkunç bir şey vardı. İnsani değildi. Belli belirsiz kara büyüyü hatırlatıyordu adama. Hem güzel hem de müstehcendi.

"*Mon Dieu*, bu bir dâhinin eseri."

Sözcükler onun ağzından çıkmıştı ama konuştuğunun farkında değildi.

Sonra gözleri köşedeki hasırdan yatağa takıldı ve yaklaşınca bir zamanlar Strickland olan dehşet uyandırıcı, bozulmuş, korkunç nesneyi gördü. Artık bir ölüydü. Dr. Coutras tüm iradesini toplayıp o korkunç enkazın üzerine eğildi. Ama sonra birden irkildi ve yüreği korkuyla doldu, çünkü birinin arkasında durduğunu hissetmişti. Bu Ata'ydı. Onun kalktığının farkına varmamıştı. Ata hemen yanında duruyor, onun baktığı yere bakıyordu.

"Yüce Tanrım, ödümü patlattın," dedi. "Neredeyse korkudan aklımı kaçıracaktım."

Bir zamanlar insan olan zavallı ölü şeye tekrar baktı ve perişan bir halde uzaklaştı.

"Ama kör olmuş."

"Evet, neredeyse bir yıldır kördü."

57

O anda, misafirlikten dönen Madam Coutras'nın çıkagelmesiyle sohbetimiz kesintiye uğradı. Kadın pupa yelken bir gemi gibi içeri girdi; heybetli bir yaratıktı, uzun boylu ve tıknazdı, geniş bir göğsü vardı ve ön tarafı düz olan bir korse tehlike çanları çalacak şekilde onu sarıyordu. Kanca gibi, çarpıcı bir burnu ve üç kat gerdanı vardı. Dimdik duruyordu. Tropik iklimin insanı gevşeten cazibesine bir an bile teslim olmamıştı, aksine daha da aktif, daha da dünyevi, bu ılımlı iklimde yaşayan kimsenin mümkün olduğunu düşünmeyeceği kadar kararlı biriydi. Konuşmayı sevdiği hemen belli oluyordu ve derhal hiç nefes almadan bir şeyler anlatmaya koyuldu. Deminki sohbetimizin çok uzak ve gerçekdışı görünmesine yol açmıştı.

Nihayet Dr. Coutras bana döndü.

"Strickland'ın bana verdiği resim hâlâ büromda duruyor," dedi. "Görmek ister miydiniz?"

"Elbette."

Kalktık, beni evi çevreleyen verandaya çıkardı. Bahçesindeki coşmuş nefis çiçeklere bakmak için biraz durduk.

"Strickland'ın evinin duvarlarına yaptığı o olağanüstü resmi uzun zaman aklımdan atamadım," dedi dalgınca.

Ben de o resmi düşünüyordum. Strickland o resimde kendini nihayet bütünüyle ifade edebilmişti, diyordu içimdeki bir ses. Sessizce çalışmış, belli ki bunun son şansı olduğunun bilinciyle hayata dair tüm bildiklerini ve sezdiklerini bu resme aktarmıştı. Ayrıca onun nihayet huzur bulduğunu da düşünüyordum. Onu ele geçiren şeytan nihayet içinden çıkmıştı ve uğruna bütün yaşamını acı dolu bir hazırlığa çevirdiği eserini tamamladığında o uzak ve ıstırap çeken ru-

huna dinginlik çökmüştü. Ölmeye hazırdı, çünkü amacını yerine getirmişti.

"Konusu neydi?" diye sordum.

"Pek bildiğim söylenemez. Tuhaf ve fantastikti. Dünyanın başlangıcına, Cennet Bahçesi'ne, Âdem ve Havva'ya dair bir görüntüydü –*que sais-je?**– dişi ve erkek insan biçiminin güzelliğini anlatan bir ilahiydi; ulu, kayıtsız, güzel ve zalim Doğa'ya düzülmüş bir övgüydü. Uzayın sonsuzluğuna ve zamanın bitimsizliğine dair muazzam bir his veriyordu insana. Her gün çevremde gördüğüm ağaçların resmini yapmıştı çünkü; o hindistancevizi, muz, avokado ağaçlarını, yöresel bitkileri o günden beri başka bir gözle görüyorum; adeta içlerinde bir ruh, bir gizem vardı ve ben tam onları yakalayacak noktadaydım ama sürekli kaçıyorlardı elimden. Renkler tanıdığım renklerdi, ama yine de farklıydılar. Tümüyle kendilerine ait bir anlamları vardı. Bir de o çıplak erkek ve kadınlar. Onlar topraktandı, yaratıldıkları kildendiler ve aynı zamanda da ilahi şeylerdi. Erkeği ilkel içgüdülerinin çıplaklığında görüyor ve korkuyordun, çünkü kendini görüyordun."

Dr. Coutras omuz silkerek gülümsedi.

"Bana güleceksiniz. Maddeci bir insanım ve kocaman, şişman bir adamım –Falstaff gibi, ha?– ve lirik tarz pek bana uymuyor. Gülünç duruma düşüyorum. Ama bana bu kadar derinden tesir eden bir resim görmemiştim. Eh, Roma'daki Sistine Şapeli'ne gittiğimde de aynı duyguyu hissetmiştim. Orada da tavana resim yapan adamın büyüklüğüne hayran olmuştum. O bir dâhiydi, bu sersemletici ve karşı konulmaz bir şeydi. Kendimi küçük ve önemsiz hissetmiştim. Ama insan Michelangelo'nun büyüklüğüne karşı hazırlıklı olabilir. Bir yerli kulübesinde, medeniyetten uzakta, Taravao'nun yukarısındaki bir dağın yamacında bu resimlerin muazzam şaşırtıcılığına beni hiçbir şey hazırlamamıştı. Üstelik Michelangelo aklı başında ve sağlıklı bir adamdır. Onun büyük

* Fr. Ne bileyim? (ç.n.)

eserlerinde ulvi bir sükûnet vardır; ama burada, güzelliğe rağmen tedirgin edici bir şey de hissediliyordu. Ne olduğunu bilmiyorum. Ama huzurumu kaçırmış, bana tesir etmişti. Yan odanın boş olduğunu bilsen bile sebebini anlamadığın bir şekilde yine de orada birinin bulunduğu duygusundan kurtulamayarak ürpermek gibi bir şeydi bu. Kendine kızarsın, sinirlerinin zayıflığından olduğunu bilirsin – ama yine de, yine de... Seni ele geçiren dehşete direnmek kısa süre içinde olanaksızlaşır ve görünmeyen bir dehşetin pençesinde çaresiz kalırsın. Evet: İtiraf ediyorum ki çok da üzülmedim o tuhaf şaheserlerin yok olduğunu duyduğumda."

"Yok mu oldu?" diye haykırdım.

"*Mais oui*,* bilmiyor muydunuz?"

"Nereden bilebilirim? Gerçekten de bu eseri hiç duymamıştım, ama belki de özel bir koleksiyoncunun eline düşmüştür diye düşündüm. Şu anda bile Strickland'ın resimlerinin kesin bir listesi yok."

"Kör olduktan sonra bu resimleri yaptığı iki odada saatler boyu oturur, görmeyen gözleriyle eserlerine bakar ve belki de hayatında daha önce gördüklerinin hepsinden daha fazla şey görürmüş. Ata'nın dediğine göre kaderinden hiç şikâyet etmemiş, cesaretini kaybetmemiş. Son ana kadar sakin ve tasasızmış. Ama kızdan bir söz vermesini istemiş, kendisi gömüldükten sonra –onun mezarını kendi elimle kazdığımı söylemiş miydim, yerlilerden hiçbiri hastalık bulaşmış eve yaklaşmıyordu, biz de bitiştirilmiş üç *pareo*'ya sarıp onu mangonun altına gömdük Ata'yla beraber– kız evi ateşe verecek ve tamamı yanıp kül olana, bir çöp bile kalmayana kadar başından ayrılmayacakmış."

Bir süre konuşmadım, düşüncelere dalmıştım. Sonra şöyle dedim: "Demek ki son ana kadar hiç değişmemiş."

"Anlıyor musunuz? Ata'yı vazgeçirmenin görevim olduğunu düşündüğümü belirtmek zorundayım."

---

* Fr. Evet, öyle. (ç.n.)

"Demin söylediklerinize rağmen mi?"

"Evet, çünkü orada bir deha eseri olduğunu biliyordum ve bu eserden dünyayı yoksun bırakma hakkına sahip olmadığımızı düşünüyordum. Fakat Ata beni dinlemedi. Bir söz vermişti. O barbarca eyleme tanıklık etmemek için oradan ayrıldım ve ne yaptığını ancak sonradan işittim. Zemine ve hasırların üstüne gazyağı döküp ateşe vermişti. Kısa sürede evden geriye için için yanan közlerden başka bir şey kalmamıştı ve o büyük şaheser artık yoktu."

"Strickland bunun bir şaheser olduğunu biliyordu bence. İstediği şeye ulaşmıştı. Hayatı artık tamamlanmıştı. Bir dünya yaratmış ve iyi olduğunu görmüştü. Sonra kibir ve küçümsemeyle onu yok etmişti."

"Ama size bendeki resmi göstermeliyim," dedi Dr. Coutras yoluna devam ederek.

"Ata ve çocuğa ne oldu peki?"

"Markiz Adaları'na gittiler. Kızın orada akrabaları vardı. Oğlanın Cameron'un uskunalarından birinde çalıştığını duydum. Dediklerine göre görünüşü babasına çok benziyormuş."

Verandadan doktorun muayene odasına açılan kapıya geldiğimizde durup gülümsedi.

"Göreceğiniz bir meyve resmi. Bir doktorun muayene odasına pek uygun olmadığını düşünebilirsiniz, ama karım misafir odasına koymak istemedi. Açıkçası pek müstehcen buluyor."

"Meyve resmini mi?" dedim şaşkınlıkla.

Odaya girdiğimizde resim hemen gözüme çarptı. Uzun süre baktım.

Bir yığın mango, muz, portakal ve bilmediğim başka meyvelerden oluşan bir kompozisyondu; ilk başta gayet masum bir resim gibi duruyordu. Dikkatsiz bir kişi bunu empresyonistlerin sergisinde görse, kusursuz ama ekolün çok da çarpıcı olmayan bir örneği sayarak önünden geçip

gidebilirdi; ama sonra yeniden aklına düşerdi muhtemelen ve hatırlama sebebini merak ederdi. Bir daha asla o resmi tamamen unutabileceğini sanmam.

Renkler o kadar tuhaftı ki yarattıkları tedirgin edici duyguları sözcüklerle anlatmak neredeyse olanaksızdı. Lacivert taşından özenle oyularak yapılmış bir kâse gibi opak olan ve gizemli yaşamın çarpıntısını akla getiren titrek perdahlara sahip koyu maviler vardı; çiğ ve kokmuş et gibi korku verici ama Heliogabalus dönemi Roma İmparatorluğu'na dair silik anıları canlandıran kösnül ve ışıltılı bir tutku saçan morlar vardı; çoban püskülü yemişleri gibi cırlak –insanın aklına İngiltere'deki Noel kutlamaları, kar, neşeli çığlıklar ve çocukların keyfi geliyordu– ama güvercin göğsünün verdiği tatlı hisse ulaşıncaya dek bir sihirle yumuşatılmış kırmızılar vardı; ilkbahar kadar rayihalı ve dağdan akan bir derenin duru suları kadar saf bir yeşilin kollarında gayritabii bir tutkuyla can veren koyu sarılar vardı. Bu meyveleri yaratanın hangi ıstıraplı hayal gücü olduğunu kim söyleyebilir? Hesperidler'in Polinezya'daki bahçesine aitlerdi. Garip bir canlılık vardı bu meyvelerde, sanki nesnelerin geri alınamaz bir şekilde biçimlerine sabitlenmemiş oldukları bir aşamasında yaratılmışlardı dünyanın karanlık tarihinin. Savurganca bir şatafatları vardı. Tropik kokular saçıyorlardı adeta. Sanki kendilerine ait kasvetli bir tutkuları vardı. Büyülü meyvelerdi bunlar, tatlarına bakmak kim bilir ruhun hangi sırlarına ve muhayyilenin hangi gizemli saraylarına kapı açabilirdi... Beklenmedik tehlikeler barındırmanın kasvetine sahiplerdi ve onları yemek insanı hayvana ya da tanrıya çevirebilirdi. Sağlıklı ve doğal olan her şey, sade insanların mutlu ilişkilerine ve sade zevklerine tutunabilen her şey perişan halde büzülerek çıkmıştı içlerinden; ama yine de korkutucu bir cazibeleri vardı ve İyiyi ve Kötüyü Bilme Ağacı'nın meyvesinde olduğu gibi, Bilinmeyen'in olanaklarını barındırdıklarından dehşet saçıyorlardı.

En sonunda başımı çevirdim. Strickland'ın sırrını mezara götürdüğünü hissetmiştim.

"*Voyons, René, mon ami*,"* dedi Madam Coutras'nın gür ve neşeli sesi, "ne yapıyorsunuz o kadar zamandır? İşte aperatifler geldi. Sor bakalım *Monsieur* küçük bir kadeh Quinquina Dubonnet içmek ister mi?"

"*Volontiers, Madame*,"** dedim verandaya çıkarken.

Büyü bozulmuştu.

58

Tahiti'den ayrılma zamanım gelmişti. Adanın o zarif âdetleri uyarınca, temas ettiğim kişilerin hepsinden armağanlar geldi: hindistancevizi ağacı yapraklarından yapılmış sepetler, pandanustan hasırlar, yelpazeler; ayrıca Tiaré bana üç küçük inci ve kendi tombul elleriyle yaptığı üç kavanoz guava marmeladı verdi. Wellington'dan San Francisco'ya giden ve adada yirmi dört saatliğine mola vermiş olan posta gemisi, yolcuların güverteye çıkması için düdüğünü öttürdüğünde Tiaré beni geniş göğsüne çekti, adeta bıngıldayan bir denize gömüldüm, sonra kırmızı dudaklarını benimkilere bastırdı. Yaşarmış gözlerindeki parıltıyı gördüm. Biz lagünden ağır ağır uzaklaşıp resiflerin arasındaki açıklığa doğru dikkatle ilerler, sonra da açık denize yönelirken bir melankoli duygusu sardı içimi. Esinti hâlâ karanın nefis kokularını taşıyordu. Tahiti artık çok uzaktı ve bir daha orayı hiç göremeyeceğimi biliyordum. Hayatımın bir dönemi kapanmıştı ve kaçınılmaz ölüme doğru biraz daha yaklaştığımı hissedebiliyordum.

Bir ay bile geçmeden kendimi Londra'da buldum, derhal ilgilenmem gereken bazı konuları hallettikten sonra da Bayan Strickland'ın kocasının son yıllarına dair bildikleri-

* Fr. Haydi René, dostum. (ç.n.)

** Fr. Seve seve hanımefendi. (ç.n.)

mi duymak isteyeceğini düşünerek ona bir mektup yazdım. Onu en son, savaştan uzun süre önce görmüştüm ve adresini bulabilmek için telefon rehberine bakmam gerekti. O da görüşmek istedi ve yeni ikametgâhı olan Campden Hill'deki şık ve küçük bir evde ziyaretine gittim. O sırada altmışını geçmişti ama yıllar ona iyi davranmıştı ve kimse elli yaşından büyük olduğunu düşünmezdi. İnce ve pek kırışmamış olan yüzü zarafetle yaşlanan türdendi, hatta onun gençken olduğundan çok daha güzel bir kadın olduğunu düşünebilirdiniz. Henüz çok fazla ak düşmemiş saçları çok güzel yapılmıştı ve siyah elbisesi son modaydı. Ablası Bayan MacAndrew'ün kocası öldükten sonra sadece birkaç yıl yaşadığını ve Bayan Strickland'a ölürken para bıraktığını işitmiştim; evin durumuna ve kapıyı açan eli yüzü düzgün hizmetçiye bakılırsa, dul hanımı mütevazı şartlarda rahat ettirmeye yetecek bir para kalmıştı.

Misafir odasına girdiğimde Bayan Strickland'ın bir ziyaretçisi olduğunu gördüm ve kim olduğunu anlayınca da tam o sırada çağırılmamın tesadüf olmadığını anladım. Ziyaretçi Amerikalı Bay Van Busche Taylor'dı ve Bayan Strickland ona doğru cazibeli bir özür gülümsemesiyle bakarak bana ayrıntıları aktardı.

"Biz İngilizler korkunç cahilizdir maalesef. Açıklama gereği duyduğum için beni bağışlamalısınız." Sonra bana döndü. "Bay Van Busche Taylor pek seçkin bir Amerikalı eleştirmendir. Kitabını okumadıysanız eğitiminiz utanç verici bir şekilde ihmal edilmiş demektir ve bu ihmali telafi etmek için derhal harekete geçmeniz gerekir. Sevgili Charlie hakkında bir şeyler yazıyor ve ona yardımcı olup olamayacağımı sormak için gelmiş."

Çok zayıf bir adam olan Bay Van Busche Taylor'ın kemikli kel kafası pırıl pırıl parlıyordu; geniş alnının altındaki yüzü sapsarıydı, derin çizgilerle bölünmüştü ve çok küçük görünüyordu. Sessiz ve aşırı nazik bir adamdı. New England

aksanıyla konuşuyordu ve tavırlarında öyle bir renksizlik ve soğukluk vardı ki, ne demeye Charles Strickland'la vakit kaybettiğini gerçekten sordum kendime. Bayan Strickland'ın kocasından bahsedişindeki kibarlık biraz içimi gıcıklamıştı ve ikisi konuşurlarken ben de odaya göz gezdirme fırsatı buldum. Bayan Strickland zamanın gerisinde kalmamıştı. Morris duvar kâğıtları gitmişti, kasvetli kreton örtüler gitmişti, Ashley Gardens'daki misafir odasının duvarlarını süsleyen Arundel baskıları da gitmişti; oda fantastik renklerle parıldıyordu ve Bayan Strickland'ın modanın dayatmasıyla evinde kullandığı bu renk çeşitliliğinin Güney Denizi'ndeki bir adada yaşayan yoksul bir ressamın düşlerinden kaynaklandığını bilip bilmediğini düşünüyordum. Cevabı yine kendisi verdi.

"Minderlerinizin renkleri ne kadar şahane," dedi Bay Van Busche Taylor.

"Hoşunuza gitti mi?" dedi kadın gülümseyerek. "Bakst."

Ayrıca duvarlarda Strickland'ın en iyi resimlerinden birkaç tanesinin renkli röprodüksiyonları asılıydı. Berlin'den girişimci bir yayıncının işleriydi bunlar.

"Resimlerime bakıyorsunuz," dedi bakışlarımı takip ederek. "Orijinallerine ulaşmam mümkün değil elbette, ama bunlara sahip olmak hoşuma gidiyor. Yayıncı bunları bana kendisi gönderdi. Hem çok teselli buluyorum onlarda."

"Bunlarla birlikte yaşamak çok keyifli olmalı," dedi Bay Van Busche Taylor.

"Evet, gerçekten son derece dekoratifler."

"Bu benim en derin inançlarımdan biridir," dedi Bay Van Busche Taylor. "Büyük sanat daima dekoratiftir."

Gözleri bir süre bebek emziren çıplak kadının ve yanlarına eğilerek tasasız çocuğa bir çiçek uzatmakta olan kızın üzerinde gezindi. Bir de onların üstünden bakan kırış kırış, cılız bir kocakarı vardı. Strickland'ın Kutsal Aile versiyonuydu bu. Figürler için Taravao'nun yukarısındaki evinde

kalanların modellik ettiğini, kadın ve bebeğin de Ata ve ilk oğlu olduğunu sanıyordum. Bayan Strickland'ın bu gerçeklere dair herhangi bir fikri olup olmadığını sordum kendime.

Sohbet ilerledi ve Bay Van Bucshe Taylor'ın bir nebze olsun utandırıcı olabilecek tüm konulardan kaçınmasındaki ustalığa ve Bayan Strickland'ın da doğru olmayan tek bir kelime bile söylemeden, kocasıyla ilişkisinin daima kusursuz olduğunu ima etmekteki zekâsına hayran oldum. En sonunda Bay Van Busche Taylor gitmek için ayağa kalktı. Ev sahibesinin elini tutup son derece zarif, hatta biraz fazla süslü bir teşekkür konuşması yaparak yanımızdan ayrıldı.

Bayan Strickland kapıyı onun arkasından kapattıktan sonra, "Sizi sıkmadığını umarım," dedi. "Kimi zaman bunaltıcı oluyor elbette, ama insanlara Charlie hakkında bildiğim her şeyi söylemek doğru geliyor bana. Bir dâhinin karısı olmak insana belli bir sorumluluk yüklüyor."

Yirmi yıldan uzun süre önce olduğu gibi dürüst ve sempatik kalmış o güzel gözleriyle bana baktı. Beni enayi yerine mi koyuyordu acaba?

"İşinizi bırakmışsınız elbette," dedim.

"Ah, evet," dedi umursamazca. "Aslında biraz hobi olsun diye yürütüyordum ve çocuklarım en sonunda şirketi satmaya ikna ettiler beni. Dediklerine göre kendimi fazla yoruyormuşum."

Bayan Strickland'ın geçinebilmek için çalışmak gibi rezil bir şey yaptığını unuttuğunu fark ettim. Ancak başkalarının parasıyla yaşamayı gerçekten saygın bulan hoş bir kadının içgüdülerine sahipti.

"Çocuklarım da buradalar," dedi. "Babaları hakkında söyleyeceğiniz şeyleri duymak isteyeceklerini düşündüm. Robert'ı hatırlıyorsunuz, değil mi? Yakında Askeri Haç Nişanı alabileceğini memnuniyetle belirtmek isterim."

Kapıya çıkıp onları çağırdı. Haki giysiler içinde, vaiz yakası takmış, biraz ağır bir yakışıklılığı olan, ama çocuklu-

ğundan hatırladığım o dürüst bakışlara hâlâ sahip bir adam girdi içeri. Arkasından da kız kardeşi geldi. Tanıdığımda annesi kaç yaşındaysa, kız da şimdi o yaşlarda olmalıydı ve ona çok benziyordu. O da gerçekte olduğundan daha güzel bir kız olduğu izlenimi veriyordu.

"Onları hatırladığınızı hiç sanmıyorum," dedi Bayan Strickland gururla gülümseyerek. "Kızım artık Bayan Ronaldson oldu. Kocası da topçu binbaşısı."

"Birinci sınıf bir asker olma yolunda ilerliyor," dedi Bayan Ronaldson neşeyle. "O yüzden de şimdilik ancak binbaşı rütbesinde."

Uzun zaman önce onun bir gün bir askerle evleneceğini tahmin ettiğimi hatırladım. Bu kaçınılmazdı. Bir asker karısının zarafetini taşıyordu üstünde. Medeni ve cana yakındı, ama kendisinin diğerleri gibi olmadığına yürekten inandığını saklayamıyordu. Robert da şen şakrak bir adamdı.

"Sizden haber geldiğinde Londra'da olmam bir şanstı," dedi. "Sadece üç gün iznim var."

"Geri dönmek için can atıyor," dedi annesi.

"Evet, bunu itiraf etmekten çekinmiyorum, cephede pek hareketli zamanlar geçiriyorum. Bir sürü sıkı dost edindim. Birinci sınıf bir yaşam. Savaş korkunç elbette, buna itirazım yok; ama insanın en iyi özelliklerini ortaya çıkarıyor, bunu inkâr etmek mümkün değil."

Ondan sonra Tahiti'de Charles Strickland hakkında öğrendiğim şeyleri anlattım onlara. Ata ve oğlundan bahsetmeyi gereksiz buldum, ama geri kalanları olabildiğince doğru bir şekilde aktardım. O korkunç ölümünü anlatarak bitirdim. Bir iki dakika hiçbirimiz konuşmadık. Sonra Robert Strickland bir kibrit çakıp sigarasını yaktı.

"Tanrı'nın değirmeni ağır işler, ama son derece iyi öğütür," dedi etkileyici bir sesle.

Bayan Strickland ve Bayan Ronaldson yüzlerinde biraz dindarca bir ifadeyle yere bakıyorlardı; bu alıntının Kutsal

Kitap'tan yapıldığını düşündüklerinden hiç şüphem yoktu. Hatta Robert Strickland'ın onların bu yanılgısını paylaşmadığından da emin değilim. Neden birden aklıma Strickland'ın Ata'dan olan oğlunun geldiğini bilmiyorum. Bana onun neşeli, gamsız bir delikanlı olduğunu söylemişlerdi. Onu çalıştığı uskunada hayal ettim; üzerinde sadece bir tulum vardı. Geceleri, hafif esintiyle gemi usul usul ilerlerken, gemiciler üst güvertede toplandığında, kaptan ve yük memuru koltuklarında uyuşuk uyuşuk pipolarını içerken oğlan akordeonun cızırtılı müziği eşliğinde başka bir oğlanla dans ediyordu, çılgınca bir danstı bu. Yukarıda mavi gökyüzü ve yıldızlar, çevresinde Pasifik Okyanusu denen çöl vardı.

Kutsal Kitap'tan bir alıntı geldi dilimin ucuna, ama kendimi tuttum; çünkü sıradan insanlar hadlerini aştığı zaman din adamlarının bunu biraz hakaret saydığını biliyordum. Yirmi yedi yıl Whitstable papazı olan amcam Henry, şeytanın Kutsal Kitap'tan her zaman işine geldiği gibi alıntı yapabildiğini söylerdi böyle durumlarda. Kendisi on üç Kraliyet Yerlisinin* bir şiline satın alınabildiği günleri hatırlıyordu.

---

* *Royal Natives.* Britanya'nın Whitstable kentinin meşhur istiridyelerine verilen isim. 19. yüzyılın sonunda Whitstable istiridye ticaretinde önemli ve bereketli bir konumdaydı ama zamanla yataklar zarar gördü ve istiridye halk için lüks bir yiyecek haline geldi. Henry amcanın o günleri hatırlayacak kadar yaşlı ve tecrübeli olduğunun altı çiziliyor. (e.n.)

Ay ve Altı Peni, Londra'da yaşayan sıradan bir borsa simsarının resim yapma tutkusuyla bütün düzenini bozup Paris'te ve ardından Tahiti'de maceralara atılmasını konu edinir. 1919 yılında yayımlanan roman hem kurgusal bir ressam olan Charles Strickland'ın biyografisi, hem de bu biyografiyi kendi bakış açısıyla aktaran isimsiz anlatıcının hikâyesidir. Maugham'ın ünlü ressam Paul Gauguin'in hayatından esinlenerek yarattığı Charles Strickland karakteri, ailesini ve para odaklı hayatını geride bırakıp hayallerinin peşinden gider. Romanın başlığı da kurulu düzen ve para ile hayaller arasındaki ikilemle açıklanır. Maugham bir mektubunda bu ikilemi şöyle ifade etmiştir: "Altı peni bulacağım diye yere bakarak dolaşırsan, Ay'ı kaçırırsın." Yazarın *İnsanın Esareti* adlı kitabı için yazılan eleştirilerden birinde de yine uzun süre tedavülde kalan bu madeni para kullanılmış ve karakter "Ay'ı görmek isterken ayağının dibindeki altı peniyi göremiyor" şeklinde tasvir edilmiştir. Bu da Maugham'ın eserleri hakkında yazılanları okuduğu ve bir sonraki eserinin başlığını böylece belirlediği şeklinde yorumlanabilir.

W. SOMERSET MAUGHAM (1874-1965): İngiliz romancı, oyun ve öykü yazarı, Paris'te doğdu ve on yaşına kadar bu şehirde yaşadı. Canterbury'deki King's School'da öğrenim gördü. Heidelberg'de bir yıl geçirdikten sonra Londra'daki St. Thomas Hastanesi Tıp Okulu'na girdi ve 1897'de mezun oldu. Ancak ilk romanı *Liza of Lambeth*'ın (1897; Lambeth'li Liza) başarı kazanması üzerine edebiyata yöneldi. 1919'da yayımlanan *The Moon and Sixpence* (*Ay ve Altı Peni)* romancı olarak kabul görmesini sağladı. Onu genç bir kadının ruhani uyanışının hikâyesini anlattığı *The Painted Veil* (1925; *Boyalı Peçe*) izledi.

Bir diğer önemli yapıtı *The Razor's Edge*'de (1944; Bıçak Sırtı) ise savaştan yeni çıkmış Amerikalı bir askerin terhis olduktan sonraki arayışlarını anlattı. 1927 yılında Güney Fransa'ya yerleşen Maugham, hayatının sonuna dek burada yaşadı.